HENRIK IBSEN

SAMLEDE VÆRKER

VII

HENRIK IBSEN

SAMLEDE VÆRKER

SYVENDE BIND

KØBENHAVN

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG (F. HEGEL & SØN)

GRÆBES BOGTRYKKERI

1900

INDHOLD:

BIBLIOGRAFISKE OPLYSNINGER

VED

J. B. HALVORSEN.

En Folkefiende, i hvilket Stykke man, vistnok med Rette, har villet se Digterens Svar og Selvforsvar overfor Almenhedens og Kritikens Modtagelse af „Gengangere“ (se Ibsens Udtalelse i et Brev af 3. Jan. 1882, anført i G. Brandes' „Henrik Ibsen“, S. 117), blev skrevet hurtigere efter det foregaaende Skuespil, end Tilfældet har været med noget Ibsen-Arbejde siden 1877, fra hvilket Tidspunkt der regelmæssig har ligget to Aar mellem hvert nyt Arbejde af Digteren. Stykket blev paabegyndt i Rom og fuldført i Gossensass i Tyrol i første Halvdel 1882. Den 28. Novbr. d. A. udkom i et Oplag paa 10,000 Exemplarer:

Udgaver.

En folkefiende. Skuespil i fem akter. Af Henrik Ibsen. Kbhvn. 1882. 8. 2 Bl., 219 S. Andet oplag. Kbhvn. [28. April] 1897. 8. 223 S.

Oversættelser.

An Enemy of Society. A Play in five Acts. (Translated by Mrs. Eleanor Marx-Aveling.) [Trykt S. 199—315 i „The Camelot Series, edited by

Ernest Rhys", London 1888, sammen med Oversættelsen af „Samfundets Støtter" og „Gengangere".)

An Enemy of the People. Play in five Acts. Translated by Mrs. E. Marx-Aveling. [Trykt S. 103—237 i Vol. II. af „Ibsen's Prose Dramas". Authorized English Edition by William Archer. London 1891. 8. I Fortalen til dette Bind oplyser Udgiveren (S. IV.), at den her foreliggende Text er meget forskjellig fra den, som udkom i „Camelot Series"-Bindet; for alle Ændringer, enten til det bedre eller til det værre, er Udgiveren, Archer, alene ansvarlig.]

An Enemy of the People. Play in five Acts. Translated by Mrs. E. Marx-Aveling. London 1897. 8. 1 Bl., S. 103—237. (Shilling-Udgave i Særtryk af forannævnte „Prose Dramas", Vol. II.).

Un ennemi du peuple. Pièce en cinq actes. Traduction Ad. Chenevière et H. Johansen. [Avec une préface des traducteurs.] [Trykt S. 149—314 i T. IV. af „Théâtre d'Henrik Ibsen". Paris 1892. 8.]

Een Vijand des Volks. Tooneelspel in 5 bedrijven. Vertaald uit het Noorsch door Ida Donker. 's Gravenhage. 1883. 8. 164 S.

Un Nemico del Popolo. Dramma in cinque atti. Milano 1894. 8. 2 Bl., 120 S. (O. m. T.: „Teatro straniero". Fasc. 59.)

Doktor Štokman. (Volksfeind.) Drama v pjati děistvijach. Perevod N. Mirovič. K predstavleniju dozvoleno 21 Marta 1891. Izdanie redakcij žurnala „Artist". Moskwa 1891. 8. 130 S. (Denne russiske Oversættelse er for Textens Vedkommende identisk med de to nærmest efterfølgende.)

Doktor Štokman. Drama v pjati děistvijach. Perevod N. Mirovič. [Trykt i September-Heftet 1891 af „Teatralnyj, muzykalnyj i chudozestvennyj žurnal „Artist", Moskwa.]

Vrag Naroda (Doktor Štokman). Drama v pjati děistvijach. Perevod N. Mirovič. Moskwa 1891. 8. 130 S. [Udgjør 1. Series 2. Lev. af „Polnoje sobranie dramatičesnich Henrika Ibsena pod redakciej A. A. Aleksejeva".]

Vrag Naroda. Drama v 5-ti děistvijach. Perevod *N. K.* [Trykt S. 201—335 i T. V. af Sobranie sočinenij Henrika Ibsena. Izdanie I. Jurovskago. S. Peterb. 1897. 8.]

Un enemigo del pueblo. Drama en cinco actos. [Trykt sammen med en spansk Oversættelse af „Fruen fra Havet" S. 209—400 i vedkommende Bind af „Colección de libros escogidos", udg. af „La España moderna". Madrid (1894). 8.

Ein Volksfeind. Schauspiel in fünf Aufzügen. Deutsch von Wilhelm Lange. Einzige vom Verfasser autorisirte deutsche Ausgabe. Leipzig [1883]. 8. 105 S. (O. m. T.: Reclam's Univ.-Bibl. No. 1702. Senere ogsaa indlemmet i samme Forlæggers „Henrik Ibsen's Gesammelte Werke". Bd. II. Lpz. [1889].)

Ein Volksfeind. Schauspiel in fünf Akten. Deutsch von G. Morgenstern. Lpz. u. Wien [1891]. 8. 128 S. (O. m. T.: „Meyers Volksbücher" No. 918. 919.)

Ein Volksfeind. Schauspiel in fünf Akten. Deutsch von M. von Borch. Berlin 1890. 8. 121 S. (Senere indlemmet i de paa S. Fischers Forlag udkomne „Nordische Bibliothek herausgegeben von Julius Hoffory", Bd. XIV., og „Henrik Ibsens Werke hg. von Julius Hoffory": „Moderne Dramen". II. 185—307.)

Ein Volksfeind. Schauspiel in fünf Aufzügen. Aus dem Norwegischen übersetzt und eingeleitet von I. C. Poestion. Halle a. d. S. [1891]. 8. 1 Portr.,

100 S. (O. m. T.: „Hendel's Bibliothek der Gesamtlitteratur des In- und Auslands", No. 543.)

Kommentarer.

H. Jæger: Henrik Ibsen (Kbh. 1888), S. 270—275; H. Jæger: Henrik Ibsen og hans værker (Kra. 1892), S. 165—172; G. Brandes: Henrik Ibsen (Kbh. 1898), S. 142—145; A. Schack: Udviklingsgangen i H. I.s Digtning (Kbh. 1897), S. 119—137; C. Lambek: Bidrag til Ibsen-Kritiken (Kbh. 1899), S. 99—111; [U. v. Feilitzen] Realister och Idealister af Robinson, III. (Ups. 1885); Nordisk Tidskrift, utg. af Letterstedtske Föreningen, 1883, S. 53—66; Ny svensk Tidskrift 1883, S. 219—237 af Robinsen [U. v. Feilitzen]; Finsk Tidskrift XV. (Hfors 1883), S. 3—13 af W. Bolin; Leo Berg: H. I. und das Germanenthum (Berlin 1887), S. 34—40; Otto Brahm: Henrik Ibsen (Berlin 1887), S. 57—59; A. Garde: Der Grundgedanke in Ibsen's Dichtung (Lpz. 1898), S. 39 fg.; Ad. von Hanstein: Ibsen als Idealist (Lpz. 1897), S. 121—130; L. Passarge: Henrik Ibsen (Lpz. 1883), S. 264—280; E. Reich: Ibsens Dramen (Dresden u. Lpz. 1894), S. 151—166; de Bom: Ibsen en zijn werk (Gent 1893), S. 61—66; H. H. Boyesen: A Commentary on the Writings of Ibsen (New York 1894). S. 233—247; Sir E. R. Russell and P. C. Standing: Ibsen on his merits (London 1897), S. 148 fg. og 160 fg.; G. B. Shaw: The quintessence of Ibsenism (London 1891), S. 92—96; A. Ehrhard: Ibsen et le Théâtre contemporain (Paris 1892), S. 355—371; Ch. Sarolea: Henrik Ibsen (Paris 1891), S. 67—72; Laurent Tailhade: Conférence sur l'„Ennemi du peuple" i Mercure de France 1894, Juni-Heftet; G. M. Scalinger: Ibsen (Napoli 1895), S. 41—44. — Nyt Tidsskrift (Kra.) I. 571—581 af A. Garborg; Luthersk Ugeskrift 1882, I. 392 fg. [af M. J. Færden]; Dagbladet (Kra.) 1882, No. 296, 300,

302 og 304 [af J. D. Irgens Hansen]; Morgenbladet (Kra.) 1883, No. 13 A og 15 A [af M. J. Monrad].

Opførelser.

I Begyndelsen af 1883 blev Stykket opført paa alle Hovedtheatre i de nordiske Riger, først paa Kristiania Theater den 13. Januar (med A. Reimers som Dr. Stockmann og H. Klausen som Morten Kiil, se Billede i Ny ill. Tid. 1883, No. 4 [a]); i Aarets Løb oplevede Stykket paa dette Theater ialt 27 Opførelser. Det overflyttedes 1899 til Repertoiret for Nationaltheatret. hvor Stykket i helt ny Indstudering (bl a. med Fr. Garmann som Dr. Stockmann) 2. Septbr. 1899 gik som anden Aftens Festforestilling ved Theatrets Indvielse og senere til Januar 1900 har oplevet ialt 17 Opførelser; paa det norske Theater i Bergen fandt Førsteopførelsen Sted 24. Januar 1883. — Paa det kgl. Theater i Kjøbenhavn gik Stykket første Gang 4. Marts 1883 (med Emil Poulsen som Dr. Stockmann, se Billede af ham med Text af E. Brandes i Ude og Hjemme VI. 290 fg.); det oplevede ialt 11 Opførelser i Sæsonen og har senere ikke været gjenoptaget, ligesaalidt som det er blevet spillet i Danmarks Provinser. — I Sverige var det Göteborgs Theater, som først bragte Stykket til Opførelse i Februar 1883, i Oversættelse af Frans Hedberg, medens en Oversættelse af Ernst Lundqvist blev benyttet af Dramatiska Teatern i Stockholm, da det opførtes her, 1ste Gang 3. Marts 1883. I Septbr. s. A. optraadte den norske Skuespiller A. Reimers som Gjæst paa dette Theater i Dr. Stockmanns Rolle (se herom bl. a. Hellen Lindgrens Recensjon i Ur dagens krönika III. 226 fg.). Senere blev det gjenoptaget paa Repertoiret bl. a. ved en Opførelse 26. Septbr. 1887, da Digteren selv var tilstede. — Paa det finske Theater i Helsingfors gik Stykket 1889, med B. Leino i Dr. Stockmanns Rolle. — Det første Theater, som

udenfor Norden opførte „En Folkefiende“, var Ostend-Theater i Berlin, hvor det gik 5. Marts 1887 ved en Forestilling til Indtægt for „Berliner Presse“; senere oplevede det et Snes regulære Opførelser paa samme Theater; i de følgende Aar blev Stykket optaget paa Repertoiret for adskillige andre af Berlins Theatre: Lessing-Theater (August 1890), Neues Theater (Marts og April 1894, med Sonnenthal som Gjæst i Stockmanns Rolle), Schiller-Theater (Februar 1897) og endelig Kgl. Schauspielhaus (fra 1896 af). — Allerede i 1888 begyndte Stykket sin Scenegang over det tydske Riges øvrige Theatre, saaledes i nævnte Aar paa Hoftheatret i Meiningen (i Marts), paa Stadttheatrene i Königsberg (Oktbr.), Hamburg, Altona, og er senere gaaet videre til Stadttheater i Bern (1888), Burgtheater i Wien (Oktbr. 1890 og Febr. 1894), Stadttheater i Frankfurt a/M. (Oktbr. 1890), Stadttheater i Mainz (Marts 1891), Hoftheater i Karlsruhe (Decbr. 1896), Hoftheater i München (1897—98), Raimundtheater i Wien (1897-98) Stadttheater i Köln (1898) o. fl. Paa flere af det tyske Sprogs Scener er Stykket siden 1898 opført af Dr. Heines saakaldte „Ibsen-Theater“, der har rejst paa Turné med dette og andre Arbejder af ham i Tyskland og Østerrig; paa andre Scener gik det som Festforestilling i Anledning af Digterens 70 Aars Fødselsdag i 1898, bl. a. paa det tyske Landestheater i Prag, hvor Forestillingen indledes med en dramatiseret Prolog af Heinrich Teweles „Der Volksfreund“ (Prag 1898. 8. 8 S.), som slutter med at Petra og Stockmann bestemmer sig til at oprette „eine Ibsen-Schule für die Kinder des Volkes“. — I London opførtes Stykket 1893 paa Haymarket af Beerbohm Trees Selskab, som 1895 gik paa Turné med det til Amerika. — I hollandsk Oversættelse blev det spillet i Rotterdam

allerede i Februar 1884, i italiensk Oversættelse har Novellis Selskab opført Stykket i Italien 1895 og i Spanien 1896. Derimod blev spanske Anarkisters Forsøg paa en Opførelse af Stykket paa en af de spanske Provinsscener i 1893 forbudt af Øvrigheden. — I Paris blev Stykket første Gang bragt paa Scenen af „L'Oeuvre" (Dr. Stockmann: Lugné Poë) 9. Novbr. 1893, indledet med et Foredrag af Laurent Tailhade (se ovfr. S. IV), der forherligede Dr. Stockmann som en Repræsentant for Anarkiet, og som fulgtes af larmende politiske Demonstrationer. Den 29. Marts 1898 gaves Stykket som Festforestilling i Anledning af Digterens 70-Aarsdag, af „L'Oeuvres" Selskab paa Renaissance-Theatret, med Demonstrationer til Gunst for Zola, der nylig havde optraadt med sit Anklageskrift i Dreyfussagen. Den 29. Oktbr. 1899 blev Stykket for første Gang spillet ved en Aftenforestilling paa Gymnase, hvor Opførelsen af Publikum fulgtes med større Ro og Opmærksomhed end ved de tidligere Opførelser, blot nu og da afbrudt af et „Leve Anarkiet!"

Vildanden, som Digteren begyndte at skrive i Rom og derpaa fuldførte under sit Sommerophold i Gossensass 1884, udkom i Kjøbenhavn og Kristiania den 11. Novbr, s. A. i et Oplag paa 8,000 Exemplarer, som strax blev udsolgt, saa at der allerede den 1. Decbr. s. A. kom et nyt Oplag.

Udgaver.

Vildanden. Skuespil i fem akter. Af Henrik Ibsen. Kbhvn. 1884. 8. 2 Bl., 244 S. — Andet oplag. Kbhvn. [1. Decbr.] 1884. 8. 2 Bl., 244 S.

Oversættelser.

The wild Duck. Play in five Acts. Translated by Mrs. F. E. Archer. [Trykt S. 239—381 i Vol. II. af „Ibsen's Prose Dramas". Authorized English Edition. Ed. by William Archer. London 1891. 8.]

The wild Duck: Play in five Acts. Translated by Mrs. F. E. Archer. London 1897. 8. 1 Bl., S. 239—381. (Shilling-Udgave i Særtryk af foran nævnte „Prose Dramas", Vol. II.)

Le Canard sauvage. Drame en cinq actes. Traduction du Norvégien par M. Prozor. [Trykt, med en indledende „Notice sur le Canard sauvage" af Oversætteren, S. 1—180 i T. II. af Théâtre d'Henrik Ibsen. Paris 1893. 8. 2 Bl., IV S, 326 S. 1 Bl.

L'Anitra selvatica. Dramma in 5 atti. Milano 189*. 8. (O. m. T.: „Biblioteca Ibsen". No. 9.)

Dikaja utka. Drama v 5-ti dĕistvijach. Perevod *L. M.* Moskwa 1892. 8.

Dikaja utka. Drama v 5-ti dĕistvijach. Perevod O. Naumova. [Trykt S. 153—284 i T. II. af Sobranie sočinenij Henrika Ibsena. Izdanie I. Jurovskago. S. Peterb. 1896. 8.]

Die Wildente. Schauspiel in fünf Akten. Deutsch von M. von Borch. Einzige vom Verfasser autorisierte deutsche Ausgabe. Berlin 1887. 8. 127 S. (Senere [1889] i nyt Oplag indlemmet i de paa S. Fischers Forlag udkomne „Nordische Bibliothek, hg. von Julius Hoffory", Bd. VI. og i „Henrik Ibsens Werke, herausgegeben von Julius Hoffory": Moderne Dramen, Bd. III. 8. 2 Bl., 128 S.)

Die Wildente. Schauspiel in fünf Aufzügen. Aus dem Norwegischen übersetzt von Ernst Brausewetter. Leipzig [1887]. 8 108 S. (O. m. T.: Reclam's Univ.-Bibl. No. 2317. Senere ogsaa indlemmet i samme Forlæggers „Henrik Ibsen's Gesammelte Werke". Bd. III. Lpz. [1889].)

Die Wildente. Ein Schauspiel in fünf Akten. Deutsch von G. Morgenstern. Lpz. u. Wien [189*].

8. 114 S. (O. m. T.; „Meyers Volksbücher“ No. 770. 771.)

Die Wildente. Schauspiel in fünf Aufzügen. Deutsch von I. Engeroff. Halle a. d. S. [1894.] 8. 1 Portræt, 100 S. (O. m. T.: Hendels „Bibliothek der Gesamtlitteratur“ No. 808.)

Die Wildente. Schauspiel in fünf Aufzügen. Deutsch von Wilhelm Lange. Berlin 1900. 8. (O. m. T.: „Henrik Ibsens Dramatische Werke herausgegeben und übersetzt von Wilhelm Lange“. IV. Berlin. Verlag von Hugo Bermühler.)

Kommentarer.

H. Jæger: Henrik Ibsen (Kbh. 1888), S. 276—279; H. Jæger: Henrik Ibsen og hans værker (Kra. 1892), S. 172—178; G. Brandes: Henrik Ibsen (Kbh. 1898), S. 145 fg.; A. Schack: Udviklingsgangen i H. I.s Digtning (Kbh. 1897), S. 138—149; C. Lambek: Bidrag til Ibsen-Kritiken (Kbh. 1899), S. 112—123; Ny svensk Tidskrift 1885, S. 65—69 af Helene Nyblom, hvortil Imødegaaelse af Claës Lundin i Ur Dagens Krönika 1885, S. 209 fg., jfr. sidstnævnte Tidsskrift S. 109 fg. af Oscar Levertin; Lou Andreas-Salomé: Ibsens Kvindeskikkelser (Overs. Kra. 1893), S. 54—78; Leo Berg: H. I. und das Germanenthum (Berlin 1887), S. 44—47; Otto Brahm: Henrik Ibsen (Berlin 1887), S. 59 fg ; A. Garde: Der Grundgedanke in Ibsen’s Dichtung (Lpz. 1898), S. 40 fg.; Ad. von Hanstein: Ibsen als Idealist (Lpz. 1897), S. 130 – 138; E. Reich: Ibsen’s Dramen (Dresden u. Lpz. 1894), S. 167—182; de Bom: Ibsen en zijn werk (Gent 1893), S. 75—77: H. H. Boyesen: A Commentary on the Writings of Ibsen (New York 1894), S. 249—262; G. B. Shaw: The Quintessence of Ibsenism (Lond. 1891), S. 96—100; A. Ehrhard: Ibsen et le Théâtre contemporain (Paris 1892), S. 372—391; R. Doumic: De Scribe à Ibsen (3. Udg., Paris 1896), S. 315—331; Revue d’art dramatique

1890, 1. Marts, af Ch. de Casanove; Boccardi: La donna nell' opera di H. I. (Milano 1893), S. 33 fg.; G. M. Scalinger: Ibsen (Napoli 1895), S. 44 fg. — Nyt Tidsskrift (Kra.) III. 616 fg. [af Mathilde Schjøtt]; Ny Svensk Tidskrift 1885, S. 444 fg. af Kristofer Randers; Aftenposten (Kra.) 1884, No. 271 A og 277 A [af B. Morgenstierne]; Dagbladet (Kra.) 1884, No. 403, 413, 420, 440.

Parodier. [Anstey Guthrie:] „The Wild Duck" i „The Pocket Ibsen" by F. Anstey, New Ed. (London 1895), S. 125—153, overs. i „Punchs Lomme-Ibsen" (Kra. 1893), S. 5—25; Harald Molander: „Vildankan, vaudeville i fem akter" i „Ibsen i västficksformat" (Sthlm. 1895), S. 47—81. En utrykt, men paa Wallner-theatret i Berlin i Marts 1889 opført Parodi var „Die Mitternachtssonne von Hjalmar Knutson" [Eugen Zabel].

Opførelser. Det første Theater, hvor Stykket kom til Opførelse, var det norske Theater i Bergen, hvor det gik 9. Januar 1885. To Dage senere fandt Førsteopførelsen Sted paa Kristiania Theater, hvor det 16. Marts s. A. gik for sidste (22de) Gang. — Paa det kgl. Theater i Kjøbenhavn blev det spillet 1ste Gang 22. Februar 1885 og gik, mens det var nyt, ialt 13 Gange. I Januar 1892 blev det givet i ny Indstudering, opførtes paany i Sæsonerne 1894—95 og 1897—98, ialt til da 30 Opførelser, hvorefter det bragtes frem som Festforestilling i Digterens Nærværelse i Maj 1898, da han besøgte Kjøbenhavn i Anledning af sin 70 Aars Fødselsdag. Paa Danmarks Provinsscener har det været opført 34 Gange af Julius Petersens Selskab og senere 1898—99 af Alb. Helsengreens Selskab i Aarhus, Odense o. fl. — Paa kgl. Dramatiska Teatern i Stockholm gik Stykket, oversat af Fr. Hedberg, første Gang den 30. Januar 1885. Den nye Sæson aabnedes i

August s. A. med en Gjenoptagelse af Stykket, hvori dog Hjalmar Ekdal, som ved de tidligere Opførelser havde været udført af August Lindberg, nu blev spillet af Aug. Palme, mens Hedvig nu ligesom ved Førsteopførelsen udførtes af den unge Elev Frk. Lotten Seelig. I April 1889 viste Fru Hennings sig som Gjæst for Stockholmerne i denne Rolle. (Et Kostumebillede af Hedvigs Fremstillerinder i Kristiania: Frk. Lully Krohn, i Kjøbenhavn: Fru Hennings og i Stockholm: Frk. Seelig, findes paa Omslaget af Ernst Bojesens „Norden“, H. 2.) — Paa det svenske Theater i Helsingfors gik Stykket første Gang 16. Januar 1885, paa det finske Theater sammesteds 1892. — I Tyskland fandt Førsteopførelsen af dette Stykke, ligesom af „En Folkefiende“ Aaret i Forvejen, Sted ved en Matiné til Indtægt for „Berliner Presse“ paa Residenz-Theater i Berlin den 4. Marts 1888 (med Direktør Lautenburg som Hjalmar Ekdal); i Oktbr. s. A. optog Theatret det paa sit faste Aftenrepertoire, og det gik nu hver Aften i flere Uger, og bragtes ogsaa frem som Theatrets Festforestilling under Digterens Besøg i Berlin 6. Marts 1889. Det var imidlertid ogsaa blevet opført, men i en undertiden parodisk Oversættelse, paa Königstädtisches Theater i Berlin i April 1888; senere (1896—97) har det været spillet baade paa Deutsches Theater og paa Neues Theater i Berlin; dette sidstes Skuespillerpersonale har ogsaa opført Stykket paa Turnéer i Leipzig, Düsseldorf, Burgtheater i Wien (April 1898), ligesom Dr. Heines „Ibsen-Theater“ har spillet det paa sine Turnéer 1898 i Hamburg o. a. St. I Januar 1889 gik Stykket paa Stadttheater i Bern, i Februar s. A. paa Hoftheater i Wiesbaden, 8. Juni s. A., i Digterens Nærvær, paa Theatret i Dresden, i Marts 1890 paa Hoftheater i Koburg. I Sæsonen 1891—92 fandt Opførelser Sted paa Volks-

theater i Wien, 1896—97 paa Burgtheatret sammesteds, hvor Mitterwurzer udmærkede sig som Hjalmar Ekdal lige til sin Død i Februar 1897. Det blev samtidig spillet paa Hoftheater i Stuttgart og paa Stadttheater i Frankfurt a/M. I München blev det første Gang fremstillet ved en privat Opførelse 15. Juni 1895 i „Akademisch-dramatischer Verein“ bl. a. med Forfatteren Ernst v. Wolzogen i Hjalmar Ekdals og Forfatteren Hans Olden i Gregers Werles Roller; paa Schauspielhaus i München begyndte Fru L'Arronge et Gjæstespil som Gina 4. Januar 1898. — Af Opførelser udenfor Tyskland mærkes „Théâtre libre's“ i Paris 27. April 1891 og senere paany i Juni s. A.; det engelske „Independent Theatre“s paa „Royalty Theatre“ i London 4. Maj 1894 og ved en ny Række Forestillinger sammesteds i Maj 1897; Novellis italienske Selskabs Opførelser paa Manzoni-Theatret i Milano (Septbr. 1891), i Rom (Januar 1892) o. fl. St.; samt endelig Opførelsen i nygræsk Oversættelse (med Titlen „Agriopapia“) ved Truppen Aischylos paa Sommertheatret „Paradiset“ i Athen Juni 1893.

EN FOLKEFIENDE

PERSONERNE:

DOKTOR TOMAS STOCKMANN, badelæge.

FRU STOCKMANN, hans hustru.

PETRA, deres datter, lærerinde.

EJLIF
MORTEN } deres sønner, 13 og 10 år gamle.

PETER STOCKMANN, doktorens ældre bror, byfogd og politimester, formand i badebestyrelsen o. s. v.

MORTEN KIIL, garvermester, fru Stockmanns plejefar.

HOVSTAD, redaktør af „Folkebudet“.

BILLING, medarbejder i bladet.

SKIBSKAPTEJN HORSTER.

BOGTRYKKER ASLAKSEN.

DELTAGERE I ET BORGERMØDE, mænd af alle stænder, nogle kvinder og en flok skolegutter.

(Handlingen foregår i en kystby i det sydlige Norge.)

FØRSTE AKT.

(Aften i doktorens dagligstue, der er tarveligt men net udstyret og møbleret. På sidevæggen til højre er to døre, hvoraf den fjerneste fører ud til forstuen og den nærmeste ind til doktorens arbejdsværelse. På den modsatte væg, lige over for døren til forstuen, er en dør til familjens øvrige værelser. Midt på samme væg står kakkelovnen, og nærmere mod forgrunden en sofa med spejl over og foran sofaen et ovalt bord med tæppe. På bordet en tændt lampe med skærm. I baggrunden en åben dør til spisestuen. Dækket aftensbord med lampe på derinde.)

(BILLING sidder inde ved spisebordet med en serviet under hagen. FRU STOCKMANN står ved bordet og rækker ham et fad med et stort stykke oksesteg. De øvrige pladse om bordet er forladte, bordtøjet i uorden, som efter et endt måltid.)

FRU STOCKMANN.

Ja, når De kommer en time for sent, herr Billing, så får De ta' tiltakke med kold mad.

BILLING
(spisende).

Det smager aldeles fortræffeligt, — ganske udmærket.

FRU STOCKMANN.

De véd jo, hvor nøje Stockmann holder på sin bestemte spisetid —

BILLING.

Det gør mig slet ingen ting. Jeg synes næsten det smager bedst, når jeg kan sidde og spise sådan ganske alene og uforstyrret.

FRU STOCKMANN.

Ja-ja, når det bare smager Dem, så — (lytter mod forstuen.) Der kommer visst Hovstad også.

BILLING.

Kanske det.

(BYFOGD STOCKMANN i overfrakke med uniformshue og stok kommer ind.)

BYFOGDEN.

Ærbødigst godaften, svigerinde.

FRU STOCKMANN
(går ind i dagligstuen).

Nej se, godaften; er det Dem? Det var da snildt De vilde se op til os.

BYFOGDEN.

Jeg gik just forbi og så — (med et blik mod spisestuen). Å, men De har nok selskab, lader det til.

FRU STOCKMANN
(lidt forlegen).

Nej aldeles ikke; det er rent tilfældigt. (hurtigt.) Vil De ikke gå ind og ta' en bid med?

BYFOGDEN.

Jeg! Nej, mange tak. Gud bevare mig; varm mad om aftenen; det er ikke for min fordøjelse.

FRU STOCKMANN.

Å, men for én gangs skyld —.

BYFOGDEN.

Nej nej, Gud velsigne Dem; jeg holder mig til mit thevand og mit smørrebrød. Det er dog sundere i længden, — og også lidt mere økonomisk.

FRU STOCKMANN
(smiler).

De må nu ikke tro, at Tomas og jeg er nogen rene ødelande heller.

BYFOGDEN.

Ikke De, svigerinde; det være langt fra mig. (peger mod doktorens arbejdsværelse) Er han kanske ikke hjemme?

FRU STOCKMANN.

Nej, han er gåt en liden tur efter maden, — han og gutterne.

BYFOGDEN.

Mon tro, det kan være sundt? (lytter.) Der kommer han nok.

FRU STOCKMANN.

Nej, det er nok ikke ham. (det banker.) Vær så god!

(REDAKTØR HOVSTAD kommer fra forstuen.)

FRU STOCKMANN.

Å, er det herr Hovstad, som —?

HOVSTAD.

Ja, De får undskylde; men jeg blev opholdt nede i trykkeriet. Godaften, herr byfogd.

BYFOGDEN
(hilser lidt stivt).

Herr redaktør. Kommer formodentlig i forretninger?

HOVSTAD.

Tildels. Der er noget, som skulde ind i bladet.

BYFOGDEN.

Kan tænke mig det. Min bror skal være en særdeles frugtbar forfatter i „Folkebudet“, hører jeg.

HOVSTAD.

Ja, han tillader sig at skrive i „Folkebudet“. når han har et sandhedens ord at sige om et og andet.

FRU STOCKMANN
(til HOVSTAD).

Men vil De ikke —?
(peger mod spisestuen.)

BYFOGDEN.

Bevares vel; jeg fortænker ham sletikke i, at han skriver for den læsekreds, hvor han tør vente at finde mest anklang. For øvrigt har jo jeg personlig ingen grund til at nære nogen uvilje imod Deres blad, herr Hovstad.

HOVSTAD.

Nej, det synes jeg også.

BYFOGDEN.

I det hele taget råder der en smuk fordrageligheden ånd i vor by; — en rigtig god borgerånd. Og det kommer deraf, at vi har et stort fælles anliggende at samle os om, — et anliggende, som i lige høj grad vedkommer alle retsindige medborgere —

HOVSTAD.

Badeanstalten, ja.

BYFOGDEN.

Netop. Vi har vor store, nye, prægtige badeanstalt. Pas på! Badet blir byens fornemste livsbetingelse, herr Hovstad. Utvivlsomt!

FRU STOCKMANN.

Det samme siger Tomas også.

BYFOGDEN.

Hvilket ganske overoverdentligt opsving har ikke stedet taget bare i disse par år! Her er kommet penge imellem folk; liv og rørelse. Bygninger og grundejendomme stiger i værdi med hver dag.

HOVSTAD.

Og arbejdsløsheden tar af.

BYFOGDEN.

Også det, ja. Fattigbyrden er bleven i en glædelig grad formindsket for de besiddende klasser og vil bli' det endnu mere, hvis vi blot dette år må få en rigtig god sommer; — rigtig talrigt besøg af fremmede, — brav mange syge, som kan bringe anstalten i ry.

HOVSTAD.

Og det er der jo udsigt til, hører jeg.

BYFOGDEN.

Det tegner meget lovende. Hver dag indløber der forespørgsler om boliger og sådant noget.

HOVSTAD.

Nå, da kommer jo doktorens opsats netop tilpas.

BYFOGDEN.

Har han nu skrevet noget igen?

HOVSTAD.

Dette her er noget, han skrev ivinter; en anbefaling for badet, en fremstilling af de gunstige sundhedsforholde her hos os. Men dengang lod jeg opsatsen ligge.

BYFOGDEN.

Aha, der var formodentlig en eller anden hage ved den?

HOVSTAD.

Nej, ikke det; men jeg syntes, det var bedre at bie til nu udover våren; for nu begynder jo folk at ruste sig og tænke på sommerophold —

BYFOGDEN.

Meget rigtigt; overmåde rigtigt, herr Hovstad.

FRU STOCKMANN.

Ja, Tomas er såmænd utrættelig, når det gælder badet.

BYFOGDEN.

Nå, han står jo også i badets tjeneste.

HOVSTAD.

Ja, og så er det jo også ham, som har skabt det fra først af.

BYFOGDEN.

Er det ham? Ja så? Ja, jeg hører jo undertiden, at visse folk er af den mening. Men jeg trode dog rigtignok, at jeg også havde en beskeden andel i dette foretagende.

FRU STOCKMANN.

Ja, det siger Tomas altid.

HOVSTAD.

Ja, hvem nægter det, herr byfogd? De har sat sagen i gang og ført den ud i det praktiske liv; det véd vi jo alle. Men jeg mente bare, at idéen kom fra først af fra doktoren.

BYFOGDEN.

Ja, idéer har visselig min bror havt nok af i sin tid — desværre. Men når noget skal sættes iværk, så spørges der om andre slags mænd, herr Hovstad. Og jeg trode rigtignok, at man allermindst her i huset —

FRU STOCKMANN.

Men, kære svoger —

HOVSTAD.

Hvor kan dog byfogden —

FRU STOCKMANN.

Gå så ind og få Dem noget tillivs, herr Hovstad; så kommer visst min mand imens.

HOVSTAD.

Tak; en liden bid kanske.

(han går ind i spisestuen.)

BYFOGDEN
(noget dæmpet).

Det er mærkeligt med de folk, som stammer direkte fra bønder; aldrig kan de lægge taktløsheden af.

FRU STOCKMANN.

Men hvad er nu det værd at bry sig om? Kan ikke De og Tomas dele æren som brødre?

BYFOGDEN.

Jo, det skulde jo synes så; men det er nok ikke alle og enhver, som nøjes med at dele, lader det til.

FRU STOCKMANN.

Snak om en ting! De og Tomas kommer jo så udmærket ud af det med hinanden. (lytter.) Der tror jeg vi har ham.

(hun går hen og åbner døren til forstuen.)

DOKTOR STOCKMANN
(ler og støjer derude).

Se, her får du en gæst til, Katrine. Er ikke det morsomt; hvad? Vær så god, kaptejn Horster; hæng frakken der på knaggen. Nå så, De går ikke med overfrakke, De? Tænk, du, Katrine, jeg fanged ham på gaden; han vilde næsten ikke gå op med.

KAPTEJN HORSTER
(kommer indenfor og hilser på fruen).

DOKTOR STOCKMANN
(i døren).

Ind med jer, gutter. Nu er de skrubsultne igen, du! Kom her, kaptejn Horster; nu skal De få smage en oksesteg —

(han driver HORSTER ind i spisestuen. EJLIF og MORTEN går også derind.)

FRU STOCKMANN.

Men, Tomas, ser du da ikke —?

DOKTOR STOCKMANN
(vender sig i døren).

Å, er det dig, Peter! (går hen og rækker ham hånden.) Nej, det var da inderlig morsomt.

BYFOGDEN.

Jeg må desværre gå om et øjeblik —

DOKTOR STOCKMANN.

Sniksnak; nu kommer snart toddyen på bordet. Du glemmer vel ikke toddyen, Katrine?

FRU STOCKMANN.

Nej visst; vandet står og koger.

(hun går ind i spisestuen.)

BYFOGDEN.

Toddy også —!

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, slå dig bare ned, så skal vi ha' det hyggeligt.

BYFOGDEN.

Tak; jeg deltager aldrig i toddygilder.

DOKTOR STOCKMANN.

Men dette her er da ikke noget gilde.

BYFOGDEN.

Jeg synes dog — (ser mod spisestuen). Det er mærkværdigt, at de kan sætte al den mad tillivs.

DOKTOR STOCKMANN
(gnider hænderne.)

Ja, er det ikke velsignet at se unge mennesker spise? Altid madlyst, du! Det er som det skal være. Mad må der til! Kræfter! Det er de folk, som skal rode op i det gærende fremtids-stof, Peter.

BYFOGDEN.

Tør jeg spørge, hvad her skulde være at „rode op i“, som du udtrykker dig?

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, det får du spørge ungdommen om — når

tiden kommer. Vi ser det naturligvis ikke. Selvfølgelig. Slige to gamle stødere, som du og jeg —

BYFOGDEN.

Nå nå da! Det er dog en højst påfaldende benævnelse —

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, du må ikke tage det så nøje med mig, Peter. For jeg er så inderlig glad og fornøjet, skal jeg sige dig. Jeg føler mig så ubeskrivelig lykkelig midt i alt dette spirende, sprættende liv. Det er dog en herlig tid vi lever i! Det er som en hel ny verden var i opkomst omkring en.

BYFOGDEN.

Finder du virkelig det?

DOKTOR STOCKMANN.

Ja; du kan naturligvis ikke se det så godt som jeg. Du har jo alle dine dage levet med i dette her; og så sløves indtrykket. Men jeg, som måtte sidde der nordpå i min afkrog i alle disse mange år, næsten aldrig se et fremmed menneske, som havde et vækkende ord at sige mig, — på mig virker det, som om jeg var flyttet midt ind i en mylrende verdensby.

BYFOGDEN.

Hm; verdensby —

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, jeg véd jo nok, at forholdene er små i sammenligning med mange andre steder. Men her er liv, — forjættelser, en utallighed af ting at virke for og stride for; og det er hovedsagen. (råber.) Katrine. har ikke postbudet været her?

FRU STOCKMANN
(i spisestuen).

Nej, her har ingen været.

DOKTOR STOCKMANN.

Og så det gode udkomme, Peter! Det er noget, en lærer at sætte pris på, når man, som vi, har levet på sulteforing —

BYFOGDEN.

Gud bevares —

DOKTOR STOCKMANN.

Å jo, du kan vel tænke dig, at det var trangt for os mangen gang deroppe. Og nu at kunne leve som en herremand! Idag, for exempel, havde vi oksesteg til middag; ja, vi har havt af den til aftens også. Vil du ikke smage på et stykke? Eller skal jeg ikke vise dig den ialfald? Kom her —

BYFOGDEN.

Nej, nej, på ingen måde —

DOKTOR STOCKMANN.

Nå, så kom her da. Ser du, vi har fåt bordtæppe?

BYFOGDEN.

Ja, jeg har bemærket det.

DOKTOR STOCKMANN.

Og så har vi fåt lampeskærm. Ser du? Alt det har Katrine sparet sammen. Og det gør stuen så hyggelig. Synes du ikke det? Stil dig bare her; — nej, nej, nej; ikke så. Så, ja! Ser du; når lyset falder sådan samlet ned —. Jeg finder virkelig, at det ser elegant ud. Hvad?

BYFOGDEN.

Ja, når man kan tillade sig den slags luxus —

DOKTOR STOCKMANN.

Å jo, nu kan jeg nok tillade mig det. Katrine siger, at jeg tjener næsten lige så meget, som vi bruger.

BYFOGDEN.

Næsten, ja —!

DOKTOR STOCKMANN.

Men en videnskabsmand bør dog leve en smule fornemt. Jeg er viss på, at en almindelig amtmand bruger meget mere om året end jeg.

BYFOGDEN.

Ja, det tror jeg nok! En amtmand, en overøvrighedsperson —

DOKTOR STOCKMANN.

Nå, så en simpel grosserer da! En slig en bruger mange gange så meget —

BYFOGDEN.

Ja, det ligger nu i forholdene.

DOKTOR STOCKMANN.

For resten øder jeg sandelig ikke noget til unytte, Peter. Men jeg synes da ikke jeg kan nægte mig den hjertens glæde at se mennesker hos mig. Jeg trænger til det, ser du. Jeg, som har siddet så længe udestængt, — for mig er det en livsfornødenhed at være sammen med unge, kække, frejdige mennesker, frisindede mennesker, virkelystne —; og det er de, alle de, som sidder og spiser så godt derinde. Jeg vilde ønske, du kendte lidt til Hovstad —

BYFOGDEN.

Ja Hovstad, det er sandt, han fortalte mig, at nu vil han trykke en opsats af dig igen.

DOKTOR STOCKMANN.

En opsats af mig?

BYFOGDEN.

Ja, om badet. En opsats, som du havde forfattet ivinter.

DOKTOR STOCKMANN.

Å den, ja! — Nej, men den vil jeg ikke ha' ind nu for det første.

BYFOGDEN.

Ikke det? Da finder jeg dog, at det netop nu vilde være den belejligste tid.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, det kan du ha' ret i; under almindelige forholde —

(går henover gulvet.)

BYFOGDEN
(ser efter ham).

Hvad ualmindeligt skulde der da være ved forholdene nu?

DOKTOR STOCKMANN
(standser).

Ja, Peter, det kan jeg minsæl ikke sige dig for øjeblikket; ialfald ikke iaften. Der kan være mangt og meget ualmindeligt ved forholdene; eller også kanske slet ingenting. Det kan gerne være, at det bare er en indbildning.

BYFOGDEN.

Jeg må tilstå, dette klinger højst gådefuldt. Er der noget påfærde? Noget, som jeg skal holdes udenfor? Jeg skulde dog formene, at jeg, som badebestyrelsens formand —

DOKTOR STOCKMANN.

Og jeg skulde formene, at jeg —; nå, lad os ikke ryge i håret på hinanden, Peter.

BYFOGDEN.

Gud bevares vel; det er ikke min vane at ryge i håret, som du siger. Men jeg må på det bestemteste forlange, at alle foranstaltninger træffes og afgøres på forretningsmæssig vej og gennem de dertil lovlig indsatte myndigheder. Jeg kan ikke tillade, at der betrædes krogveje og bagveje.

DOKTOR STOCKMANN.

Bruger jeg nogensinde at gå krogveje og bagveje!

BYFOGDEN.

Du har en indgroet tilbøjelighed til at gå dine egne veje ialfald. Og det er i et vel ordnet samfund omtrent ligeså utilstedeligt, Den enkelte får sandelig finde sig i at indordne sig under det hele, eller, rettere sagt, under de myndigheder, som har at våge over det heles vel.

DOKTOR STOCKMANN.

Kan gerne være. Man hvad pokker kommer det mig ved?

BYFOGDEN.

Jo, for det er dette, min gode Tomas, som du aldrig synes at ville lære. Men pas på; du kommer

nok engang til at bøde for det, — sent eller tidligt. Nu har jeg sagt dig det. Farvel.

DOKTOR STOCKMANN.

Men er du bindegal? Du er rent på vildspor —

BYFOGDEN.

Det plejer jeg dog ikke. Forøvrigt må jeg frabede mig — (hilser ind i spisestuen.) Farvel, svigerinde. Farvel, mine herrer.

(han går.)

FRU STOCKMANN

(kommer ind i dagligstuen).

Gik han?

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, du, og det i fuld arrigskab.

FRU STOCKMANN.

Men, kære Tomas, hvad har du da nu gjort ham igen?

DOKTOR STOCKMANN.

Ingen verdens ting. Han kan da ikke forlange, at jeg skal gøre ham regnskab, før tiden kommer.

FRU STOCKMANN.

Hvad skulde du gøre ham regnskab for?

DOKTOR STOCKMANN.

Hm; lad mig om det, Katrine. — Det er da besynderligt, at ikke postbudet kommer.

(HOVSTAD, BILLING og HORSTER har rejst sig fra spisebordet og kommer ind i dagligstuen. EJLIF og MORTEN kommer lidt efter.)

BILLING

(strækker armene).

Ah, efter et sligt måltid føler man sig, Gud døde mig, som et nyt menneske.

HOVSTAD.

Byfogden var nok ikke i det lyse hjørne ikveld.

DOKTOR STOCKMANN.

Det kommer fra maven; han har en dårlig fordøjelse.

HOVSTAD.

Det var nok især os i „Folkebudet", han ikke kunde fordøje.

FRU STOCKMANN.

De kom da tålelig godt ud af det med ham, synes jeg.

HOVSTAD.

Å ja; men det er nu ikke andet end en slags våbenstilstand.

BILLING.

Der er det! Det ord udtømmer situationen.

DOKTOR STOCKMANN.

Vi må huske på, at Peter er en enslig mand, stakker. Han har ikke noget hjem, hvor han kan hygge sig; bare forretninger, forretninger. Og så alt det fordømte tynde thevand, som han går og tyller i sig. Nå, så sæt dog stole til bordet, gutter! Katrine, får vi så ikke toddyen ind?

FRU STOCKMANN,
(som går mod spisestuen).

Nu kommer jeg med den.

DOKTOR STOCKMANN.

Og sæt Dem så her i sofaen hos mig, kaptejn Horster. En sjelden gæst, som De —. Vær så god; ta' plads, mine venner.

(Herrerne sætter sig om bordet. FRU STOCKMANN bringer et bræt, hvorpå kogemaskine, glasse, karafler og øvrigt tilbehør.)

FRU STOCKMANN.

Se så; her er arrak, og dette her er rum; og her står kognak. Nu får enhver hjælpe sig selv.

DOKTOR STOCKMANN
(tar et glas).

Jo det skal vi nok. (mens toddyen blandes.) Og så cigarerne frem. Ejlif, du véd visst, hvor kassen står. Og du, Morten, kan ta' min pibe. (gutterne går ind i værelset til højre.) Jeg har en mistanke om, at Ejlif kniber en cigar en gang imellem; men jeg lader som ingenting. (råber.) Og så min kalot, Morten! Katrine, kan ikke du sige ham, hvor jeg har lagt den. Nå, han har den jo! (gutterne bringer det forlangte.) Vær så god, mine venner. Jeg holder mig til piben, véd I: denne her har gjort mangen uvejrs-tur sammen med mig deroppe i Nordland. (klinker.) Skål! Ah, det er rigtignok noget bedre at sidde her trygt og lunt.

FRU STOCKMANN
(som sidder og strikker).

Skal De snart sejle, kaptejn Horster?

HORSTER.

I næste uge tænker jeg at bli' færdig.

FRU STOCKMANN.

Og så går De jo til Amerika?

HORSTER.

Ja, det er meningen.

BILLING.

Men så kan De jo ikke ta' del i det nye formandsvalg.

HORSTER.

Skal her være nyt valg?

BILLING.

Véd De ikke det?

HORSTER.

Nej, jeg blander mig ikke i de sager.

BILLING.

Men De bryr Dem da vel om de offentlige anliggender?

HORSTER.

Nej, jeg forstår mig ikke på sligt.

BILLING.

Alligevel; en må være med át stemme ialfald.

HORSTER.

De, som ikke skønner sig på det, også?

BILLING.

Skønner? Ja, hvad mener De med det? Samfundet er som et skib; alle mand må være med at styre roret.

HORSTER.

Kan hænde det er bra' på landjorden; men ombord vilde ikke det gå godt.

HOVSTAD.

Det er underligt, at de fleste sjøfolk bryr sig så lidet om landets sager.

BILLING.

Ganske mærkeligt.

DOKTOR STOCKMANN.

Sjøfolk er som trækfuglene; de føler sig hjemme både i syd og i nord. Men derfor må vi andre være

desto virksommere, herr Hovstad. Kommer der noget almengavnligt i „Folkebudet“ imorgen?

HOVSTAD.

Ikke noget om byens sager. Men iovermorgen tænkte jeg at ta' ind Deres opsats —

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, død og plage, opsatsen! Nej, hør, den må De vente med.

HOVSTAD.

Så? Nu havde vi netop så god plads, og jeg synes, det var just den belejligste tid —

DOKTOR STOCKMANN.

Ja ja, det kan De nok ha' ret i; men De må vente alligevel. Jeg skal siden forklare Dem —

(PETRA, i hat og kåbe og med en del skrivebøger under armen, kommer ind fra forstuen.)

PETRA.

Godaften.

DOKTOR STOCKMANN.

Godaften, Petra; er du der?

(Gensidige hilsener; PETRA lægger tøjet og bøgerne fra sig på en stol ved døren.)

PETRA.

Og her sidder man og gør sig tilgode, mens jeg har været ude og trællet.

DOKTOR STOCKMANN.

Nå, så gør dig tilgode, du også.

BILLING.

Skal jeg lave et lidet glas til Dem?

PETRA
(kommer hen til bordet).

Tak, jeg vil heller selv; De laver det altid for stærkt. Men det er sandt, far, jeg har et brev til dig.

(går hen til stolen, hvor tøjet ligger.)

DOKTOR STOCKMANN.

Et brev! Fra hvem?

PETRA
(søger i kåbelommen).

Jeg fik det af postbudet just som jeg gik ud —

DOKTOR STOCKMANN
(rejser sig og går hen imod hende.)

Og så bringer du det først nu!

PETRA.

Jeg havde virkelig ikke tid til at løbe op igen. Værs'god, her er det.

DOKTOR STOCKMANN
(griber brevet).

Lad mig se; lad mig se, barn. (ser på udskriften.) Jo, ganske rigtigt —!

FRU STOCKMANN.

Er det d e t, du har ventet så på, Tomas?

DOKTOR STOCKMANN.

Ja netop; nu må jeg straks ind —. Hvor skal jeg finde et lys, Katrine? Er der nu ingen lampe i mit værelse igen!

FRU STOCKMANN.

Jo, lampen står og brænder på skrivebordet.

DOKTOR STOCKMANN.

Godt, godt. Undskyld et øjeblik —
(han går ind i værelset til højre.)

PETRA.

Hvad kan det være for noget, mor?

FRU STOCKMANN.

Jeg véd ikke; i de sidste dage har han spurgt så tidt efter postbudet.

BILLING.

Formodentlig en udenbys patient —

PETRA.

Stakkers far; han får snart altfor meget at bestille. (laver sit glas.) Ah, det skal smage!

HOVSTAD.

Har De læst i aftenskolen idag også?

PETRA
(nipper til glasset).

To timer.

BILLING.

Og i formiddags fire timer i institutet —

PETRA
(sætter sig ved døren).

Fem timer.

FRU STOCKMANN.

Og iaften har du stile at rette, ser jeg.

PETRA.

En hel bunke, ja.

HORSTER.

De har nok også fuldt op at bestille, lader det til.

PETRA

Ja; men det er bra'. En blir så dejlig træt bagefter.

BILLING.

Synes De om det?

PETRA.

Ja, for så sover en så godt.

MORTEN.

Du må være svært syndig, du, Petra.

PETRA.

Syndig?

MORTEN.

Ja, når du arbejder så meget. Herr Rørlund siger, at arbejde er en straf for vore synder.

EJLIF
(blæser).

Pyh, hvor dum du er, at du tror på sligt noget.

FRU STOCKMANN.

Nå, nå, Ejlif!

BILLING
(ler).

Nej, det er udmærket.

HOVSTAD.

Vil ikke du gerne arbejde så meget, Morten?

MORTEN.

Nej, det vil jeg ikke.

HOVSTAD.

Ja. men hvad vil du da bli' til i verden?

MORTEN.

Jeg vil helst bli' viking, jeg.

EJLIF.

Men så måtte du jo være hedning da.

MORTEN.

Ja, så kunde jeg jo bli' hedning da.

BILLING.

Det holder jeg med dig i, Morten! Jeg siger akkurat det samme.

FRU STOCKMANN
(gør tegn).

Nej visst gør De ikke, nej, herr Billing.

BILLING.

Jo, Gud døde mig —! Jeg er en hedning, og det er jeg stolt af. Pas på, snart blir vi hedninger allesammen.

MORTEN.

Og kan vi da få lov at gøre alt det vi vil?

BILLING.

Ja, ser du, Morten —

FRU STOCKMANN.

Nu skal I gå ind med jer, gutter; I har visst noget at læse over til imorgen.

EJLIF.

Jeg kunde da gerne få bli' en stund —

FRU STOCKMANN.

Ikke du heller; gå så begge to.

(Gutterne siger godnat og går ind i værelset til venstre.)

HOVSTAD.

Tror De virkelig, det kan skade gutterne at høre på sligt?

FRU STOCKMANN.

Ja, jeg véd ikke; men jeg synes ikke om det.

PETRA.

Ja, men, mor, jeg tror det er rent galt af dig.

FRU STOCKMANN.

Ja, det kan gerne være; men jeg synes ikke om det; ikke her hjemme.

PETRA.

Der er så megen usandhed både i hjemmet og i skolen. I hjemmet skal der ties, og i skolen må vi stå og lyve for børnene.

HORSTER.

Må De lyve?

PETRA.

Ja, tror De ikke, vi må foredrage mangt og meget, som vi ikke selv tror på?

BILLING.

Jo, det er nok altfor visst.

PETRA.

Havde jeg bare midler til det, så skulde jeg selv oprette en skole, og der skulde det gå anderledes til.

BILLING.

Å hvad, midler —

HORSTER.

Ja, tænker De på det, frøken Stockmann, så skal De gerne få lokale hos mig. Salig fars gamle store hus står jo næsten tomt; der er en svært stor spisesal neden under —

PETRA
(ler).

Ja, ja, tak skal De ha'; men det blir der nok ikke noget af.

HOVSTAD.

Å nej, frøken Petra går nok heller over til bladskriverne, tænker jeg. Det er sandt, har De fåt tid til at se lidt på den engelske fortælling, som De lovte at oversætte for os?

PETRA.

Nej, ikke endnu; men De skal nok få den i rette tid.

(DOKTOR STOCKMANN kommer fra sit værelse med det åbne brev i hånden.)

DOKTOR STOCKMANN
(svinger brevet).

Jo, nu kan I tro, her skal spørges nyt i byen!

BILLING.

Nyt?

FRU STOCKMANN.

Hvad er det for noget nyt?

DOKTOR STOCKMANN.

En stor opdagelse, Katrine!

HOVSTAD.

Så?

FRU STOCKMANN.

Som du har gjort?

DOKTOR STOCKMANN.

Ja netop jeg. (går frem og tilbage.) Lad dem nu komme, som de plejer, og sige, at det er griller og gal mands påfund. Men de vogter sig nok! Haha, de vogter sig, tænker jeg!

PETRA.

Men, far, så sig da, hvad det er.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, ja, giv mig bare tid, så skal I få vide det altsammen. Tænk, om jeg nu havde havt Peter her! Ja, der ser man, hvorledes vi mennesker kan gå omkring og dømme som de blindeste muldvarper —

HOVSTAD.

Hvad mener De med det, herr doktor?

DOKTOR STOCKMANN
(standser ved bordet).

Er det ikke den almindelige mening, at vor by er et sundt sted?

HOVSTAD.

Jo, det forstår sig da vel.

DOKTOR STOCKMANN.

Et ganske overordentlig sundt sted endogså, — et sted, som fortjener at anbefales på det varmeste både for syge og for friske medmennesker —

FRU STOCKMANN.

Ja men, kære Tomas —

DOKTOR STOCKMANN.

Og anbefalet det og lovprist det har vi da også. Jėg har skrevet og skrevet både i „Folkebudet“ og i flyveskrifter —

HOVSTAD.

Nu ja, og så?

DOKTOR STOCKMANN.

Denne badeanstalt, som kaldes for byens pulsåre, og byens livsnerve og — og fanden véd, hvad det er for noget altsammen —

BILLING.

„Byens bankende hjerte“ har jeg engang i en festlig stund tilladt mig at —

DOKTOR STOCKMANN.

Å ja, det også. Men véd De så, hvad det i virkeligheden er, dette store, prægtige, lovpriste badeanlæg, som har kostet så mange penge, — véd De, hvad det er?

HOVSTAD.

Nej, hvad er det da for noget?

FRU STOCKMANN.

Ja, hvad er det da?

DOKTOR STOCKMANN.

Hele badet er en pesthule.

PETRA.

Badet, far!

FRU STOCKMANN
(på samme tid).

Vort bad!

HOVSTAD
(ligeså).

Men, herr doktor —

BILLING.

Aldeles utroligt!

DOKTOR STOCKMANN.

Hele badeanstalten er en kalket forgiftig grav, siger jeg. Sundhedsfarlig i allerhøjeste grad! Alle disse uhumskhederne oppe i Mølledalen, — alt dette her, som lugter så fælt, — det inficerer vandet i spisningsrørene til brøndhuset; og dette samme fordømte giftige smuds siver også ud i stranden —

HORSTER.

Der, hvor sjøbadene ligger?

DOKTOR STOCKMANN.

Netop der.

HOVSTAD.

Hvoraf véd De nu alt dette så visst, herr doktor?

DOKTOR STOCKMANN.

Jeg har undersøgt forholdene så samvittighedsfuldt, som tænkes kan. Å, jeg gik længe og havde en mistanke om noget sligt. Ifjor indtraf her en del påfaldende sygdomstilfælder blandt badegæsterne, — både tyføse og gastriske tilfælder —

FRU STOCKMANN.

Ja, det gjorde der jo også.

DOKTOR STOCKMANN.

Dengang trode vi, at de fremmede havde ført smitten med sig; men siden, — ivinter, — kom jeg

på andre tanker; og så gav jeg mig til at undersøge vandet, så godt det lod sig gøre.

FRU STOCKMANN.

Det er altså d e t, du har havt så travlt med!

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, du kan nok sige jeg har havt travlt, Katrine. Men her mangled jeg jo de fornødne videnskabelige hjælpemidler; og så sendte jeg prøver både af drikkevandet og af sjøvandet ind til universitetet for at få en exakt analyse af en kemiker.

HOVSTAD.

Og den har De nu fåt?

DOKTOR STOCKMANN
(viser brevet).

Her har jeg den! Der er påvist tilstedeværelsen af forrådnede organiske stoffer i vandet, — infusorier i mængdevis. Det er absolut skadeligt for sundheden, enten det nu bruges indvortes eller udvortes.

FRU STOCKMANN.

Det var da en Guds lykke, at du kom efter det itide.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, det må du nok sige.

HOVSTAD.

Og hvad agter De nu at gøre, herr doktor?

DOKTOR STOCKMANN.

Naturligvis se at få rettet på sagen.

HOVSTAD.

Lar det sig altså gøre?

DOKTOR STOCKMANN.

Det må la' sig gøre. Ellers er hele badeanstalten ubrugelig, — ødelagt. Men det har ingen nød. Jeg er ganske på det rene med, hvad der må foretages.

FRU STOCKMANN.

Men, snille Tomas, at du har holdt alt dette her så hemmeligt.

DOKTOR STOCKMANN.

Jo, jeg skulde kanske rendt ud i byen og snakket om det, før jeg havde fuld visshed? Nej tak; så gal er jeg ikke.

PETRA.

Nå, men til os her hjemme —

DOKTOR STOCKMANN.

Ikke til nogen levende sjæl. Men imorgen kan du løbe indom til „grævlingen“ —

FRU STOCKMANN.

Nej men, Tomas —!

DOKTOR STOCKMANN.

Nå, nå, til bedstefar da. Jo, nu skal han få noget at forundre sig over, den gamle; han tror jo, jeg er forrykt i hodet; å ja, der er nok flere, som tror det samme, har jeg mærket. Men nu skal de godtfolk få se —; nu skal de bare få se —! (går omkring og gnider hænderne.) Her blir et sligt opstyr i byen, Katrine! Du kan aldrig tænke dig det. Hele vandledningen må lægges om.

HOVSTAD
(rejser sig).

Hele vandledningen —?

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, det forstår sig. Indtaget ligger for lavt; det må flyttes til et sted meget højere oppe.

PETRA.

Så fik du altså dog ret alligevel.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, kan du huske det, Petra? jeg skrev imod dem, da de skulde til at bygge. Men dengang var der ingen, som vilde høre på mig. Nå, I kan tro, jeg gir dem det glatte lag; — ja, for jeg har naturligvis skrevet en fremstilling til badebestyrelsen; den har ligget færdig en hel uge; jeg har bare gåt og ventet på dette her. (viser brevet.) Men nu skal den afsted straks på timen. (går ind i sit værelse og kommer tilbage med en pakke papirer.) Se her! Hele fire tætskrevne ark! Og brevet skal lægges ved. En avis, Katrine! Skaf mig noget til omslag. Godt; se så; giv det til — til —; (stamper.) hvad fanden er det nu hun heder? Nå, giv det til pigen da; sig, hun skal straks bringe det ned til byfogden.

(FRU STOCKMANN går med pakken ud gennem spisestuen.)

PETRA.

Hvad tror du onkel Peter vil sige, far?

DOKTOR STOCKMANN.

Hvad skulde han vel sige? Han må da vel sagtens bli' glad ved, at en så vigtig sandhed kommer for dagen, véd jeg.

HOVSTAD.

Må jeg få lov til at bringe en liden notits om Deres opdagelse i „Folkebudet"?

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, det skal De rigtig ha' tak for.

HOVSTAD.

Det er jo ønskeligt, at almenheden får vide besked jo før jo heller.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja visst er det så.

FRU STOCKMANN
(kommer tilbage)

Nu gik hun med det.

BILLING.

De blir, Gud døde mig, byens første mand, herr doktor!

DOKTOR STOCKMANN
(går fornøjet omkring).

Å hvad; igrunden har jeg jo ikke gjort andet end min pligt. Jeg har været en heldig skattegraver; det er det hele; men alligevel —

BILLING.

Hovstad, synes ikke De, at byen burde bringe doktor Stockmann et fanetog?

HOVSTAD.

Det vil jeg ialfald ta' ordet for.

BILLING.

Og jeg skal snakke med Aslaksen om det.

DOKTOR STOCKMANN.

Nej, kære venner, lad slig gøgl fare; jeg vil ikke vide af nogen slags tilstelninger. Og hvis badebestyrelsen skulde falde på at bevilge mig gagetillæg, så tar jeg ikke imod det. Katrine, det siger jeg dig, — jeg tar det ikke.

FRU STOCKMANN.

Det gør du ret i, Tomas.

PETRA
(løfter sit glas).

Skål, far!

HOVSTAD og BILLING.

Skål, skål, herr doktor.

HORSTER
(klinker med doktoren).

Gid De må få bare glæde af dette her.

DOKTOR STOCKMANN.

Tak, tak, mine kære venner! Jeg er så hjertelig glad —; å, det er dog velsignet at vide med sig selv, at en har gjort sig fortjent af sin fødeby og af sine medborgere. Hurra, Katrine!

(Han griber hende med begge hænder om halsen og snurrer sig rundt med hende. FRU STOCKMANN skriger og stritter imod. Latter, håndklap og hurraråb for doktoren. Gutterne stikker hodet ind gennem dørene.)

ANDEN AKT.

(Doktorens dagligstue. Døren til spiseværelset er lukket. Formiddag.)

FRU STOCKMANN

(med et forseglet brev i hånden kommer fra spiseværelset, går hen til den forreste dør til højre og kiger ind).

Er du hjemme, Tomas?

DOKTOR STOCKMANN

(indenfor).

Ja, jeg kom nu netop. (kommer ind.) Er der noget?

FRU STOCKMANN.

Brev fra din bror.

(rækker ham det.)

DOKTOR STOCKMANN.

Aha, lad os se. (åbner omslaget og læser:) „Det oversendte manuskript remitteres herved —“ (læser mumlende videre.) Hm —

FRU STOCKMANN.

Hvad siger han så?

DOKTOR STOCKMANN
(stikker papirerne i lommen).

Nej, han skriver bare, at han vil selv komme herop henimod middag.

FRU STOCKMANN.

Så må du endelig huske på at holde dig hjemme.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, det kan jeg godt; for jeg er færdig med mine formiddagsbesøg.

FRU STOCKMANN.

Jeg er svært nysgærrig efter at vide, hvorledes han tar det.

DOKTOR STOCKMANN.

Du skal se, han vil ikke synes rigtig om, at det er mig og ikke ham selv, som har gjort den opdagelse.

FRU STOCKMANN.

Ja, er ikke du også bange for det?

DOKTOR STOCKMANN.

Nå, igrunden blir han jo glad, kan du skønne. Men alligevel —; Peter er så forbandet ængstelig for, at andre folk, end han, skal udrette noget til byens bedste.

FRU STOCKMANN.

Men, véd du hvad, Tomas, — så skulde du være snil og dele æren med ham. Kunde det ikke hede sig, at det er ham, som har sat dig på spor —?

DOKTOR STOCKMANN.

Jo, det kan det gerne for mig. Når jeg bare får rettet på sagen, så —

GAMLE MORTEN KIIL
(stikker hodet ind gennem forstuedøren, ser sig forskende om, ler ind vendig og spørger polidsk).

Er det — er det sandt?

FRU STOCKMANN
(imod ham).

Far, -- er det dig!

DOKTOR STOCKMANN.

Nej se, svigerfar; godmorgen godmorgen!

FRU STOCKMANN.

Å, men så kom da ind.

MORTEN KIIL.

Ja, hvis det er sandt; for ellers går jeg igen.

DOKTOR STOCKMANN.

Hvad for noget er sandt?

MORTEN KIIL.

Denne galskaben med vandværket. Er det sandt, det?

DOKTOR STOCKMANN.

Ja visst er det sandt. Men hvorledes har De fåt vide det?

MORTEN KIIL
(kommer ind).

Petra fløj indom, da hun gik til skolen —

DOKTOR STOCKMANN.

Nej, gjorde hun det?

MORTEN KIIL.

Jaha; og så fortæller hun —. Jeg tænkte hun bare vilde holde mig for nar; men det ligner ikke Petra heller.

DOKTOR STOCKMANN.

Nej, hvor kunde De tænke sligt!

MORTEN KIIL.

Å, en skal aldrig lide på nogen; en kan bli' gjort til nar, før en véd af det. Men så er det altså sandt alligevel?

DOKTOR STOCKMANN.

Ja tilforladelig er det så. Sæt Dem nu bare, svigerfar. (nøder ham ned på sofaen.) Og er det ikke en sand lykke for byen —?

MORTEN KIIL
(kæmper med latteren).

Lykke for byen?

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, at jeg gjorde den opdagelse så betimelig —

MORTEN KIIL
(som før).

Jo, jo, jo! — Men aldrig havde jeg da tænkt, at De vilde drive abespil med Deres egen kødelige bror.

DOKTOR STOCKMANN.

Abespil!

FRU STOCKMANN.

Nej men, kære far —

MORTEN KIIL
(hviler hænderne og hagen på stokkeknappen og blinker polidsk til doktoren).

Hvorledes var det nu? Var det ikke så, at der var kommet nogen dyr ind i vandrørene?

DOKTOR STOCKMANN.

Å ja, infusionsdyr.

MORTEN KIIL.

Og der skulde jo være kommet mange slige dyr derind, sa' Petra. En rent ustyrtelig mængde.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja vel; de kan være der i hundrede-tusendvis.

MORTEN KIIL.

Men der er ingen, som kan se dem, — var det ikke så?

DOKTOR STOCKMANN.

Jo; se dem kan man ikke.

MORTEN KIIL
(med stille klukkende latter).

Dette her er, fan' flytte mig, det bedste, jeg har hørt af Dem endnu.

DOKTOR STOCKMANN.

Hvorledes, mener De?

MORTEN KIIL.

Men aldrig i verden får De bildt byfogden sligt noget ind.

DOKTOR STOCKMANN.

Nå, det skal vi nok få se.

MORTEN KIIL.

Tror De, han kunde være så gal?

DOKTOR STOCKMANN.

Jeg håber hele byen vil være så gal.

MORTEN KIIL.

Hele byen! Ja, det kan s'gu gerne være. det. Men det er tilpas for dem; det har de godt af. De skulde nu være så meget klogere end vi gamle. De hundsvoterte mig ud af formandskabet. Ja, jeg siger så; for de voterte mig ud som en hund, gjorde de. Men nu får de det igen. Driv bare abespil med dem, Stockmann.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja men, svigerfar —

MORTEN KIIL.

Bare abespil, siger jeg. (rejser sig.) Kan De få det til det, at byfogden og hans venner render med næsen i en klud, så gir jeg straks på timen hundrede kroner til de fattige.

DOKTOR STOCKMANN.

Se, det var jo snildt af Dem.

MORTEN KIIL.

Ja, jeg har jo ikke stort at rutte med, kan De vide; men får De det til det, så skal jeg betænke de fattige med halvhundrede kroner til juleaften.

(REDAKTØR HOVSTAD kommer fra forstuen.)

HOVSTAD.

Godmorgen! (standser.) Å undskyld —

DOKTOR STOCKMANN.

Nej kom De; kom De.

MORTEN KIIL
(klukker igen).

Han! Er han også med på det?

HOVSTAD.

Hvad mener De?

DOKTOR STOCKMANN.

Ja visst er han med.

MORTEN KIIL.

Kunde jeg ikke næsten tænke det! Det skal stå i aviserne. Jo, De er rigtignok den rette, Stockmann. Men læg nu bare over; nu vil jeg gå.

DOKTOR STOCKMANN.

Å nej, bliv nu lidt, svigerfar.

MORTEN KIIL.

Nej, nu vil jeg gå. Og find så på alt det abespil, De kan; De skal fan' ikke ha' gjort det for ingenting.

(Han går; FRU STOCKMANN følger ud med ham.)

DOKTOR STOCKMANN
(ler).

Tænk Dem bare, De, — den gamle tror ikke et ord af dette her med vandværket.

HOVSTAD.

Nå, var det den sagen —?

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, det var den, vi talte om. Og det er kanske for det samme, De kommer også?

HOVSTAD.

Ja det er det. Har De tid en liden stund, herr doktor?

DOKTOR STOCKMANN.

Så længe De vil, kære.

HOVSTAD.

Har De hørt noget fra byfogden?

DOKTOR STOCKMANN.

Endnu ikke. Han kommer herhen siden.

HOVSTAD.

Jeg har tænkt en del på sagen siden igårkveld.

DOKTOR STOCKMANN.

Nå ja?

HOVSTAD.

For Dem, som er læge, og som er en videnskabsmand, står dette tilfælde med vandværket som noget for sig. Jeg mener, det falder ikke Dem ind, at dette hænger ihob med mange andre ting.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, hvorledes —? Lad os sætte os, kære. — Nej, der i sofaen.

(HOVSTAD sætter sig i sofaen, doktoren i en lænestol på den anden side af bordet.)

DOKTOR STOCKMANN.

Nå? De mener altså —?

HOVSTAD.

De sagde igår, at det fordærvede vand kom af urenligheder i jordbunden.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, det kommer ganske utvilsomt fra denne forgiftige sump oppe i Mølledalen.

HOVSTAD.

Undskyld, herr doktor, men jeg tror, det kommer fra en ganske anden sump.

DOKTOR STOCKMANN.

Hvad skulde det være for en sump?

HOVSTAD.

Den sump, som hele vort kommunale liv står og rådner i.

DOKTOR STOCKMANN.

Nej men for pokker, herr Hovstad, hvad er nu det for snak?

HOVSTAD.

Alle byens sager er lidt efter lidt kommet i hænderne på en flok embedsmænd —

DOKTOR STOCKMANN.

Nå, embedsmænd er de da ikke allesammen.

HOVSTAD.

Nej, men de, som ikke er embedsmænd, de er ialfald embedsmændenes venner og tilhængere; det er alle de rige, alle dem med de gamle ansete navne i byen; dem er det, som styrer og råder over os.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, men de folk har da virkelig både dygtighed og indsigt.

HOVSTAD.

Viste de dygtighed og indsigt, da de lagde vandledningen der, hvor den nu ligger?

DOKTOR STOCKMANN.

Nej, det var naturligvis en stor dumhed af dem. Men det blir der jo nu rettet på.

HOVSTAD.

Tror De, det vil gå så glat?

DOKTOR STOCKMANN.

Glat eller ikke glat, — gå skal det ialfald.

HOVSTAD.

Ja, dersom pressen får gribe ind.

DOKTOR STOCKMANN.

Blir aldrig nødvendigt, kære. Jeg er viss på, at min bror —

HOVSTAD.

Undskyld mig, herr doktor, men jeg vil sige Dem, at jeg agter at ta' sagen under behandling.

DOKTOR STOCKMANN.

I avisen?

HOVSTAD.

Ja. Da jeg overtog „Folkebudet“, var det min tanke, at jeg skulde få sprængt denne ring af gamle envise stivstikkere, som sad inde med al magten.

DOKTOR STOCKMANN.

Men De har jo selv fortalt mig, hvad ende det tog; De havde jo nær ødelagt bladet på det.

HOVSTAD.

Ja, dengang måtte vi stikke piben i sæk, det er ganske sandt. For der var fare for, at badeanstalten ikke skulde komme istand, hvis de mænd faldt. Men nu står den der, og nu kan de høje herrerne undværes.

DOKTOR STOCKMANN.

Undværes, ja; men vi skylder dem dog stor tak.

HOVSTAD.

Det skal også bli' erkendt, i al pyntelighed. Men en bladskriver af min folkelige retning kan

ikke la' en slig lejlighed, som denne her, gå fra sig. Der må rygges ved den fabelen om de styrendes ufejlbarhed. Sligt noget må ryddes ud ligesom al anden slags overtro.

DOKTOR STOCKMANN.

Det er jeg enig med Dem i af hele mit hjerte, herr Hovstad; er det en overtro, så væk med det!

HOVSTAD.

Byfogden vilde jeg nu så nødig røre ved, siden han er Deres bror. Men De synes da visst som jeg, at sandheden går foran alle andre hensyn.

DOKTOR STOCKMANN.

Det forstår sig jo af sig selv. — (udbrydende.) Ja men —! Ja men —!

HOVSTAD.

De skal ikke tro ilde om mig. Jeg er hverken mere egennyttig eller mere magtbegærlig end de fleste mennesker.

DOKTOR STOCKMANN.

Men kære, — hvem falder også på det?

HOVSTAD.

Jeg er kommen af ringe folk, som De véd; og jeg har havt anledning nok til at se, hvad som mest trænges til i de lavere samfundslag. Og det er, at få være med på at styre de almene anliggender, herr doktor. D e t er det, som udvikler evnerne og kundskaben og selvfølelsen —

DOKTOR STOCKMANN.

Det kan jeg så overmåde godt forstå —

HOVSTAD.

Ja, — og så synes jeg, en journalist tar et tungt ansvar på sig, om han forsømmer en gunstig lejlighed til frigørelse for de mange, for de små, for de undertrykte. Jeg véd nok, — i de stores lejr vil de kalde det for opvigleri og sligt noget; men det får de gøre som de lyster. Når jeg bare har min samvittighed fri, så —

DOKTOR STOCKMANN.

Just det, ja! Just det, kære herr Hovstad. Men alligevel — for fanden —! (det banker.) Kom ind!

(BOGTRYKKER ASLAKSEN i forstuedøren. Han er tarveligt men anstændigt klædt, i sort, med et hvidt, noget krøllet halstørklæde, handsker og floshat i hånden.)

ASLAKSEN
(bukker).

Om forladelse, herr doktor, at jeg er så dristig —

DOKTOR STOCKMANN
(rejser sig).

Se, se, — der har vi jo bogtrykker Aslaksen!

ASLAKSEN.

Ja såmænd, herr doktor.

HOVSTAD
(står op).

Er det mig, De vil ha' fat på, Aslaksen?

ASLAKSEN.

Nej, det er ikke det; jeg vidste ikke vi skulde træffes her. Nej, det var nok doktoren selv —

DOKTOR STOCKMANN.

Nå, hvad står til tjeneste?

ASLAKSEN.

Er det sandt, som jeg hørte af herr Billing, at doktoren tænker på at skaffe os et bedre vandværk?

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, til badeanstalten.

ASLAKSEN.

Ja vel; det skønner jeg nok. Nå, så kommer jeg for at sige, at den sagen vil jeg støtte af alle mine kræfter.

HOVSTAD
(til doktoren).

Ser De!

DOKTOR STOCKMANN.

Det skal De ha' så hjertelig tak for; men —

ASLAKSEN.

For det kunde kanske nok trænges at ha' os småborgere i ryggen. Vi danner nu ligesom en kompakt majoritet her i byen, — når vi rigtig vil da. Og det er altid bra', at ha' majoriteten med sig, herr doktor.

DOKTOR STOCKMANN.

Det er unægtelig sandt; men jeg kan bare ikke begribe, at nogen særlige anstalter skulde være nødvendige her. Jeg synes da, at en så grej og ligefrem sag —

ASLAKSEN.

Å jo, det kunde nok være bra' alligevel; for jeg kender de lokale myndighederne så godt; magthaverne går ikke gerne godvilligt ind på forslag, som kommer fra andre folk. Og derfor mener jeg, det kunde ikke være afvejen, om vi demonstrerte lidt.

HOVSTAD.

Netop det, ja.

DOKTOR STOCKMANN.

Demonstrerte, siger De? Ja, hvorledes vilde De da egentlig demonstrere?

ASLAKSEN.

Naturligvis med stort mådehold, herr doktor; jeg beflitter mig altid på mådehold; for mådehold, det er en statsborgers første dyd, — efter min mening da.

DOKTOR STOCKMANN.

Det er De jo også kendt for, herr Aslaksen.

ASLAKSEN.

Ja, jeg tror nok jeg tør sige det. Og denne sagen med vandværket, den er så svært vigtig for os småborgere. Badet tegner jo til at bli' ligesom en liden guldgrube for byen. Det er badet, vi skal leve af allesammen, og mest da vi husejere. Derfor vil vi jo gerne støtte anstalten alt det vi kan. Og da jeg nu er formand i husejerforeningen —

DOKTOR STOCKMANN.

Ja —?

ASLAKSEN.

— og da jeg desforuden er agent for mådeholdsselskabet, — ja, doktoren véd vel, at jeg virker for mådeholdssagen?

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, det forstår sig.

ASLAKSEN.

Nå, — så er det jo begribeligt, at jeg kommer sammen med en hel del mennesker. Og da jeg er

kendt for at være en sindig og lovlydig statsborger, som doktoren selv sa', så har jeg jo en viss indflydelse i byen, — en liden slags magtstilling, — om jeg selv skal sige det.

DOKTOR STOCKMANN.

Det véd jeg meget godt, herr Aslaksen.

ASLAKSEN.

Ja se — derfor vilde det være en smal sag for mig at få en adresse istand, om det skulde knibe.

DOKTOR STOCKMANN.

En adresse, siger De?

ASLAKSEN.

Ja, en slags takadresse fra byens borgere for at De har båret denne samfundsvigtige sag frem. Det siger sig selv, at den måtte være affattet med sømmeligt mådehold, så den ikke støder myndighederne og dem, som har magten forresten. Og passer vi bare nøje på det, så kan da vel ingen ta' os det ilde op, véd jeg?

HOVSTAD.

Nå, selv om de ikke likte det så svært godt, så —

ASLAKSEN.

Nej, nej, nej; ikke nogen nærgåenhed imod øvrigheden, herr Hovstad. Ikke nogen opposition imod folk, som står os så tæt indpå livet. Det har jeg fåt nok af i mine dage; og det kommer der aldrig noget godt ud af heller. Men en statsborgers sindige og frimodige ytringer må ikke være nogen mand forment.

DOKTOR STOCKMANN
(ryster hans hånd).

Jeg kan ikke sige Dem, kære herr Aslaksen, hvor inderligt det glæder mig at finde al denne tilslutning blandt mine medborgere. Jeg er så glad, — så glad! Hør; skal det ikke være et lidet glas sherry? Hvad!

ASLAKSEN.

Nej mange tak; jeg nyder aldrig den slags spirituosa.

DOKTOR STOCKMANN.

Nå, men et glas øl da; hvad siger De til det?

ASLAKSEN.

Tak, ikke det heller, herr doktor; jeg nyder ingenting så tidligt på dagen. Men nu vil jeg gå ud i byen og snakke med en del af husejerne og forberede stemningen.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, det er så overmåde snildt af Dem, herr Aslaksen; men jeg kan umulig få i mit hode, at alle disse anstalter skulde bli' nødvendige; jeg synes sagen må kunne gå ganske af sig selv.

ASLAKSEN.

Autoriteterne arbejder noget tungvindt, herr doktor. Ja, gudbevar's, jeg siger ikke det for at laste dem —

HOVSTAD.

Imorgen skal vi køre dem ivej i bladet, Aslaksen.

ASLAKSEN.

Men bare ikke voldsomt, herr Hovstad. Far frem med mådehold, ellers får De dem ikke af flækken; De kan lide på mit råd; for jeg har sanket

erfaringer i livets skole. — Nu ja, så vil jeg sige doktoren farvel. De véd nu, at vi småborgere ialfald står bag Dem som en mur. De har den kompakte majoritet på Deres side, herr doktor.

DOKTOR STOCKMANN.

Tak for det, min kære herr Aslaksen. (rækker ham hånden.) Farvel, farvel!

ASLAKSEN.

Går De med indom på trykkeriet, herr Hovstad?

HOVSTAD.

Jeg kommer bagefter; jeg har endnu lidt at afgøre.

ASLAKSEN.

Godt, godt.

(Han hilser og går; DOKTOR STOCKMANN følger ham ud i forstuen.)

HOVSTAD
(idet doktoren kommer ind igen).

Nå, hvad siger De så, herr doktor? Synes De ikke, det er på tiden, at her luftes ud og rystes op i al denne slaphed og halvhed og fejghed?

DOKTOR STOCKMANN.

Sigter De til bogtrykker Aslaksen?

HOVSTAD.

Ja, jeg gør. Han er en af dem, som står i sumpen — så bra' en mand han end kan være forresten. Og slig er de fleste her hos os; de går og vipper og svingler til begge siderne; af bare hensyn og betænkeligheder tør de aldrig ta' fuldt skridt.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, men Aslaksen var da så inderlig velsindet, synes jeg.

HOVSTAD.

Der er en ting, som jeg sætter højere; og det er at stå som en tryg, selvsikker mand.

DOKTOR STOCKMANN.

Det gir jeg Dem så fuldstændig ret i.

HOVSTAD.

Derfor er det jeg nu vil gribe lejligheden og prøve, om jeg ikke skulde kunne få de velsindede til at mande sig op engang. Autoritetsdyrkelsen må udryddes her i byen. Dette uforsvarlig store fejlgreb med vandværket må gøres indlysende for alle stemmeberettigede borgere.

DOKTOR STOCKMANN.

Godt; når De mener, det er til almenhedens bedste, så lad så ske; men ikke førend jeg har talt med min bror.

HOVSTAD.

Jeg skriver ialfald en redaktionsartikkel færdig imens. Og hvis byfogden så ikke vil fremme sagen —

DOKTOR STOCKMANN.

Å, men hvor kan De tænke Dem sligt?

HOVSTAD.

Det kunde nok tænkes. Og da —?

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, da lover jeg Dem —; hør, — da kan De trykke min afhandling, — ta' den ind hel og holden.

HOVSTAD.

Må jeg det? Er det et ord?

DOKTOR STOCKMANN
(rækker ham manuskriptet).

Her har De den; ta' den med Dem; det kan jo ikke skade, at De læser den igennem: og så gir De mig den igen siden.

HOVSTAD.

Godt; godt; det skal jeg nok gøre. Og så farvel, herr doktor.

DOKTOR STOCKMANN.

Farvel, farvel. Ja, for De skal se, det går så glat, herr Hovstad, — så glat!

HOVSTAD.

Hm, — vi får se.

(han hilser og går ud gennem forstuen.)

DOKTOR STOCKMANN
(går hen og ser ind i spisestuen).

Katrine —! Nå, er du kommen hjem, Petra?

PETRA
(kommer ind).

Ja, nu kom jeg netop fra skolen.

FRU STOCKMANN
(kommer).

Har han ikke været her endnu?

DOKTOR STOCKMANN.

Peter? Nej. Men jeg har snakket en hel del med Hovstad. Han er ganske betaget af den opdagelse, jeg har gjort. Ja, for den har en langt større rækkevidde, end jeg tænkte i førstningen, ser du. Og så har han stillet sit blad til min rådighed, hvis det skulde behøves.

FRU STOCKMANN.

Men tror du da det behøves?

DOKTOR STOCKMANN.

Å sletikke. Men det er ialfald en stolt bevidsthed, at man har den frisindede, uafhængige presse på sin side. Ja, og tænk — så har jeg havt besøg af formanden i husejerforeningen.

FRU STOCKMANN.

Så? Og hvad vilde han?

DOKTOR STOCKMANN.

Også støtte mig. De vil støtte mig allesammen, ifald det skulde knibe. Katrine, — véd du, hvad jeg har for noget bag mig?

FRU STOCKMANN.

Bag dig? Nej; hvad har du for noget bag dig da?

DOKTOR STOCKMANN.

Den kompakte majoritet.

FRU STOCKMANN.

Ja så. Er det godt for dig, det, Tomas?

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, det skulde jeg mene, det er godt! (gnider hænderne og går op og ned.) Ja, Herregud, hvor fornøjeligt det er at stå således i broderlig forening sammen med sine medborgere!

PETRA.

Og så at udrette så meget godt og nyttigt, far!

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, og det ovenikøbet for ens egen fødeby, du!

FRU STOCKMANN.

Nu ringte det.

DOKTOR STOCKMANN.

Så har vi ham visst. — — (det banker.) Vær så god!

BYFOGD STOCKMANN
(kommer fra forstuen).

Godmorgen.

DOKTOR STOCKMANN.

Velkommen, Peter!

FRU STOCKMANN.

Godmorgen, svoger. Hvorledes står det til?

BYFOGDEN.

Jo tak; så-så. (til doktoren.) Jeg modtog igår efter kontortid en afhandling fra dig betræffende vandforholdene ved badeanstalten.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja. Har du læst den?

BYFOGDEN.

Jo, jeg har.

DOKTOR STOCKMANN.

Og hvad siger du så til den sag?

BYFOGDEN
(med et sideblik).

Hm —

FRU STOCKMANN.

Kom, Petra.

(hun og PETRA går ind i værelset til venstre.)

BYFOGDEN
(efter et ophold).

Har det været nødvendigt at drive alle disse undersøgelser bag min ryg?

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, så længe jeg ikke havde absolut visshed, så —

BYFOGDEN.

Og den, mener du altså, du nu har?

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, det har du da vel selv overbevist dig om.

BYFOGDEN.

Er det din hensigt at fremlægge dette aktstykke for badebestyrelsen som et slags officielt dokument?

DOKTOR STOCKMANN.

Ja vel. Noget må der jo gøres ved sagen; og det fort.

BYFOGDEN.

Du bruger, som sædvanligt, stærke talemåder i din afhandling. Du siger blandt andet, at det, vi byder vore badegæster, er en permanent forgiftelse.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja men, Peter, kan det da betegnes anderledes? Tænk dig bare, — forgiftet vand både til indvortes og udvortes! Og det til stakkers sygelige mennesker, som tyr til os i god tro, og som betaler os i dyre domme for at få sin sundhed igen!

BYFOGDEN.

Og så kommer du i din deduktion til det resultat, at vi må bygge en kloak, som kan optage de

postulerede uhumskheder fra Mølledalen, og at vandledningen må lægges om.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, véd du da nogen anden udvej? Jeg véd ingen.

BYFOGDEN.

Jeg gjorde mig i formiddag et ærend ind til stadsingeniøren. Og så bragte jeg — sådan halvt i spøg — disse foranstaltninger på bane som noget, vi kanske burde tage under overvejelse engang i fremtiden.

DOKTOR STOCKMANN.

Engang i fremtiden!

BYFOGDEN.

Han smilte af min formentlige extravagance — naturligvis. Har du gjort dig den ulejlighed at tænke på, hvad de foreslåede forandringer vilde komme til at koste? Efter de oplysninger, jeg modtog, vilde udgifterne rimeligvis løbe op i flere hundrede tusend kroner.

DOKTOR STOCKMANN.

Skulde det bli' så dyrt?

BYFOGDEN.

Ja. Og så kommer det værste. Arbejdet vilde medtage et tidsrum af mindst to år.

DOKTOR STOCKMANN.

To år, siger du? To hele år?

BYFOGDEN.

Mindst. Og hvad skal vi så gøre med badet imens? Skal vi lukke det? Ja, det vilde vi bli'

nødt til. Eller tror du kanske nogen vilde søge hid til os, når det rygte kom ud, at vandet skulde være sundhedsfarligt?

DOKTOR STOCKMANN.

Ja men, Peter, det er det jo.

BYFOGDEN.

Og så alt dette nu, — netop nu, da anstalten er i opkomst. Nabobyerne har også visse betingelser for at kunne bli' søgte som badesteder. Tror du ikke, at de straks vilde sætte sig i aktivitet for at drage hele strømmen af fremmede til sig? Jo, ganske upåtvilelig. Og så stod vi der; vi måtte rimeligvis nedlægge hele den kostbare anstalt; og så havde du ruineret din fødeby.

DOKTOR STOCKMANN.

Jeg — ruineret —!

BYFOGDEN.

Det er blot og bart gennem badet, at byen har nogen nævneværdig fremtid for sig. Det indser du visst lige så godt som jeg.

DOKTOR STOCKMANN.

Men hvad har du da tænkt, at der skulde gøres?

BYFOGDEN.

Jeg har ikke af din afhandling kunnet overbevise mig om, at vandforholdene ved badet er så betænkelige, som du fremstiller dem.

DOKTOR STOCKMANN.

De er snarere værre, du! Eller de blir det ialfald til sommeren, når varmen kommer i vejret.

BYFOGDEN.

Som sagt, jeg tror, du overdriver betydeligt. En duelig læge må vide at træffe sine forholdsregler, — han må forstå at forebygge skadelige indvirkninger og at afhjælpe dem, hvis de aldeles øjensynligt skulde gøre sig gældende.

DOKTOR STOCKMANN.

Og så —? Hvad videre —?

BYFOGDEN.

Den etablerede vandforsyning ved badet er nu engang et faktum og må selvfølgelig behandles som et sådant. Men rimeligvis vil direktionen i sin tid ikke være utilbøjelig til at ta' under overvejelse, hvorvidt det med overkommelige pekuniære offere skulde være muligt at få indført visse forbedringer.

DOKTOR STOCKMANN.

Og en sådan underfundighed, tror du, jeg nogensinde går ind på!

BYFOGDEN.

Underfundighed?

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, det vilde være en underfundighed, — et bedrageri, en løgn, en ligefrem forbrydelse imod almenheden, imod hele samfundet!

BYFOGDEN.

Jeg har, som før bemærket, ikke kunnet tilegne mig den overbevisning, at der er nogen egentlig overhængende fare påfærde.

DOKTOR STOCKMANN.

Jo, du har! Det er umuligt andet. Min fremstilling er så slående sand og rigtig, det véd jeg!

Og du skønner det meget godt, Peter; men du vil bare ikke være ved det. Det var dig, som fik drevet igennem, at både badebygningerne og vandværket blev lagt, hvor de nu ligger; og det er d e t, — det er dette forbandede misgreb, som du ikke vil indrømme. Pyt, — tror du ikke, jeg gennemskuer dig?

BYFOGDEN.

Og selv om så var? Dersom jeg måske med en viss ængstelighed våger over min anseelse, så sker det til gavn for byen. Uden moralsk autoritet kan jeg ikke styre og lede sagerne således, som jeg eragter det tjenligst for det heles vel. Derfor, — og af diverse andre grunde, — er det mig magtpåliggende, at din forestilling ikke indleveres til badedirektionen. Den må holdes tilbage for almenvellets skyld. Jeg skal så senere bringe sagen under diskussion og vi skal gøre vort bedste i stilhed; men der må ingenting, — ikke et eneste ord, komme til offentlighedens kundskab i dette fatale anliggende.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, det vil nu ikke kunne forhindres, min kære Peter.

BYFOGDEN.

Det må og det skal forhindres.

DOKTOR STOCKMANN.

Det går ikke, siger jeg; der er altfor mange, som véd om det.

BYFOGDEN.

Véd om det! Hvem? Det er dog vel aldrig disse herrer i „Folkebudet“, som —?

DOKTOR STOCKMANN.

Å jo; de også. Den frisindede, uafhængige presse vil nok sørge for, at I gør eders skyldighed.

BYFOGDEN
(efter et kort ophold).

Du er en overmåde ubesindig mand, Tomas. Har du ikke betænkt, hvad følger dette kan drage efter sig for dig selv?

DOKTOR STOCKMANN.

Følger? Følger for mig?

BYFOGDEN.

For dig og dine, ja.

DOKTOR STOCKMANN.

Hvad fanden skal det sige?

BYFOGDEN.

Jeg tror, at jeg al min tid har vist mig som en tjenstvillig og hjælpsom bror imod dig.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, det har du; og det takker jeg dig for.

BYFOGDEN.

Forlanges ikke. Jeg har jo også for en del været nødt til det — for min egen skyld. Det var altid mit håb, at jeg skulde kunne holde dig nogenlunde i ave, når jeg hjalp til at forbedre din økonomiske stilling.

DOKTOR STOCKMANN.

Hvad for noget? Det var altså bare for din egen skyld —!

BYFOGDEN.

Tildels, siger jeg. Det er penibelt for en embedsmand, når hans nærmeste pårørende går hen og kompromitterer sig gang efter gang.

DOKTOR STOCKMANN.

Og det synes du, at jeg gør?

BYFOGDEN.

Ja, desværre, det gør du, uden at du selv véd af det. Du har et uroligt, stridbart, oprørsk sind. Og så din ulyksalige hang til at skrive offentligt om alle mulige og umulige sager. Aldrig så snart får du et indfald, — straks skal du skrive en avisartikel eller en hel brochure om det.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, men er det da ikke en statsborgers pligt at meddele sig til almenheden, når han har fanget en ny tanke!

BYFOGDEN.

Å, almenheden behøver slet ingen nye tanker. Almenheden er bedst tjent med de gamle, gode, anerkendte tanker, den allerede har.

DOKTOR STOCKMANN.

Og det siger du sådan ligefrem!

BYFOGDEN.

Ja, engang må jeg dog tale ligefrem med dig. Hidtil har jeg søgt at undgå det, da jeg véd, hvor irritabel du er; men nu må jeg sige dig sandheden, Tomas. Du gør dig ingen forestilling om, hvormeget du skader dig selv ved din fremfusenhed. Du beklager dig over autoriteterne, ja over selve regeringen, — river ned på den sågar, — påstår, at du er

bleven tilsidesat, forfulgt. Men kan du vente dig andet, — en så besværlig mand, som du er.

DOKTOR STOCKMANN.

Hvad nu, — er jeg besværlig også?

BYFOGDEN.

Ja, Tomas, du er en meget besværlig mand at arbejde sammen med. Det har jeg fåt føle. Du sætter dig ud over alle hensyn; du synes rent at glemme, at det er mig, du kan takke for posten her som badelæge —

DOKTOR STOCKMANN.

Den var jeg selvskreven til! Jeg og ingen anden! Jeg var den første, som så, at byen kunde bli' et blomstrende badested; og jeg var den eneste, som så det dengang, Jeg stod alene og stred for tanken gennem mange år; og jeg skrev og skrev —

BYFOGDEN.

Unægtelig. Men dengang var endnu ikke det rette tidspunkt forhånden; nå, det kunde jo du deroppe i din afkrog ikke bedømme. Men da så det betimelige øjeblik kom, da tog jeg — og de andre — sagen i vor hånd —

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, og så forkludred I hele min herlige plan. Å jo, det viser sig rigtignok nu, hvilke kløgtige fyre I var!

BYFOGDEN.

Efter min formening viser det sig kun. at du igen trænger til et afløb for din stridslyst. Du vil dine foresatte tillivs; — det er jo din gamle vane. Du kan ikke tåle nogen autoritet over dig; du ser

skævt til enhver, der beklæder en overordnet embedsstilling; du betragter ham som en personlig fiende, — og straks er det ene angrebsvåben dig ligeså godt som det andet. Men nu har jeg gjort dig opmærksom på, hvilke interesser der står på spil for hele byen, — og følgelig for mig også. Og derfor siger jeg dig, Tomas, at jeg er ubønhørlig i den fordring, jeg nu agter at stille til dig.

DOKTOR STOCKMANN.

Hvad er det for en fordring?

BYFOGDEN.

Da du har været åbenmundet nok til at omtale dette kildne anliggende for uvedkommende, omendskønt det burde ha' været bevaret som en direktionshemmelighed, så kan sagen naturligvis ikke dysses ned. Allehånde rygter vil sprede sig vidt omkring, og de ildesindede iblandt os vil nære rygterne ved alskens tilsætninger. Det vil derfor være nødvendigt, at du offentlig imødegår deslige rygter.

DOKTOR STOCKMANN.

Jeg! Hvorledes? Jeg forstår dig ikke.

BYFOGDEN.

Det tør forventes, at du ved fornyede undersøgelser kommer til det resultat, at sagen ikke på langt nær er så farlig eller betænkelig, som du i første øjeblik indbildte dig.

DOKTOR STOCKMANN.

Aha, — så det forventer du!

BYFOGDEN.

Endvidere forventer man, at du nærer og offentlig udtaler den tillid til bestyrelsen, at den grundigt

og samvittighedsfuldt vil foranstalte det fornødne for at afhjælpe mulige ulæmper.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja men det vil I aldrig i verden kunne gøre, sålænge I farer med fusk og flikværk. Jeg siger dig det, Peter; og det er min fuldeste og rammeste overbevisning —!

BYFOGDEN.

Som funktionær har du ikke lov til at nære nogen separat overbevisning.

DOKTOR STOCKMANN
(standser).

Ikke lov til at —?

BYFOGDEN.

Som funktionær, siger jeg. Som privatperson, — gudbevar's, det er en anden sag. Men som underordnet tjenestemand ved badet har du ikke lov til at udtale nogen overbevisning, som står i strid med dine foresattes.

DOKTOR STOCKMANN.

Dette går for vidt! Jeg, som læge, som videnskabsmand, skulde ikke ha' lov til —!

BYFOGDEN.

Det anliggende, her handles om, er ikke noget rent videnskabeligt; det er et kombineret anliggende; det er både et teknisk og et økonomisk anliggende.

DOKTOR STOCKMANN.

Å lad det være for mig, hvad fanden det være vil! Jeg vil ha' frihed til at udtale mig om alle mulige anliggender i hele verden!

BYFOGDEN.

Vær så god. Men bare ikke om badets — Det forbyder vi dig.

DOKTOR STOCKMANN
(skriger).

I forbyder —! I! Slige nogen —!

BYFOGDEN.

Jeg forbyder dig det, — jeg, din øverste fore satte; og når jeg forbyder dig det, så har du lystre.

DOKTOR STOCKMANN
(betvinger sig).

Peter, — var du såsandt ikke min bror —

PETRA
(river døren op).

Far, dette skal du ikke tåle!

FRU STOCKMANN
(efter hende).

Petra, Petra!

BYFOGDEN.

Ah, man har ståt på lur.

FRU STOCKMANN.

Der er så lydt; vi kunde ikke undgå at —

PETRA.

Jo, jeg stod og hørte efter.

BYFOGDEN.

Nå, det er mig igrunden kært —

DOKTOR STOCKMANN
(går nærmere).

Du talte til mig om at forbyde og at lystre —?

BYFOGDEN.

Du har nødsaget mig til at tale i den tone.

DOKTOR STOCKMANN.

Og så skal jeg i en offentlig erklæring slå mig selv på munden?

BYFOGDEN.

Vi eragter det uomgængelig nødvendigt, at du offentliggør en erklæring, således, som jeg har forlangt den.

DOKTOR STOCKMANN.

Og hvis jeg nu ikke — lystrer?

BYFOGDEN.

Så udsteder vi selv en erklæring til beroligelse for publikum.

DOKTOR STOCKMANN.

Godt og vel; men så skriver jeg imod jer. Jeg holder på mit; jeg skal bevise, at jeg har ret og at I har uret. Og hvad vil I så gøre?

BYFOGDEN.

Da vil jeg ikke kunne forhindre, at du får din afsked.

DOKTOR STOCKMANN.

Hvad —!

PETRA.

Far, — afsked!

FRU STOCKMANN.

Afsked!

BYFOGDEN.

Afsked som badelæge. Jeg vil se mig foranlediget til at andrage om øjeblikkelig opsigelse, fjerne dig fra enhver befatning med badets anliggender.

DOKTOR STOCKMANN.

Og det skulde I vove!

BYFOGDEN.

Det er dig selv, som her spiller det vovelige spil.

PETRA.

Onkel, dette er en oprørende fremfærd imod en mand som far!

FRU STOCKMANN.

Vil du bare tie stille, Petra!

BYFOGDEN
(ser på PETRA).

Aha, man indlader sig allerede på opinionsytringer. Ja naturligvis. (til fruen.) Svigerinde, De er formentlig den besindigste her i huset. Anvend den indflydelse, De måtte ha' over Deres mand; få ham til at indse, hvad dette vil drage efter sig både for hans familje —

DOKTOR STOCKMANN.

Min familje kommer ingen anden ved end mig selv!

BYFOGDEN.

— både for hans familje, siger jeg, og for den by, han lever i.

DOKTOR STOCKMANN.

Det er mig, som vil byens sande vel! Jeg vil afsløre de mangler, som sent eller tidligt må komme far dagens lys. Å, det skal nok vise sig, at jeg elsker min fødeby.

BYFOGDEN.

Du, som i forblindet trods går hen og afskærer byens vigtigste næringskilde.

DOKTOR STOCKMANN.

Den kilde er forgiftet, menneske! Er du gal! Vi lever her af at høkre med uhumskhed og råddenskab! Hele vort opblomstrende samfundsliv suger sin næring af en løgn!

BYFOGDEN.

Indbildninger — eller noget endnu værre. Den mand, der udslynger så nærgående insinuationer imod sit eget hjemsted, han må være samfundets fiende.

DOKTOR STOCKMANN
(imod ham).

Og det vover du —!

FRU STOCKMANN
(kaster sig imellem).

Tomas!

PETRA
(griber sin far om armen).

Bare rolig, far!

BYFOGDEN.

Jeg vil ikke udsætte mig for voldsomheder. Du er nu advaret. Betænk så, hvad du skylder dig og dine. Farvel.

(han går.)

DOKTOR STOCKMANN
(går op og ned).

Og en sådan behandling må jeg tåle! I mit eget hus, Katrine! Hvad siger du til det!

FRU STOCKMANN.

Ja visst er det både skam og spot, Tomas —

PETRA.

Kunde jeg såsandt komme onkel tillivs —!

DOKTOR STOCKMANN.

Det er min egen skyld; jeg skulde ha' rejst børster imod dem for længe siden, — vist tænder, — bidt fra mig! — Og så kalde mig for en samfundsfiende! Mig! Det lar jeg, min sæl og salighed, ikke sidde på mig!

FRU STOCKMANN.

Men, snille Tomas, din bror har nu engang magten —

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, men jeg har retten, du!

FRU STOCKMANN.

Ak ja, retten, retten; hvad hjælper det, at du har retten, når du ikke har nogen magt?

PETRA.

Nej men mor da, — hvor kan du snakke slig?

DOKTOR STOCKMANN.

Så det skulde ikke hjælpe noget i et frit samfund at ha' retten på sin side? Du er løjerlig, Katrine. Og desuden, — har jeg da ikke den frisindede uafhængige presse foran mig, — og den kompakte majoritet bag mig? Det er vel magt god nok, det, skulde jeg mene!

FRU STOCKMANN.

Men Herregud, Tomas, du tænker da vel aldrig på —?

DOKTOR STOCKMANN.

Hvad for noget tænker jeg ikke på?

FRU STOCKMANN.

— at sætte dig op imod din bror, mener jeg.

DOKTOR STOCKMANN.

Hvad fanden vilde du, jeg ellers skulde gøre, når jeg ikke skulde holde på det, som ret og sandt er?

PETRA.

Ja, det spør' jeg rigtignok også om?

FRU STOCKMANN.

Men det nytter dig jo ingen verdens ting; når de ikke vil, så vil de ikke.

DOKTOR STOCKMANN.

Hoho, Katrine, giv du bare tid, så skal du se, jeg driver nok min krig igennem.

FRU STOCKMANN.

Ja, du driver kanske igennem, at du får din afsked, — det gør du.

DOKTOR STOCKMANN.

Så har jeg ialfald gjort min pligt imod almenheden, — imod samfundet. Jeg, som kaldes for 'en samfundsfiende!

FRU STOCKMANN.

Men imod din familje, Tomas? Imod os herhjemme? Synes du, det er at gøre din pligt imod dem, du skal forsørge?

PETRA.

Å tænk da ikke altid først og fremst på os, mor.

FRU STOCKMANN.

Ja, du har let for at snakke; du kan i nødsfald stå på egne ben. — Men husk på gutterne, Tomas; og tænk lidt på dig selv også, og på mig —

DOKTOR STOCKMANN.

Men jeg tror du er rent gal, Katrine! Hvis jeg så jammerlig fejgt faldt tilfode for denne Peter og for hans fordømte slæng, — vilde jeg da nogensinde få en lykkelig stund mere i mit liv?

FRU STOCKMANN.

Ja, det véd jeg ikke; men Vorherre bevare os for den lykke, vi vil få, allesammen, hvis du blir ved at trodse. Så står du der igen uden levebrød, uden faste indtægter. Jeg synes, vi har fåt nok af det i gamle dage; husk på det, Tomas; tænk på, hvad det har på sig.

DOKTOR STOCKMANN
(vrider sig kæmpende og knytter hænderne).

Og sligt noget kan disse kontortrælle føre ned over en fri ærlig mand! Er det ikke forfærdeligt, Katrine?

FRU STOCKMANN.

Jo, det er syndigt handlet imod dig, det er visst og sandt. Men, Herregud, der er så meget uretfærdigt, en får bøje sig under her i verden. — Der er gutterne, Tomas! Se på dem! Hvad skal der bli' af dem? A nej, nej, du kan da aldrig nænne —

(EJLIF og MORTEN, med skolebøger, er imidlertid kommet ind.)

DOKTOR STOCKMANN.

Gutterne —! (står med engang fast og fattet.) Ikke, om så hele verden faldt ned, bøjer jeg nakken under åget.

(han går imod sit værelse.)

FRU STOCKMANN
(efter ham).

Tomas, — hvad vil du gøre!

DOKTOR STOCKMANN
(ved døren).

Jeg vil ha' ret til at se mine gutter i øjnene, når de engang blir voksne fri mænd.

(han går ind.)

FRU STOCKMANN
(brister i gråd).

Å Gud hjælpe og trøste os allesammen!

PETRA.

Far er bra', han! Han gir sig ikke.

(Gutterne spør' forundret, hvad det er for noget; PETRA gir dem tegn til at tie.)

TREDJE AKT.

(„Folkebudet"s redaktionskontor. Til venstre i baggrunden er indgangsdøren; til højre på samme væg er en anden dør med glasruder, hvorigennem man ser ind i trykkeriet. På væggen til højre en dør. Midt på gulvet et stort bord bedækket med papirer, aviser og bøger. Foran til venstre et vindu og ved dette en skrivepult med høj stol. Et par lænestole står ved bordet, nogle andre stole langs væggene. Værelset er skummelt og uhyggeligt, bohavet gammelt, lænestolene smudsige og forrevne. Inde i trykkeriet ses et par sættere i arbejde; længere borte er en håndpresse igang.)

(REDAKTØR HOVSTAD sidder ved pulten og skriver. Lidt efter kommer BILLING ind fra højre med doktorens manuskript i hånden.)

BILLING.

Nå, det må jeg sige —!

HOVSTAD
(skrivende).

Har De læst det igennem?

BILLING
(lægger manuskriptet på pulten).

Ja, det har jeg da rigtignok.

HOVSTAD.

Synes De ikke doktoren er bra' hvas?

BILLING.

Hvas? Han er, Gud døde mig, knusende, er han. Hvert ord falder vægtfuldt, som — jeg vil sige — som slaget af en øksehammer.

HOVSTAD.

Ja, men de folk falder nu ikke for første slaget heller.

BILLING.

Det er sandt; men så blir vi ved at slå, — slag i slag, indtil hele stormandsvældet ramler sammen. Da jeg sad derinde og læste dette der, var det ligesom jeg øjned revolutionen komme på afstand.

HOVSTAD
(vender sig).

Hys; sig bare ikke det så Aslaksen hører det.

BILLING
(dæmper stemmen).

Aslaksen er en knæhøne, en fejg karl; der er ikke mands mod i ham. Men dennegang sætter De da vel Deres vilje igennem? Hvad? Doktorens opsats kommer da vel ind?

HOVSTAD.

Ja, hvis bare ikke byfogden gir sig med det gode, så —

BILLING.

Det vilde være fanden så kedeligt.

HOVSTAD.

Nå, vi kan heldigvis gøre os stillingen nyttig, hvad der så sker. Går byfogden ikke ind på doktorens forslag, så får han alle småborgerne på nakken, — hele husejerforeningen og de andre. Og går han ind på det, så lægger han sig ud med en hel hob af de store aktionærer i badet, som hidtildags har været hans bedste støtter —

BILLING.

Ja, ja vel; for de kommer visst til at punge ud med en svær mængde penge —

HOVSTAD.

Ja, det kan De bande på. Og så er ringen brudt, ser De, og så skal vi i bladet dag ud og dag ind gøre det indlysende for almenheden, at byfogden er ukyndig både i det ene og det andet, og at alle tillidsposterne i byen, hele kommunalstyret, bør lægges over i frisindede folks hænder.

BILLING.

Det er, Gud døde mig, så slående sandt! Jeg ser det, — jeg ser det; vi står lige ved begyndelsen til en revolution!

(det banker.)

HOVSTAD.

Hys! (råber.) Kom ind!

(DOKTOR STOCKMANN kommer gennem døren til venstre i baggrunden.)

HOVSTAD
(går imod ham).

Å, der har vi doktoren. Nå?

DOKTOR STOCKMANN.

Tryk væk, herr Hovstad!

HOVSTAD.

Blev det altså til det?

BILLING.

Hurra!

DOKTOR STOCKMANN.

Tryk væk, siger jeg. Ja visst blev det til det.

Men nu skal de få det, som de vil ha' det. Nu blir her krig i byen, herr Billing!

BILLING.

Krig på kniven, vil jeg håbe! Kniven på struben, herr doktor!

DOKTOR STOCKMANN.

Afhandlingen er bare en begyndelse. Jeg går allerede med hodet fuldt af udkast til en fire—fem andre opsatser. Hvor har De Aslaksen henne?

BILLING
(råber ind i trykkeriet).

Aslaksen, å kom her et øjeblik!

HOVSTAD.

Fire—fem andre opsatser, sa' De? Om den samme sag?

DOKTOR STOCKMANN.

Nej, — å langtfra, kære. Nej, det blir om ganske andre ting. Men det kommer altsammen fra vandværket og fra kloaken. Det ene drager det andet efter sig, skønner De. Det er som når en begynder at rive på en gammel bygning, — akkurat så.

BILLING.

Det er, Gud døde mig, sandt; en synes aldrig en blir færdig, før en har revet ned hele skramlet.

ASLAKSEN
(fra trykkeriet).

Revet ned! Doktoren tænker da vel ikke på at rive ned badehuset?

HOVSTAD.

Langt ifra; vær bare ikke ræd.

DOKTOR STOCKMANN.

Nej, det gælder ganske andre ting. Nå, hvad siger De så om min afhandling, herr Hovstad?

HOVSTAD.

Jeg synes, den er et rent mesterstykke —

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, ikke sandt —? Nå, det glæder mig; det glæder mig.

HOVSTAD.

Den er så grej og så ligetil; en behøver sletikke at være fagmand for at skønne sammenhængen. Jeg tør sige, De vil få hver eneste oplyst mand på Deres side.

ASLAKSEN.

Og så alle besindige vel?

BILLING.

Både besindige og ubesindige, — ja, jeg mener næsten hele byen.

ASLAKSEN.

Nå, så tør vi nok trykke den.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, det skulde jeg mene.

HOVSTAD.

Den skal ind imorgen tidlig.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, død og plage, der må ikke spildes en eneste dag. Hør, herr Aslaksen, det var det, jeg vilde be' Dem om: De må ta' Dem personlig af manuskriptet.

ASLAKSEN.

Det skal jeg nok.

DOKTOR STOCKMANN.

Pas på det, som om det var guld. Ingen trykfejl; hvert ord er vigtigt. Og så kommer jeg indom igen siden; kanske jeg kunde få se lidt korrektur. — Ja, jeg kan ikke sige, hvor jeg tørster efter at få den sag på tryk, — slynget ud —

BILLING.

Slynget, — ja, som et lyn!

DOKTOR STOCKMANN.

— underkastet alle kyndige medborgeres dom. Å, De kan aldrig forestille Dem, hvad jeg har været udsat for idag. Man har truet mig både med dit og med dat; man har villet ta' ifra mig mine soleklareste menneskerettigheder —

BILLING.

Hvad! Deres menneskerettigheder!

DOKTOR STOCKMANN.

— man har villet fornedre mig, gøre mig til en usling, forlangt, at jeg skulde sætte personlig fordel over min inderste, helligste overbevisning —

BILLING.

Det er, Gud døde mig, for grovt.

HOVSTAD.

Å ja, en kan vente sig noget af hvert fra den kant.

DOKTOR STOCKMANN.

Men med mig skal de komme tilkort; det skal de få sort på hvidt for. Nu vil jeg hver evig eneste

dag lægge mig ligesom for anker i „Folkebudet“ og bestryge dem med den ene exploderende opsats efter den anden —

ASLAKSEN.

Ja, men hør 'nu —

BILLING.

Hurra; det blir krig, det blir krig!

DOKTOR STOCKMANN.

— jeg skal slå dem til jorden, jeg skal knuse dem, rasere deres fæstningsværker for hele den retsindige almenheds øjne! Det skal jeg gøre!

ASLAKSEN.

Men gør det endelig moderat, herr doktor; skyd med mådehold —

BILLING.

Nej da; nej da! Spar ikke på dynamiten!

DOKTOR STOCKMANN
(vedbliver uforstyrret).

For nu er det ikke bare dette med vandværket og kloaken alene, ser De. Nej, det er hele samfundet, som skal renskes, desinficeres —

BILLING.

Der lød det forløsende ord!

DOKTOR STOCKMANN.

Alle flikværks-gubberne må føjses væk, forstår De. Og det på alle mulige områder! Der har åbnet sig så uendelige synsvidder for mig idag. Det står ikke rigtig klart for mig endnu; men jeg skal nok få rede i det. Det er unge friske fanebærere, vi må ud og lede efter, mine venner; vi må ha' nye befalingsmænd på alle forposterne.

BILLING.

Hør, hør!

DOKTOR STOCKMANN.

Og lad os bare holde sammen, så går det så glat, så glat! Hele omvæltningen vil løbe af stabelen som et skib. Ja, tror De ikke det?

HOVSTAD.

Jeg for min del tror, at nu har vi al udsigt til at få lagt det kommunale styre der, hvor det rettelig bør ligge.

ASLAKSEN.

Og når vi bare farer frem med mådehold, så kan jeg da aldrig tænke mig, at dette her kunde være farligt.

DOKTOR STOCKMANN.

Hvem fanden bryr sig om enten det er farligt eller ikke! Det, jeg gør, det gør jeg i sandhedens navn og for min samvittigheds skyld.

HOVSTAD.

De er en mand, som fortjener at støttes, herr doktor.

ASLAKSEN.

Ja, det står fast, doktoren er byens sande ven; en rigtig samfundsven er han.

BILLING.

Doktor Stockmann er, Gud døde mig, en folkeven, Aslaksen!

ASLAKSEN.

Jeg tænker, husejerforeningen snart gør brug af det udtryk.

DOKTOR STOCKMANN
(bevæget, trykker deres hænder).

Tak, tak, mine kære, trofaste venner; — dette her er mig så kvægende at høre; — min herr bror kaldte mig for noget ganske andet. Nå, det skal han min sæl få igen med renter! Men nu må jeg op og se til en stakkers djævel —. Jeg kommer igen, som sagt. Tag endelig godt vare på manuskriptet, herr Aslaksen; — og, for alt i verden, stryg ikke nogen af udråbstegnene! Sæt heller et par stykker til! Godt, godt; farvel sålænge; farvel, farvel!

(Gensidige hilsener idet han følges til døren og går.)

HOVSTAD.

Han kan bli' en ubetalelig nyttig mand for os.

ASLAKSEN.

Ja, så længe han bare vil holde sig til dette her med badeanstalten. Men går han videre, så er det ikke rådeligt at slå følge med ham.

HOVSTAD.

Hm, det kommer nu alt an på —

BILLING.

De er da også så forbandet ræd, Aslaksen.

ASLAKSEN.

Ræd? Ja, når det gælder de lokale magthavere, så er jeg ræd, herr Billing; det er noget, jeg har lært i erfaringens skole, skal jeg sige Dem. Men sæt mig op i den store politik, ligeover for regeringen selv, og se så, om jeg er ræd.

BILLING.

Nej visst er De ikke, nej; men det er jo netop modsigelsen hos Dem.

ASLAKSEN.

Jeg er en mand med samvittighed, det er sagen. Ryger en løs på regeringen, så gør en ikke samfundet nogen skade ialfald; for de mænd bryr sig ikke om det, ser De; — de blir stående ligegodt, de. Men de lokale myndighederne, de kan kastes, og så kan en kanske få ukyndigheden ved roret, til ubodelig skade både for husejere og andre.

HOVSTAD.

Men borgeropdragelsen gennem selvstyret da, — tænker De ikke på den?

ASLAKSEN.

Når en mand har fåt noget mellem hænderne, som skal skøttes, så kan en ikke tænke på alting, herr Hovstad.

HOVSTAD.

Da gid jeg aldrig må få noget mellem hænderne!

BILLING.

Hør, — hør!

ASLAKSEN
(smiler).

Hm. (peger mod pulten.) På den redaktør-krakken der har stiftamtmand Stensgård siddet før Dem.

BILLING
(spytter).

Tvi! Slig en overløber.

HOVSTAD.

Jeg er ingen slingringsmand — og blir det heller aldrig.

ASLAKSEN.

En politiker skal ikke forsværge nogen ting i

verden, herr Hovstad. Og De, herr Billing, skulde også ta' et rev eller to i sejlet nu om dagene, synes jeg; for De søger jo sekretærposten i magistraten.

BILLING.

Jeg — !

HOVSTAD.

Gør De, Billing!

BILLING.

Nå ja, — De kan da for fanden skønne, at det bare er for at ærgre de velvise herrerne.

ASLAKSEN.

Ja, mig kommer det jo sletikke ved. Men når jeg sigtes for fejghed og for modsigelser i min holdning, så er det det, jeg vil ha' betonet: bogtrykker Aslaksens politiske fortid ligger åben for alle og enhver. Jeg har ikke undergåt anden forandring, end at jeg er ble't mere mådeholden, ser De. Mit hjerte er fremdeles hos folket; men jeg nægter ikke for, at min forstand hælder noget over til magthaverne, — ja, til de lokale da.

(han går ind i trykkeriet.)

BILLING.

Skulde vi ikke se at bli' af med ham, Hovstad?

HOVSTAD.

Kender De nogen anden, som vil stå i forskud både for papir og trykningsomkostninger?

BILLING.

Det er forbandet, at vi ikke skal ha' den fornødne driftskapital.

HOVSTAD

(sætter sig ved pulten).

Ja, havde vi bare den, så —

BILLING.

End om De henvendte Dem til doktor Stockmann?

HOVSTAD

(blader i papirerne).

Å, hvad kan det nytte? Han ejer jo ingenting.

BILLING.

Nej; men han har en god mand i baghånden, gamle Morten Kiil, — „grævlingen“, som de kalder ham.

HOVSTAD

(skrivende).

Véd De da så sikkert, at han ejer noget?

BILLING.

Ja, Gud døde mig, gør han da vel det! Og en del af det må da vel tilfalde Stockmanns familje. Han må da vel tænke på at udstyre — børnene ialfald.

HOVSTAD

(vender sig halvt om).

Bygger De på det?

BILLING.

Bygger? Jeg bygger naturligvis ikke på nogenting.

HOVSTAD.

Det gør De ret i. Og denne posten i magistraten skulde De nu sletikke bygge på; for jeg kan forsikre Dem, — De får den ikke.

BILLING.

Nej, tror De ikke jeg véd det meget godt? Men det er mig netop kært, at jeg ikke får den. En sådan tilsidesættelse ildner ens stridsmod; — en får ligesom en tilførsel af frisk galde, og det kan vel behøves i en ravnekrog som her, hvor der så sjelden sker noget rigtig æggende.

HOVSTAD
(som skriver).

Å ja; å ja.

BILLING.

Nå, — de skal snart få høre fra mig! — Nu går jeg ind og skriver opråbet til husejerforeningen.

(han går ind i værelset til højre.)

HOVSTAD
(sidder ved pulten, tygger på penneskaftet og siger langsomt):

Hm, — ja så da. — (det banker.) Kom ind!

(PETRA kommer gennem døren til venstre i baggrunden.)

HOVSTAD
(rejser sig).

Nej, er det Dem? Kommer De her?

PETRA.

Ja, De må undskylde —

HOVSTAD
(rykker en lænestol frem).

Vil De ikke sætte Dem ned?

PETRA.

Nej tak; jeg går straks igen.

HOVSTAD.

Er det kanske noget fra Deres far, som —?

PETRA.

Nej, det er fra mig selv. (tar en bog op af kåbelommen.) Her er den engelske fortælling.

HOVSTAD.

Hvorfor gir De den tilbage?

PETRA.

Jo, for jeg vil ikke oversætte den.

HOVSTAD.

Men De lovte mig da så visst —

PETRA.

Ja, dengang havde jeg ikke læst den. Og De har da visst heller ikke læst den?

HOVSTAD.

Nej; De véd jo, jeg forstår ikke engelsk; men —

PETRA.

Nej vel; derfor vilde jeg sige Dem, at De må se Dem om efter noget andet. (lægger bogen på bordet.) Denne her kan sletikke bruges i „Folkebudet“.

HOVSTAD.

Hvorfor ikke det?

PETRA.

Fordi den står aldeles i strid med Deres egne meninger.

HOVSTAD.

Nå, for den sags skyld —

PETRA.

De forstår mig nok ikke. Den handler om, hvorledes en overnaturlig styrelse tar sig af de så-

kaldte gode mennesker her i verden og leder alting til det bedste for dem til slut, — og at alle de såkaldte onde mennesker får sin straf.

HOVSTAD.

Ja men det er jo bare bra', det. Det er jo netop sligt noget, folk vil ha'.

PETRA.

Vil da De være den, som gir folk sligt noget? Selv tror De jo ikke et ord af det. De véd jo meget godt, at det ikke går så til i virkeligheden.

HOVSTAD.

De har så fuldkommen ret; men en redaktør kan ikke altid handle, som han helst vilde. En får ofte bøje sig for folks mening i det mindre vigtige. Politiken er jo dog hovedsagen i livet — eller for et blad ialfald; og vil jeg få folk med mig på frigørelse og fremskridt, så må jeg ikke skræmme dem ifra mig. Når de finder en slig moralsk fortælling nedenunder i bladkælderen, så går de villigere med på det, vi trykker ovenfor; — de blir ligesom mere trygge.

PETRA.

Fy; så lumsk går ikke De og stiller snarer for Deres læsere; De er ikke nogen edderkop.

HOVSTAD
(smiler).

Tak, fordi De tror så godt om mig. Nej, det er jo rigtignok også bare Billings tankegang og ikke min.

PETRA.

Billings!

HOVSTAD.

Ja, ialfald snakked han så her en af dagene. Det er jo Billing, som er så hidsig på at få den fortællingen ind; jeg kender jo ikke bogen.

PETRA.

Men hvor kan da Billing med sine frigjorte anskuelser —!

HOVSTAD.

Å, Billing er mangfoldig, han. Nu søger han sekretærposten i magistraten også, hører jeg.

PETRA.

Det tror jeg ikke, Hovstad. Hvor skulde han kunne bekvemme sig til sligt?

HOVSTAD.

Ja, det må De spørge ham om.

PETRA.

Aldrig havde jeg da tænkt det om Billing.

HOVSTAD
(ser fastere på hende).

Ikke? Kommer det Dem så rent uventet?

PETRA.

Ja. Eller kanske nej alligevel. Å, jeg véd igrunden ikke —.

HOVSTAD.

Vi avisskrivere duer ikke stort, frøken.

PETRA.

Siger De virkelig det?

HOVSTAD.

En gang imellem tænker jeg det.

PETRA.

Ja, under det vanlige hverdags-kævl; det kan jeg nok forstå. Men nu, da De har taget hånd i en stor sag —.

HOVSTAD.

Dette her med Deres far, mener De?

PETRA.

Netop det, ja. Nu synes jeg, De må føle Dem som en mand, der duer fremfor de fleste.

HOVSTAD.

Ja, idag føler jeg noget sligt.

PETRA.

Ja, ikke sandt; gør De ikke det? Å, det er et herligt livskald, De har valgt. Således at bane vejen for miskendte sandheder og for nye modige synsmåder —; ja bare det, at stå frygtløst frem og ta' ordet for en forurettet mand —

HOVSTAD.

Allerhelst når denne forurettede mand er —, hm, — jeg véd ikke rigtig, hvorledes jeg skal —

PETRA.

Når han er så retskaffen og så grundærlig, mener De?

HOVSTAD
(sagtere).

Allerhelst når han er Deres far, mente jeg.

PETRA
(pludselig slået).

Det?

HOVSTAD.

Ja, Petra, — frøken Petra.

PETRA.

Er det det, som står for Dem, som det første og fremste? Ikke sagen selv? Ikke sandheden; ikke fars store varme hjertelag?

HOVSTAD.

Jo, — jo begribeligvis, det også.

PETRA.

Nej tak; nu forsnakked De Dem, Hovstad; og nu tror jeg aldrig mere på Dem i nogen ting.

HOVSTAD.

Kan De da ta' mig så ilde op, at det mest er for Deres skyld —?

PETRA.

Det, jeg er vred på Dem for, det er, at De ikke har været ærlig imod far. De har talt til ham, som om sandheden og samfundets vel lå Dem nærmest på sinde; De har narret både far og mig; De er ikke den mand, De gav Dem ud for. Og det tilgir jeg Dem aldrig — aldrig!

HOVSTAD.

Det skulde De ikke sige så hvast, frøken Petra; og allermindst nu.

PETRA.

Hvorfor ikke ligeså godt nu?

HOVSTAD.

Fordi Deres far ikke kan undvære min hjælp.

PETRA
(ser nedad ham).

Er De en slig en også? Fy da!

HOVSTAD.

Nej, nej, jeg er ikke; det kom bare så uforvarendes over mig; De skal ikke tro det.

PETRA.

Jeg véd, hvad jeg skal tro. Farvel.

ASLAKSEN
(fra trykkeriet, hurtigt og hemmelighedsfuldt).

Død og plage, herr Hovstad — (ser PETRA). Au, det var slemt —

PETRA.

Der ligger altså bogen; De får gi' den til en anden.

(går mod udgangsdøren.)

HOVSTAD
(følger efter).

Men, frøken —

PETRA.

Farvel.

(hun går.)

ASLAKSEN.

Herr Hovstad, hør her!

HOVSTAD.

Nå, nå da; hvad er det så?

ASLAKSEN.

Byfogden står ude i trykkeriet.

HOVSTAD.

Byfogden, siger De?

ASLAKSEN.

Ja, han vil tale med Dem; han kom ind bagvejen, — vilde ikke ses, kan De skønne.

HOVSTAD.

Hvad kan det være for noget? Nej vent, jeg skal selv —

(han går til trykkeridøren, åbner, hilser og byder BYFOGDEN komme ind.)

HOVSTAD.

Hold udkig, Aslaksen, så at ingen —

ASLAKSEN.

Forstår —

(går ud i trykkeriet.)

BYFOGDEN.

Herr Hovstad havde nok ikke ventet at se mig her.

HOVSTAD.

Nej, jeg havde egentlig ikke det.

BYFOGDEN

(ser sig om).

Her har De jo indrettet Dem ganske hyggeligt; virkelig net.

HOVSTAD.

Å —

BYFOGDEN.

Og nu kommer jeg sådan uden videre og lægger beslag på Deres tid.

HOVSTAD.

Vær så god, herr byfogd; jeg er til tjeneste. Men må jeg ikke skille Dem af med —? (lægger BYFOGDENS hue og stok hen på en stol.) Og vil så ikke byfogden sidde ned?

BYFOGDEN

(sætter sig ved bordet).

Tak.

(HOVSTAD sætter sig ligeledes ved bordet.)

BYFOGDEN.

Jeg har havt en — rigtig en stor fortrædelighed idag, herr Hovstad.

HOVSTAD.

Så? Å ja; så mange gøremål, som byfogden har, så —

BYFOGDEN.

Dette her idag hidrører fra badelægen.

HOVSTAD.

Ja så; fra doktoren?

BYFOGDEN.

Han har forfattet en slags forestilling til badebestyrelsen angående en del formentlige mangler ved badet.

HOVSTAD.

Nej, har han det?

BYFOGDEN.

Ja, har han ikke sagt Dem —? Jeg syntes, han fortalte —

HOVSTAD.

Å jo, det er sandt, han lod nogen ord falde —

ASLAKSEN
(fra trykkeriet).

Jeg skulde nok ha' manuskriftet —

HOVSTAD
(ærgerlig).

Hm; det ligger jo der på pulten.

ASLAKSEN
(finder det).

Godt.

BYFOGDEN.

Men se, der er jo netop —

ASLAKSEN.

Ja, det er doktorens opsats, herr byfogd.

HOVSTAD.

Nå, det er den, De taler om?

BYFOGDEN.

Den selvsamme. Hvad synes De om den?

HOVSTAD.

Jeg er jo ikke fagmand, og jeg har bare læst den så flygtigt.

BYFOGDEN.

Men De lar den dog trykke?

HOVSTAD.

En navngiven mand kan jeg ikke godt nægte —

ASLAKSEN.

Jeg har ingenting at sige i bladet, herr byfogd —

BYFOGDEN.

Forstår sig.

ASLAKSEN.

Jeg bare trykker, hvad jeg får i hænderne.

BYFOGDEN.

Ganske i sin orden.

ASLAKSEN.

Og derfor så må jeg —

(går mod trykkeriet.)

BYFOGDEN.

Nej bliv et øjeblik, herr Aslaksen. Med Deres tilladelse, herr Hovstad —

HOVSTAD.

Jeg ber, herr byfogd —

BYFOGDEN.

De er en besindig og tænksom mand, herr Aslaksen.

ASLAKSEN.

Det glæder mig, at byfogden synes det.

BYFOGDEN.

Og en mand med indflydelse i vide kredse.

ASLAKSEN.

Det er nu mest iblandt småfolk, det.

BYFOGDEN.

De små skatteydere er de talrigste — her som andetsteds.

ASLAKSEN.

Det er de rigtignok.

BYFOGDEN.

Og jeg tviler ikke på, at De kender stemningen blandt de fleste af dem. Gør De ikke det?

ASLAKSEN.

Jo, det tør jeg nok sige, jeg gør, herr byfogd.

BYFOGDEN.

Ja, — når der altså råder en så prisværdig offervillighed hos byens mindre bemidlede borgere, så —

ASLAKSEN.

Hvorledes det?

HOVSTAD.

Offervillighed?

BYFOGDEN.

Det er et smukt tegn på samfundsånd; et overmåde smukt tegn. Jeg havde nær sagt, jeg havde ikke ventet det. Men De kender jo stemningen grundigere end jeg.

ASLAKSEN.

Ja men, herr byfogd —

BYFOGDEN.

Og det blir sandelig ikke noget ringe offer, byen kommer til at bringe.

HOVSTAD.

Byen?

ASLAKSEN.

Men jeg skønner ikke —. Det er jo badet —!

BYFOGDEN.

Efter et foreløbigt overslag vil de forandringer, badelægen formener ønskelige, løbe op til et par hundrede tusend kroner.

ASLAKSEN.

Det er jo svære penge; men —

BYFOGDEN.

Naturligvis blir det nødvendigt, at vi optar et kommunallån.

HOVSTAD
(rejser sig).

Det er da vel aldrig meningen, at byen —?

ASLAKSEN.

Skulde det gå af bykassen! Af småborgernes fattige lommer!

BYFOGDEN.

Ja, ærede herr Aslaksen, hvor skulde midlerne ellers komme fra?

ASLAKSEN.

Det får de herrer sørge for, som ejer badet.

BYFOGDEN.

Bade-ejerne ser sig ikke istand til at strække sig videre end sket er.

ASLAKSEN.

Er det ganske sikkert, det, herr byfogd?

BYFOGDEN.

Jeg har forvisset mig om det. Ønsker man altså disse omfattende forandringer, så får byen selv bekoste dem.

ASLAKSEN.

Men Guds død og pine — om forladelse! — men dette her er jo en ganske anden sag, herr Hovstad!

HOVSTAD.

Ja, det er det rigtignok.

BYFOGDEN.

Det fataleste er, at vi blir nødt til at lukke badet et par års tid.

HOVSTAD.

Lukke? Helt lukke!

ASLAKSEN.

I to år!

BYFOGDEN.

Ja, så længe vil arbejdet vare — mindst.

ASLAKSEN.

Nej men død og plage, det står vi aldrig ud, herr byfogd! Hvad skal da vi husejere leve af imens?

BYFOGDEN.

Det er desværre overmåde vanskeligt at svare på, herr Aslaksen. Men hvad vil De, vi skal gøre? Tror De vi får en eneste badegæst hid, når man går hen og bilder dem ind, at vandet er bedærvet, at vi lever på en pestgrund, at hele byen —

ASLAKSEN.

Og det er alt ihob bare en indbildning?

BYFOGDEN.

Jeg har med min bedste vilje ikke kunnet overbevise mig om andet.

ASLAKSEN.

Ja men så er det da også rent uforsvarligt af doktor Stockmann —; ber om forladelse, herr byfogd, men —

BYFOGDEN.

Det er en beklagelig sandhed, De der udtaler, herr Aslaksen. Min bror har desværre altid været en fremfusende mand.

ASLAKSEN.

Og endda så vil De støtte ham i sligt noget, herr Hovstad!

HOVSTAD.

Men hvem kunde da også tænke sig, at —?

BYFOGDEN.

Jeg har affattet en kort redegørelse for sagforholdet, således, som det fra et nøkternt synspunkt bør opfattes; og derhos har jeg antydet, hvorledes de mulige ulemper bør kunne forventes afhjulpne på en for badekassen overkommelig måde.

HOVSTAD.

Har De den opsats hos Dem, herr byfogd?

BYFOGDEN
(famler i lommen).

Ja; jeg tog den med for det tilfælde, at De —

ASLAKSEN
(hurtigt).

Død og plage, der er han!

BYFOGDEN.

Hvem? Min bror?

HOVSTAD.

Hvor, — hvor!

ASLAKSEN.

Han går gennem trykkeriet.

BYFOGDEN.

Fatalt. Jeg vilde nødig støde sammen med ham her, og jeg havde endnu adskilligt at tale med Dem om.

HOVSTAD
(peger mod døren til højre).

Gå derind sålænge.

BYFOGDEN.

Men — ?

HOVSTAD.

De træffer bare Billing.

ASLAKSEN.

Fort, fort, herr byfogd; nu kommer han.

BYFOGDEN.

Ja, ja da; men se at få ham snart afsted igen.

(han går ud gennem døren til højre, som ASLAKSEN åbner og lukker for ham.)

HOVSTAD.

Giv Dem noget at bestille, Aslaksen.

(han sætter sig og skriver. ASLAKSEN roder i en bunke aviser på en stol til højre.)

DOKTOR STOCKMANN

(kommer fra trykkeriet).

Her har De mig igen.

(sætter hat og stok fra sig.)

HOVSTAD

(skrivende).

Allerede, herr doktor? Skynd Dem med det, vi talte om, Aslaksen. Tiden er svært knap for os idag.

DOKTOR STOCKMANN

(til ASLAKSEN).

Ingen korrektur at få endnu, hører jeg.

ASLAKSEN

(uden at vende sig).

Nej, hvor kunde da doktoren tænke det?

DOKTOR STOCKMANN.

Nej, nej; men jeg er utålmodig, kan De vel begribe. Jeg har ikke rist eller ro, før jeg ser det på tryk.

HOVSTAD.

Hm; det vil visst vare en god stund endnu. Tror De ikke det, Aslaksen?

ASLAKSEN.

Jo, jeg er næsten ræd for det.

DOKTOR STOCKMANN.

Godt, godt, mine kære venner; så kommer jeg igen; jeg kommer gerne to gange, om det behøves. En så stor sag, — hele byens velfærd —; det er minsæl ikke tid at lægge sig på ladsiden. (vil gå, men standser og kommer tilbage.) Nej hør, — der er endnu en ting, jeg må tale med Dem om.

HOVSTAD.

Undskyld; men kunde vi ikke en anden gang —?

DOKTOR STOCKMANN.

Det er sagt i to ord. Det var bare det, ser De, — når man nu imorgen læser min opsats i bladet og altså får vide, at jeg har gåt her hele vinteren i stilhed og virket for byens bedste —

HOVSTAD.

Ja men, herr doktor —

DOKTOR STOCKMANN.

Jeg véd, hvad De vil sige. De synes ikke, det var mere end min forbandede skyldighed, — simpel borgerpligt. Nej, naturligvis; det véd jeg lige så godt som De. Men mine medborgere, ser De —; Herregud, de velsignede mennesker, de holder jo så meget af mig —

ASLAKSEN.

Ja, borgerne har holdt svært af Dem til denne dag, herr doktor.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, og just derfor er det jeg frygter, at —; det er det, jeg vilde sige: når nu dette kommer til dem — nærmest til de ubemidlede klasser — som et manende opråb om for fremtiden at ta' byens sager i egen hånd —

HOVSTAD
(rejser sig).

Hm, herr doktor, jeg vil ikke dølge for Dem —

DOKTOR STOCKMANN.

Aha, — kunde jeg ikke tænke der var noget igære! Men det vil jeg ikke vide af. Hvis man går og forbereder sig på noget sligt —

HOVSTAD.

Hvilket da?

DOKTOR STOCKMANN.

Nå, på det ene eller det andet, — et fanetog eller en festmiddag eller en subskription til en hædersgave — eller hvad det nu kan være, så skal De love mig helligt og dyrt at få det forpurret. Og De også, herr Aslaksen; hører De det!

HOVSTAD.

Om forladelse, herr doktor; vi kan lige så godt først som sidst sige Dem rene sandheden —

(FRU STOCKMANN, i hat og kåbe, kommer ind gennem døren til venstre i baggrunden.)

FRU STOCKMANN
(ser doktoren).

Jo, ganske rigtig!

HOVSTAD
(går hende imøde).

Nej se, kommer fruen også?

DOKTOR STOCKMANN.

Hvad fanden vil du her, Katrine?

FRU STOCKMANN.

Det kan du da vel tænke dig, hvad jeg vil.

HOVSTAD.

Skal De ikke sætte Dem? Eller kanske —

FRU STOCKMANN.

Tak; bry' Dem ikke. Og De må ikke fortryde på, at jeg kommer og henter Stockmann; for jeg er mor til tre børn, skal jeg sige Dem.

DOKTOR STOCKMANN.

Snak, snak; det véd vi jo så godt.

FRU STOCKMANN.

Nå, det lader såmænd ikke til, at du tænker stort på kone og børn idag; for ellers gik du vel ikke således hen og styrted os allesammen i ulykke.

DOKTOR STOCKMANN.

Men er du da rent gal, Katrine! Skal en mand med kone og børn ikke få lov til at forkynde sandheden, — ikke få lov til at være en nyttig og virksom statsborger, — ikke få lov til at tjene den by, han lever i!

FRU STOCKMANN.

Alting med måde, Tomas!

ASLAKSEN.

Det siger jeg også. Mådehold i alting.

FRU STOCKMANN.

Og derfor gør De synd imod os, herr Hovstad, når De lokker min mand bort fra hus og hjem og narrer ham ind i alt dette her.

HOVSTAD.

Jeg narrer såvisst ingen ind —

DOKTOR STOCKMANN.

Narrer! Tror du, jeg lar mig narre!

FRU STOCKMANN.

Ja, det gør du. Jeg véd nok, du er den klogeste mand i byen; men du er så svært let at narre, Tomas. (til HOVSTAD.) Og tænk bare på, at han mister sin post ved badet, dersom De trykker det, han har skrevet —

ASLAKSEN.

Hvad for noget!

HOVSTAD.

Ja men véd De hvad, herr doktor —

DOKTOR STOCKMANN
(ler).

Haha, lad dem bare prøve —! Å nej, du. — de varer sig nok. For jeg har den kompakte majoritet bag mig, ser du!

FRU STOCKMANN.

Ja, det er just ulykken, at du har sådant noget fælt bag dig.

DOKTOR STOCKMANN.

Sniksnak, Katrine; — gå hjem og tag dig af dit hus og lad mig ta' mig af samfundet. Hvor kan du være så ræd, når jeg er så tryg og glad? (gnider hænderne og går op og ned.) Sandheden og folket skal vinde slaget, det kan du bande på. Å, jeg ser hele den frisindede borgerstand fylke sig til en sejrende hær —! (standser ved en stol.) Hvad — hvad fanden er det der for noget?

ASLAKSEN
(ser derhen).

Au da!

HOVSTAD
(ligeså).

Hm —

DOKTOR STOCKMANN.

Her ligger jo autoritetens toppunkt.
(han tar byfogdens hue varligt i fingerspidsene og holder den ivejret.)

FRU STOCKMANN.

Byfogdens hue!

DOKTOR STOCKMANN.

Og her er kommandostaven også. Hvordan i pokkers skind og ben —?

HOVSTAD.

Nu vel da —

DOKTOR STOCKMANN.

Ah, jeg forstår! Han har været her for at besnakke Dem. Haha, der kom han til den rette! Og da han så fik øje på mig i trykkeriet —. (brister i latter.) Løb han, herr Aslaksen?

ASLAKSEN
(hurtigt).

Ja-gu' løb han, herr doktor.

DOKTOR STOCKMANN.

Løb ifra både stokken og —. Sliddersladder; Peter løber ikke ifra nogenting. Men hvor fanden har I gjort af ham? Ah, — derinde naturligvis. Nu skal du få se, Katrine!

FRU STOCKMANN.

Tomas, — jeg ber dig —!

ASLAKSEN.

Tag Dem ivare, herr doktor!

DOKTOR STOCKMANN
(har sat byfogdens hue på hodet og taget hans stok; derpå går han hen, slår døren op og hilser med hånden til hueskyggen).

(BYFOGDEN kommer ind, rød af vrede. Bag ham kommer BILLING.)

BYFOGDEN.

Hvad skal de optøjer betyde?

DOKTOR STOCKMANN.

Respekt, min gode Peter. Nu er det mig, som er autoriteten i byen.

(han spadserer frem og tilbage.)

FRU STOCKMANN
(næsten grædende).

Nej men Tomas da!

BYFOGDEN
(følger efter ham).

Giv mig min hue og min stok!

DOKTOR STOCKMANN
(som før).

Er du politimester, så er jeg borgermester, — jeg er mester for hele byen, jeg, ser du!

BYFOGDEN.

Læg huen fra dig, siger jeg. Husk på, det er en reglementeret uniformshue!

DOKTOR STOCKMANN.

Pyt; tror du den vågnende folkeløve lar sig skræmme af uniformshuer? Ja, for vi gør revolution i byen imorgen, skal du vide. Du trued med at afsætte mig; men nu afsætter jeg dig, — afsætter dig

fra alle dine tillidsposter —. Tror du ikke jeg kan det? Jo, du; jeg har de sejrende samfundsmagter med mig. Hovstad og Billing vil tordne i „Folkebudet“, og bogtrykker Aslaksen rykker ud i spidsen for hele husejerforeningen —

ASLAKSEN.

Det gør jeg ikke, herr doktor.

DOKTOR STOCKMANN.

Jo visst gør De så —

BYFOGDEN.

Aha; herr Hovstad vælger kanske alligevel at slutte sig til agitationen?

HOVSTAD.

Nej, herr byfogd.

ASLAKSEN.

Nej, herr Hovstad er ikke så gal, at han skulde gå hen og ødelægge både sig selv og bladet for en indbildnings skyld.

DOKTOR STOCKMANN
(ser sig om).

Hvad skal dette her sige?

HOVSTAD.

De har fremstillet Deres sag i et falskt lys, herr doktor; og derfor så kan jeg ikke støtte den.

BILLING.

Nej, efter det, herr byfogden var så artig at fortælle mig derinde, så —

DOKTOR STOCKMANN.

Falskt! Lad De mig om det. Bare tryk De

min opsats; jeg skal nok være mand for at forsvare den.

HOVSTAD.

Jeg trykker den ikke. Jeg kan ikke og vil ikke og tør ikke trykke den.

DOKTOR STOCKMANN.

Tør De ikke? Hvad er det for snak? De er jo redaktør; og det er da vel redaktørerne, som regerer pressen, skulde jeg tro!

ASLAKSEN.

Nej, det er abonnenterne, herr doktor.

BYFOGDEN.

Heldigvis, ja.

ASLAKSEN.

Det er den offentlige mening, den oplyste almenhed, husejerne og alle de andre; dem er det, som regerer bladene.

DOKTOR STOCKMANN
(fattet).

Og alle disse magter har jeg imod mig?

ASLAKSEN.

Ja, det har De. Det vilde være borgerskabets rene ruin, om Deres opsats blev trykt.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja så. —

BYFOGDEN.

Min hue og min stok!

DOKTOR STOCKMANN
(tar huen af og lægger den på bordet tilligemed stokken).

BYFOGDEN
(tar begge dele til sig).

Din borgermesterværdighed fik en brat ende.

DOKTOR STOCKMANN.

Enden er ikke endnu. (til HOVSTAD.) Det er altså aldeles umuligt at få min opsats ind i „Folkebudet“?

HOVSTAD.

Aldeles umuligt; også af hensyn til Deres familje.

FRU STOCKMANN.

Å, De skal såmænd sletikke bry' Dem om familjen, herr Hovstad.

BYFOGDEN
(tar et papir op af lommen).

Til vejledning for publikum vil det være tilstrækkeligt, når dette kommer ind; det er en autentisk forklaring. Vær så god.

HOVSTAD
(tar papiret).

Godt; det skal bli' besørget indrykket.

DOKTOR STOCKMANN.

Men mit ikke. Man bilder sig ind, man kan tie mig og sandheden ihjæl! Men det går ikke så glat som I tror. Herr Aslaksen, vil De straks ta' mit manuskript og trykke det som flyveblad — på min egen bekostning, — på mit forlag. Jeg vil ha' fire hundrede exemplarer; nej, fem—sex hundrede vil jeg ha'.

ASLAKSEN.

Ikke, om De så bød mig guld for det, tør jeg låne mit officin til sligt noget, herr doktor. Jeg tør

det ikke for den offentlige menings skyld. De får det ikke trykt noget steds i hele byen.

DOKTOR STOCKMANN.

Så giv mig det igen.

HOVSTAD
(rækker ham manuskriptet).

Vær så god.

DOKTOR STOCKMANN
(henter hat og stok).

Ud skal det nu alligevel. Jeg vil læse det op i en stor folkeforsamling; alle mine medborgere skal få høre sandhedens røst!

BYFOGDEN.

Ingen forening i hele byen låner dig lokale til sådant brug.

ASLAKSEN.

Ikke en eneste en; det véd jeg så visst.

BILLING.

Nej, Gud døde mig, om de gør!

FRU STOCKMANN.

Det vilde dog være altfor skammeligt! Men hvorfor står de da således imod dig, alle mand?

DOKTOR STOCKMANN
(arrig).

Jo, det skal jeg sige dig. Det er fordi at her i byen er alle mand kærringer — ligesom du; alle tænker de bare på familjen og ikke på samfundet.

FRU STOCKMANN
(griber ham i armen).

Så skal jeg vise dem en — en kærring, som

kan være mand — for en gangs skyld. For nu holder jeg med dig, Tomas!

DOKTOR STOCKMANN.

Det var bra' sagt, Katrine. Og ud skal det, min sæl og salighed! Kan jeg ikke få lejet noget lokale, så hyrer jeg en tambur til at gå igennem byen med mig, og så læser jeg det op på alle gadehjørnerne.

BYFOGDEN.

Så topmålt gal er du da vel ikke!

DOKTOR STOCKMANN.

Jo, jeg er!

ASLAKSEN.

De får ikke en eneste mand i hele byen til at gå med Dem.

BILLING.

Nej, Gud døde mig, om De får!

FRU STOCKMANN.

Bare ikke gi' dig, Tomas. Jeg skal be' gutterne gå med dig.

DOKTOR STOCKMANN.

Det er et ypperligt indfald!

FRU STOCKMANN.

Morten gør det så gerne; og Ejlif, han går nok med, han også.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, og så Petra da! Og du selv, Katrine!

FRU STOCKMANN.

Nej, nej, ikke jeg selv; men jeg skal stå i vinduet og se på dig; det skal jeg gøre.

DOKTOR STOCKMANN
(slår armene om hende og kysser hende).

Tak for det! Jo, nu skal vi prøve en dyst, I gode herrer! Jeg vil dog se, om usseldommen har magt til at binde munden på den patriot, som vil renske samfundet!

(han og fruen går ud gennem døren til venstre i baggrunden.)

BYFOGDEN
(ryster betænkelig på hodet).

Nu har han gjort hende gal også.

FJERDE AKT.

(En stor gammeldags sal i skibskaptejn HORSTERS hus. En åben fløjdør i baggrunden fører til et forværelse. På den venstre langvæg er tre vinduer; midt på den modsatte væg er hensat en forhøjning og på den et lidet bord med to lys, vandkaraffel, et glas og en klokke. Salen er forøvrigt oplyst med lampetter mellem vinduerne. Til venstre i forgrunden står et bord med lys på og en stol. Forrest til højre er en dør og ved denne et par stole.)

(Stor forsamling af BYENS BORGERE af alle stænder. ENKELTE KVINDER og NOGLE SKOLEGUTTER ses blandt mængden. Flere og flere mennesker strømmer efterhånden ind fra baggrunden, så at salen fyldes.)

EN BORGER

(til en anden, som han støder på).

Er du også her ikveld, Lamstad?

DEN TILTALTE.

Jeg er med ved alle folkemøder, jeg.

EN HOSSTÅENDE.

De har da vel ta't pibe med, véd jeg?

DEN ANDEN BORGER.

Jagu' har jeg da det. Har ikke De?

DEN TREDJE.

Jo da. Og skipper Evensen vilde ta' med sig en svær diger lur, sa' han.

DEN ANDEN BORGER.

Han er god, Evensen.

(Latter i klyngen.)

EN FJERDE BORGER
(kommer til).

Hør, sig mig, hvad er det for noget, som skal gå for sig her ikveld?

DEN ANDEN BORGER.

Det er jo doktor Stockmann, som vil holde et foredrag imod byfogden.

DEN NYKOMNE.

Men byfogden er jo hans bror.

DEN FØRSTE BORGER.

Det er det samme; doktor Stockmann er ikke ræd, han.

DEN TREDJE BORGER.

Men han har jo uret; det stod i „Folkebudet“.

DEN ANDEN BORGER.

Ja, han må visst ha' uret dennegang; for de vilde ikke låne ham sal hverken i husejerforeningen eller i borgerklubben.

DEN FØRSTE BORGER.

Ikke engang badesalen kunde han få overladt.

DEN ANDEN.

Nej, det kan du vel vide.

EN MAND
(i en anden klynge).

Hvem skal en nu holde med i denne her sagen, De?

EN ANDEN MAND
(sammesteds).

Bare pas på bogtrykker Aslaksen, og gør, som han gør.

BILLING
(med en mappe under armen, baner sig vej gennem mængden).

Om forladelse, mine herrer! Måtte jeg kanske få slippe frem? Jeg skal referere for „Folkebudet“. Tusend tak!

(han sætter sig ved bordet til venstre.)

EN ARBEJDER.

Hvem var han der?

EN ANDEN ARBEJDER.

Kender du ikke han da? Det er jo den Billingen, som går for Aslaksens avis.

(SKIBSKAPTEJN HORSTER fører FRU STOCKMANN og PETRA ind gennem døren til højre i forgrunden. EJLIF og MORTEN følger med dem.)

HORSTER.

Her havde jeg tænkt familjen kunde sidde; en slipper så nemt ud her, om der skulde komme noget på.

FRU STOCKMANN.

Tror De da her blir allarm?

HORSTER.

En kan aldrig vide —; mellem så mange mennesker —. Men sæt De Dem ganske rolig.

FRU STOCKMANN
(sætter sig).

Hvor det var snildt af Dem, at De tilbød Stockmann salen.

HORSTER.

Når ingen anden vilde, så —

PETRA
(som også har sat sig).

Og modigt var det også, Horster.

HORSTER.

Å, der skulde nu ikke så stort mod til det, synes jeg.

(REDAKTØR HOVSTAD og BOGTRYKKER ASLAKSEN kommer samtidigt men hver for sig fremover gennem mængden.)

ASLAKSEN
(går hen til HORSTER).

Er ikke doktoren kommet endnu?

HORSTER.

Han venter derinde.

(Bevægelse oppe ved døren i baggrunden.)

HOVSTAD
(til BILLING).

Der har vi byfogden. Ser De!

BILLING.

Ja, Gud døde mig, møder han ikke frem alligevel!

(BYFOGD STOCKMANN baner sig med lempe vej mellem de forsamlede, hilser høfligt og stiller sig ved væggen til venstre. Lidt efter kommer DOKTOR STOCKMANN ind gennem døren til højre i forgrunden. Han er sortklædt, i frakke, med hvidt halstørklæde. Enkelte klapper usikkert, men mødes af en dæmpet hyssen. Det blir stille.)

DOKTOR STOCKMANN
(halvhøjt).

Hvorledes har du det, Katrine?

FRU STOCKMANN.

Jo, jeg har det godt. (sagtere.) Bliv nu endelig ikke hidsig, Tomas.

DOKTOR STOCKMANN.

A, jeg véd nok at styre mig, du. (ser på sit ur, stiger op på forhøjningen og bukker.) Klokken er et kvarter over, — og så vil jeg da begynde —

(tar sit manuskript frem.)

ASLAKSEN.

Først må der vel vælges en ordstyrer.

DOKTOR STOCKMANN.

Nej; det er sletikke nødvendigt.

NOGLE HERRER
(råber).

Jo, jo!

BYFOGDEN.

Jeg skulde også formene, at der bør vælges en dirigent.

DOKTOR STOCKMANN.

Men jeg har tillyst dette møde for at holde et foredrag, Peter!

BYFOGDEN.

Badelægens foredrag turde muligens gi' anledning til divergerende opinionsytringer.

FLERE STEMMER
(fra mængden).

En ordstyrer! En dirigent!

HOVSTAD.

Den almene borgervilje synes at kræve en ordstyrer.

DOKTOR STOCKMANN
(behersket).

Nu godt og vel; lad borgerviljen få sin vilje da.

ASLAKSEN.

Skulde ikke herr byfogden ville påtage sig det hverv?

TRE HERRER
(klapper).

Bravo! Bravo!

BYFOGDEN.

Af flere letforstålige grunde må jeg undslå mig. Men heldigvis har vi i vor midte en mand, som jeg tror alle kan akceptere. Jeg sigter til formanden i husejerforeningen, herr bogtrykker Aslaksen.

MANGE STEMMER.

Ja, ja! Aslaksen leve! Hurra for Aslaksen!

DOKTOR STOCKMANN
(tar sit manuskript og går ned fra forhøjningen).

ASLAKSEN.

Når mine medborgeres tillid kalder mig, så skal jeg ikke være uvillig —

(Håndklap og bifaldsråb. ASLAKSEN stiger op på forhøjningen.)

BILLING
(skriver).

Altså — „herr bogtrykker Aslaksen valgt med akklamation —"

ASLAKSEN.

Og da jeg nu står på denne plads, må jeg få lov til at sige et par kortfattede ord. Jeg er en stilfærdig og fredsommelig mand, som holder på besindig moderation og på — og på moderat besindighed; det véd hver og en, som kender mig.

MANGE RØSTER.

Ja! Ja da, Aslaksen!

ASLAKSEN.

Jeg har i livets og erfaringens skole lært, at mådehold er den dyd, som båder en statsborger bedst —

BYFOGDEN.

Hør!

ASLAKSEN.

— og at sindighed og mådehold er det, som samfundet er bedst tjent med også. Jeg skulde derfor henstille til den agtede medborger, som har kaldt mødet sammen, at han beflitter sig på at holde sig indenfor mådeholdets grænser.

EN MAND
(oppe ved døren)

Mådeholdsforeningens skål!

EN STEMME.

Fy for fan' da!

MANGE.

Hys, hys!

ASLAKSEN.

Ingen afbrydelser, mine herrer! — Er der nogen, som forlanger ordet?

BYFOGDEN.

Herr dirigent!

ASLAKSEN.

Herr byfogd Stockmann har ordet.

BYFOGDEN.

I betragtning af det nære slægtskabsforhold, jeg, som formentlig bekendt, står i til den fungerende badelæge, skulde jeg helst ønsket, ikke at ytre mig

her iaften. Men min stilling til badeanstalten og hensynet til byens allervigtigste interesser tvinger mig til at fremsætte et forslag. Jeg tør vel supponere, at ikke en eneste af de her tilstedeværende borgere finder det ønskeligt, at upålidelige og overdrevne fremstillinger af badets og byens sanitære forholde spredes ud i videre kredse.

MANGE STEMMER.

Nej, nej, nej! Ikke det! Vi protesterer!

BYFOGDEN.

Jeg vil derfor foreslå, at forsamlingen ikke tilsteder badelægen at oplæse eller foredrage sin fremstilling af sagen.

DOKTOR STOCKMANN
(opbrusende).

Ikke tilsteder —! Hvad for noget!

FRU STOCKMANN
(hoster).

Hm — hm!

DOKTOR STOCKMANN
(fatter sig).

Nå; ikke tilsteder altså.

BYFOGDEN.

Jeg har i min redegørelse i „Folkebudet“ gjort almenheden bekendt med de væsentligste fakta, så alle velsindede borgere med lethed kan opgøre sin dom. Man vil deraf se, at badelægens forslag, — foruden et mistillidsvotum imod stedets ledende mænd, — i grunden går ud på at påbyrde byens skattepligtige indvånere en ufornøden udgift af mindst hundrede tusend kroner.

(Uvilje og nogle piber.)

ASLAKSEN

(ringer med klokken).

Silentium, mine herrer! Jeg må få lov at støtte byfogdens forslag. Det er også min mening, at doktorens agitation har en bagtanke. Han taler om badet; men det er en revolution, han efterstræber; han vil lægge styrelsen over i andre hænder. Ingen tviler om doktorens redelige hensigter; Gud bevares, dem kan der ikke være to meninger om. Jeg er også en ven af folkeligt selvstyre, når det bare ikke falder for dyrt for skatteborgerne. Men det vilde bli' tilfældet her; og derfor så —; nej Guds død — med forlov — om jeg kan være med doktor Stockmann dennegang. En kan også købe guld for dyrt; det er nu min mening.

(Livlig tilslutning fra alle sider.)

HOVSTAD.

Også jeg føler mig opfordret til at gøre rede for min stilling. Doktor Stockmanns agitation lod til at vinde adskillig stemning for sig i førstningen, og jeg støtted den så upartisk jeg kunde. Men så kom vi undervejr med, at vi havde ladt os vildlede af en falsk fremstilling —

DOKTOR STOCKMANN.

Falsk —!

HOVSTAD.

En mindre pålidelig fremstilling da. Byfogdens redegørelse har påvist det. Jeg håber, ingen her på stedet mistænker mit liberale sindelag; „Folkebudets“ holdning i de store politiske spørsmål er vel kendt af enhver. Men jeg har af erfarne og sindige mænd lært, at i rent lokale sager bør et blad gå frem med en viss varsomhed.

ASLAKSEN.

Fuldkommen enig med taleren.

HOVSTAD.

Og i den foreliggende sag er det nu aldeles utvilsomt, at doktor Stockmann har den almene vilje imod sig. Men hvad er en redaktørs første og fornemste skyldighed, mine herrer? Er det ikke at virke i overensstemmelse med sine læsere? Har han ikke fåt ligesom et stiltiende mandat til ihærdigt og ufortrødent at fremme sine meningsfællers velfærd? Eller skulde jeg kanske ta' fejl i dette?

MANGE STEMMER.

Nej, nej, nej! Redaktør Hovstad har ret!

HOVSTAD.

Det har kostet mig en tung kamp at bryde med en mand, i hvis hus jeg i den senere tid har været en hyppig gæst, — en mand, som indtil denne dag har kunnet glæde sig ved sine medborgeres udelte velvilje, — en mand, hvis eneste — eller ialfald væsentligste fejl er, at han mere spør' sit hjerte end sit hode tilråds.

NOGLE SPREDTE RØSTER.

Det er sandt! Hurra for doktor Stockmann!

HOVSTAD.

Men min pligt imod samfundet bød mig at bryde med ham. Og så er der et hensyn til, som driver mig til at bekæmpe ham og, om muligt, standse ham på den skæbnesvangre vej, han er slåt ind på; det er hensynet til hans familje —

DOKTOR STOCKMANN.

Hold Dem til vandledningen og kloaken!

HOVSTAD.

— hensynet til hans ægtefælle og hans uforsørgede børn.

MORTEN.

Er det os, det, mor?

FRU STOCKMANN.

Hys!

ASLAKSEN.

Jeg vil altså sætte herr byfogdens forslag under afstemning.

DOKTOR STOCKMANN.

Behøves ikke! Ikveld agter jeg ikke at tale om alt det svineriet nede i badehuset. Nej; I skal få noget ganske andet at høre.

BYFOGDEN
(halvhøjt).

Hvad er nu det for noget igen?

EN DRUKKEN MAND
(oppe ved udgangsdøren).

Jeg er skatteberettiget! Og derfor så er jeg meningsberettiget også! Og jeg har den fulde — faste — ubegribelige mening, at —

FLERE STEMMER.

Vær stille derborte!

ANDRE.

Han er drukken! Kast ham ud!

(den drukne mand sættes udenfor.)

DOKTOR STOCKMANN.

Har jeg ordet?

ASLAKSEN
(ringer med klokken).

Herr doktor Stockmann har ordet!

DOKTOR STOCKMANN.

Det skulde bare ha' været for nogen få dage siden, at man havde vovet et sligt forsøg, som her ikveld, på at målbinde mig! Som en løve skulde jeg da ha' værget om mine hellige menneskerettigheder! Men nu kan det være mig det samme; for nu har jeg større ting at udtale mig om.

(Mængden trænger sig tættere sammen om ham. MORTEN KIIL kommer tilsyne mellem de omstående.)

DOKTOR STOCKMANN
(fortsætter).

Jeg har tænkt og jeg har grublet meget i disse sidste dage, — grublet så mangfoldigt, så det tilslut begyndte ligesom at løbe surr i mit hode —

BYFOGDEN
(hoster).

Hm —!

DOKTOR STOCKMANN.

— men så fik jeg rede i tingene; da øjned jeg sammenhængen så grangiveligt. Og derfor står jeg her iaften. Jeg vil gøre store afsløringer, mine medborgere! Jeg vil meddele eder en opdagelse af ganske anden rækkevidde, end den småting, at vor vandledning er forgiftet og at vort sundhedsbad ligger på en pestsvanger grund.

MANGE STEMMER
(skrigende).

Ikke tal om badet! Vi vil ikke høre det. Ingenting om det.

DOKTOR STOCKMANN.

Jeg har sagt, jeg vilde tale om den store opdagelse, jeg har gjort i disse sidste dage, — den opdagelse, at alle vore åndelige livskilder ere forgiftede og at hele vort borgersamfund hviler på løgnens pestsvangre grund.

FORBLØFFEDE RØSTER
(halvhøjt).

Hvad er det han siger?

BYFOGDEN.

En sådan insinuation —!

ASLAKSEN
(med hånden på klokken).

Taleren opfordres til at moderere sig.

DOKTOR STOCKMANN.

Jeg har elsket min fødeby så højt, som nogen mand kan elske sine unge års hjemstavn. Jeg var ikke gammel, da jeg rejste herfra, og afstanden, savnet og erindringen kasted ligesom en øget glans både over stedet og over menneskene.

(Nogle håndklap og bifaldsråb høres.)

DOKTOR STOCKMANN.

Så sad jeg i mange år inde i en forskrækkelig afkrog langt der nordpå. Når jeg kom sammen med nogen af de folk, som leved hist og her mellem stenrøsene, så syntes jeg mangen gang, det havde været tjenligere for de stakkers forkomne skabninger, om de havde fåt en dyrlæge derop istedetfor en mand som jeg.

(Mumlen i salen.)

BILLING
(lægger pennen).

Nu har jeg da Gud døde mig aldrig hørt —!

HOVSTAD.

Dette er forhånelser imod en agtværdig almue!

DOKTOR STOCKMANN.

Bi bare lidt! — jeg tror ikke nogen skal kunne sige mig på, at jeg glemte min fødeby deroppe. Jeg lå på æg ligesom en ærfugl; og det, jeg ruged ud, — det var planen til badeanstalten her.

(Håndklap og indsigelser.)

DOKTOR STOCKMANN.

Og da så skæbnen endelig langt om længe føjed det så godt og velsignet for mig, at jeg kunde komme hjem igen, — ja, mine medborgere, da syntes jeg ikke jeg havde flere ønsker i verden. Jo, jeg havde det ønske, ivrigt, utrættelig, brændende at være virksom til hjemmets og til almenhedens bedste.

BYFOGDEN
(ser hen i luften).

Måden er noget underlig — hm.

DOKTOR STOCKMANN.

Og så gik jeg her og svælged i forblindelsens lykke. Men igår formiddag, — nej, det var egentlig iforgårs aftes — da åbned sig mine åndelige øjne på vid væg. og det første, jeg fik syn på, det var autoriteternes umådelige dumhed —

(Larm, råb og latter. FRU STOCKMANN hoster ivrigt.)

BYFOGDEN.

Herr dirigent!

ASLAKSEN
(ringer).

I kraft af min myndighed —!

DOKTOR STOCKMANN.

Det er småligt at hænge sig i et ord, herr Aslaksen! Jeg mener bare, at jeg kom undervejr med det umådelige svineri, som de ledende mænd havde gjort sig skyldige i dernede i badet. Ledende mænd kan jeg ikke udstå for min død; — jeg har fåt nok af den slags folk i mine dage. De er som gedebukker i en ung træplantning; de gør ugagn overalt; de står en fri mand ivejen, hvor han så snor og vender sig, — og jeg skulde helst se, vi kunde få dem udryddet ligesom andre skadedyr —

(Uro i salen.)

BYFOGDEN.

Herr dirigent, kan sådanne ytringer passere?

ASLAKSEN
(med hånden på klokken).

Herr doktor —!

DOKTOR STOCKMANN.

Jeg begriber ikke, at jeg først nu har fåt et rigtig årvågent syn på de herrer; for jeg har dog næsten dagstøt havt et så ypperligt exemplar for øje her i byen, — min bror Peter, — sen i vendingen og sejg i fordomme —

(Latter, larm og piber. FRU STOCKMANN sidder og hoster.)

ASLAKSEN
(ringer voldsomt).

DEN DRUKNE MAND
(som er kommen ind igen).

Er det mig De sigter til? Ja, for rigtignok heder jeg Pettersen; men nej så fan' hente mig —

VREDE STEMMER.

Ud med den drukne mand! På døren med ham!

(Manden kastes atter ud.)

BYFOGDEN.

Hvem var den person?

EN NÆRSTÅENDE.

Kendte ham ikke, herr byfogd.

EN ANDEN.

Han er ikke her fra byen.

EN TREDJE.

Det skal nok være en lasthandler borte fra — resten uhørligt.)

ASLAKSEN.

Manden var øjensynlig beruset af bajerøl. — Bliv ved, herr doktor; men beflit Dem endelig på mådehold.

DOKTOR STOCKMANN.

Nu vel da, mine medborgere; jeg skal ikke nærmere udtale mig om vore ledende mænd. Dersom nogen, af det, jeg nys har sagt, skulde indbilde sig, at jeg vil disse herrer tillivs her iaften, så tar han fejl, — ganske betydeligt fejl. For jeg nærer den velgørende fortrøstning, at efterliggerne, alle disse gamlinger fra en hendøende tankeverden, de besørger så ypperligt sig selv taget afdage; der behøves ingen doktors hjælp til at påskynde deres dødelige afgang. Og det er heller ikke den slags folk, som er samfundets overhændigste fare; det er ikke dem, som er de virksomste til at forgifte vore åndelige livskilder og til at forpeste grunden under os; det er ikke dem, som er sandhedens og frihedens farligste fiender i vort samfund.

RÅB FRA ALLE KANTER.

Hvem da? Hvem er det? Nævn dem?

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, I kan lide på, at jeg skal nævne dem! For det er netop den store opdagelse, jeg har gjort igår. (hæver stemmen.) Sandhedens og frihedens farligste fiender iblandt os, det er den kompakte majoritet. Ja, den forbandede, kompakte, liberale majoritet, — den er det! Nu véd I det.

(Umådelig larm i salen. De fleste skriger, tramper og piber. Nogle ældre herrer veksler stjålne øjekast og lader til at gotte sig. FRU STOCKMANN rejser sig ængstelig; EJLIF og MORTEN går truende hen til skolegutterne, der gør optøjer. ASLAKSEN ringer med klokken og formaner til ro. HOVSTAD og BILLING taler begge, men kan ikke høres. Endelig blir der stilhed.)

ASLAKSEN.

Ordstyreren forventer, at taleren kalder sine ubesindige ytringer tilbage.

DOKTOR STOCKMANN.

Aldrig i verden, herr Aslaksen. Det er det store flertal i vort samfund, som berøver mig min frihed og som vil forbyde mig at udtale sandheden.

HOVSTAD.

Flertallet har altid retten på sin side.

BILLING.

Og det har sandheden også; Gud døde mig!

DOKTOR STOCKMANN.

Flertallet har aldrig retten på sin side. Aldrig, siger jeg! Det er en af disse samfundsløgne, som en fri, tænkende mand må gøre oprør imod. Hvem er det, som udgør flertallet af beboerne i et land? Er det de kloge folk, eller er det de dumme? Jeg

tænker, vi får være enige om, at dumme mennesker er tilstede i en ganske forskrækkelig overvældende majoritet rundt omkring på den hele vide jord. Men det kan da vel, for fanden, aldrig i evighed være ret, at de dumme skal herske over de kloge!

(Larm og skrig.)

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, ja; I kan nok overskrige mig; men I kan ikke modsige mig. Flertallet har magten — desværre —; men retten har det ikke. Retten har jeg og de andre få, de enkelte. Minoriteten har altid retten.

(Stor larm igen.)

HOVSTAD.

Haha; doktor Stockmann er altså ble't aristokrat siden iforgårs!

DOKTOR STOCKMANN.

Jeg har sagt, at jeg ikke gider spilde et ord på den lille, trangbrystede, stakåndede flok, som ligger agterud. Med dem har det pulserende liv ikke længer noget at bestille. Men jeg tænker på de få, de enkelte iblandt os, som har tilegnet sig alle de unge, fremspirende sandheder. Disse mænd står ligesom ude mellem forposterne, så langt fremskudt, at den kompakte majoritet endnu ikke har rukket did, — og der kæmper de for sandheder, som endnu er for nybårne i bevidsthedens verden til at ha' fåt noget flertal for sig.

HOVSTAD.

Nå, så er doktoren ble't revolutionsmand da!

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, så pine død er jeg så, herr Hovstad! Jeg agter at gøre revolution imod den løgn, at flertallet

sidder inde med sandheden. Hvad er det for sandheder, som flertallet plejer flokke sig om? Det er de sandheder, som er så vidt tilårs, at de er på vejen til at bli' affældige. Men når en sandhed er ble't så gammel, så er den også på gode veje til at bli' en løgn, mine herrer.

(Latter og udtryk af hån.)

DOKTOR STOCKMANN.

Ja ja, De kan tro mig, om De vil; men sandhederne er sletikke nogen sådanne sejglivede Metusalemmer, som folk bilder sig ind. En normalt bygget sandhed lever — lad mig sige — i regelen en 17—18, højst 20 år; sjelden længer. Men slige alderstegne sandheder er altid forskrækkelig skindmagre. Og alligevel er det først da, at flertallet gir sig ifærd med dem og anbefaler dem til samfundet som sund åndelig føde. Men der er ikke stor næringsværdi i den slags kost, kan jeg forsikre jer; og det må jeg som læge forstå. Alle disse flertals-sandheder er at sammenligne med fjorgammel spegemad; de er ligesom harske, ulne, grønsaltede skinker. Og deraf kommer al den moralske skørbug, som grasserer rundt om i samfundene.

ASLAKSEN.

Det forekommer mig, at den ærede taler skejer vel langt ud fra teksten.

BYFOGDEN.

Jeg må i det væsentlige tiltræde dirigentens mening.

DOKTOR STOCKMANN.

Nej, men jeg tror du er rent gal, Peter! Jeg holder mig jo så tæt ind til teksten, som jeg kan. For det, jeg vil tale om, det er jo netop det, at

massen, flertallet, denne fandens kompakte majoritet, — at det er den, siger jeg, som forgifter vore åndelige livskilder og forpester grunden under os.

HOVSTAD.

Og det gør folkets store frisindede flertal, fordi det er sindigt nok til bare at hylde de sikre og godkendte sandheder?

DOKTOR STOCKMANN.

Ak, min snille herr Hovstad, snak ikke om sikre sandheder! De sandheder, som massen og mængden godkender, det er de sandheder, som forpostfægterne holdt for sikre i vore bedstefædres dage. Vi forpostfægtere, som lever nutildags, vi godkender dem ikke længer; og jeg tror sletikke, der er nogen anden sikker sandhed til, end den, at intet samfund kan leve et sundt liv på slige gamle margløse sandheder.

HOVSTAD.

Men istedetfor at stå her og tale sådan hen i det blå, så kunde det være morsomt at få høre, hvad det er for nogen gamle margløse sandheder, vi lever på.

(Tilslutning fra flere kanter.)

DOKTOR STOCKMANN.

Å, jeg kunde regne op en hel hob af sligt noget styggetøj; men for det første vil jeg holde mig til én godkendt sandhed, som igrunden er en fæl løgn, men som alligevel både herr Hovstad og „Folkebudet“ og alle „Folkebudet“s tilhængere lever på.

HOVSTAD.

Og det er —?

DOKTOR STOCKMANN.

Det er den lære, som I har taget i arv fra forfædrene og som I tankeløst forkynder både vidt og bredt, — den lære, at almuen, hoben, massen, er folkets kerne. — at den er folket selv, — at menigmand, at disse ukyndige og ufærdige i samfundet, har den samme ret til at fordømme og godkende, til at styre og råde, som de enkelte åndeligt fornemme personligheder.

BILLING.

Nu har jeg da, Gud døde mig —

HOVSTAD
(samtidigt, råber).

Borgere, læg mærke til dette her!

FORBITTREDE STEMMER.

Hoho, er ikke vi folket? Er det bare de fornemme, som skal styre!

EN ARBEJDER.

Ud med den manden, som står og snakker så!

ANDRE.

Hiv ham på porten!

EN BORGER
(skriger).

Tud i luren, Evensen!

(Vældige lurtoner høres; piber og rasende larm i salen.)

DOKTOR STOCKMANN
(når støjen har lagt sig noget).

Men så vær da rimelige! Kan I da ikke tåle at høre sandhedens røst for én gangs skyld? Jeg forlanger jo sletikke, at I allesammen straks på timen

skal være enige med mig. Men jeg havde jo rigtignok ventet, at herr Hovstad vilde gi' mig ret, når han bare fik summet sig lidt. Herr Hovstad gør jo fordring på at være fritænker —

STUDSENDE SPØRSMÅL

(dæmpet).

Fritænker, sa' han? Hvad? Er redaktør Hovstad fritænker?

HOVSTAD

(råber).

Bevis det, doktor Stockmann! Når har jeg sagt det på tryk?

DOKTOR STOCKMANN

(tænker sig om).

Nej, det har De død og plage ret i; — den frimodighed har De aldrig havt. Nå, jeg vil såmænd ikke sætte Dem i kattepine, herr Hovstad. Lad det være mig selv, som er fritænkeren da. For nu vil jeg af naturvidenskaben gøre det indlysende for jer allesammen, at „Folkebudet" trækker jer skammelig efter næsen, når det fortæller jer, at I, at almuen, at massen og mængden er folkets rette kerne. Det er bare en avisløgn, ser I! Almuen er ikke andet end det råstof, som folket skal gøre folk af.

(Knurren, latter og uro i salen.)

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, er det da ikke så det går til i hele den øvrige levende verden? Hvilken forskel er der ikke mellem en kultiveret og en ukultiveret dyrefamilje? Se bare på en gemen bondehøne. Hvad kødværdi har slig en forkrøblet hønseskrot? Det er ikke stort, det! Og hvad er det for slags æg den lægger? En nogenlunde ordentlig kråke eller korp kan værpe

omtrent ligeså gode æg. Men tag så for jer en kultiveret spansk eller japanesisk høne, eller tag en fornem fasan eller kalkun; — jo, da ser I nok forskellen! Og så vil jeg nævne hundene, som vi mennesker er så overmåde nær i slægt med. Tænk jer nu først en simpel almuehund, — jeg vil sige, slig en ækkel, ragget, pøbelagtig køter, som bare render gadelangs og sviner husvæggene til. Og stil så køteren sammen med en puddelhund, som gennem flere slægtsled stammer fra et fornemt hus, hvor den har fåt fin føde og havt anledning til at høre harmoniske stemmer og musik. Tror I ikke, at kraniet hos puddelen er ganske anderledes udviklet end hos køteren? Jo, det kan I lide på! Det er slige kultiverte puddelhvalpe, som gøglerne afretter til at gøre de allerutroligste kunststykker. Sligt noget kan en gemen bondekøter aldrig lære, om den så stod på sit hode.

(Larm og løjer høres rundt omkring.)

EN BORGER
(råber).

Vil De nu gøre os til hunde også?

EN ANDEN MAND.

Vi er ikke dyr, herr doktor!

DOKTOR STOCKMANN.

Jo så min sæl og salighed er vi dyr, far! Vi er så gode dyr, allesammen, som nogen mand vil forlange. Men fornemme dyr findes der rigtignok ikke mange af iblandt os. Å, der er en ganske forskrækkelig afstand mellem puddelmennesker og kötermennesker. Og det er det løjerlige ved tingen, at redaktør Hovstad er ganske enig med mig, sålænge talen er om de firbenede dyr —

HOVSTAD.

Ja, lad dem gå for dem de er.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja vel; men såsnart jeg udvider loven til de tobenede, så stopper herr Hovstad op; så tør han ikke mene sine egne meninger længer, ikke tænke sine egne tanker tilende; så stiller han hele læren på hodet og forkynder i „Folkebudet“, at bondehanen og gadekøteren — det er just de rigtige pragtexemplarer i menageriet. Men slig går det altid, så længe det almueagtige sidder i kroppen på en, og så længe en ikke har arbejdet sig ud til åndelig fornemhed.

HOVSTAD.

Jeg gør ikke fordring på nogen slags fornemhed. Jeg stammer fra simple bønder; og jeg er stolt af, at jeg har min rod dybt nede i den almue, som her forhånes.

MANGE ARBEJDERE.

Hurra for Hovstad! Hurra, hurra!

DOKTOR STOCKMANN.

Den slags almue, som jeg taler om, den findes ikke dybt nede alene; den kryr og mylrer rundt omkring os, — lige op til samfundshøjderne. Se bare på jeres egen, pene, pyntelige byfogd! Min bror Peter er såmænd så god en almuesmand, som nogen. der går i to sko —

(Latter og hyssen.)

BYFOGDEN.

Jeg protesterer mod deslige personlige henvisninger.

DOKTOR STOCKMANN
(uforstyrret).

— og det er han ikke, fordi han, ligesom jeg, stammer ned fra en gammel, fæl sjørøver nede fra Pommern eller deromkring, — ja, for det gør vi —

BYFOGDEN.

Absurde traditioner. Benægtes!

DOKTOR STOCKMANN.

— men han er det, fordi han tænker sine foresattes tanker og fordi han mener sine foresattes meninger. De folk, som det gør, de er åndelige almuesmænd; se, derfor er min stadselige bror Peter så forskrækkelig lidet fornem igrunden, — og følgelig også så lidet frisindet.

BYFOGDEN.

Herr dirigent —!

HOVSTAD.

Så det er de fornemme, som er frisindede hertillands? Det var en ganske ny oplysning.
(Latter i forsamlingen.)

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, det hører også med til min nye opdagelse. Og der hører også det med, at frisind er omtrent præcist det samme som moralitet. Og derfor så siger jeg, at det er rent uforsvarligt af „Folkebudet", når det dag ud og dag ind forkynder den vranglære, at det er massen og mængden, den kompakte majoritet, som sidder inde med frisindet og moralen, — og at laster og fordærvelse og alskens åndeligt svineri, det er noget, som siver ud af kulturen, ligesom alle uhumskhederne siver ned til badet fra garverierne oppe i Mølledalen!
(Larm og afbrydelser.)

DOKTOR STOCKMANN
(uforstyrret, ler i sin ivrighed).

Og endda så kan dette samme „Folkebudet" præke om, at massen og mængden skal løftes op til højere livsvilkår! Men, i pokkers skind og ben, — dersom „Folkebudet"s lære holdt stik, så vilde jo det, at løfte massen, være akkurat det samme, som at vippe den lige lukt ind i fordærvelsen! Men heldigvis så er det bare en gammel arvtagen folkeløgn, dette, at kulturen demoraliserer. Nej, det er fordummelsen, fattigdommen, styghed over livsvilkårene, som forretter den fandens gerning! I et hus, hvor der ikke luftes og fejes gulv hver dag —; min hustru Katrine påstår, at gulvet bør skylles også; men det kan der nu disputeres om; — nå, — i et sligt hus, siger jeg, dér mister folk inden en 2—3 år evnen til at tænke og handle moralsk. Mangel på surstof afkræfter samvittigheden. Og det er nok svare knapt med surstoffet i mange, mange huse her i byen, lader det til, siden hele den kompakte majoritet kan være samvittighedsløs nok til at ville bygge byens opkomst på et hængedynd af løgn og bedrag.

ASLAKSEN.

En så grov beskyldning må ikke udslynges mod et helt borgersamfund.

EN HERRE.

Jeg henstiller til dirigenten at ta' ordet fra taleren.

IVRIGE RØSTER.

Ja, ja! Det er rigtigt! Ta' ordet fra ham!

DOKTOR STOCKMANN
(opbrusende).

Så skriger jeg sandheden ud på alle gadehjørner!

Jeg skriver i udenbys aviser! Hele landet skal få vide, hvorledes det her er fat!

HOVSTAD.

Det lader næsten til, at doktoren har til hensigt at ødelægge byen.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, så meget holder jeg af min fødeby, at jeg heller vil ødelægge den end se den blomstre op på en løgn.

ASLAKSEX.

Det er stærkt sagt.

(Larm og piber. FRU STOCKMANN hoster forgæves; doktoren hører det ikke længer.)

HOVSTAD
(råber under larmen).

Den mand må være en borgerfiende, som kan ville ødelægge et helt samfund!

DOKTOR STOCKMANN
(i stigende ophidselse).

Der ligger ingen magt på, at et løgnagtigt samfund ødelægges! Det bør jævnes med jorden, siger jeg! Udryddes som skadedyr bør de, alle de, som lever i løgnen! I forpester hele landet tilslut; I bringer det derhen, at hele landet fortjener at lægges øde. Og kommer det så vidt, da siger jeg af mit fulde inderste hjerte: lad hele landet lægges øde; lad hele dette folk udryddes!

EN MAND
(i mængden).

Det er at snakke som en ren folkefiende!

BILLING.

Der lød, Gud døde mig, folkets røst!

HELE MÆNGDEN
(skriger).

Ja, ja, ja! Han er en folkefiende! Han hader sit land! Han hader hele folket!

ASLAKSEN.

Jeg er både som statsborger og som menneske dybt rystet ved hvad jeg her har måttet høre på. Doktor Stockmann har afsløret sig på en måde, som jeg aldrig havde drømt om. Jeg må desværre tiltræde den mening, som nys blev udtalt af agtværdige borgere; og jeg holder for, at vi bør gi' denne mening udtryk i en resolution. Jeg foreslår følgende: „Forsamlingen udtaler, at den anser badelægen, doktor Tomas Stockmann for en folkefiende“.

(Stormende hurraråb og bifald. Mange slår kreds om doktoren og piber imod ham. FRU STOCKMANN og PETRA har rejst sig. MORTEN og EJLIF slås med de andre skolegutter, som også har pebet. Nogle voksne skiller dem ad.)

DOKTOR STOCKMANN
(til piberne).

Å, I dårer, som I er, — jeg siger jer, at —

ASLAKSEN
(ringer).

Doktoren har ikke ordet længer. En formelig afstemning bør finde sted; men for at skåne personlige følelser bør det ske skriftligt og uden navn. Har De noget rent papir, herr Billing?

BILLING.

Her er både blåt og hvidt papir —

ASLAKSEN
(stiger ned).

Det er bra'; på den vis går det fortere. Klip istykker —; se så, ja. (til forsamlingen.) Blåt betyder

nej; hvidt betyder ja. Jeg vil selv gå omkring og samle stemmerne.

(BYFOGDEN forlader salen. ASLAKSEN og et par andre BORGERE går med papirstykkerne i hatte omkring i forsamlingen.)

EN HERRE

(til HOVSTAD).

Hvorledes er det fat med doktoren, De? Hvad skal en tænke om sligt?

HOVSTAD.

De véd jo, hvor fremfusende han er.

EN ANDEN HERRE

(til BILLING).

Hør; De vanker jo der i huset. Har De mærket om manden drikker?

BILLING.

Jeg véd, Gud døde mig, ikke hvad jeg skal sige. Toddyen er altid på bordet, når der kommer nogen.

EN TREDJE HERRE.

Nej, jeg tror heller, han er forrykt iblandt.

DEN FØRSTE HERRE.

Ja, mon der ikke er nogen arvelig galskab i familjen?

BILLING.

Det kan s'gu gerne være, det.

EN FJERDE HERRE.

Nej, det er bare pure ondskaben, er det; det er hævn over et eller andet.

BILLING.

Han talte rigtignok en af dagene om gagetillæg; men det fik han da ikke.

ALLE HERRERNE
(istemmer).

Aha; da er det jo let at forstå!

DEN DRUKNE MAND
(inde i mængden).

Jeg vil ha' en blå en, jeg! Og så vil jeg ha' en hvid en også!

RÅB.

Der er den drukne mand igen! Ud med ham!

MORTEN KIIL
(nærmer sig doktoren).

Nå, Stockmann, ser De nu, hvad der kommer ud af sligt noget abespil?

DOKTOR STOCKMANN.

Jeg har gjort min skyldighed.

MORTEN KIIL.

Hvad var det, De sa' om garverierne i Mølledalen?

DOKTOR STOCKMANN.

Det hørte De jo; jeg sa', at det var fra dem alt griseriet kom.

MORTEN KIIL.

Fra mit garveri også?

DOKTOR STOCKMANN.

Desværre, Deres garveri er nok det allerværste.

MORTEN KIIL.

Vil De sætte det på tryk i aviserne?

DOKTOR STOCKMANN.

Jeg stikker ingenting under stol.

MORTEN KIIL.

Det kan bli' Dem dyrt, det, Stockmann.

(han går.)

EN FED HERRE
(går hen til HORSTER, hilser ikke på damerne).

Nå, kaptejn, De låner altså Deres hus ud til folkefiender?

HORSTER.

Jeg tænker, jeg kan gøre med min ejendom, hvad jeg vil, herr grosserer.

GROSSEREREN.

Så har De vel ikke noget imod, at jeg gør det samme med min.

HORSTER.

Hvad mener grossereren?

GROSSEREREN.

Imorgen skal De høre fra mig.

(han vender sig og går.)

PETRA.

Var ikke det Deres reder, Horster?

HORSTER.

Jo, det var grosserer Vik.

ASLAKSEN
(med stemmesedlerne i hånden, stiger op på forhøjningen og ringer).

Mine herrer, må jeg gøre Dem bekendt med udfaldet. Med alle stemmer imod én —

EN YNGRE HERRE.

Den ene er den drukne mands!

ASLAKSEN.

Med alle stemmer imod en beskænket mands har denne borgerforsamling erklæret badelægen, doktor Tomas Stockmann for en folkefiende. (råb og bifaldstegn.) Leve vort gamle hæderlige borgersamfund! (atter bifaldsråb.) Leve vor dygtige og virksomme byfogd, som så lojalt har undertrykt blodets røst! (hurra.) Mødet er hævet.

(han stiger ned.)

BILLING.

Leve dirigenten!

HELE MÆNGDEN.

Hurra for bogtrykker Aslaksen!

DOKTOR STOCKMANN.

Min hat og min frakke, Petra! Kaptejn, har De plads for passagerer til den nye verden?

HORSTER.

For Dem og Deres skal der skaffes plads, herr doktor.

DOKTOR STOCKMANN
(mens PETRA hjælper ham frakken på).

Godt. Kom, Katrine! Kom, gutter!

(han tar sin hustru under armen.)

FRU STOCKMANN
(sagte).

Snille Tomas, lad os gå bagvejen.

DOKTOR STOCKMANN.

Ingen bagveje, Katrine. (med hævet røst.) I skal få høre fra folkefienden, før han ryster støvet af sine fødder! Jeg er ikke så godslig som en viss person; jeg siger ikke: jeg tilgiver eder; thi I véd ikke, hvad I gør.

ASLAKSEN
(råber).

Det er en bespottelig sammenligning, doktor Stockmann!

BILLING.

Det er, Gud dø — —. Sligt er drøjt at høre på for en alvorlig mand.

EN GROV STEMME.

Og så truer han også!

OPHIDSENDE RÅB.

Lad os slå ruderne ind hos ham! Dyp ham i fjorden!

EN MAND
(i mængden).

Blæs i luren, Evensen! Tud, tud!

(Lurtoner, piber og vilde skrig. Doktoren går med sine mod udgangen. HORSTER baner vej for dem.)

HELE MÆNGDEN
(hyler efter de bortgående).

Folkefiende! Folkefiende! Folkefiende!

BILLING,
(idet han ordner sine notitser).

Nej Gud døde mig, om jeg vil drikke toddy hos Stockmanns ikveld!

(De forsamlede stimler mod udgangen; larmen forplanter sig udenfor; fra gaden høres råbet: „Folkefiende! Folkefiende!")

FEMTE AKT.

(DOKTOR STOCKMANNS arbejdsværelse. Boghylder og skabe med forskellige præparater langs væggene. I baggrunden er udgang til forstuen; i forgrunden til venstre dør til dagligstuen. På væggen til højre er to vinduer, hvori alle ruderne er knuste. Midt i værelset står doktorens skrivebord, bedækket med bøger og papirer. Værelset er i uorden. Det er formiddag.)

(DOKTOR STOCKMANN, i slåbrok og tøfler og med kalot, står krumbøjet og rager med en paraply under et af skabene; tilsidst haler han en sten frem.)

DOKTOR STOCKMANN
(taler gennem den åbne dagligstuedør).

Katrine, her fandt jeg en til.

FRU STOCKMANN
(inde i dagligstuen).

Å, du finder visst en hel del endnu.

DOKTOR STOCKMANN
(lægger stenen hen til en hob andre på bordet).

De stenene skal jeg gemme som en helligdom. Ejlif og Morten skal få se på dem hver dag, og når de er ble't voksne, skal de få dem i arv efter mig. (rager under en boghylde.) Har ikke — hvad fanden heder hun nu, — hun, tøsen, — har hun ikke været efter glasmesteren endnu?

FRU STOCKMANN
(kommer ind).

Jo, men han svarte, han vidste ikke, om han kunde komme idag.

DOKTOR STOCKMANN.

Du skal gerne se, han tør ikke.

FRU STOCKMANN.

Nej, Randine trode også, han tør ikke for naboerne. (taler ind i dagligstuen.) Hvad er det du vil, Randine? Nå så. (går ind og kommer straks tilbage.) Her er et brev til dig, Tomas.

DOKTOR STOCKMANN.

Lad mig se. (åbner det og læser.) Ja så.

FRU STOCKMANN.

Hvem er det fra?

DOKTOR STOCKMANN.

Fra husværten. Han siger os op.

FRU STOCKMANN.

Er det virkelig sandt? Han, som er så skikkelig en mand —

DOKTOR STOCKMANN
(ser i brevet).

Han tør ikke andet, siger han. Han gør det så nødig; men han tør ikke andet — for sine medborgeres skyld — af hensyn til den offentlige mening — er afhængig — tør ikke støde visse formående mænd for hodet —

FRU STOCKMANN.

Der kan du bare se, Tomas.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, ja, jeg ser det nok; de er fejge, allesammen, her i byen; intet menneske tør noget af hensyn til alle de andre mennesker. (slænger brevet på bordet.) Men det kan jo være os det samme, Katrine. Nu rejser vi til den nye verden, og så —

FRU STOCKMANN.

Ja men, Tomas, er det rigtig vel betænkt, dette med at rejse?

DOKTOR STOCKMANN.

Skulde jeg kanske bli' her, hvor de har sat mig i gabestokken som en folkefiende, brændemærket mig, slåt mine vinduer istykker! Og vil du se her, Katrine; de har revet en flænge i mine sorte buxer også.

FRU STOCKMANN.

Å nej da; og det er de bedste du har!

DOKTOR STOCKMANN.

En skulde aldrig ha' sine bedste buxer på, når en er ude og strider for frihed og sandhed. Ja, jeg bryder mig ikke så stort om buxerne, skønner du; for de kan du altid snurpe sammen for mig. Men det er d e t, at mobben og massen vover at gå mig ind på livet, som om de var mine ligemænd, — det er d e t, som jeg ikke kan fordøje for min død!

FRU STOCKMANN.

Ja, de har været svært grove imod dig her i byen, Tomas; men behøver vi da at rejse helt ud af landet for d e t?

DOKTOR STOCKMANN.

Tror du kanske ikke plebejerne er ligeså næsevise i de andre byer som her? Å jo, du,. det blir

nok omtrent hip som hap. Nå, skidt; lad køterne glæfse; det er ikke det værste; det værste er, at alle mennesker er parti-trælle hele landet udover. Ikke for det, — det er kanske ikke ligere i det fri vesten heller; der grasserer jo også den kompakte majoritet og den liberale offentlige mening og alt det andet djævelskab. Men forholdene er storslagne der, ser du; de kan dræbe, men de sejgpiner ikke; de klyper ikke en fri sjæl med skruestikker ligesom herhjemme. Og i nødsfald så kan en jo holde sig undaf. (går henad gulvet.) Dersom jeg bare vidste, hvor der var en urskog eller en liden sydhavsø at få købt for en billig pris —

FRU STOCKMANN.

Ja men gutterne da, Tomas?

DOKTOR STOCKMANN
(standser).

Hvor du er underlig, Katrine! Vilde du heller, at gutterne skulde vokse op i et sligt samfund som vort? Du så jo selv igåraftes, at halvparten af befolkningen er bindegal; og når den anden halvpart ikke har mistet forstanden, så er det, fordi de er fæhunde, som ikke har nogen forstand at miste.

FRU STOCKMANN.

Nej men, snille Tomas, du er da også så uforsigtig i din mund.

DOKTOR STOCKMANN.

Nå! Er det kanske ikke sandt, hvad jeg siger? vender de ikke op og ned på alle begreber? Rører de ikke ret og uret sammen i én vælling? Kalder de ikke alt det for løgn, som jeg véd er sandhed? Men det aller ravgaleste er, at her går voksne liberale mennesker omkring i hobetal og indbilder både sig

selv og andre, at de er frisindede! Skulde du ha' hørt sligt, Katrine!

FRU STOCKMANN.

Ja, ja, det er visst rent galt, men —

(PETRA kommer ind fra dagligstuen.)

FRU STOCKMANN.

Er du alt kommen fra skolen nu?

PETRA.

Ja; jeg er ble't opsagt.

FRU STOCKMANN.

Opsagt!

DOKTOR STOCKMANN.

Du også!

PETRA.

Fru Busk sa' mig op; og så syntes jeg, det var bedst, jeg gik straks.

DOKTOR STOCKMANN.

Det gjorde du, min sæl, ret i!

FRU STOCKMANN.

Hvem skulde da tænkt, at fru Busk var et så slet menneske!

PETRA.

Å, mor, fru Busk er såmænd ikke slet; jeg så tydeligt, hvor ondt det gjorde hende. Men hun turde ikke andet, sa' hun; og så blev jeg opsagt.

DOKTOR STOCKMANN
(ler og gnider hænderne).

Hun turde ikke andet, hun, heller! Å, det er dejligt.

FRU STOCKMANN.

Å nej, efter de fæle spektakler igåraftes, så —

PETRA.

Det var ikke det alene. Nu skal du bare høre, far!

DOKTOR STOCKMANN.

Nå da?

PETRA.

Fru Busk viste mig ikke mindre end tre breve, som hun havde fåt imorges —

DOKTOR STOCKMANN.

Uden navn vel?

PETRA.

Ja.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, for de tør ikke vove navnet, Katrine!

PETRA.

Og i to af dem stod der, at en herre, som vanker her i huset, havde fortalt i klubben inat, at jeg havde sådanne overmåde frie meninger om forskellige ting —

DOKTOR STOCKMANN.

Og det nægted du da vel ikke for?

PETRA.

Nej, det kan du jo vide. Fru Busk har selv så temmelig fri meninger, når vi er på tomandshånd; men da nu dette var kommet ud om mig, så turde hun ikke beholde mig.

FRU STOCKMANN.

Og tænk, — det er en, som vanker her i huset! Der ser du, hvad du har for din gæstfrihed, Tomas.

DOKTOR STOCKMANN.

Sligt griseri vil vi ikke leve i længer. Pak ind så fort du kan, Katrine; lad os komme væk jo før jo heller.

FRU STOCKMANN.

Vær stille; jeg synes, der er nogen ude i gangen. Se efter, Petra.

PETRA
(åbner døren).

Å, er det Dem, kaptejn Horster? Vær så god og kom ind.

KAPTEJN HORSTER
(fra forstuen).

Goddag. Jeg syntes, jeg måtte indom og høre hvorledes det står til.

DOKTOR STOCKMANN
(ryster hans hånd).

Tak; det var rigtig snildt af Dem.

FRU STOCKMANN.

Og tak, fordi De hjalp os igennem, kaptejn Horster.

PETRA.

Men hvorledes slap De så hjem igen?

HORSTER.

Å jo, det gik; jeg har jo så temmelige kræfter; og de folk er nu mest for at bruge munden.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, er det ikke mærkeligt, De, med denne svinagtige fejgheden? Kom, her skal jeg vise Dem noget! Se, her ligger alle stenene, som de hev ind til os. Se bare på dem! Der er, min sæl, ikke mere end to ordentlige, digre kampestene i hele haugen; resten er ikke andet end puksten, — rent småpluk. Og endda så stod de derude og skråled og svor på, at de vilde slå mig fordærvet; men handling — handling — nej, det ser en ikke stort til her i byen!

HORSTER.

Det var nu også det bedste for Dem denne gang, herr doktor.

DOKTOR STOCKMANN.

Visst var det så. Men det er ærgerligt alligevel; for kommer det engang til et alvorligt, landsvigtigt håndgemæng, så skal De se, den offentlige mening vil være for at ta' benene på nakken, og så sætter den kompakte majoritet tilskogs som en saueflok, kaptejn Horster. Det er d e t, som er så sørgeligt at tænke på; det gør mig så inderlig ondt —. Nej, men for fanden, — igrunden så er det jo bare dumheder, dette her. Har de sagt, at jeg er en folkefiende, så lad mig være en folkefiende da.

FRU STOCKMANN.

Det blir du såmænd aldrig, Tomas.

DOKTOR STOCKMANN.

Det skal du sletikke bande på, Katrine. Et stygt ord kan virke som et knappenålsrisp i lungen. Og dette fordømte ord —; jeg kan ikke bli' det kvit; det har sat sig fast her under hjertekulen; det ligger og graver og suger ligesom sure safter. Og det hjælper der ingen magnesia imod.

PETRA.

Pyt; du skal bare le af dem, far.

HORSTER.

Folk kommer nok engang på andre tanker, herr doktor.

FRU STOCKMANN.

Ja, Tomas, det kan du være så sikker på, som du står her.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, kanske når det er forsent. Men så kan de ha' det så godt! Så kan de gå her i sit griseri og angre på, at de har drevet en patriot i landflygtighed. Når sejler De, kaptejn Horster.

HORSTER.

Hm, — det var egentlig det, jeg kom for at tale med Dem om —

DOKTOR STOCKMANN.

Nå, er der kommet noget ivejen med skibet?

HORSTER.

Nej; men det blir nok så, at jeg ikke går med.

PETRA.

De er da vel ikke ble't opsagt?

HORSTER
(smiler).

Jo, jeg er rigtignok det.

PETRA.

De også.

FRU STOCKMANN.

Der ser du bare, Tomas.

DOKTOR STOCKMANN.

Og det for sandhedens skyld! Å, dersom jeg havde kunnet tænkt mig noget sligt —

HORSTER.

Det skal De ikke ta' Dem videre nær af; jeg finder nok en post hos et eller andet udenbys rederi.

DOKTOR STOCKMANN.

Og det er denne grosserer Vik, — en formuende mand, uberoende af alle og enhver —! Tvi, for fanden!

HORSTER.

Han er ellers ganske retsindig; og han sa' selv, han vilde gerne ha' beholdt mig, hvis han bare turde —

DOKTOR STOCKMANN.

Men han turde ikke? Nej, det forstår sig!

HORSTER.

Det er ikke så grejt, sa' han, når en hører til et parti —

DOKTOR STOCKMANN.

Det var et sandt ord af den hædersmand. Et parti, der er ligesom en kødkværn, det; det maler alle hoderne sammen til en grød; og derfor så blir de også grødhoder og kødhoder, alle ihob!

FRU STOCKMANN.

Nej, men Tomas da!

PETRA

(til HORSTER).

Havde De bare ikke fulgt os hjem, så kanske ikke det var kommet så vidt.

HORSTER.

Jeg angrer ikke på det.

PETRA
(rækker ham hånden).

Tak for det!

HORSTER
(til doktoren).

Og så var det det, jeg vilde sige, at når De endelig vil rejse, så har jeg tænkt på et andet råd —

DOKTOR STOCKMANN.

Det var bra'; bare vi kan komme fort afsted —

FRU STOCKMANN.

Hys; banked det ikke?

PETRA.

Det er visst onkel.

DOKTOR STOCKMANN.

Aha! (råber.) Kom ind!

FRU STOCKMANN.

Snille Tomas, lov mig nu endelig —

(BYFOGD STOCKMANN kommer fra forstuen.)

BYFOGDEN
(i døren).

Å, du er optaget. Ja, så vil jeg heller —

DOKTOR STOCKMANN.

Nej, nej; kom du bare.

BYFOGDEN.

Men jeg ønsked at tale med dig under fire øjne.

FRU STOCKMANN.

Vi skal gå ind i dagligstuen sålænge.

HORSTER.

Og jeg vil komme igen siden.

DOKTOR STOCKMANN.

Nej, gå De ind med, kaptejn Horster; jeg må få vide nærmere besked —

HORSTER.

Ja, ja, så venter jeg da.

(Han følger FRU STOCKMANN og PETRA ind i dagligstuen.)

BYFOGDEN

(siger intet men skotter mod vinduerne).

DOKTOR STOCKMANN.

Du finder kanske, her er vel luftigt idag? Sæt huen på.

BYFOGDEN.

Tak, hvis jeg måtte det. (gør så.) Jeg tror, jeg har forkølet mig igår; jeg stod og frøs —

DOKTOR STOCKMANN.

Så? Da syntes jeg s'gu det var varmt nok.

BYFOGDEN.

Jeg beklager, at det ikke stod i min magt at forhindre disse natlige excesser.

DOKTOR STOCKMANN.

Har du ellers noget særdeles at sige mig?

BYFOGDEN

(tager et stort brev frem).

Jeg har dette aktstykke til dig fra badedirektionen.

DOKTOR STOCKMANN.

Er jeg opsagt?

BYFOGDEN.

Ja, fra dags dato. (lægger brevet på bordet.) Det gør os ondt; men — rent ud sagt — vi turde ikke andet for den almene opinions skyld.

DOKTOR STOCKMANN
(smiler).

Turde ikke? Det ord har jeg hørt før idag.

BYFOGDEN.

Jeg be'r, du vil gøre dig din stilling klar. Du må ikke for fremtiden regne på nogensomhelst praxis her i byen.

DOKTOR STOCKMANN.

Fanden ivold med praxisen! Men hvoraf véd du det så visst?

BYFOGDEN.

Husejerforeningen har sat igang en liste, som bæres fra hus til hus. Alle velsindede borgere opfordres til ikke at benytte dig; og jeg tør indestå for, at ikke en eneste husfader vover at nægte sin underskrift; man tør det ikke, simpelt hen.

DOKTOR STOCKMANN.

Nej, nej; det tviler jeg ikke på. Men hvad så?

BYFOGDEN.

Hvis jeg måtte gi' dig et råd, så skulde det være det, at du fraflytted stedet for nogen tid —

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, jeg tænker netop så småt på at fraflytte stedet.

BYFOGDEN.

Vel. Og når du så havde fåt sådan et halvt års tid til at betænke dig i, og du da efter moden overvejelse kunde bekvemme dig til i et par beklagende ord at erkende din vildfarelse —

DOKTOR STOCKMANN.

Så kunde jeg kanske få min post igen, mener du?

BYFOGDEN.

Kanske; sletikke ganske umuligt.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, men den offentlige mening da? I tør jo ikke for den offentlige menings skyld.

BYFOGDEN.

Opinionen er en overmåde variabel ting. Og, oprigtig talt, det er os af særdeles vigtighed at få en sådan indrømmelse fra din hånd.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, den slikker I jer nok om næsen efter! Men du husker da vel, for fanden, hvad jeg før har sagt dig om den slags rævekunster!

BYFOGDEN.

Dengang var din position ganske anderledes favorabel; dengang turde du supponere, at du havde hele byen i ryggen —

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, og nu får jeg føle, at jeg har hele byen på nakken —. (bruser op.) Men ikke, om jeg så havde selve fanden og hans oldemor på nakken —! Aldrig, — aldrig, siger jeg!

BYFOGDEN.

En familieforsørger tør ikke handle således, som du gør. Du tør det ikke, Tomas.

DOKTOR STOCKMANN.

Tør jeg ikke! Der er bare en eneste ting i verden, som en fri mand ikke tør; og véd du, hvad det er?

BYFOGDEN.

Nej.

DOKTOR STOCKMANN.

Naturligvis; men jeg skal fortælle dig det. En fri mand tør ikke svine sig til som en lurv; han tør ikke bære sig ad slig, at han måtte spytte sig selv i øjnene.

BYFOGDEN.

Dette her klinger jo overmåde plausibelt; og dersom der ikke forelå en anden forklaringsgrund for din halstarrighed —; men det gør der jo rigtignok —

DOKTOR STOCKMANN.

Hvad mener du med det?

BYFOGDEN.

Det forstår du visst meget godt. Men som din bror og som en besindig mand råder jeg dig til, ikke at bygge altfor trygt på forhåbninger og udsigter, som kanske så såre let kunde slå fejl.

DOKTOR STOCKMANN.

Men hvad i alverden skal det sigte til?

BYFOGDEN.

Vil du virkelig bilde mig ind, at du skulde være

uvidende om de testamentariske dispositioner, som garvermester Kiil har truffet?

DOKTOR STOCKMANN.

Jeg véd, at den smule, han ejer, skal gå til en stiftelse for gamle trængende håndværksfolk. Men hvad kommer det mig ved?

BYFOGDEN.

For det første er det nu ikke smuler, her er tale om. Garvermester Kiil er en temmelig formuende mand.

DOKTOR STOCKMANN.

Det har jeg aldrig havt en anelse om —!

BYFOGDEN.

Hm, — virkelig ikke? Du har altså heller ikke en anelse om, at en ikke ubetydelig del af hans formue skal tilfalde dine børn, således at du og din hustru skal nyde renterne for livstid. Har han ikke sagt dig det?

DOKTOR STOCKMANN.

Nej så min sæl om han har! Tvert imod; han har støt og stadig gåt og raset over, at han var så urimelig højt skatlagt. Men véd du da også dette her så ganske visst, Peter?

BYFOGDEN.

Jeg har det fra en aldeles pålidelig kilde.

DOKTOR STOCKMANN.

Nej, Herregud, så blir jo Katrine sikret, — og børnene også! Det må jeg da rigtignok fortælle — (råber.) Katrine, Katrine!

BYFOGDEN

(holder ham tilbage).

Hys, sig ikke et ord endnu!

FRU STOCKMANN

(åbner døren).

Hvad er der påfærde?

DOKTOR STOCKMANN.

Ingen ting, du; gå bare ind igen.

(FRU STOCKMANN lukker.)

DOKTOR STOCKMANN

(driver om på gulvet).

Sikret! Nej, tænk, — de er sikret allesammen! Og det for livstid! Det er dog en velsignet følelse at vide sig sikret!

BYFOGDEN.

Ja, men det er netop det, du ikke er. Garvermester Kiil kan annullere testamentet hvad dag og time han vil.

DOKTOR STOCKMANN.

Men det gør han ikke, min gode Peter. Grævlingen er altfor kisteglad over, at jeg tar fat på dig og dine velvise venner.

BYFOGDEN

(studser og ser forskende på ham).

Aha, dette kaster lys over adskilligt.

DOKTOR STOCKMANN.

Hvilket adskilligt?

BYFOGDEN.

Det hele har altså været en kombineret manøvre. Disse voldsomme, hensynsløse attentater, som du —

i sandhedens navn — har rettet mod stedets ledende mænd —

DOKTOR STOCKMANN.

Hvad de; hvad de?

BYFOGDEN.

De var altså ikke andet, end et aftalt vederlag for denne gamle hævnsyge Morten Kiils testamente.

DOKTOR STOCKMANN
(næsten målløs).

Peter, — du er da den fæleste plebejer, jeg har kendt alle mine levedage.

BYFOGDEN.

Mellem os er det forbi. Din afsked er uigenkaldelig; — for nu har vi våben imod dig.

(han går.)

DOKTOR STOCKMANN.

Tvi, tvi, tvi! (råber.) Katrine! Gulvet skal skylles efter ham! Lad hende komme ind med en balje, hun, — hun — hvad fanden —, hun, som altid er sodet om næsen —

FRU STOCKMANN
(i dagligstuedøren).

Hys, hys da, Tomas!

PETRA
(også i døren).

Far, bedstefar er her og spør, om han kan få tale med dig alene.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, visst kan han så. (ved døren.) Kom De, svigerfar.

(MORTEN KIIL kommer ind. Doktoren lukker døren efter ham.)

DOKTOR STOCKMANN.

Nå, hvad er det så? Sæt Dem ned.

MORTEN KIIL.

Ikke sidde. (ser sig om.) Her ser pent ud hos Dem idag, Stockmann.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, synes De ikke det?

MORTEN KIIL.

Rigtig pent ser her ud; og frisk luft er her også; idag har De da nok af det sure stoffet, som De snakked om igår. De må ha' en svært fin samvittighed idag, kan jeg tænke.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, det har jeg.

MORTEN KIIL.

Kan tænke mig det. (banker sig på brystet.) Men véd De, hvad det er for noget, jeg har her?

DOKTOR STOCKMANN.

Det er vel også en fin samvittighed, håber jeg.

MORTEN KIIL.

Pyt! Nej, det er noget, som er bedre end som så.

(han tar en tyk tegnebog frem, åbner den og viser en del papirer.)

DOKTOR STOCKMANN
(ser forundret på ham).

Aktier i badeanstalten?

MORTEN KIIL.

De var ikke vanskelige at få idag.

DOKTOR STOCKMANN.

Og De har været ude og købt —?

MORTEN KIIL.

Så mange, jeg havde penge til.

DOKTOR STOCKMANN.

Men, kære svigerfar, — så fortvilet, som det står til med badet nu!

MORTEN KIIL.

Hvis De bær' Dem ad som et fornuftigt menneske, så får De nok badet på fode igen.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, De ser jo selv, jeg gør alt, hvad jeg kan; men —. Folk er jo gale her i byen!

MORTEN KIIL.

De sa' igår, at det værste griseriet kom fra mit garveri. Men hvis om det var sandt, så måtte jo min bedstefar, og min far før mig, og jeg selv i mangfoldige år ha' gåt og griset byen til, ligesom tre morderengler. Tror De, jeg lar den skam sidde på mig?

DOKTOR STOCKMANN.

Desværre, det blir De s'gu nok nødt til.

MORTEN KIIL.

Nej tak. Jeg holder på mit gode navn og rygte. Folk kalder mig for „grævlingen", har jeg hørt sige. En grævling, det er jo en slags gris, det; men det skal de aldrig i verden få ret i. Jeg vil leve og dø som et rensligt menneske.

DOKTOR STOCKMANN.

Og hvorledes vil De bære Dem ad med det?

MORTEN KIIL.

De skal gøre mig ren, Stockmann.

DOKTOR STOCKMANN.

Jeg!

MORTEN KIIL.

Véd De, hvad det er for penge, jeg har købt disse her aktierne for? Nej, det kan De ikke vide; men nu skal jeg sige Dem det. Det er de penge, som Katrine og Petra og smågutterne skal ha' efter mig. Ja, for jeg har nu lagt mig lidt tilbedste alligevel, ser De.

DOKTOR STOCKMANN
(bruser op).

Og så går De hen og tar Katrines penge til sligt!

MORTEN KIIL.

Ja, de pengene står nu i badet allesammen. Og nu vil jeg rigtig se, om De er så binde — pine — gal alligevel, Stockmann. Lar De endnu komme dyr og sligt stygt noget fra mit garveri, så er det akkurat det samme, som at skære brede remmer af Katrines hud, og af Petras også, og af smågutternes; men det gør ingen skikkelig husfar, — hvis han ikke er en gal mand da.

DOKTOR STOCKMANN
(som går op og ned).

Ja, men jeg er en gal mand; jeg er en gal mand!

MORTEN KIIL.

Så rent ravruskende gal er De vel ikke, når det gælder kone og børn.

DOKTOR STOCKMANN
(standser foran ham).

Hvorfor kunde De ikke talt med mig, før De gik hen og købte alt det kram!

MORTEN KIIL.

Det, som er gjort, det har bedst klem, det.

DOKTOR STOCKMANN
(driver urolig omkring).

Dersom jeg endda ikke var så viss i min sag—! Men jeg er så inderlig overtydet om, at jeg har ret.

MORTEN KIIL
(vejrer tegnebogen i hånden).

Holder De på med den galskaben, så er de ikke stort værd, disse her.

(han stikker tegnebogen i lommen.)

DOKTOR STOCKMANN.

Men, for fanden, videnskaben måtte da vel også kunne finde på forebyggelsesmidler, synes jeg; et eller andet præservativ —

MORTEN KIIL.

Mener De noget til at dræbe dyrene med?

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, eller til at gøre dem uskadelige.

MORTEN KIIL.

Kunde De ikke probere med noget rottekrudt?

DOKTOR STOCKMANN.

Å, snak, snak! — Men alle folk siger jo, at det bare er en indbildning. Kan det så ikke være en indbildning da! Lad dem ha' det så godt! Har

ikke de uvidende tranghjertede køtere skældt mig ud for en folkefiende; — og så var de færdig at rive klæ'rne af kroppen på mig også!

MORTEN KIIL.

Og så alle ruderne, som de har slåt istykker for Dem da!

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, og så dette her med pligter imod familjen! Det må jeg snakke med Katrine om; hun er så nøje inde i de sager.

MORTEN KIIL.

Det er bra'; lyd De bare en fornuftig kones råd.

DOKTOR STOCKMANN
(farer imod ham).

At De også kunde bære Dem så bagvendt ad! Sætte Katrines penge på spil; sætte mig i denne græsselige pinefulde vånde! Når jeg ser på Dem, så er det, som jeg så fanden selv —!

MORTEN KIIL.

Så er det bedst jeg går da. Men inden klokken to vil jeg ha' besked fra Dem. Ja eller nej. Blir det nej, så går aktierne til stiftelsen, — og det den dag idag.

DOKTOR STOCKMANN.

Og hvad får så Katrine?

MORTEN KIIL.

Ikke en snus.

(Døren til forstuen blir åbnet. REDAKTØR HOVSTAD og BOGTRYKKER ASLAKSEN kommer tilsyne derude.)

MORTEN KIIL.

Nej se de to dér?

DOKTOR STOCKMANN
(stirrer på dem).

Hvad for noget! Vover De endnu at komme her ind til mig!

HOVSTAD.

Ja såmænd gør vi så.

ASLAKSEN.

Vi har noget at snakke med Dem om, ser De.

MORTEN KIIL
(hvisker).

Ja eller nej — inden klokken to.

ASLAKSEN
(med et øjekast til HOVSTAD).

Aha!

(MORTEN KIIL går.)

DOKTOR STOCKMANN.

Nå, hvad er det så De vil mig? Gør det kort.

HOVSTAD.

Jeg kan godt begribe, at De har imod os for vor holdning under mødet igår —

DOKTOR STOCKMANN.

Og det kalder De holdning? Jo, det var en dejlig holdning! Jeg kalder det holdningsløst, kærringagtigt —. Fy for fanden!

HOVSTAD.

Kald det for hvad det så skal være; men vi kunde ikke andet.

DOKTOR STOCKMANN.

De turde vel ikke andet? Er det ikke så?

HOVSTAD.

Ja, om De så vil.

ASLAKSEN.

Men hvorfor lod De ikke et lidet ord falde i forvejen? Bare sligt et lidet vink til herr Hovstad eller mig.

DOKTOR STOCKMANN.

Et vink? Om hvad?

ASLAKSEN.

Om det, som stak bagved.

DOKTOR STOCKMANN.

Jeg forstår Dem aldeles ikke.

AKLAKSEN
(nikker fortrolig).

Å jo så gu' gør De så, doktor Stockmann.

HOVSTAD.

Det er da ikke noget at lægge dølgsmål på længer nu.

DOKTOR STOCKMANN
(ser afvekslende på dem).

Ja, men i pokkers skind og ben —!

ASLAKSEN.

Må jeg spørge, — går ikke Deres svigerfar omkring i byen og køber op alle badeaktierne?

DOKTOR STOCKMANN.

Jo, han har været ude og købt badeaktier idag; men —?

ASLAKSEN.

Det havde været klogere, om De havde fåt en

anden til at gøre det, — en, som ikke stod Dem fuldt så nær.

HOVSTAD.

Og så skulde De ikke ha' trådt op under navn. Der behøvte jo ingen at vide, at angrebet på badeanstalten kom fra Dem. De skulde ha' ta't mig med på råd, doktor Stockmann.

DOKTOR STOCKMANN
(ser frem for sig; et lys synes at gå op for ham og han siger som himmelfalden):

Kan sligt være tænkeligt? Kan sligt noget gøres?

ASLAKSEN
(smiler).

Det viser sig jo, at det kan gøres. Men det bør helst gøres fint, skønner De.

HOVSTAD.

Og så bør der helst være flere med om det; for det er jo altid så, at ansvaret mindsker for den enkelte, når han har andre med sig.

DOKTOR STOCKMANN
(fattet).

Kort og godt, mine herrer, — hvad er det, De vil?

ASLAKSEN.

Det kan herr Hovstad bedst —

HOVSTAD.

Nej, sig De det, Aslaksen.

ASLAKSEN.

Nå ja, det er det, at nu, da vi véd, hvorledes det hele hænger sammen, så tror vi nok, at vi tør stille „Folkebudet“ til Deres rådighed.

DOKTOR STOCKMANN.

Nu tør De det? Men den offentlige mening da? Frygter De ikke for, at der vil rejse sig en storm imod os?

HOVSTAD.

Vi får se at ride stormen af.

ASLAKSEN.

Og så får doktoren se at være kvik i vendingen. Så fort Deres angreb har gjort sin nytte —

DOKTOR STOCKMANN.

Så fort min svigerfar og jeg har fåt aktierne ihænde for en billig pris, mener De —?

HOVSTAD.

Det er vel nærmest videnskabelige hensyn, som driver Dem til at bli' den styrende ved badet.

DOKTOR STOCKMANN.

Forstår sig; det var af videnskabelige hensyn, at jeg fik han gamle grævlingen til at gå med på dette her. Og så flikker vi lidt på vandledningen og roder lidt op i stranden uden at det koster bykassen en halv krone. Tror De ikke, det går? Hvad?

HOVSTAD.

Jeg tænker det, — når De har „Folkebudet“ med Dem.

ASLAKSEN.

I et frit samfund er pressen en magt, herr doktor.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja vel; og det er jo den offentlige mening også;

og De, herr Aslaksen, De tar da vel husejerforeningen på Deres samvittighed?

ASLAKSEN.

Både husejerforeningen og mådeholdsvennerne. Vær tryg for det.

DOKTOR STOCKMANN.

Men, mine herrer —; ja, jeg skammer mig ved at spørge om det; men, hvad vederlag —?

HOVSTAD.

Helst vilde vi jo hjælpe Dem for rent ingenting, kan De skønne. Men „Folkebudet" står på svage fødder; det vil ikke rigtig gå; og at standse bladet nu, da her er så mangt at virke for i den store politik, det vilde jeg så inderlig nødig.

DOKTOR STOCKMANN.

Forstår sig; det måtte jo falde svært hårdt for en folkeven som De. (bruser ud.) Men jeg er en folkefiende, jeg! (farer om i værelset.) Hvor har jeg kæppen henne? Hvor fanden har jeg kæppen?

HOVSTAD.

Hvad skal det sige?

ASLAKSEN.

De vil da vel aldrig —?

DOKTOR STOCKMANN
(standser).

Og hvis jeg nu ikke gav Dem en eneste øre af alle mine aktier? Mynten sidder ikke løs hos os rige folk, må De huske på.

HOVSTAD.

Og De må huske på, at den sag med aktierne kan fremstilles på to måder.

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, det er De nok mand for; hvis jeg ikke kommer „Folkebudet“ til hjælp, så får De visst et fælt syn på den sagen; De gør vel jagt på mig, kan jeg tænke, — sætter efter mig, — prøver på at kværke mig, som hunden kværker haren!

HOVSTAD.

Det er efter naturens lov; ethvert dyr vil livnære sig.

ASLAKSEN.

En får ta' føden, hvor en kan finde den, skønner De.

DOKTOR STOCKMANN.

Så se I kan finde jer noget ude i rendestenen; (farer om i værelset.) for nu skal det, pine død, vise sig, hvem der er det stærkeste dyr af os tre. (finder paraplyen og svinger den.) Hej, se her —!

HOVSTAD.

De vil da ikke forgribe Dem på os!

ASLAKSEN.

Tag Dem ivare med den paraplyen!

DOKTOR STOCKMANN.

Ud af vinduet med Dem, herr Hovstad!

HOVSTAD
(ved forstuedøren).

Er De rent forrykt!

DOKTOR STOCKMANN.

Ud af vinduet, herr Aslaksen! Spring, siger jeg! Ligeså godt først som sidst.

ASLAKSEN
(løber rundt om skrivebordet).

Mådehold, herr doktor; jeg er en svagelig mand; jeg tåler så lidet — (skriger.) Hjælp, hjælp!

(FRU STOCKMANN, PETRA og HORSTER kommer fra dagligstuen.)

FRU STOCKMANN.

Men Gud bevare mig, Tomas, hvad er her på færde!

DOKTOR STOCKMANN
(svinger paraplyen).

Hop ud, siger jeg! Ned i rendestenen!

HOVSTAD.

Overfald på sagesløs mand! Jeg skyder Dem til vidne, kaptejn Horster.

(han skynder sig ud gennem forstuen.)

ASLAKSEN
(rådvild).

Den, som bare kendte de lokale forholde —

(smutter ud gennem dagligstuen.)

FRU STOCKMANN
(holder på doktoren).

Men så styr dig da, Tomas!

DOKTOR STOCKMANN
(kaster paraplyen).

Ja så min sæl slap de fra det alligevel.

FRU STOCKMANN.

Men hvad var det da, de vilde dig?

DOKTOR STOCKMANN.

Det skal du få vide siden; nu har jeg andre ting at tænke på. (går til bordet og skriver på et visitkort.) Se her, Katrine; hvad står her?

FRU STOCKMANN.

Tre store Nej; hvad er det?

DOKTOR STOCKMANN.

Det skal du også få vide siden. (rækker kortet.) Der, Petra; lad den sodede løbe op til grævlingen med det, så fort hun kan. Skynd dig!

(PETRA går med kortet ud gennem forstuen.)

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, har ikke jeg idag havt besøg af alle fandens sendebud, så véd jeg ikke. Men nu skal jeg også spidse min pen imod dem, så den blir som en syl; jeg skal dyppe den i ædder og galde; jeg skal kyle mit blækhorn lige i skallen på dem!

FRU STOCKMANN.

Ja, men vi rejser jo, Tomas.

(PETRA kommer tilbage.)

DOKTOR STOCKMANN.

Nå?

PETRA.

Besørget.

DOKTOR STOCKMANN.

Godt. — Rejser, siger du? Nej så pine død om vi gør; vi blir, hvor vi er, Katrine!

PETRA.

Blir vi!

FRU STOCKMANN.

Her i byen?

DOKTOR STOCKMANN.

Ja netop her; her er valpladsen; her skal slaget stå; her vil jeg sejre! Når jeg nu bare har fåt mine

buxer sy'd sammen, så går jeg ud i byen og søger efter hus; vi må jo ha' tag over hodet til vinteren.

HORSTER.

Det skal De få hos mig.

DOKTOR STOCKMANN.

Kan jeg det?

HORSTER.

Ja, det kan De så godt; jeg har rum nok, og jeg er jo næsten aldrig hjemme.

FRU STOCKMANN.

Å hvor det er snildt af Dem, Horster.

PETRA.

Tak!

DOKTOR STOCKMANN
(ryster hans hånd).

Tak, tak! Så er altså den sorg slukt. Og så tar jeg fat for alvor endnu i denne dag. Å, her blir en uendelighed at rode op i, Katrine! Men det er bra', at jeg nu får tiden så ganske til min rådighed; ja, for se her; jeg er opsagt fra badet, skal du vide —

FRU STOCKMANN
(sukker).

Ak ja, det vented jeg jo.

DOKTOR STOCKMANN.

— og så vil de ta' min praxis fra mig også. Men lad dem det! Fattigfolk beholder jeg ialfald — de, som ingenting betaler; og Herregud, det er jo dem, som mest trænger til mig også. Men høre på mig skal de, pine død, få lov til; jeg skal præke

for dem både i tide og i utide, som der står skrevet etsteds.

FRU STOCKMANN.

Men, snille Tomas, jeg synes, du har set, hvad det nytter at præke.

DOKTOR STOCKMANN.

Du er virkelig løjerlig, Katrine. Skulde jeg kanske la' mig slå af marken af den offentlige mening og den kompakte majoritet og sligt noget djævelskab? Nej tak, du! Og det, jeg vil, det er jo så simpelt og grejt og ligetil. Jeg vil bare få banket ind i hodet på køterne, at de liberale er de fri mænds lumskeste fiender, — at partiprogrammerne vri'er halsen om på alle unge levedygtige sandheder, — at hensigtsmæssighedshensynene vender op og ned på moral og retfærdighed, så at det blir rent grueligt at leve her tilslut. Ja, synes ikke De, kaptejn Horster, at jeg måtte kunne få folk til at begribe det?

HORSTER.

Kan gerne være; jeg skønner mig ikke rigtig på sligt.

DOKTOR STOCKMANN.

Jo, ser De, — nu skal De høre! Det er partihøvdingerne, som må udryddes. For en parti-høvding er ligesom en ulv, ser De, — han er ligesom en forslugen gråbén; — han behøver så og så mange stykker småfæ om året, hvis han skal bestå. Se nu bare Hovstad og Aslaksen! Hvor mange småfæ gør ikke de ende på; eller de skamferer dem og river dem fordærvet, så de aldrig blir til andet end husejere og abonnenter på „Folkebudet"! (sætter sig halvt op på bordet.) Nej, kom her, du Katrine, — se, hvor

vakkert solen falder ind idag. Og så den velsignede friske vårluft, som jeg har fåt ind til mig.

FRU STOCKMANN.

Ja, når vi bare kunde leve af solskin og vårluft, Tomas.

DOKTOR STOCKMANN.

Nå, du må spinke og spare ved siden af, — så går det nok. Det er min mindste bekymring. Nej, det, som værre er, det er det, at jeg ikke véd nogen så fri og fornem mand, at han tør ta' min gerning op efter mig.

PETRA.

Å, tænk ikke på det, far; du har tiden for dig. — Nej se, der er alt gutterne.

(EJLIF og MORTEN kommer ind fra dagligstuen.)

FRU STOCKMANN.

Har I fåt lov idag?

MORTEN.

Nej; men vi slo's med de andre i frikvarteret —

EJLIF.

Det er ikke sandt; det var de andre, som slo's med os.

MORTEN.

Ja, og så sa' herr Rørlund, at det var bedst vi blev hjemme i nogen dage.

DOKTOR STOCKMANN
(knipser med fingrene og springer ned fra bordet).

Nu har jeg det! Nu har jeg det, min sæl! I skal aldrig sætte jer fod i skolen mere!

GUTTERNE.

Ikke i skolen!

FRU STOCKMANN.

Nej men, Tomas —

DOKTOR STOCKMANN.

Aldrig, siger jeg! Jeg vil selv lære jer op; — ja, det vil sige, I skal ikke lære nogen Guds skabte ting —

MORTEN.

Hurra!

DOKTOR STOCKMANN.

— men jeg vil få jer til at bli' fri, fornemme mænd. — Hør, det må du hjælpe mig med, Petra.

PETRA.

Ja, far, det kan du lide på.

DOKTOR STOCKMANN.

Og skolen, den skal holdes i salen, hvor de skældte mig ud for en folkefiende. Men vi må være flere; jeg må ha' mindst tolv gutter til at begynde med.

FRU STOCKMANN.

Dem får du såmænd ikke her i byen.

DOKTOR STOCKMANN.

Det skal vi få se. (til gutterne.) Kender I ikke nogen gadelømler, — nogen rigtige lurver —?

MORTEN.

Jo, far, dem kender jeg mange af!

DOKTOR STOCKMANN.

Så er det bra'; få fat på nogen stykker til mig.

Jeg vil experimentere med køterne for én gangs skyld; der kan sidde mærkværdige hoder på dem iblandt.

MORTEN.

Men hvad skal vi gøre, når vi er ble't fri og fornemme mænder da?

DOKTOR STOCKMANN.

Da skal I jage alle gråbenene over til det fjerne vesten, gutter!

(EJLIF sør noget betænkelig ud; MORTEN hopper og råber hurra.)

FRU STOCKMANN.

Ak, bare det ikke blir disse her gråbenene, som jager dig, Tomas.

DOKTOR STOCKMANN.

Er du rent gal, Katrine! Jage mig! Nu, da jeg er byens stærkeste mand!

FRU STOCKMANN.

Den stærkeste — nu?

DOKTOR STOCKMANN.

Ja, jeg tør sige så stort et ord, at nu er jeg en af de stærkeste mænd i hele verden.

MORTEN.

Å nej da!

DOKTOR STOCKMANN
(sænker stemmen).

Hys; I skal ikke tale om det endnu; men jeg har gjort en stor opdagelse.

FRU STOCKMANN.

Nu igen?

DOKTOR STOCKMANN.

Ja visst, ja visst! (samler dem om sig og siger fortrolig.) Sagen er den, ser I, at den stærkeste mand i verden, det er han, som står mest alene.

FRU STOCKMANN
(smiler og ryster på hodet).

Å du Tomas —!

PETRA
(trøstig, griber hans hænder).

Far!

VILDANDEN

PERSONERNE:

GROSSERER WERLE, værksejer o. s. v.
GREGERS WERLE, hans søn.
GAMLE EKDAL.
HJALMAR EKDAL, den gamles søn, fotograf.
GINA EKDAL, HJALMARS hustru.
HEDVIG, deres datter, 14 år.
FRU SØRBY, grossererens husbestyrerinde.
RELLING, læge.
MOLVIK, forhenværende teolog.
BOGHOLDER GRÅBERG.
PETTERSEN, grossererens tjener.
LEJETJENER JENSEN.
EN BLEGFED HERRE.
EN TYNDHÅRET HERRE.
EN NÆRSYNT HERRE.
SEX ANDRE HERRER, middagsgæster hos grossereren.
FLERE LEJETJENERE.

(Første akt foregår hos grosserer WERLE, de fire følgende akter hos fotograf EKDAL.)

FØRSTE AKT.

(I grosserer WERLES hus. Kostbart og bekvemt indrettet arbejdsværelse; bogskabe og stoppede møbler; skrivebord med papirer og protokoller midt på gulvet; tændte lamper med grønne skærme, således at værelset er dæmpet belyst. Åben fløjdør med fratrukne forhæng på bagvæggen. Indenfor ses en stor elegant stue, stærkt oplyst af lamper og armstager. Foran til højre i arbejdsværelset fører en liden tapetdør ind til kontorerne. Foran til venstre en kamin med glødende kul i, og længere tilbage en dobbeltdør til spisesalen.)

(Grossererens tjener, PETTERSEN, i livré, og LEJETJENER JENSEN, i sort, sætter tilrette i arbejdsværelset. I den større stue går to—tre ANDRE LEJETJENERE omkring, ordner og tænder flere lys. Inde fra spisesalen høres summende samtale og latter af mange stemmer; der bankes med kniven på et glas; stilhed indtræder; en skåltale holdes; bravoråb og så atter summende samtale.)

PETTERSEN

(tænder en lampe på kaminen og sætter skærm over).

Nej hør bare, De, Jensen; nu står gamlingen ved bordet og proppenerer en lang skål for fru Sørby.

LEJETJENER JENSEN

(flytter en lænestol frem).

Er det kanske sandt, som folk siger, at der er noget imellem dem?

PETTERSEN.

Fan' véd.

JENSEN.

For han har nok vær't en svær buk i sine dage.

PETTERSEN.

Kanske det.

JENSEN.

Det er jo for sønnen, at han holder dette her middagsselskabet, siger de.

PETTERSEN.

Ja. Sønnen kom hjem igår.

JENSEN.

Aldrig vidste jeg før, at grosserer Werle havde nogen søn.

PETTERSEN.

Jo da, han har en søn. Men han holder stødt og stadig til der oppe på Højdals-værket. Han har ikke været i byen i alle de år jeg har tjent her i huset.

EN LEJETJENER
(i døren til den anden stue).

De, Pettersen, her er en gammel fyr, som —

PETTERSEN
(mumler).

Hvad fan', kommer her nu nogen!

(GAMLE EKDAL kommer tilsyne fra højre i stuen. Han er klædt i en luvslidt kavaj med høj krave; uldne vanter; i hånden en stok og en skindhue; under armen en pakke i kardusomslag. Rødbrun, smudsig paryk og en liden grå knebelsbart.)

PETTERSEN
(går imod ham).

Jøss', — hvad vil De her inde?

EKDAL
(i døren).

Må så nødvendigt ind på kontoret, Pettersen.

PETTERSEN.

Kantoret er stængt for en time siden, og —

EKDAL.

Hørte det i porten, far. Men Gråberg sidder der endnu. Vær snil, Pettersen, og lad mig få slippe ind den vejen. (peger mod tapetdøren.) Har gåt den vejen før.

PETTERSEN.

Ja, De får så gøre da. (åbner døren.) Men sans endelig på, at De kommer ud igen den rigtige vejen; for vi har fremmede.

EKDAL.

Véd det nok, — hm! Tak, Pettersen-far! Gammel god ven. Tak. (mumler sagte.) Torsk!

(han går ind i kontoret; PETTERSEN lukker døren efter ham.)

JENSEN.

Hører han også til kantorfolkene?

PETTERSEN.

Nej, han er bare en, som skriver udenom, når de har det nødig. Men han har såmænd vær't en fin fyr i sin tid, gamle Ekdal.

JENSEN.

Ja, han så ud som noget af hvert.

PETTERSEN.

Ja da; han har vær't løjtnant, kan De tænke.

JENSEN.

Å fan', — har han vær't løjtnant!

PETTERSEN.

Ja gu' har han så. Men så slog han sig nok på skoghandel eller hvad det var. De siger, at han skal ha' gjort grossereren et fælt stygt puds engang. For de to var sammen om Højdals-værket dengang, skønner De. Å, jeg kender godt gamle Ekdal, jeg. Vi drikker mangen god gang en bitter og en flaske bajersk sammen inde hos madam Eriksen.

JENSEN.

Han kan da ikke ha' stort at spandere for, han.

PETTERSEN.

Jøss', Jensen, De kan da vel skønne, at det er mig, som spanderer. For jeg synes, en skal være sjangtil imod bedre folk, som det er gåt så ilde med.

JENSEN.

Har han spillet bankerot da?

PETTERSEN.

Nej, det var nok værre end som så. For han kom på fæstningen.

JENSEN.

På fæstningen!

PETTERSEN.

Eller kanske det var i bodsfængslet — (lytter.) Hys, nu går de fra bordet.

(Døren til spisesalen slås op af et par tjenere derinde fra. FRU SØRBY, konverseret af ET PAR HERRER, kommer ud. Lidt efter følger HELE BORDSELSKABET, hvoriblandt GROSSERER WERLE. Sidst kommer HJALMAR EKDAL og GREGERS WERLE.)

FRU SØRBY
(i forbigående til tjeneren).

Pettersen, vil De la' kaffeen servere inde i musiksalen.

PETTERSEN.

Ja vel, fru Sørby.

(hun og de to herrer går ind i stuen og derfra ud til højre. PETTERSEN og LEJETJENER JENSEN går ud samme vej.)

EN BLEGFED HERRE
(til en tyndhåret).

Puh, — den dinér — det var et drøjt stykke arbejde!

DEN TYNDHÅREDE.

Å, med en smule god vilje kan en udrette ganske utroligt i tre timer.

DEN FEDE HERRE.

Ja, men bagefter, bagefter, min kære kammerherre!

EN TREDJE HERRE.

Jeg hører, mokkaen og maraschinoen skal kredentses i musiksalen.

DEN FEDE HERRE.

Bravo! Så kanske fru Sørby spiller os et stykke.

DEN TYNDHÅREDE
(dæmpet).

Bare ikke fru Sørby snart blæser os et stykke, du.

DEN FEDE HERRE.

Å nej såmænd; Berta slår ikke hånden af sine gamle venner.

(de ler og går ind i stuen.)

GROSSERER WERLE
(dæmpet og forstemt).

Jeg tror ikke nogen la' mærke til det, Gregers.

GREGERS
(ser på ham).

Hvilket?

WERLE.

La' ikke du heller mærke til det?

GREGERS.

Hvad skulde jeg lægge mærke til?

WERLE.

Vi var tretten til bords.

GREGERS.

Så? Var vi tretten?

WERLE
(med et blik mod HJALMAR EKDAL).

Vi er ellers altid vant til at være tolv. (til de øvrige.) Vær så artig, mine herrer!
(han og de tilbageblevne, undtagen HJALMAR og GREGERS, går ud i baggrunden til højre.)

HJALMAR
(som har hørt samtalen).

Du skulde ikke sendt mig den indbydelse, Gregers.

GREGERS.

Hvad! Det heder jo, at selskabet skal være for mig. Og så skulde jeg ikke be' min eneste og bedste ven —

HJALMAR.

Men jeg tror ikke, din far liker det. Jeg kommer jo ellers aldrig her i huset.

GREGERS.

Nej, det hører jeg. Men jeg måtte da se dig og tale med dig; for jeg rejser visst snart igen. — Ja, vi to gamle skolekammerater, vi er rigtignok kommet langt bort ifra hinanden, du; vi har nu ikke set hinanden på sexten—sytten år.

HJALMAR.

Er det så længe siden?

GREGERS.

Ja, det er det rigtignok. Nå, hvorledes har du det så? Du ser godt ud. Du er næsten ble't fyldig og svær.

HJALMAR.

Hm, svær kan man vel ikke kalde det; men jeg ser rimeligvis noget mandigere ud end dengang.

GREGERS.

Ja, det gør du; dit ydre har ikke lidt noget.

HJALMAR
(i dystrere tone).

Men det indre, du! Der kan du tro, det ser anderledes ud! Du véd jo, hvor forfærdelig alting er styrtet sammen for mig og mit siden vi to sås.

GREGERS
(sagtere).

Hvorledes går det din far nu?

HJALMAR.

Kære, lad os ikke tale om det. Min stakkers ulykkelige far lever naturligvis hjemme hos mig. Han har jo ingen anden i hele verden at holde sig til. Men dette her er så knusende tungt for mig

at tale om, ser du. — Sig mig heller, hvorledes du har havt det der oppe på værket.

GREGERS.

Dejlig ensomt har jeg havt det, — havt god anledning til at gruble over mangt og meget. — Kom her; lad os gøre os det hyggeligt.

(han sætter sig i en lænestol ved kaminen og nøder HJALMAR ned i en anden ved siden af.)

HJALMAR

(blødt).

Du skal dog ha' tak alligevel, Gregers, at du bad mig til din fars bord; for nu skønner jeg da, at du ikke længer har noget imod mig.

GREGERS

(forundret).

Hvor kunde du falde på, at jeg skulde ha' noget imod dig?

HJALMAR.

I de første årene havde du det dog.

GREGERS.

Hvilke første år?

HJALMAR.

Efter at den store ulykke var sket. Og det var jo så naturligt, at du havde. Det var jo på et hængende hår, at din far selv var ble't trukket med ind i disse her — å, disse her skrækkelige historierne!

GREGERS.

Og derfor skulde jeg ha' noget imod dig? Hvem har bildt dig det ind?

HJALMAR.

Jeg véd, du havde det, Gregers; for det er din far selv, som har sagt mig det.

GREGERS
(studser).

Far! Ja så. Hm. — Var det derfor, at du aldrig siden lod mig høre fra dig, — ikke med et eneste ord.

HJALMAR.

Ja.

GREGERS.

Ikke en gang i den tid du gik hen og blev fotograf?

HJALMAR.

Din far sa', det var ikke værdt jeg skrev til dig om nogen som helst ting.

GREGERS
(ser hen for sig).

Nej, nej, kanske han kunde ha' ret i det. — Men sig mig nu, Hjalmar, — finder du dig nu nogenlunde tilfreds i din stilling?

HJALMAR
(sukker let).

Å jo såmænd gør jeg så; kan egentlig ikke sige andet. I førstningen kan du jo vide, at det var ligesom lidt underligt for mig. Det var jo så rent forandrede forholde, jeg kom ind i. Men alt det andet var jo også så rent forandret. Den store ruinerende ulykke med far, — skammen og skændselen, Gregers —

GREGERS
(rystet).

Ja vel, ja. Ja vel.

HJALMAR.

Jeg kunde jo ikke tænke på at bli' ved med

studeringerne; der var ikke en skilling tilovers; tvert imod; snarere gæld; mest til din far, tror jeg —

GREGERS.

Hm —

HJALMAR.

Nå, så syntes jeg det var bedst — sådan med et ryk, ser du — at komme ud af alle gamle forhold og forbindelser. Det var især din far, som råded mig til det; og da han tog sig så hjælpsomt af mig —

GREGERS.

Gjorde far?

HJALMAR.

Ja, du véd da vel det? Hvor skulde jeg ta' penge fra til at lære fotograferingen og til at indrette et atelier og etablere mig? Det koster, det, kan du tro.

GREGERS.

Og alt det har far kostet?

HJALMAR.

Ja, kære, véd du ikke det? Jeg forstod ham så, at han havde skrevet det til dig.

GREGERS.

Ikke et ord om at det var ham. Han må ha' glemt det. Vi har aldrig vekslet andet end forretningsbreve. Så det var altså far —!

HJALMAR.

Ja, det var det rigtignok. Han har aldrig villet, at folk skulde få vide det; men ham var det. Og ham var det jo også, som satte mig istand til at gifte mig. Eller kanske — véd du ikke det heller?

GREGERS.

Nej, det vidste jeg rigtignok ikke. — (ryster ham i armen.) Men, kære Hjalmar, jeg kan ikke sige dig, hvor alt dette her glæder mig — og nager mig. Jeg har kanske dog gjort far uret alligevel — i enkelte stykker. Ja, for dette her viser jo hjertelag, ser du. Det er ligesom et slags samvittighed —

HJALMAR.

Samvittighed —?

GREGERS.

Ja, ja, eller hvad du vil kalde det da. Nej, jeg har ikke ord for, hvor glad jeg er ved at høre dette om far. — Ja, du er gift, du, Hjalmar. Det er længere end jeg nogensinde bringer det til. Nå, jeg håber da, du finder dig lykkelig som gift mand?

HJALMAR.

Ja, rigtig gør jeg det. Hun er så flink og så bra' en kone, som nogen mand kan forlange. Og hun er aldeles ikke uden al dannelse.

GREGERS
(lidt forundret).

Nej, det er hun da vel ikke.

HJALMAR.

Nej, livet opdrager, ser du. Den daglige omgang med mig —; og så kommer der jo jævnlig et par begavede mennesker til os. Jeg forsikkrer dig, du vilde ikke kende Gina igen.

GREGERS.

Gina?

HJALMAR.

Ja, kære, husker du ikke, at hun hed Gina?

GREGERS.

Hvem hed Gina? Jeg véd jo aldeles ikke —

HJALMAR.

Men husker du da ikke, at hun konditionerte her i huset en tid?

GREGERS
(ser på ham).

Er det Gina Hansen —?

HJALMAR.

Ja, naturligvis er det Gina Hansen.

GREGERS.

— som styred huset for os det sidste år mor lå syg?

HJALMAR.

Ja visst er det så. Men, kære ven, jeg véd da bestemt, at din far skrev dig til, at jeg havde giftet mig.

GREGERS
(som har rejst sig).

Ja, det gjorde han rigtignok; men ikke at — (går om på gulvet.) Jo, bi lidt; — kanske dog alligevel — når jeg tænker mig om. Men far skriver altid så kort til mig. (sætter sig halvt på stolarmen.) Hør, sig mig, du, Hjalmar —; dette her er morsomt —; hvorledes gik det til, at du blev kendt med Gina — med din hustru?

HJALMAR.

Jo, det gik ganske ligefrem. Gina blev jo ikke længe her i huset; for her var så megen forstyrrelse den tid; din mors sygdom —; alt det kunde ikke Gina stå i, og så sa' hun op og flytted. Det var

året før din mor døde. — eller kanske det var samme år.

GREGERS.

Det var samme år. Og jeg var oppe på værket dengang. Men så bagefter?

HJALMAR.

Ja, så bodde Gina hjemme hos sin mor, en madam Hansen, en svært flink og strævsom kone, som holdt et lidet spisekvarter. Og så havde hun et værelse at leje ud også; et rigtig pent og hyggeligt værelse.

GREGERS.

Og det var du kanske så heldig at komme over?

HJALMAR.

Ja, det var såmænd din far, som gav mig anslag på det. Og der, — ser du, — d e r var det egentlig jeg lærte Gina at kende.

GREGERS.

Og så blev det til forlovelse?

HJALMAR.

Ja. Unge folk kommer jo så let til at holde af hinanden —; hm —

GREGERS
(rejser sig og driver lidt om).

Sig mig, — da du var ble't forlovet — var det d a, at far lod dig —; jeg mener, — var det d a, at du begyndte at lægge dig efter fotografering?

HJALMAR.

Ja netop. For jeg vilde jo gerne komme ivej og sætte bo jo før jo heller. Og så fandt både din

far og jeg, at dette med fotografering var det nemmeste. Og det syntes Gina også. Ja, og så var der én grund til, ser du; det traf sig så heldigt, at Gina havde lagt sig efter at retouchere.

GREGERS.

Det passed da vidunderlig godt sammen.

HJALMAR

(fornøjet, rejser sig).

Ja, ikke sandt, du? Synes du ikke, at det passed vidunderlig godt sammen?

GREGERS.

Jo, det må jeg tilstå. Far har nok næsten været som et slags forsyn for dig, han.

HJALMAR

(bevæget).

Han svigted ikke sin gamle vens søn i trængselens dage. For han har hjertelag, ser du.

FRU SØRBY

(kommer ind med GROSSERER WERLE under armen).

Ikke nogen snak, snille grosserer; De skal ikke gå længer derinde og stirre på alle lysene; De har ikke godt af det.

WERLE

(slipper hendes arm og fører hånden over øjnene).

Jeg tror næsten, De har ret i det.

(PETTERSEN og LEJETJENER JENSEN kommer med præsenterbrætter.)

FRU SØRBY

(til gæsterne i den anden stue).

Vær så god, mine herrer; hvis nogen vil ha' et glas punsch, så må han umage sig her ind.

DEN FEDE HERRE
(kommer hen til FRU SØRBY).

Men Herregud, er det sandt, at De har ophævet den velsignede røgefrihed?

FRU SØRBY.

Ja, her, på grossererens enemærker, er den forbudt, herr kammerherre.

DEN TYNDHÅREDE HERRE.

Når har De indført disse skærpede bestemmelser i cigarloven, fru Sørby?

FRU SØRBY.

Efter forrige dinér, herr kammerherre; for da var her visse personer, som tillod sig at gå over stregen.

DEN TYNDHÅREDE.

Og det tillades ikke at gå en liden smule over stregen, fru Berta? Virkelig aldeles ikke?

FRU SØRBY.

Ikke i nogen henseende, kammerherre Balle.

(De fleste af gæsterne har samlet sig i grossererens værelse; tjenerne byder punschglassene om.)

WERLE
(til HJALMAR, henne ved et bord).

Hvad er det, De står og studerer på, Ekdal?

HJALMAR.

Det er bare et album, herr grosserer.

DEN TYNDHÅREDE
(som driver omkring).

Aha, fotografier! Ja, det er sagtens noget for Dem.

DEN FEDE HERRE
(i en lænestol).

Har De ikke taget nogen med af Deres egne?

HJALMAR.

Nej, jeg har ikke.

DEN FEDE HERRE.

Det skulde De ha' gjort; det er så godt for fordøjelsen således at sidde og se på billeder.

DEN TYNDHÅREDE.

Og så gir det jo altid en skærv til underholdningen, ser De.

EN NÆRSYNT HERRE.

Og alle bidrag modtages med taknemmelighed.

FRU SØRBY.

Kammerherrerne mener, at bedes man til middag, så skal man også arbejde for føden, herr Ekdal.

DEN FEDE HERRE.

I et godt madhus er det en ren fornøjelse.

DEN TYNDHÅREDE.

Herregud, når det gælder kampen for tilværelsen, så —

FRU SØRBY.

Det har De ret i!
(de fortsætter under latter og spøg.)

GREGERS
(sagte).

Du må snakke med, Hjalmar.

HJALMAR
(med en vridning).

Hvad skal jeg snakke om.

DEN FEDE HERRE.

Tror ikke De, herr grosserer, at Tokayer må anses som en forholdsvis sund drik for maven?

WERLE
(ved kaminen).

Den Tokayer, De fik idag, tør jeg i al fald trygt indestå for; den er fra en af de aller-aller fineste årgange. Ja, det forstod De da vel også.

DEN FEDE HERRE.

Ja, den smagte mærkværdig delikat.

HJALMAR
(usikker).

Er der nogen forskel på årgangene?

DEN FEDE HERRE
(ler).

Nej, De er god!

WERLE
(smiler).

Dem lønner det sig virkelig ikke at sætte ædel vin for.

DEN TYNDHÅREDE HERRE.

Det er med Tokayeren som med fotografier, herr Ekdal. Solskin må der til. Eller er det kanske ikke så?

HJALMAR.

Jo, lyset gør visst sit.

FRU SØRBY.

Men så er det jo akkurat som med kammerherrerne da; for de trænger også svært til solskin, som der siges.

DEN TYNDHÅREDE.

Uf, uf; der begik De en udslidt spydighed!

DEN NÆRSYNTE HERRE.

Fruen producerer sig —

DEN FEDE HERRE.

— og det på vor bekostning. (truer.) Fru Berta, fru Berta!

FRU SØRBY.

Ja, men det er nu visst og sandt, at årgangene kan være højst forskellige. De gamle årgange er de fineste.

DEN NÆRSYNTE HERRE.

Regner De mig til de gamle!

FRU SØRBY.

Å, langt ifra.

DEN TYNDHÅREDE.

Ser man det! Men jeg da, søde fru Sørby —?

DEN FEDE HERRE.

Ja, og jeg! Hvad årgange regner de os til?

FRU SØRBY.

Dem regner jeg til de søde årgange, mine herrer. (hun nipper til et glas punsch; kammerherrerne ler og fjaser med hende.)

WERLE.

Fru Sørby finder altid en udvej — når hun vil. Stik dog på glassene, mine herrer; — Pettersen, å,

sørg for —! Gregers, jeg tænker vi drikker et glas sammen. (GREGERS rører sig ikke.) Vil ikke De være med, Ekdal? Jeg fik ikke anledning til at erindre Dem ved bordet.

(BOGHOLDER GRÅBERG ser ind gennem tapetdøren.)

GRÅBERG.

Om forladelse, herr grosserer, men jeg kan ikke slippe ud.

WERLE.

Nå, er De nu ble't låset inde igen?

GRÅBERG.

Ja, og Flakstad er gåt med nøglerne —

WERLE.

Nå, så gå De bare her igennem.

GRÅBERG.

Men der er én til —

WERLE.

Ja kom, kom begge to; genér Dem ikke.

(GRÅBERG og GAMLE EKDAL kommer ud fra kontoret.)

WERLE
(uvilkårligt).

Uf da!

(Latter og passiar forstummer mellem gæsterne. HJALMAR farer sammen ved synet af sin far, sætter sit glas fra sig og vender sig mod kaminen.)

EKDAL
(ser ikke op, men gør korte buk til siderne idet han går og mumler):

Ber om forladelse. Er kommen den gale vejen. Porten lukket; — porten lukket. Ber om forladelse.

(han og GRÅBERG går ud i baggrunden til højre.)

WERLE
(mellem tænderne).

Den forbistrede Gråberg!

GREGERS
(med åben mund og stirrende øjne, til HJALMAR).

Men det var da vel aldrig —!

DEN FEDE HERRE.

Hvad er det for noget? Hvem var det?

GREGERS.

Å, det var ingen; bare bogholderen og én til.

DEN NÆRSYNTE HERRE
(til HJALMAR).

Kendte De den manden?

HJALMAR.

Jeg véd ikke — ; jeg la' ikke mærke til —

DEN FEDE HERRE
(rejser sig).

Hvad pokker er der dog i vejen?
(han går hen til nogle andre, som taler dæmpet.)

FRU SØRBY
(hvisker til tjeneren).

Stik noget til ham derude; noget rigtig godt.

PETTERSEN
(nikker).

Skal så gøre.
(går ud.)

GREGERS
(sagte og rystet, til HJALMAR).

Det var altså virkelig ham!

HJALMAR.

Ja.

GREGERS.

Og endda så stod du her og nægted, at du kendte ham!

HJALMAR
(hvísker heftigt).

Men kunde jeg da —!

GREGERS.

— kendes ved din far?

HJALMAR
(smerteligt).

Å, hvis du var i mit sted, så —

(Samtalerne mellem gæsterne, som har været ført med lavt mæle, slår nu over i en tvungen højrøstethed.)

DEN TYNDHÅREDE
(nærmer sig venskabeligt til HJALMAR og GREGERS).

Aha, står man her og frisker op gamle minder fra studenterårene? Hvad? Røger De ikke, herr Ekdal? Vil De ha' ild? Nå, det er sandt, vi må jo ikke —

HJALMAR.

Tak, jeg skal ikke ha' —

DEN FEDE HERRE.

Har De ikke et lidet net digt at deklamere for os, herr Ekdal? Før i tiden gjorde De det så nydeligt.

HJALMAR.

Jeg kan desværre ikke huske noget.

DEN FEDE HERRE.

Å, det var skade. Ja, hvad skal vi så finde på, Balle?

(begge herrerne går hen over gulvet og ud i den anden stue.)

HJALMAR
(dystert).

Gregers, — jeg vil gå! Når en mand har følt skæbnens knusende slag på sit hoved, ser du —. Sig din far farvel fra mig.

GREGERS.

Ja, ja. Går du lige hjem?

HJALMAR.

Ja. Hvorfor det?

GREGERS.

Jo, for så kommer jeg kanske hen til dig siden.

HJALMAR.

Nej, det skal du ikke. Ikke hjem til mig. Min bolig er trist, Gregers, — især ovenpå et strålende gilde, som dette her. Vi kan altid træffes et steds ude i byen.

FRU SØRBY
(har nærmet sig, dæmpet).

Går De, Ekdal?

HJALMAR.

Ja.

FRU SØRBY.

Hils Gina.

HJALMAR.

Tak.

FRU SØRBY.

Og sig, at jeg ser op til hende en af dagene.

HJALMAR.

Jo, tak. (til GREGERS.) Bliv her. Jeg vil forsvinde ubemærket.
(han driver hen over gulvet, derefter ind i den anden stue og ud til højre.)

FRU SØRBY
(sagte til tjeneren, som er kommen tilbage).

Nå, fik så den gamle noget med?

PETTERSEN.

Ja da; jeg stak til ham en flaske konjak.

FRU SØRBY.

Å, De kunde da fundet på noget bedre.

PETTERSEN.

Nej da, fru Sørby; konjak er det bedste, han véd.

DEN FEDE HERRE
(i døren med et notehæfte i hånden).

Skal vi kanske spille lidt sammen, fru Sørby?

FRU SØRBY.

Ja nok; lad os det.

GÆSTERNE.

Bravo, bravo!

(Hun og alle de fremmede går gennem stuen ud til højre. GREGERS blir stående ved kaminen. GROSSERER WERLE søger noget på skrivebordet og synes at ønske, at GREGERS skal gå; da denne ikke rører sig, går grossereren mod udgangsdøren.)

GREGERS.

Far, vil du ikke vente lidt?

WERLE
(standser).

Hvad er det?

GREGERS.

Jeg må tale et ord med dig.

WERLE.

Kan ikke det vente til vi blir alene?

GREGERS.

Nej, det kan ikke; for det turde kanske hænde, at vi slet ikke blir alene.

WERLE
(kommer nærmere).

Hvad skal d e t sige?
(Under det følgende høres fjernt pianofortespil fra musiksalen.)

GREGERS.

Hvorledes har man her kunnet la' den familje så ynkeligt forkomme?

WERLE.

Du mener formodentlig Ekdals, kan jeg tænke.

GREGERS.

Ja, jeg mener Ekdals. Løjtnant Ekdal stod dig dog engang så nær.

WERLE.

Ja, desværre, han stod mig nok altfor nær. Det fik jeg føle og svie for i mange år. Det er ham, jeg kan takke for, at jeg fik en slags klik på mit gode navn og rygte, jeg også.

GREGERS
(sagte).

Var h a n virkelig den eneste skyldige.

WERLE.

Hvem ellers, mener du!

GREGERS.

Han og du var dog begge sammen om det store skogkøb —

WERLE.

Men var det ikke Ekdal, som optog kortet over

strækningerne, — dette uefterrettelige kort? Ham var det, som drev al den ulovlige hugst på statens grund. Det var jo ham, som stod for hele driften deroppe. Jeg havde ikke rede på, hvad løjtnant Ekdal foretog sig.

GREGERS.

Løjtnant Ekdal havde nok ikke selv rede på, hvad han foretog sig.

WERLE.

Kan gerne være. Men kendsgerningen er nu den, at han blev dømt og jeg frifunden.

GREGERS.

Ja, jeg véd nok, at der ingen beviser var.

WERLE.

Frifindelse er frifindelse. Hvorfor ripper du op i disse gamle uhyggelige sager, som gav mig grå hår før tiden? Er det sligt noget, du har gåt og grublet på i alle disse år der oppe? Jeg kan forsikre dig, Gregers, — her i byen er de historier glemt for længe siden — for mit vedkommende.

GREGERS.

Men den ulykkelige ekdalske familje da!

WERLE.

Hvad vilde du da egentlig, jeg skulde gøre for de folk? Da Ekdal kom på fri fod igen, var han en nedbrudt mand, rent uhjelpelig. Der gives mennesker her i verden, som dukker til bunds, bare de får et par hagel i kroppen, og så kommer de aldrig op igen mere. Du kan tro mig på mit ord, Gregers; jeg har strakt mig så langt, som jeg kunde, når jeg ikke ligefrem skulde blotstille mig og gi' næring til alskens mistanke og folkesnak —

GREGERS.

Mistanke —? Nå så, ja.

WERLE.

Jeg har skaffet Ekdal arkskrift fra kontoret, og jeg betaler ham langt, langt mere for det, end hans arbejde er værd —

GREGERS
(uden at se på ham).

Hm; tviler ikke på det.

WERLE.

Ler du? Tror du kanske ikke det er sandt, hvad jeg siger? I mine bøger står der rigtignok ikke noget om det; for slige udgifter bogfører jeg aldrig.

GREGERS
(smiler koldt).

Nej, der gives vel visse udgifter, som det er bedst ikke at bogføre.

WERLE
(studser).

Hvad mener du med det?

GREGERS
(med tilkæmpet mod).

Har du bogført, hvad det kosted dig at la' Hjalmar Ekdal lære fotografering?

WERLE.

Jeg? Hvorledes bogført?

GREGERS.

Jeg véd nu, at det var dig, som bekosted det. Og nu véd jeg også, at det var dig, som satte ham så rundelig istand til at etablere sig.

WERLE.

Nå, og så heder det endda, at jeg ingen ting har gjort for Ekdals! Jeg kan forsikre dig, de mennesker har sandelig voldt mig udgifter nok.

GREGERS.

Har du bogført nogen af de udgifter?

WERLE.

Hvorfor spør' du om det?

GREGERS.

Å, det har så sine årsager. Hør, sig mig, — den tid, da du tog dig så varmt af din gamle vens søn, — var ikke det netop just som han skulde til at gifte sig!

WERLE.

Ja, hvor pokker, — hvor kan jeg efter så mange års forløb —?

GREGERS.

Du skrev mig den gang et brev til, — et forretningsbrev naturligvis; og i en efterskrift stod der, ganske kort, at Hjalmar Ekdal havde giftet sig med en frøken Hansen.

WERLE.

Ja, det var jo ganske rigtig; hun hed så.

GREGERS.

Men du skrev ikke noget om, at den frøken Hansen var Gina Hansen, — vor forhenværende husjomfru.

WERLE

(ler spotsk, men tvungent).

Nej, for jeg tænkte såmænd ikke, at du interesserte dig så særligt for vor forhenværende husjomfru.

GREGERS.

Det gjorde jeg heller ikke. Men — (sænker stemmen.) her var nok andre i huset, som interesserte sig særligt for hende.

WERLE.

Hvad mener du med det? (bruser imod ham.) Du sigter da vel aldrig til mig!

GREGERS
(sagte, men fast).

Jo, jeg sigter til dig.

WERLE.

Og det vover du —! Det understår du dig —! Hvor kan han, den utaknemmelige, han, fotografen —; hvor tør han driste sig til at komme med slige sigtelser!

GREGERS.

Hjalmar har ikke med et ord rørt ved dette her. Jeg tror ikke, han har så meget som en anelse om noget sligt.

WERLE.

Men hvor har du det da fra? Hvem har kunnet sige noget sådant?

GREGERS.

Det har min stakkers ulykkelige mor sagt. Og det var sidste gang jeg så hende.

WERLE.

Din mor! Ja, kunde jeg ikke næsten tænke det! Hun og du, — I holdt altid sammen. Det var hende, som fra først af fik dit sind vendt bort ifra mig.

GREGERS.

Nej, det var alt det, hun måtte lide og døje, til hun bukked under og gik så ynkelig til grunde.

WERLE.

Å, hun måtte slet ingen ting lide og døje; ikke mere, end så mange andre, i al fald! Men sygelige, overspændte mennesker er der ikke noget udkomme med. Det har nok jeg fåt føle. — Og så går du og bærer på en slig mistanke, — går og roder dig ned i alskens gamle rygter og bagvaskelser imod din egen far. Hør nu, Gregers, jeg synes sandelig, du i din alder kunde ta' dig noget nyttigere til.

GREGERS.

Ja, det turde nok være på tiden.

WERLE.

Så vilde kanske også dit sind bli' lettere, end det nu lader til at være. Hvad skal det føre til, at du går år ud og år ind der oppe på værket, sidder og træller som en simpel kontorbetjent, ikke vil oppebære en skilling over den almindelige månedsløn? Det er jo ren dårskab af dig.

GREGERS.

Ja, dersom jeg var så ganske viss på det.

WERLE.

Jeg forstår dig jo nok. Du vil være uafhængig, vil ikke skylde mig noget. Men nu er der netop anledning for dig til at bli' uafhængig, din egen herre i et og alt.

GREGERS.

Så? Og på hvad måde —?

WERLE.

Da jeg skrev dig til, at du så nødvendig måtte komme ind til byen nu straks — hm —

GREGERS.

Ja, hvad er det egentlig, du vil mig? Jeg har hele dagen gåt og ventet på at få vide det.

WERLE.

Jeg vil foreslå dig, at du går ind som deltager i firmaet.

GREGERS.

Jeg! I dit firma? Som kompagnon?

WERLE.

Ja. Vi behøvte jo ikke stadig at være sammen for det. Du kunde jo overtage forretningerne her i byen, og så flytted jeg op til værket.

GREGERS.

Vilde du?

WERLE.

Ja, ser du, jeg er ikke længere så arbejdsfør, som jeg tidligere var. Jeg blir nødt til at skåne øjnene, Gregers; for de er begyndt at bli' noget svage.

GREGERS.

Det har de jo altid været.

WERLE.

Ikke som nu. Og så desuden, — omstændighederne kunde kanske gøre det ønskeligt for mig at bo der oppe — i al fald for en tid.

GREGERS.

Noget sligt havde jeg aldrig tænkt mig.

WERLE.

Hør nu, Gregers; der er jo så mangt og meget, som skiller imellem os. Men vi er jo dog far og søn alligevel. Jeg synes, vi måtte kunne komme til en slags forståelse med hinanden.

GREGERS.

Sådan i det ydre, mener du vel?

WERLE.

Nå, det var jo i al fald noget. Tænk over det, Gregers. Synes du ikke, det måtte kunne la' sig gøre? Hvad?

GREGERS
(ser på ham med kolde øjne).

Her stikker noget under.

WERLE.

Hvorledes det?

GREGERS.

Der må være noget, som du har brug for mig til.

WERLE.

I så nært et forhold som vort har den ene vel altid brug for den anden.

GREGERS.

Ja, man siger jo så.

WERLE.

Jeg vilde gerne ha' dig hjemme hos mig nu en tid. Jeg er en ensom mand, Gregers; har altid følt mig ensom, — hele mit liv igennem; men mest nu, da jeg begynder at drage på alderen. Jeg trænger til at ha' nogen om mig. —

GREGERS.

Du har jo fru Sørby.

WERLE.

Ja, det har jeg; og hun er, så at sige, ble't mig næsten uundværlig. Hun er kvik, har et jævnt sind; hun liver op i huset; — og det kan jeg så sårt trænge til.

GREGERS.

Nå ja; men så har du det jo altså, som du ønsker det.

WERLE.

Ja, men jeg er bange, det kan ikke bli' ved. En kvinde i slige forhold kommer let i en skæv stilling lige over for verden. Ja, jeg havde nær sagt, at en mand er heller ikke tjent med det.

GREGERS.

Å, når en mand gir slige middagsselskaber som du, så kan han visst vove adskilligt.

WERLE.

Ja, men hun, Gregers? Jeg er bange for, at hun ikke længer vil finde sig i det. Og selv om hun gjorde det, — selv om hun af hengivenhed for mig satte sig ud over folkesnak og bagvaskelse og sligt noget —? Synes da du, Gregers, du med din stærkt udprægede retfærdighedsfølelse —

GREGERS
(afbryder ham).

Sig mig kort og godt én ting. Tænker du på at gifte dig med hende?

WERLE.

Og hvis jeg nu tænkte på sådant noget? Hvad så?

GREGERS.

Ja, det spør' jeg også. Hvad så?

WERLE.

Vilde det være dig så aldeles uovervindelig imod?

GREGERS.

Nej, aldeles ikke. Ikke på nogen måde.

WERLE.

Ja, for jeg kunde jo ikke vide, om det kanske af hensyn til din afdøde mors minde —

GREGERS.

Jeg er ikke overspændt

WERLE.

Nå, hvad du end er eller ikke er, så har du i al fald lettet en tung sten fra mit bryst. Det er mig overmåde kært, at jeg tør gøre regning på din tilslutning i denne sag.

GREGERS
(ser ufravendt på ham).

Nu skønner jeg, hvad det er, du vil bruge mig til.

WERLE.

Bruge dig til? Hvad er dog det for et udtryk!

GREGERS.

Å, lad os ikke være kræsne i valg af ord; — ikke på to mands hånd i al fald. (ler kort.) Ja så da! Derfor var det altså, at jeg, død og plage, måtte indfinde mig i byen i egen person. I anledning af fru Sørby skal der arrangeres familjeliv her i huset. Tablå mellem far og søn! Det blir noget nyt, det!

WERLE.

Hvor tør du tale i den tone!

GREGERS.

Når har her været familjeliv? Aldrig så længe jeg kan mindes. Men nu har man sagtens behov for en smule af den slags. For det vil jo unægtelig ta' sig godt ud, når det kan fortælles, at sønnen — på pietetens vinger — er ilet hjem til den aldrende faders brudgomsfest. Hvad blir der så igen af alle rygterne om, hvad den stakkers afdøde måtte lide og døje? Ikke et fnug. Hendes søn slår dem jo til jorden.

WERLE.

Gregers, — jeg tror ikke, der findes den mand i verden, der er dig så meget imod som jeg.

GREGERS
(sagte).

Jeg har set dig på for nært hold.

WERLE.

Du har set mig med din mors øjne. (sænker stemmen lidt.) Men du skulde huske på, at de øjne var — omtåget en gang iblandt.

GREGERS
(bævende).

Jeg forstår, hvad du sigter til. Men hvem bær' skylden for mors ulykkelige svaghed? Det gør du og alle disse —! Den sidste af dem var dette fruentimmer, som Hjalmar Ekdal blev makket sammen med, da du ikke længer — å!

WERLE
(trækker på skuldrene).

Ord til andet, som om jeg hørte din mor.

GREGERS
(uden at agte på ham).

— og der sidder han nu, han med sit store troskyldige barnesind midt i bedraget, — lever under tag sammen med en slig en, og véd ikke, at det, han kalder sit hjem, er bygget på en løgn! (et skridt nærmere.) Når jeg ser tilbage på al din færd, da er det, som om jeg så ud over en slagmark med knuste menneskeskæbner langs alle vejene.

WERLE.

Jeg tror næsten, at kløften er for bred imellem os to.

GREGERS
(bukker behersket).

Det har jeg observeret; og derfor tar jeg også min hat og går.

WERLE.

Går du! Ud af huset?

GREGERS.

Ja. For nu øjner jeg endelig én gang en opgave at leve for.

WERLE.

Hvad er det for en opgave?

GREGERS.

Du vilde bare le, ifald du hørte det.

WERLE.

En ensom mand ler ikke så let, Gregers.

GREGERS
(peger ud mod baggrunden).

Se, far, — der leger kammerherrerne blindebuk med fru Sørby. — God nat og far vel.

(Han går ud i baggrunden til højre. Latter og løjer høres fra selskabet, der kommer til syne i den ydre stue.)

WERLE
(mumler hånligt efter GREGERS).

He —! Stakker, — og så siger han, at han ikke er overspændt!

ANDEN AKT.

(HJALMAR EKDALS atelier. Rummet, der er temmelig stort, ses at være et loftværelse. Til højre er der skråtag med store glasruder, halvt tildækkede af et blåt forhæng. Oppe i hjørnet til højre er indgangsdøren foran på samme side en dør til dagligstuen. På væggen til venstre er ligeledes to døre og mellem disse en jernovn På bagvæggen er en bred dobbeltdør, indrettet til at skyde til siderne. Atelieret er tarveligt men hyggeligt indrettet og udstyret. Mellem dørene til højre, lidt fra væggen, står en sofa med et bord og nogle stole; på bordet en tændt lampe med skærm; i ovnskrogen en gammel lænestol. Forskellige fotografiske apparater og instrumenter står opstillet hist og her i rummet. Ved bagvæggen, til venstre for dobbeltdøren, står en reol, hvori nogle bøger, æsker og flasker med kemiske stoffer, forskellige slags redskaber, værktøj og andre genstande. Fotografier og småting, som pensler, papir og lignende, ligger på bordet.)

(GINA EKDAL sidder på en stol ved bordet og syr. HEDVIG sidder i sofaen med hænderne foran øjnene og tommelfingrene i ørerne og læser i en bog.)

GINA
(skotter et par gange, ligesom med dulgt bekymring, hen til hende; derpå siger hun):

Hedvig!

HEDVIG
(hører det ikke).

GINA
(højere).

Hedvig!

HEDVIG
(tar hænderne fra og ser op).

Ja, mor?

GINA.

Snille Hedvig, nu må du ikke sidde og læse længer.

HEDVIG.

Å men, mor, kan jeg da ikke få læse lidt til? Bare lidt!

GINA.

Nej, nej, nu skal du lægge den bogen ifra dig. Din far liker det ikke; han selv læser aldrig om kvellerne.

HEDVIG
(lukker bogen).

Nej, far bryr sig nu ikke så stort om at læse, han.

GINA
(lægger sytøjet til side og tar en blyant og et lidet hæfte på bordet).

Kan du huske, hvor meget vi gav ud for smørret idag?

HEDVIG.

Det var 1 krone og 65 øre.

GINA.

Det er rigtig. (noterer.) Det er svært, hvad her bruges af smør her i huset. Og så var det til spegepølse og til ost, — lad mig se — (noterer.), — og så var det til skinke — hm — (summerer.) Ja, der har vi straks —

HEDVIG.

Og så kommer øllet til.

GINA.

Ja, det forstår sig. (noterer.) Det løber op; men det må jo til.

HEDVIG.

Og så behøvte jo ikke du og jeg noget varmt til middag, siden far var ude.

GINA.

Nej; og det var jo bra'. Nå, og så tog jeg jo også ind otte kroner og femti for fotografierne.

HEDVIG.

Tænk, — blev det så meget!

GINA.

Akkurat otte kroner og femti.

(Taushed. GINA tar atter sit sytøj. HEDVIG tar papir og blyant og gir sig til at tegne noget, med den venstre hånd skyggende for øjnene.)

HEDVIG.

Er det ikke morsomt at tænke sig, at far er i stort middagsselskab hos grosserer Werle?

GINA.

Du kan da ikke sige, at det er hos grossereren, han er. Det var jo sønnen, som sendte bud efter ham (lidt efter.) Vi har jo ikke noget med den grossereren at gøre.

HEDVIG.

Jeg glæder mig så umådelig til, at far skal komme hjem. For han lovte, at han skulde be' fru Sørby om noget godt til mig.

GINA.

Ja, der vanker samænd nok af gode ting i det huset, kan du tro.

HEDVIG

(tegner fremdeles).

Lidt sulten er jeg næsten også.

GAMLE EKDAL, med papirpakken under armen og en anden pakke i frakke-lommen, kommer ind gennem gangdøren.)

GINA.

Hvor sent bedstefar kommer hjem idag.

EKDAL.

De havde stængt kontoret. Måtte vente hos Gråberg. Og så fik jeg gå igennem — hm.

HEDVIG.

Gav de dig noget nyt at skrive af, bedstefar?

EKDAL.

Hele pakken her. Vil du bare se.

GINA.

Det var jo bra'.

HEDVIG.

Og i lommen har du også en pakke.

EKDAL.

Så? Snak; det er ikke noget. (sætter stokken fra sig i krogen.) Det blir arbejde for lang tid, dette her, Gina. (trækker den ene halvdør på bagvæggen lidt tilside.) Hys! (kikker en stund ind i rummet og skyder atter døren forsigtigt for.) He—he! De sover såmænd alle i hob. Og hun selv har lagt sig i kurven. He—he!

HEDVIG.

Er du viss på, at hun ikke fryser i den kurven, bedstefar?

EKDAL.

Kan du tænke sligt! Fryser? I alt det strå? (går mod den øverste dør til venstre.) Jeg finder vel fyrstikker?

GINA.

Fyrstikkerne står på kommoden.

(EKDAL går ind i sit værelse.)

HEDVIG.

Det var rigtig godt, at bedstefar fik alt det at skrive igen.

GINA.

Ja, stakkers gamle far; så tjener han sig da en liden lommeskilling.

HEDVIG.

Og så kan han ikke sidde hele formiddagen der nede på den fæle madam Eriksens restauration.

GINA.

Det også, ja.

(kort taushed.)

HEDVIG.

Tror du, de sidder ved middagsbordet endnu?

GINA.

Vorherre véd; det kan såmænd gerne hænde, det.

HEDVIG.

Tænk, al den dejlige mad, som far får at spise! Jeg er viss på, at han er glad og fornøjet, når han kommer. Tror du ikke det, mor?

GINA.

Jo; men tænk, om vi nu kunde fortælle ham, at vi havde fåt værelset lejet bort.

HEDVIG.

Men det behøves ikke ikveld.

GINA.

A, det kunde nok komme godt med, du. Og det står jo der til ingen nytte.

HEDVIG.

Nej, jeg mener, det behøves ikke, for ikveld er far godt oplagt alligevel. Det er bedre, at vi har det med værelset til en anden gang.

GINA
(ser over til hende).

Er du glad, når du har noget godt at fortælle far, når han kommer hjem om kvellerne?

HEDVIG.

Ja, for så blir her mere fornøjeligt.

GINA
(tænker hen for sig).

Å ja, der er noget i det.

(GAMLE EKDAL kommer ind igen og vil gå ud gennem den forreste dør til venstre.)

GINA
(vender sig halvt på stolen).

Skal bedstefar ha' noget i køkkenet?

EKDAL.

Skulde så, ja. Bliv bare siddende.
(går ud.)

GINA.

Han roder da vel ikke med gløderne derude? (venter en stund.) Hedvig, se du efter, hvad han tar sig til.

(EKDAL kommer ind igen med en liden mugge med dampende vand.)

HEDVIG.

Henter du varmt vand, bedstefar?

EKDAL.

Ja, jeg gør. Skal bruge det til noget. Jeg må skrive; og så er blækket ble't jørmet som en grød, — hm.

GINA.

Men bedstefar skulde da spise kveldsmaden først. Den er jo sat ind.

EKDAL.

Det får være det samme med kveldsmaden, Gina. Har svært travlt, siger jeg. Jeg vil ikke ha' nogen ind på kammerset til mig. Ikke nogen, — hm.

(Han går ind i sit værelse. GINA og HEDVIG ser på hinanden.)

GINA

(sagte).

Kan du skønne, du, hvor han har fåt penge fra?

HEDVIG.

Han har visst fåt af Gråberg.

GINA.

Å langt ifra. Gråberg sender jo altid pengene til mig.

HEDVIG.

Så må han ha' fåt sig en flaske på borg et steds.

GINA.

Stakkers gamlefar, de borger nok ikke ham noget.

(HJALMAR EKDAL, overfrakke og med en grå filthat, kommer ind fra højre.

GINA
(kaster sytøjet og rejser sig).

Nej men, Ekdal, er du alt der igen!

HEDVIG
(samtidigt, springer op).

Tænk, at du kommer nu, far!

HJALMAR
(sætter hatten fra sig).

Ja, nu gik nok de fleste.

HEDVIG.

Så tidlig?

HJALMAR.

Ja, det var jo et middagsselskab.
(vil trække yderfrakken af.)

GINA.

Lad mig hjælpe dig.

HEDVIG.

Jeg også.
(De trækker frakken af ham; GINA hænger den op på bagvæggen.)

HEDVIG.

Var der mange der, far?

HJALMAR.

Å nej, ikke mange. Vi var så en 12—14 personer til bords.

GINA.

Og du fik vel snakke med dem alle sammen?

HJALMAR.

Å ja, lidt; men det var nu især Gregers, som la' beslag på mig.

GINA.

Er Gregers lige styg endnu?

HJALMAR.

Nå, han ser jo ikke videre godt ud. — Er ikke den gamle kommet hjem?

HEDVIG.

Jo, bedstefar sidder inde og skriver.

HJALMAR.

Sa' han noget?

GINA.

Nej, hvad skulde han sige?

HJALMAR.

Nævnte han ikke noget om —? Jeg synes, jeg hørte, at han havde været hos Gråberg. Jeg vil gå lidt ind til ham.

GINA.

Nej, nej, det er ikke værdt —

HJALMAR.

Hvorfor ikke det? Sa' han, at han ikke vilde ha' mig ind?

GINA.

Han vil nok ikke ha' nogen ind i kveld —

HEDVIG
(gør tegn).

Hm—hm!

GINA
(mærker det ikke).

— han har været her og hentet sig varmt vand

HJALMAR.

Aha, sidder han og —?

GINA.

Ja, han gør nok det.

HJALMAR.

Herregud, — min stakkers gamle hvidhårede far —! Ja, lad ham så bare sidde og gøre sig rigtig dygtig tilgode.

(GAMLE EKDAL, i husfrakke og med tændt tobakspibe, kommer fra sit værelse.)

EKDAL.

Kommen hjem? Syntes nok, jeg hørte, det var dig, som snakked.

HJALMAR.

Jeg kom nu netop.

EKDAL.

Du så mig nok ikke, du?

HJALMAR.

Nej; men de sa', du var gåt igennem —; og så vilde jeg følge dig.

EKDAL.

Hm, snilt af dig, Hjalmar. — Hvad var det for nogen, alle de folk?

HJALMAR.

Å, det var forskellige. Der var kammerherre Flor og kammerherre Balle og kammerherre Kaspersen og kammerherre — så og så; jeg véd ikke —

EKDAL

(nikker).

Hører du d e t, Gina! Han har været sammen med bare kammerherrer.

GINA.

Ja, det er nok svært fint i det huset nu.

HEDVIG.

Sang de kammerherrerne, far? Eller læste de noget op?

HJALMAR.

Nej, de bare vrøvled. Så vilde de ha' mig til at deklamere for sig; men det fik de mig ikke til.

EKDAL.

Fik de dig ikke til det, du?

GINA.

Det kunde du da gerne ha' gjort.

HJALMAR.

Nej; en skal ikke straks stå på pinde for alle og enhver. (spadserer om på gulvet.) Jeg gør det i al fald ikke.

EKDAL.

Nej, nej; Hjalmar er ikke så lige til, han.

HJALMAR.

Jeg véd ikke, hvorfor jeg just skal sørge for underholdningen, når jeg er ude engang iblandt. Lad de andre anstrænge sig. Der går de fyrene fra det ene madhus til det andet og æder og drikker dag ud og dag ind. Lad dem så værs'go' gøre nytte for al den gode mad, de får.

GINA.

Men det sa'• du da vel ikke?

HJALMAR

(nynner).

Hå—hå—hå—; de fik såmænd høre noget af hvert.

EKDAL.

Og det var til kammerherrerne selv!

HJALMAR.

Det er ikke frit for det. (henkastende.) Siden kom vi i en liden dispŷt om Tokayervin.

EKDAL.

Tokayervin, du? Det er en fin vin, det.

HJALMAR
(standser).

Den kan være fin. Men jeg skal sige dig, ikke alle årgangene er lige fine; det kommer alt an på, hvor meget solskin druerne har fåt.

GINA.

Nej, du véd da også al tingen, du, Ekdal.

EKDAL.

Og det gav de sig til at disputere om?

HJALMAR.

De vilde prøve på det; men så fik de den besked, at det var ligedan med kammerherrer. Af dem var heller ikke alle årgange lige fine — blev der sagt.

GINA.

Nej, hvad du kan finde på!

EKDAL.

He—he! Og det fik de på sin tallerken?

HJALMAR.

Lige op i øjnene fik de det.

EKDAL.

Du, Gina, han sa' det lige op i øjnene på kammerherrerne.

GINA.

Nej, tænk, lige op i øjnene.

HJALMAR.

Ja, men jeg vil ikke ha', at der skal tales om det. Sligt fortæller man ikke. Det hele gik jo også af i al venskabelighed, naturligvis. Det var jo hyggelige, gemytlige mennesker; hvorfor skulde jeg så såre dem? Nej!

EKDAL.

Men lige op i øjnene —

HEDVIG
(indsmigrende).

Hvor morsomt det er at se dig i kjole. Du tar dig godt ud i kjole, far!

HJALMAR.

Ja, synes du ikke det? Og denne her sidder virkelig meget upåklageligt. Den passer næsten som om den var sydd til mig; — lidt trang i armhullerne kanske — ; hjælp mig, Hedvig. (trækker kjolen af.) Jeg tar heller jakken på. Hvor har du jakken, Gina?

GINA.

Her er den.
(bringer jakken og hjælper ham.)

HJALMAR.

Se så! Husk endelig på, at Molvik får kjolen igen straks imorgen tidlig.

GINA
(lægger den hen).

Det skal nok bli' besørget.

HJALMAR
(strækker sig).

Ah, det kendes dog ligesom mere hjemligt. Og en sådan løs og ledig husdragt passer også bedre til min hele skikkelse. Synes ikke du det, Hedvig?

HEDVIG.

Jo, far!

HJALMAR.

Når jeg således slår halstørklædet ud i et par flagrende ender —; se her! Hvad?

HEDVIG.

Ja, det tar sig så godt ud til knebelsbarten og til det store krøllede håret.

HJALMAR.

Krøllet vil jeg ikke egentlig kalde det; jeg vil snarere sige lokket.

HEDVIG.

Ja, for det er så storkrøllet.

HJALMAR.

Egentlig lokket.

HEDVIG
(lidt efter, trækker ham i jakken).

Far!

HJALMAR.

Nå, hvad er det?

HEDVIG.

Å, du véd godt, hvad det er.

HJALMAR.

Nej visst véd jeg ikke, nej.

HEDVIG
(ler og klynker).

Å jo, far; nu skal du ikke pine mig længer!

HJALMAR.

Men hvad er det da?

HEDVIG
(rusker i ham).

Å snak; kom nu med det, far! Du véd jo alt det gode, du lovte mig.

HJALMAR.

Å — nej tænk, at jeg skulde glemme det!

HEDVIG.

Nej, du vil bare narre mig, far! Å, det er skam af dig! Hvor har du det henne?

HJALMAR.

Jo, så sandelig glemte jeg det ikke. Men bi lidt! Jeg har noget andet til dig, Hedvig.
(går hen og søger i kjolelommerne.)

HEDVIG
(hopper og klapper i hænderne).

Å mor, mor!

GINA.

Ser du; når du bare gir tid, så —

HJALMAR
(med et papir).

Se, her har vi den.

HEDVIG.

Det der? Det er jo bare et papir.

HJALMAR.

Det er spiseseddelen, du; hele spiseseddelen. Her står „Menu"; det betyder spiseseddel.

HEDVIG.

Har du ikke noget andet?

HJALMAR.

Jeg har jo glemt det andet, hører du. Men du kan tro mig på mit ord: det er en dårlig fornøjelse med det slikkeri. Sæt dig nu bort til bordet og læs på den seddelen, så skal jeg siden beskrive dig, hvorledes retterne smager. Se der, Hedvig.

HEDVIG

(svælger gråden),

Tak.

(Hun sætter sig, men uden at læse: GINA gør tegn til hende; HJALMAR mærker det.)

HJALMAR

(driver om på gulvet).

Det er da også de utroligste ting, en familjeforsørger har at tænke på; og glemmer en bare det aller ringeste, — straks skal en se sure miner. Nå, en vænner sig til det også. (standser ved ovnen hos den gamle.) Har du kikket der ind i aften, far?

EKDAL.

Ja, du kan vel tænke dig det. Hun er gåt i kurven.

HJALMAR.

Nej, er hun gåt i kurven! Hun begynder altså at vænne sig til den.

EKDAL.

Ja, du; det var jo det, jeg spåde. Men nu, ser du, nu er der nogen små grejer til —

HJALMAR.

Nogen forbedringer, ja.

EKDAL.

Men de må gøres, du.

HJALMAR.

Ja, lad os snakke lidt om de forbedringerne, far. Kom her, så sætter vi os i sofaen.

EKDAL.

Ja nok! Hm, tror, jeg vil stoppe piben først; — må nok renske den også. Hm.

(han går ind i sit værelse.)

GINA

(smiler til HJALMAR).

Renske piben, du.

HJALMAR.

Å ja, ja, Gina, lad ham bare —; den stakkers skibbrudne gubbe. — Ja, de forbedringerne, — dem er det bedst, vi får fra hånden imorgen.

GINA.

Imorgen får du nok ikke tid, Ekdal.

HEDVIG

(indfaldende).

Å jo visst, mor!

GINA.

— for husk på de kopierne, som skal retuseres; her har nu været så mange bud efter dem.

HJALMAR.

Se så; er det nu de kopierne igen? De skal nok bli' færdige. Er her kanske kommet nye bestillinger også?

GINA.

Nej desværre; imorgen har jeg ikke andet end de to portrætterne, som du véd.

HJALMAR.

Ikke noget andet? Å nej, når man ikke griber sig an, så —

GINA.

Men hvad skal jeg da gøre? Jeg sætter jo i aviserne alt det jeg årker, synes jeg.

HJALMAR.

Ja, aviserne, aviserne; du ser, hvad det hjælper til. Og så har der vel ikke været nogen og set på værelset heller?

GINA.

Nej. endnu ikke.

HJALMAR.

Det var jo at vente. Når man ikke er om sig, så —. Man må ta' sig rigtig sammen, Gina!

HEDVIG

(går imod ham).

Skal jeg ikke ta' fløjten til dig, far?

HJALMAR.

Nej; ingen fløjte; jeg behøver ingen glæder her i verden. (driver om.) Jo, jeg skal såmænd arbejde imorgen; det skal ikke mangle på det. Jeg skal visst arbejde så længe mine kræfter strækker til —

GINA.

Men, kære snille Ekdal, det var da ikke så, jeg mente.

HEDVIG.

Far, skal jeg ikke sætte ind en flaske øl?

HJALMAR.

Nej, aldeles ikke. Der behøves ingen ting for mig. — — (standser.) Øl? — Var det øl, du talte om?

HEDVIG
(livlig).

Ja, far; dejlig friskt øl.

HJALMAR.

Nå, — når du endelig vil, så kan du jo gerne sætte ind en flaske.

GINA.

Ja, gør det; så skal vi ha' det hyggeligt.

(HEDVIG løber mod køkkendøren.)

HJALMAR
(ved ovnen, standser hende, ser på hende, griber hende om hodet og trykker hende op til sig).

Hedvig! Hedvig!

HEDVIG
(glad og i tårer).

Å du snille far!

HJALMAR.

Nej, kald mig ikke så. Der har jeg siddet og ta't for mig ved den rige mands bord, — siddet og svælget ved det bugnende taffel —! Og så kunde jeg endda —!

GINA
(sidder ved bordet).

Å snak, snak, Ekdal.

HJALMAR.

Jo! Men I må ikke regne det så nøje med mig. I véd jo, at jeg holder af jer alligevel.

HEDVIG

(slår armene om ham).

Og vi holder så umådelig af dig, far!

HJALMAR.

Og skulde jeg være urimelig en gang imellem, så — Herregud — husk på, at jeg er en mand, som bestormes af sorgernes hær. Nå! (tørrer øjnene.) Ikke øl i en sådan stund. Giv mig fløjten.

(HEDVIG løber til reolen og henter den.)

HJALMAR.

Tak! Sådan, ja. Med fløjten i hånd, og med jer to omkring mig — å!

(HEDVIG sætter sig ved bordet hos GINA; HJALMAR går frem og tilbage, sætter stærkt i og spiller en bøhmisk folkedans, men i et langsomt elegisk tempo og med følsomt foredrag.)

HJALMAR

(afbryder melodien, rækker GINA den venstre hånd og siger bevæget):

Lad det kun være trangt og tarveligt under vort tag, Gina. Det er dog hjemmet. Og det siger jeg: her er godt at være.

(Han begynder atter at spille; straks efter banker det på gangdøren.)

GINA

(rejser sig).

Hys, Ekdal, — jeg tror der kommer nogen.

HJALMAR

(lægger fløjten i reolen).

Se så igen!

(GINA går hen og åbner døren.)

GREGERS WERLE
(ude i gangen).

Om forladelse —

GINA
(viger lidt tilbage).

Å!

GREGERS.

— er det ikke her, fotograf Ekdal bor?

GINA.

Jo, det er.

HJALMAR
(går hen imod døren).

Gregers! Er du der alligevel? Nå, så kom ind da.

GREGERS
(kommer ind).

Jeg sa' dig jo, at jeg vilde se op til dig.

HJALMAR.

Men ikveld —? Er du gåt fra selskabet?

GREGERS.

Både fra selskabet og fra familjehjemmet. — God aften, fru Ekdal. Jeg véd ikke, om De kan kende mig igen?

GINA.

Å, jo; unge herr Werle er ikke så svær at kende igen.

GREGERS.

Nej, jeg ligner jo min mor; og hende mindes De sagtens.

HJALMAR.

Er du gåt fra huset, siger du?

GREGERS.

Ja, jeg er flyttet hen på et hotel.

HJALMAR.

Ja så. Nå, siden du er kommen, så ta' af dig og slå dig ned.

GREGERS.

Tak.

(trækker yderfrakken af. Han er nu omklædt, i en simpel grå klædesdragt af landligt snit.)

HJALMAR.

Her, i sofaen. Gør dig det mageligt.

(GREGERS sætter sig i sofaen, HJALMAR på en stol ved bordet.)

GREGERS
(ser sig omkring).

Så her er det altså du holder til, Hjalmar. Her bor du altså.

HJALMAR.

Dette her er atelieret, som du vel ser —

GINA.

Men her er nu rummeligere; og derfor så holder vi os helst her ude.

HJALMAR.

Vi bode bedre før; men denne lejligheden har én stor fordel: her er sådanne prægtige ydre rum —

GINA.

Og så har vi et værelse på den andre siden af gangen, som vi kan leje ud.

GREGERS
(til HJALMAR).

Se, se, — du har logerende også.

HJALMAR.

Nej, ikke endnu. Det går ikke så fort, ser du; man må være om sig. (til HEDVIG.) Men det var det øllet, du.

HEDVIG

(nikker og går ud i køkkenet).

GREGERS.

Det er altså din datter?

HJALMAR.

Ja, det er Hedvig.

GREGERS.

Og hun er jo eneste barn?

HJALMAR.

Hun er det eneste, ja. Hun er vor højeste glæde i verden, og — (sænker stemmen.) hun er også vor dybeste sorg, Gregers.

GREGERS.

Hvad er det, du siger!

HJALMAR.

Ja du; for der er al truende fare for, at hun kommer til at miste synet.

GREGERS.

Blir blind!

HJALMAR.

Ja. Endnu er bare de første tegn at spore; og det kan jo gå bra' en tid endnu. Men lægen har varslet os. Det kommer ubønhørligt.

GREGERS.

Dette her er jo en skrækkelig ulykke. Hvorledes har hun fåt det?

HJALMAR
(sukker).

Arveligt, rimeligvis.

GREGERS
(studsende).

Arveligt?

GINA.

Ekdals mor havde også svagt syn.

HJALMAR.

Ja, det siger far; jeg kan jo ikke huske hende.

GREGERS.

Stakkers barn. Og hvorledes tar hun det?

HJALMAR.

Å, du kan da tænke, vi nænner ikke at sige hende sligt. Hun aner ingen fare. Glad og sorgløs og kviddrende som en liden fugl flagrer hun ind i livets evige nat. (overvældet.) Å, det er så knusende svært for mig, Gregers.

(HEDVIG bringer et bræt med øl og glasse, som hun sætter på bordet.)

HJALMAR
(stryger hende over hodet).

Tak, tak, Hedvig.

HEDVIG
(lægger armen om hans hals og hvisker ham i øret).

HJALMAR.

Nej. Ikke smørrebrød nu. (ser hen.) Ja, kanske Gregers tar et stykke?

GREGERS
(afværgende).

Nej, nej tak.

HJALMAR
(fremdeles vemodig).

Nå, du kan jo sætte lidt ind alligevel. Skulde du ha' en skalk, så var det bra'. Og så la' det være tilstrækkelig smør på, du.

HEDVIG
(nikker fornøjet og går ud i køkkenet igen).

GREGERS
(som har fulgt hende med øjnene).

Hun ser da ellers nok så frisk og sund ud. synes jeg.

GINA.

Ja, ellers mankerer hun, Gud ske lov. ingen tingen.

GREGERS.

Hun kommer visst til at ligne Dem med tiden, fru Ekdal. Hvor gammel kan hun nu være?

GINA.

Hedvig er nu snart akkurat fjorten år; hun har jebursdag i overmorgen.

GREGERS.

Temmelig stor for sin alder da.

GINA.

Ja, hun er skudt svært op i det sidste året.

GREGERS.

På dem, som vokser op, ser en bedst, hvor gammel en selv blir. — Hvor længe er det nu De har været gift?

GINA.

Nu har vi været gift i —; jaha, snart i femten år.

GREGERS,

Nej, tænk, er det så længe!

GINA

(blir opmærksom; ser på ham).

Ja det er det da rigtignok.

HJALMAR.

Ja visst er det så. Femten år på nogen få måneder nær. (slår over.) Det må ha' været lange år for dig der oppe på værket, det, Gregers.

GREGERS.

De var lange så længe jeg leved dem; — nu bagefter véd jeg næsten ikke, hvor den tiden er ble't af.

(GAMLE EKDAL kommer fra sit værelse, uden piben, men med sin gammeldagse uniformshue på hodet; hans gang er lidt ustø.)

EKDAL.

Se så, du, Hjalmar, nu kan vi sætte os og snakke om dette her — hm. Hvad var det nu for noget?

HJALMAR

(går imod ham).

Far, her er nogen. Gregers Werle —. Jeg véd ikke, om du kan huske ham.

EKDAL

(ser på GREGERS, som har rejst sig).

Werle? Er det sønnen, det? Hvad er det, han vil mig?

HJALMAR.

Ingen ting; det er til mig, han kommer.

EKDAL.

Nå, så der er ikke noget på færde?

HJALMAR.

Nej visst ikke, nej.

EKDAL

(svinger med armen).

Ikke for det, ser du; jeg er ikke ræd, men —

GREGERS

(går hen til ham).

Jeg vilde bare hilse Dem fra de gamle jagttomterne, løjtnant Ekdal.

EKDAL.

Jagttomterne?

GREGERS.

Ja, deroppe rundt omkring Højdalsværket.

EKDAL.

Nå, der oppe. Ja, der var jeg godt kendt før i tiden.

GREGERS.

Den gang var De slig en vældig jæger.

EKDAL.

Var så, ja. Kan nok være, det. De ser på munduren. Jeg spør ikke nogen om lov til at bære den her inde. Bare jeg ikke går i gaderne med den, så —

(HEDVIG bringer en tallerken smørrebrød, som hun sætter på bordet.)

HJALMAR.

Sæt dig nu, far, og få dig et glas øl. Vær så god, Gregers.

(EKDAL mumler og stavrer hen til sofaen. GREGERS sætter sig på stolen nærmest ved ham, HJALMAR på den anden side af GREGERS. GINA sidder lidt fra bordet og syr; HEDVIG står hos sin far.)

GREGERS.

Kan De mindes det, løjtnant Ekdal, når Hjalmar og jeg var oppe og besøgte Dem om sommeren og i juletiden.

EKDAL.

Var De? Nej, nej, nej, det sanser jeg ikke. Men tør nok sige, jeg har været en glup jæger, jeg. Bjørn har jeg også skudt. Har skudt hele ni.

GREGERS
(ser deltagende på ham).

Og nu jager De aldrig mere.

EKDAL.

Å, skal ikke sige det, far. Jager nok en gang iblandt. Ja, ikke på den måden, da. For skogen, ser De, — skogen, skogen —! (drikker.) Står skogen bra' deroppe nu?

GREGERS.

Ikke så gild som i Deres tid. Den er hugget svært ud.

EKDAL.

Hugget ud? (sagtere og ligesom ræd.) Det er farlig gerning, det. Det dra'r efter sig. Der er hævn i skogen.

HJALMAR
(fylder i hans glas).

Vær så god; lidt til, far.

GREGERS.

Hvorledes kan en mand som De, — slig en friluftsmand, — leve midt i en kvalm by, her inde mellem fire vægge?

EKDAL
(ler småt og skotter til HJALMAR).

Å, her er ikke så ilde her. Slet ikke så ilde.

GREGERS.

Men alt det, som Deres sind er vokset sammen med? Denne svale strygende luftningen, dette fri livet i skog og på vidder, mellem dyr og fugl —?

EKDAL
(smiler).

Hjalmar, skal vi vise ham det?

HJALMAR
(hurtig og lidt forlegen).

Å nej, nej, far; ikke i aften.

GREGERS.

Hvad vil han vise mig?

HJALMAR.

Å, det er bare noget sådant —; du kan få se det en anden gang.

GREGERS
(fortsætter til den gamle).

Ja, det var d e t, jeg mente, løjtnant Ekdal, at nu skulde De følge med mig opover til værket; for jeg rejser visst snart igen. De kunde sagtens få noget skriveri deroppe også. Og her har De jo ingen verdens ting, som kan hygge Dem og kvikke Dem op.

EKDAL
(stirrer forbauset på ham).

Har j e g ingen verdens ting, som —!

GREGERS.

Ja, De har Hjalmar; men han har jo sine igen.

Og en mand som De, der altid har kendt sig så dragen til det, som frit og vildt er —

EKDAL

(slår i bordet).

Hjalmar, nu s k a l han se det!

HJALMAR.

Nej men, far, er nu det værdt? Det er jo mørkt —

EKDAL.

Snak; det er jo månelyst. (rejser sig.) Han s k a l se det, siger jeg. Lad mig slippe frem. Kom så og hjælp mig, Hjalmar!

HEDVIG.

Å ja, gør det, far!

HJALMAR

(rejser sig)

Ja — ja da.

GREGERS

(til GINA).

Hvad er det for noget?

GINA.

Å, De må såmænd ikke tro, det er noget videre rart.

(EKDAL og HJALMAR er gåt hen til bagvæggen og skyder hver sin halvdør til siden; HEDVIG hjælper den gamle; GREGERS blir stående ved sofaen; GINA sidder uforstyrret og syr. Gennem døråbningen ses et stort, langstrakt, uregelmæssigt loftsrum med krinkelkroge og et par fritstående skorstenspiber. Der er tag-glugger, hvorigennem et klart månelys falder ind over enkelte dele af det store rum; andre ligger i dyb skygge.)

EKDAL

(til GREGERS).

Må gerne komme helt hen, De.

GREGERS
(går hen til dem).

Hvad er det så egentlig?

EKDAL.

De kan jo se efter. Hm.

HJALMAR
(noget forlegen).

Dette her hører far til, skønner du.

GREGERS
(ved døren, ser ind i loftsrummet).

De holder jo høns, løjtnant Ekdal!

EKDAL.

Skulde mene det, at vi holder høns. De er fløjet op nu. Men De skulde bare se de høns ved dagsens lys, De!

HEDVIG.

Og så er der —

EKDAL.

Hys — hys; sig ikke noget endnu.

GREGERS.

Og duer har De også, ser jeg.

EKDAL.

Å jo; kunde nok være, det, at vi har duer! De har rugekasserne sine der oppe under tagskægget, de; for duerne vil helst ligge højt, kan De skønne.

HJALMAR.

Det er ikke almindelige duer alle sammen.

EKDAL.

Almindelige! Nej, skulde da vel tro det! Vi har tumlere; og et par kropduer har vi også. Men kom så her! Kan De se den bingen der borte ved væggen?

GREGERS.

Ja; hvad bruger De den til?

EKDAL.

Der ligger kaninerne om natten, far.

GREGERS.

Nå; så De har kaniner også?

EKDAL.

Ja, De kan da vel for fanden tænke, at vi har kaniner! Han spør, om vi har kaniner, du Hjalmar! Hm! Men nu kommer det rigtige, ser De! Nu kommer det! Flyt dig, Hedvig. Stil Dem her; så ja; og se så der ned. — Ser De ikke der en kurv med strå i?

GREGERS.

Jo. Og jeg ser, der ligger en fugl i kurven.

EKDAL.

Hm — „en fugl“ —

GREGERS.

Er det ikke en and?

EKDAL

(stødt).

Jo, begribeligvis er det en and.

HJALMAR.

Men hvad slags and, tror du?

HEDVIG.

Det er ikke nogen simpel and —

EKDAL.

Hys!

GREGERS.

Og en tyrkisk and er det heller ikke.

EKDAL.

Nej, herr — Werle; det er ikke nogen tyrkisk and; for det er en vildand.

GREGERS.

Nej, er det virkelig? En vild and?

EKDAL.

Jaha, det er det. Den „fuglen", som De sa', — det er vildanden, det. Det er vor vildand, far.

HEDVIG.

Min vildand. For jeg ejer den.

GREGERS.

Og den kan leve her oppe på loftet? Og trives her?

EKDAL.

De kan da vel forstå, at hun har et traug med vand til at plaske i.

HJALMAR.

Friskt vand hver anden dag.

GINA

(vender sig mod HJALMAR).

Men, snille Ekdal, nu blir her så isende koldt, du.

EKDAL.

Hm, lad os så lukke da. Er ikke værdt vi forstyrrer dem i natteroen heller. Ta' i, du Hedvig.

(HJALMAR og HEDVIG skyver loftsdøren sammen.)

EKDAL.

En anden gang kan De få se hende rigtig. (sætter sig i lænestolen ved ovnen.) Å, de er svært mærkværdige, de vildænderne, kan De tro.

GREGERS.

Men hvorledes fik De fanget den, løjtnant Ekdal?

EKDAL.

Har ikke fanget den, jeg. Der er en viss mand her i byen, som vi kan takke for den.

GREGERS
(studser lidt).

Den mand skulde da vel aldrig være min far?

EKDAL.

Jo så sandelig. Akkurat Deres far. Hm.

HJALMAR.

Det var da løjerligt, at du kunde gætte det, Gregers.

GREGERS.

Du fortalte jo før, at du skyldte far så mangt og mangfoldigt; og så tænkte jeg som så —

GINA.

Men vi har da ikke fåt anden af grossereren selv —

EKDAL.

Det er Håken Werle vi kan takke for hende lige godt, Gina. (til GREGERS.) Han var ude i båd,

skønner De; og så skød han på hende. Men han ser nu så kleint, far Deres. Hm; så blev hun bare skamskudt.

GREGERS.

Nå så; hun fik sig et par haggel i kroppen.

HJALMAR.

Ja, hun fik sådan en to—tre stykker.

HEDVIG.

Hun fik det under vingen, og så kunde hun ikke flyve.

GREGERS.

Nå, så dukked hun vel til bunds da?

EKDAL
(søvnig, med tykt mæle).

Kan vide det. Gør altid så vildænderne. Stikker til bunds — så dybt de kan vinde, far; — bider sig fast i tang og i tarre — og i alt det fandenskab, som dernede find's. Og så kommer de aldrig op igen.

GREGERS.

Men, løjtnant Ekdal, Deres vildand kom da op igen.

EKDAL.

Han havde slig en urimelig glup hund, Deres far. — Og den hunden — den dukked efter og hented anden op igen.

GREGERS
(vendt til HJALMAR).

Og så fik I den her?

HJALMAR.

Ikke straks; først kom den hjem til din far; men der vilde den ikke trives; og så fik Pettersen besked, at han skulde gøre ende på den —

EKDAL
(halvt i søvne).

Hm — ja, Pettersen — den torsken —

HJALMAR
(taler sagtere).

På den måden var det, at vi fik den, ser du; for far kender noget til Pettersen; og da han hørte dette her med vildanden, så maged han det så, at han fik den overladt.

GREGERS.

Og der inde på loftet trives den nu så inderlig vel.

HJALMAR.

Ja, så utrolig vel, du. Den er ble't fed. Nå, den har jo nu også været så længe der inde, at den har glemt det rigtige vilde liv; og det er bare det, som det kommer an på.

GREGERS.

Du har visst ret i det, Hjalmar. Lad den bare aldrig få se himmel og hav —. Men jeg tør nok ikke bli' længer; for jeg tror, din far sover.

HJALMAR.

Å, for den sags skyld —

GREGERS.

Men, det er sandt, — du sa', du havde et værelse at leje ud, — et ledigt værelse?

HJALMAR.

Ja vel; hvad så? Véd du kanske nogen —?

GREGERS.

Kan jeg få det værelset?

HJALMAR.

Du?

GINA.

Nej men De, herr Werle —

GREGERS.

Kan jeg få værelset? Så flytter jeg ind straks imorgen tidlig.

HJALMAR.

Ja, med den største fornøjelse —

GINA.

Nej men, herr Werle, det er slettes ikke noget værelse for Dem, det.

HJALMAR.

Men, Gina, hvor kan du da sige det?

GINA.

Jo, for det værelset er hverken stort nok eller lyst nok, og —

GREGERS.

Det kommer det ikke så nøje an på, fru Ekdal.

HJALMAR.

Jeg synes såmænd det er et ganske pent værelse; og slet ikke så ilde møbleret heller.

GINA.

Men husk på de to, som bor nedenunder.

GREGERS.

Hvad er det for to?

GINA.

Å, det er en, som har været huslærer —

HJALMAR.

Det er en kandidat Molvik.

GINA.

— og så er det en doktor, som heder Relling.

GREGERS.

Relling? Ham kender jeg lidt til; han praktiserte en tid oppe i Højdal.

GINA.

Det er rigtig et par vidtløftige mandspersoner. De er så tidt udesvævendes om aftningerne; og så kommer de svært sent hjem om nætterne, og da er de ikke altid så —

GREGERS.

Sligt vænner en sig snart til. Jeg håber, det skal gå med mig som med vildanden —

GINA.

Hm, jeg synes nok De skulde sove på det først alligevel.

GREGERS.

De vil nok svært nødig ha' mig ind i huset, fru Ekdal.

GINA.

Nej kors; hvor kan De da tro det?

HJALMAR.

Jo, dette her er virkelig besynderlig af dig, Gina. (til GREGERS.) Men sig mig, tænker du altså at bli' her i byen for det første?

GREGERS
(tar sin overfrakke på).

Ja, nu tænker jeg at bli' her.

HJALMAR.

Men ikke hjemme hos din far? Hvad agter du da at ta' dig til?

GREGERS.

Ja, vidste jeg bare det, du — da var jeg ikke så ilde faren endda. Men når en har det kors på sig, at hede Gregers —. „Gregers“ — og så „Werle“ bagefter; har du hørt noget så fælt, du?

HJALMAR.

Å, det synes jeg slet ikke.

GREGERS.

Huf! Isch! Jeg kunde ha' lyst til at spytte på den fyren, som heder sligt noget. Men når en nu engang har det kors på sig at være Gregers — Werle her i verden, således som jeg er det —

HJALMAR
(ler).

Ha—ha, hvis du ikke var Gregers Werle, hvad vilde du så være for noget?

GREGERS.

Kunde jeg vælge, så vilde jeg allerhelst være en flink hund.

GINA.

En hund!

HEDVIG
(uvilkårligt).

Å nej da!

GREGERS.

Ja, en rigtig urimelig flink hund; en slig en, som går til bunds efter vildænder, når de dukker under og bider sig fast i tang og tarre nede i mudderet.

HJALMAR.

Nej, véd du hvad, Gregers, — dette her skønner jeg ikke et ord af.

GREGERS.

Å nej, der er sagtens ikke rar mening i det heller. Men imorgen tidlig altså — så flytter jeg ind. (til GINA.) De skal ikke få noget bryderi af mig; for jeg gør alting selv. (til HJALMAR.) Resten snakker vi om imorgen. — Godnat, fru Ekdal. (nikker til HEDVIG.) Godnat!

GINA.

Godnat, herr Werle.

HEDVIG.

Godnat.

HJALMAR
(som har tændt et lys).

Bi lidt; jeg må lyse dig; der er visst mørkt på trapperne.

(GREGERS og HJALMAR går ud gennem gangdøren.)

GINA
(ser hen for sig, med sytøjet i fanget).

Var ikke det en underlig snak, at han gerne vilde være en hund?

HEDVIG.

Jeg skal sige dig en ting, mor, — jeg tror, at han mente noget andet med det.

GINA.

Hvad skulde det være for noget?

HEDVIG.

Nej, jeg véd ikke; men det var ligesom han mente noget andet, end det han sa' — hele tiden.

GINA.

Tror du det? Ja underlig var det.

HJALMAR
(kommer tilbage).

Lampen brændte endnu. (slukker lyset og sætter det fra sig.) Ah, endelig kan man da få sig en bid mad i livet. (begynder at spise smørrebrød.) Nå, ser du det, Gina, — når man bare er om sig, så —

GINA.

Hvorledes om sig?

HJALMAR.

Ja, for det var da heldigt alligevel, at vi endelig fik det værelset lejet bort en gang. Og så, tænk, — til et menneske som Gregers, — en gammel god ven.

GINA.

Ja, jeg véd ikke, hvad jeg skal sige, jeg.

HEDVIG.

Å mor, du skal se, det blir så morsomt

HJALMAR.

Du er da også besynderlig. Før var du så forhippet på at få lejet ud; og nu liker du det ikke.

GINA.

Jo, Ekdal; hvis det bare havde været til en anden en, så —. Men hvad tror du, grossereren vil sige?

HJALMAR.

Gamle Werle? Det rager da ikke ham.

GINA.

Men du kan da vel skønne, at der er kommet noget på tvers imellem dem igen, siden den unge flytter ud af huset. Du véd jo, hvorledes de to har det med hinanden.

HJALMAR.

Ja, det kan gerne være, men —

GINA.

Og nu kanske grossereren tror, det er dig, som har ståt bag ved —

HJALMAR.

Så lad ham tro det længe nok! Grosserer Werle har gjort overmåde meget for mig; Gud bevar's, — det erkender jeg. Men derfor kan jeg da ikke til evig tid gøre mig afhængig af ham.

GINA.

Men, snille Ekdal, det kan komme til at gå ud over gamle-far; kanske mister han nu den stakkers lille fortjenesten, han har hos Gråberg.

HJALMAR.

Jeg havde nær sagt: gid det var så vel! Er det ikke noget ydmygende for en mand, som jeg, at se sin gråhærdede far gå som et skumpelskud? Men nu kommer snart tidens fylde, tænker jeg. (tar et nyt stykke smørrebrød.) Har jeg så sandt en opgave i livet, så skal jeg også udføre den!

HEDVIG.

Å ja far! Gør det!

GINA.

Hys; væk ham bare ikke!

HJALMAR
(sagtere).

Jeg skal udføre den, siger jeg. Der skal nok engang komme den dag, da —. Og derfor er det godt, vi fik værelset lejet ud; for så er jeg mere uafhængig stillet. Og det må den mand være, som har en opgave i livet. (henne ved lænestolen, bevæget.) Stakkers gamle hvidhårede far. — Lid på din Hjalmar, du. — Han har brede skuldre, han; — kraftfulde skuldre i al fald. — Du skal nok en vakker dag vågne op og —. (til GINA.) Tror du det kanske ikke?

GINA
(rejser sig).

Jo visst gør jeg så; men lad os først se at få ham til køjs.

HJALMAR.

Ja, lad os det.

(De tar varligt fat på den gamle.)

TREDJE AKT.

(HJALMAR EKDALS atelier. Det er morgen; dagslyset falder ind gennem det store vindu i skråtaget: forhænget er fratrukket.)

(HJALMAR sidder ved bordet beskæftiget med at retouchere et fotografi; flere andre billeder ligger foran ham. Lidt efter kommer GINA i hat og kåbe ind gennem gangdøren; hun har en lågkurv på armen.)

HJALMAR.

Er du alt der igen, Gina?

GINA.

Å ja, en får nok rappe sig.

(sætter kurven på en stol og tar tøjet af.)

HJALMAR.

Så du indom til Gregers?

GINA.

Jaha, jeg gjorde det. Det ser rigtig vakkert ud derinde; han har fåt det svært pent hos sig med det samme han kommer.

HJALMAR.

Nå da?

GINA.

Jo, han vilde jo hjælpe sig selv, sa' han. Så

skulde han nu lægge i ovnen også; og så har han skruet spjeldet for, så hele værelset er ble't fuldt af røg. Uf, der var en stank, slig at —

HJALMAR.

Å nej da.

GINA.

Men så kommer det bedste; for så skal han nu slukke, og så slår han alt vaskevandet ind i ovnen, så gulvet driver over af det værste svineri.

HJALMAR.

Det var da kedeligt.

GINA.

Jeg har nu fåt portkonen op til at skure efter ham, den grisen; men der blir ikke værendes der inde før i eftermiddag.

HJALMAR.

Hvor har han så gjort af sig imens?

GINA.

Han gik ud lidt, sa' han.

HJALMAR.

Jeg var også inde hos ham et øjeblik — efter du var gåt.

GINA.

Jeg hørte det. Du har jo bedt ham ind til frokost.

HJALMAR.

Bare sådan en liden smule formiddagsfrokost, forstår du. Det er jo første dagen —; vi kan ikke godt undgå det. Du har vel altid noget i huset.

GINA.

Jeg får jo se at finde lidt.

HJALMAR.

Men lad det endelig ikke bli' for knapt. For Relling og Molvik kommer nok også herop, tror jeg. Jeg traf just Relling på trappen, ser du, og så måtte jeg jo —

GINA.

Nå, skal vi ha' de to også?

HJALMAR.

Herregud, — et par stykker mere eller mindre; det gør da hverken fra eller til.

GAMLE EKDAL

(åbner sin dør og ser ind).

Hør her, du Hjalmar — (bemærker GINA.) Nå så.

GINA.

Er det noget, som bedstefar vil ha'?

EKDAL.

Å nej; det kan være det samme. Hm!

(går ind igen.)

GINA

(tar kurven).

Pas endelig godt på ham, så han ikke går ud.

HJALMAR.

Ja, ja, det skal jeg nok. — Hør du, Gina; lidt sildesalat vilde være svært bra'; for Relling og Molvik har nok været ude på rangel inat.

GINA.

Bare de ikke kommer for snart over mig, så —

HJALMAR.

Nej visst ikke; gi' du dig tid.

GINA.

Ja ja da; og så kan du jo få arbejde lidt imens.

HJALMAR.

Jeg sidder jo og arbejder! Jeg arbejder jo alt, hvad jeg årker!

GINA.

For så har du det fra hånden, ser du.

(hun går med kurven ud i køkkenet.)

HJALMAR

(sidder en stund og pensler på fotografiet; det går trægt og med ulyst)

EKDAL

(kikker ind, ser rundt om i atelieret og siger dæmpet):

Har du det travlt, du?

HJALMAR.

Ja, jeg sidder jo her og stræver med disse billederne —

EKDAL.

Ja ja, Gud bevar's — når du har det så travlt, så —. Hm!

(går ind igen; døren blir stående åben.)

HJALMAR

(fortsætter en stund i taushed; derpå lægger han penselen fra sig og går hen til døren).

Har du det travlt, far?

EKDAL

(brummer indenfor).

Når du har det travlt, så har jeg det også travlt. Hm!

HJALMAR.

Ja ja da.

(går til sit arbejde igen.)

EKDAL

(lidt efter, kommer atter frem i døren).

Hm; ser du, Hjalmar, så svært travlt har jeg det jo ikke.

HJALMAR.

Jeg synes du sad og skrev.

EKDAL.

For fanden, kan ikke han, Gråberg, vente en dags tid eller to? Det står da ikke om livet, véd jeg.

HJALMAR.

Nej; og du er da ikke nogen træl heller.

EKDAL.

Og så var det dette her andet derinde —

HJALMAR.

Ja, det var just det. Vil du kanske derind? Skal jeg lukke op for dig?

EKDAL.

Vilde rigtig ikke være af vejen.

HJALMAR

(rejser sig).

For så havde vi det fra hånden.

EKDAL.

Just så, ja. Skal jo være færdig til imorgen tidlig. For det er jo imorgen? Hm?

HJALMAR.

Ja visst er det imorgen.

(HJALMAR og EKDAL skyver hver sin halvdør til side. Morgensolen skinner derind gennem taggluggerne; nogle duer flyver frem og tilbage, andre går og kurrer på stilladserne; hønsene kagler engang imellem længere inde på loftet.)

HJALMAR.

Nå, så får du gå ivej da, far.

EKDAL
(går indenfor).

Kommer ikke du med?

HJALMAR.

Jo, véd du hvad, — jeg tror næsten — (ser GINA i køkkendøren.) Jeg? Nej, jeg har ikke tid; jeg må arbejde. — Men så var det mekanismen —

(Han trækker i en snor; indefra glider ned et forhæng, hvis nedre del består af en stribe gammel sejldug, resten, oventil, af et stykke udspændt fiskegarn. Loftsgulvet er således ikke længer synligt.)

HJALMAR
(går hen til bordet).

Se så; nu kan jeg da vel få sidde i fred en stund.

GINA.

Skulde han nu der ind og grassere igen?

HJALMAR.

Var det kanske bedre, om han havde rendt ned til madam Eriksen? (sætter sig.) Er det noget, du vil? Du sa' jo —

GINA.

Jeg vilde bare spørge, om du tror, vi kan dække frokostbordet her?

HJALMAR.

Ja, her har da vel ikke meldt sig nogen så tidlig?

GINA.

Nej, jeg venter ikke andre end de to kæresterne, som skal sidde sammen.

HJALMAR.

Fanden, at ikke de kunde sidde sammen en anden dag!

GINA.

Nej, snille Ekdal, dem har jeg bestilt til efter middag, når du sover.

HJALMAR.

Nå, så er det jo bra'. Ja, så spiser vi her.

GINA.

Ja ja da; men det haster ikke med at dække endnu; du kan godt bruge bordet en stund til.

HJALMAR.

Å jeg synes, du ser, jeg sidder her og bruger bordet alt det jeg kan!

GINA.

For så er du fri siden, ser du.

(går ud i køkkenet igen.)

(kort ophold.)

EKDAL

(i loftsdøren, indenfor garnet).

Hjalmar!

HJALMAR.

Nå?

EKDAL.

Er ræd, vi kommer til at flytte vandtrauget lige vel.

HJALMAR.

Ja, det er jo det, jeg har sagt hele tiden.

EKDAL.

Hm—hm—hm.

(går fra døren igen.)

HJALMAR
(arbejder lidt, skotter mod loftet og rejser sig halvt).

(HEDVIG kommer ind fra køkkenet.)

HJALMAR
(sætter sig hurtig ned igen).

Hvad er det du vil?

HEDVIG.

Jeg vilde bare ind til dig, far.

HJALMAR
(lidt efter).

Jeg synes, du går sådan og snuser omkring. Skal du passe på kanske?

HEDVIG.

Nej slet ikke det.

HJALMAR.

Hvad tar mor sig til derude nu?

HEDVIG.

Å, mor står midt oppe i sildesalaten, hun. (går hen til bordet.) Er det ikke en liden ting, som jeg kunde hjælpe dig med, far?

HJALMAR.

Å nej. Det er bedst, jeg bli'r alene om det alt sammen, — så længe kræfterne slår til. — Det har ingen nød, Hedvig; når bare din far må få beholde sin helse, så —

HEDVIG.

Å nej, far; nu skal du ikke snakke så stygt.

(Hun går lidt omkring, standser ved døråbningen og ser ind i loftsrummet.)

HJALMAR.

Hvad er det, han tar sig for, du?

HEDVIG.

Det skal visst bli' en ny vej op til vandtrauget.

HJALMAR.

Aldrig i verden klarer han det på egen hånd! Og så skal jeg være fordømt til at sidde her —!

HEDVIG

(går hen til ham).

Lad mig få penselen, far; jeg kan nok.

HJALMAR.

Å snak; du bare fordærver øjnene med det.

HEDVIG.

Langt ifra. Kom her med penselen.

HJALMAR

(rejser sig).

Ja, det vilde jo ikke vare mere end et minut eller to.

HEDVIG.

Pyt, hvad skulde det så gøre? (tar penselen.) Se så. (sætter sig.) Og her har jeg et at se efter.

HJALMAR.

Men ikke fordærv øjnene! Hører du det? Jeg vil ikke ha' noget ansvar; du må selv ta' ansvaret på dig, — det siger jeg dig.

HEDVIG
(retoucherer).

Ja ja, det skal jeg nok.

HJALMAR.

Du er svært flink, Hedvig. Bare et par minutter forstår du.

(Han smyger sig gennem kanten af forhænget ind på loftet. HEDVIG sidder ved sit arbejde. HJALMAR og EKDAL høres at disputere derinde.)

HJALMAR
(kommer frem indenfor garnet).

Hedvig, å ræk mig den knibetangen, som ligger på hylden. Og så hugjernet, du. (vender sig indover.) Jo, nu skal du bare se, far. Lad mig da først få lov til at vise dig, hvorledes jeg mener det!

HEDVIG
(har hentet det forlangte værktøj fra reolen og stikker det ind til ham).

HJALMAR.

Så tak. Jo, det var nok godt, jeg kom, du.
(går fra doråbningen; de snedkrer og passiarer derinde.)

HEDVIG
(blir stående og ser på dem. En stund efter banker det på gangdøren hun lægger ikke mærke til det).

GREGERS WERLE
(barhodet og uden overtøj, kommer ind og standser lidt ved døren).

Hm —!

HEDVIG
(vender sig og går imod ham).

God morgen. Vær så god, kom nærmere.

GREGERS.

Tak. (ser mod loftet.) De lader til at ha' arbejdsfolk i huset.

HEDVIG.

Nej, det er bare far og bedstefar. Nu skal jeg sige til.

GREGERS.

Nej, nej, gør ikke det; jeg vil heller vente lidt.
(sætter sig i sofaen.)

HEDVIG.

Her er så uryddigt —
(vil ta' fotografierne bort.)

GREGERS.

Å, lad bare ligge. Er det billeder, som skal gøres i stand?

HEDVIG.

Ja, det er lidt, jeg skulde hjælpe far med.

GREGERS.

Lad endelig ikke mig forstyrre Dem.

HEDVIG.

A nej.

(Hun flytter sagerne hen til sig og sætter sig til at arbejde; GREGERS ser imens på hende i taushed.)

GREGERS.

Har vildanden sovet godt i nat?

HEDVIG.

Jo tak, jeg tror visst det.

GREGERS
(vendt mod loftsrumme

Ved dagslys ser det ganske anderledes ud end igår i måneskin.

HEDVIG.

Ja, det kan være så svært forskelligt. Om morgenen ser det anderledes ud end om eftermiddagen; og når det regner, ser det anderledes ud, end når det er godt vejr.

GREGERS.

Har De lagt mærke til det?

HEDVIG.

Ja, for det ser en jo.

GREGERS.

Holder De også gerne til der inde hos vildanden?

HEDVIG.

Ja, når det lar sig gøre, så —

GREGERS.

Men De har sagtens ikke så megen fritid; De går vel på skolen?

HEDVIG.

Nej, ikke nu længer; for far er ræd, jeg skal fordærve øjnene.

GREGERS.

Nå, så læser han altså selv med Dem.

HEDVIG.

Far har lovet, at han vilde læse med mig; men han har ikke fåt tid til det endnu.

GREGERS.

Men er der da ikke nogen anden, som hjælper Dem lidt?

HEDVIG.

Jo, det er kandidat Molvik; men han er ikke altid slig, rigtig — sådan —

GREGERS.

Er han fuld da?

HEDVIG.

Han er visst det.

GREGERS.

Nå, så har De jo tid til noget af hvert. Og der inde, der er det vel som en verden for sig selv, der, — kan jeg tænke?

HEDVIG.

Så rent for sig selv. Og så er der så mange underlige ting.

GREGERS.

Så?

HEDVIG.

Ja, der er store skabe med bøger i; og i mange af de bøgerne er der billeder.

GREGERS.

Aha!

HEDVIG.

Og så er der et gammelt skatol med skuffer og klaffer i, og et stort ur med figurer, som er til at komme frem. Men det uret går ikke længer.

GREGERS.

Tiden er altså gåt istå derinde — hos vildanden.

HEDVIG.

Ja. Og så er der gamle farveskrin og sligt noget; og så alle bøgerne.

GREGERS.

Og de bøgerne læser De vel i?

HEDVIG.

Å ja, når jeg kan komme til. Men de fleste er på engelsk; og det skønner jeg ikke. Men så ser jeg på billederne. — Der er en svært stor bog, som heder „Harrysons History of London"; den er visst 100 år gammel; og den er der så umådelig mange billeder i. Foran står afbildet døden med et timeglas, og en jomfru. Det synes jeg er fælt. Men så er der alle de andre billederne med kirker og slotte og gader og store skibe, som sejler på havet.

GREGERS.

Men sig mig, hvor har De fåt alle de rare sagerne fra?

HEDVIG.

Å, her har engang bodd en gammel sjøkaptejn, og han har ført dem hjem. De kaldte ham „den flyvendes Hollænderen". Og det er underligt; for det var ikke nogen Hollænder.

GREGERS.

Ikke det?

HEDVIG.

Nej. Men så blev han borte tilsidst; og så er alt det ble't stående efter ham.

GREGERS.

Hør, sig mig nu, — når De sidder der inde og ser på billeder, får De så ikke lyst til at komme ud og se på den store rigtige verden selv?

HEDVIG.

Nej da! Jeg vil altid bli' her hjemme og hjælpe far og mor.

GREGERS.

Med at gøre fotografier istand?

HEDVIG.

Nej, ikke med det alene. Aller helst vilde jeg lære at gravere slige billeder, som de, der står i de engelske bøgerne.

GREGERS.

Hm; hvad siger Deres far til det?

HEDVIG.

Jeg tror ikke far liker det; for far er så underlig i sligt. Tænk, han snakker om, at jeg skal lære kurvfletning og stråfletning! Men det synes jeg da ikke kan være noget.

GREGERS.

Å nej, det synes ikke jeg heller.

HEDVIG.

Men far har jo ret i det, at havde jeg lært at flette kurve, så kunde jeg nu ha' gjort den nye kurven til vildanden.

GREGERS.

Det kunde De, ja; og De var jo også nærmest til det.

HEDVIG.

Ja; for det er min vildand.

GREGERS.

Ja, det er jo det.

HEDVIG.

Jaha; jeg ejer den. Men far og bedstefar får lånt den så tidt de vil.

GREGERS.

Så; hvad bruger de den da til?

HEDVIG.

Å, de steller med den og bygger for den, og sådant noget.

GREGERS.

Kan tænke det; for vildanden er vel den aller fornemste der inde.

HEDVIG.

Ja, det er hun da; for det er jo en rigtig, vild fugl. Og så er det så synd i hende; hun har ingen at holde sig til, hun, stakker.

GREGERS.

Har ingen familje ligesom kaninerne. —

HEDVIG.

Nej. Hønsene har jo også så mange, som de har været kyllinger sammen med; men hun er kommen så rent bort fra alle sine, hun. Og så er det jo alt det svært forunderlige ved vildanden. Der er ingen, som kender hende; og ingen, som véd, hvor hun er fra heller.

GREGERS.

Og så har hun været på havsens bund.

HEDVIG

(ser flygtig hen på ham, undertrykker et smil og spør):

Hvorfor siger De havsens bund?

GREGERS.

Hvad skulde jeg ellers sige?

HEDVIG.

De kunde sige havets bund — eller havbunden.

GREGERS.

Å, kan jeg ikke lige så godt sige havsens bund?

HEDVIG.

Jo; men for mig høres det så underligt, når andre mennesker siger havsens bund.

GREGERS.

Hvorfor det da? Sig mig hvorfor.

HEDVIG.

Nej, jeg vil ikke; for det er noget så dumt.

GREGERS.

Å nej visst ikke. Sig mig nu, hvorfor De smilte.

HEDVIG.

Det er fordi, at altid, når jeg sådan med én gang — i en fart — kommer til at huske på det der inde, så synes jeg altid, at hele rummet og alt sammen heder „havsens bund“. — Men det er jo så dumt.

GREGERS.

Det skal De slet ikke sige.

HEDVIG.

Jo, for det er jo bare et loft.

GREGERS
(ser fast på hende).

Er De så viss på det?

HEDVIG
(forbauset).

At det er et loft!

GREGERS.

Ja, véd De det så sikkert?

HEDVIG
(tier og ser på ham med åben mund).

(GINA kommer med dækketøj fra køkkenet.)

GREGERS
(rejser sig).

Jeg er nok kommet for tidlig over Dem.

GINA.

Å, etsteds må De jo være; og nu er det snart færdig også. Ryd af bordet, Hedvig.

(HEDVIG ryder op; hun og GINA dækker under det følgende. GREGERS sætter sig i lænestolen og blader i et album.)

GREGERS.

Jeg hører, De kan retouchere, fru Ekdal.

GINA
(med et sideblik).

Jaha, jeg kan det.

GREGERS.

Det traf sig da rigtig heldigt.

GINA.

Hvorledes heldig?

GREGERS.

Siden Ekdal blev fotograf, mener jeg.

HEDVIG.

Mor kan også fotografere.

GINA.

Å ja, jeg har nok fåt lære mig til den kunsten.

GREGERS.

Så er det kanske Dem, som driver forretningen?

GINA.

Ja, når ikke Ekdal har tid selv, så —

GREGERS.

Han er sagtens så opta't af sin gamle far, han, kan jeg tænke.

GINA.

Ja, og så er det da ikke noget for en slig mand, som Ekdal, at gå her og ta' portrætter af kreti og preti.

GREGERS.

Det synes jeg også; men når han nu engang er slåt ind på den vejen, så —

GINA.

Herr Werle kan da vel tænke sig det, at Ekdal ikke er som en af de almindelige fotograferne.

GREGERS.

Nå så alligevel! Men —?

(Et skud fyres af inde på loftet.)

GREGERS

(farer op).

Hvad er det!

GINA.

Uf, nu skyder de igen!

GREGERS.

Skyder de også?

HEDVIG.

De går på jagt.

GREGERS.

Hvad for noget! (henne ved loftsdøren.) Går du på jagt, Hjalmar?

HJALMAR

(indenfor garnet).

Er du kommen? Det vidste jeg ikke af; jeg var så opta't —. (til HEDVIG.) Og du, som ikke siger os til!

(kommer ind i atelieret.)

GREGERS.

Går du og skyder inde på loftet?

HJALMAR

(viser en dobbeltløbet pistol).

Å, det er bare med denne her.

GINA.

Ja, du og gamle-far kommer nok engang til at gøre en ulykke med den pigstolen.

HJALMAR

(ærgerlig).

Jeg tror, jeg har sagt, at et sådant skydevåben heder en pistol.

GINA.

Å. det er da ikke stort bedre, det, synes jeg.

GREGERS.

Så du er altså ble't jæger, du også, Hjalmar?

HJALMAR.

Bare lidt kaninjagt en gang imellem. Det er mest for fars skyld, kan du skønne.

GINA.

Mandfolk er nu så underlige, de; de skal altid ha' noget at dividere sig med.

HJALMAR
(arrig).

Ja rigtig, ja; vi skal altid ha' noget at divertere os med.

GINA.

Ja, det er jo akkurat det jeg siger.

HJALMAR.

Nå; hm! (til GREGERS.) Jo, ser du, og så træffer det sig så heldigt, at loftet ligger slig til, at ingen kan høre det, når vi skyder. (lægger pistolen på den øverste reolhylde.) Ikke rør pistolen, Hedvig! Det ene løbet er ladt; husk på det.

GREGERS
(ser ind gennem garnet).

Jagtgevær har du også, ser jeg.

HJALMAR.

Det er fars gamle gevær. Det kan ikke skydes med længer; for der er noget galt fat med låsen. Men det er ganske morsomt at ha' det alligevel; for vi kan ta' det fra hinanden og gøre det rent en gang imellem og smøre det med benfedt og skrue det sammen igen —. Ja, det er jo mest far, som pusler med sligt noget.

HEDVIG
(henne ved GREGERS).

Nu kan De da rigtig se vildanden.

GREGERS.

Jeg står just og ser på den. Hun hænger lidt med den ene vingen, synes jeg.

HJALMAR.

Nå, det er da ikke så underligt; hun har jo været skamskudt.

GREGERS.

Og så slæber hun lidt på foden. Eller er det ikke så?

HJALMAR.

Kanske en bitte liden smule.

HEDVIG.

Ja, for det var den foden, som hunden bed hende i.

HJALMAR.

Men hun har slet ingen lyde og mén for resten; og det er virkelig mærkværdigt for en, som har fåt en ladning haggel i kroppen og som har været mellem hundetænder —

GREGERS
(med et øjekast til HEDVIG).

— og som har været på havsens bund — så længe.

HEDVIG
(smiler).

Ja.

GINA
(steller ved bordet).

Den velsignede vildanden, ja. Den gøres der da krusifikser nok for.

HJALMAR.

Hm; — er det snart dækket kanske?

GINA.

Ja straks på timen. Hedvig, nu må du komme og hjælpe mig.

(GINA og HEDVIG går ud i køkkenet.)

HJALMAR
(halv højt).

Jeg tror ikke, det er værdt, du står der og ser på far; han liker det ikke.

GREGERS
(går fra loftsdøren).

HJALMAR.

Og så er det bedst jeg stænger, før de andre kommer ind. (skræmmer med hænderne.) Hysch — hysch; vil I væk med jer! (i det han hejser forhænget op og trækker døren sammen.) Disse her remedierne er min egen opfindelse. Det er virkelig ganske morsomt at ha' sligt noget at stelle med og gøre i stand, når det går i stykker. Og så er det desuden aldeles nødvendigt, ser du; for Gina vil ikke gerne ha' kaniner og høns ind i atelieret.

GREGERS.

Nej, nej; og det er kanske din kone, som står for styret her?

HJALMAR.

Jeg overlader hende i almindelighed de løbende forretninger; for så kan jeg imens ty ind i dagligstuen og tænke over de ting, som vigtigere er.

GREGERS.

Hvad er det egentlig for ting, du Hjalmar?

HJALMAR.

Jeg undrer mig over, at du ikke har spurgt om det før. Eller kanske du ikke har hørt tale om opfindelsen?

GREGERS.

Opfindelsen? Nej.

HJALMAR.

Så? Du har ikke det? Å nej, der oppe i skogtrakterne og ødemarkerne —

GREGERS.

Du har altså gjort en opfindelse!

HJALMAR.

Ikke ganske gjort den endnu; men jeg holder på med det. Du kan jo nok tænke dig, at da jeg beslutted at offre mig for fotografien, så var det ikke for at gå her og ta' portrætter af alskens hverdagsmennesker.

GREGERS.

Nej, nej. det sa' også din kone nu nylig.

HJALMAR.

Jeg svor, at skulde jeg vie mine kræfter til den håndtering, så skulde jeg også hæve den så højt, at den blev både til en kunst og til en videnskab. Og så beslutted jeg at gøre den mærkelige opfindelsen.

GREGERS.

Og hvad består så den opfindelsen i? Hvad går den ud på?

HJALMAR.

Ja, kære, du må ikke spørge således om enkeltheder endnu. Det tar tid, ser du. Og så skal du ikke tro det er forfængelighed, som driver mig. Jeg arbejder visselig ikke for min egen skyld. Å nej, det er livsopgaven, som står for mig nat og dag.

GREGERS.

Hvilken livsopgave da?

HJALMAR.

Glemmer du gubben med sølvhåret?

GREGERS.

Din stakkers far; ja, men hvad kan du egentlig gøre for ham?

HJALMAR.

Jeg kan opvække hans selvfølelse fra de døde, i det jeg hæver det ekdalske navn til ære og værdighed igen.

GREGERS.

Det er altså din livsopgave.

HJALMAR.

Ja. Jeg vil redde den skibbrudne mand. For skibbrud led han allerede da uvejret brød løs over ham. Da disse forfærdelige undersøgelserne stod på, var han ikke længer sig selv. Pistolen der henne, du, — den, som vi bruger til at skyde kaniner med, — den har spillet en rolle i den ekdalske slægts tragedie.

GREGERS.

Pistolen! Så?

HJALMAR.

Da dommen var afsagt og han skulde sættes fast, — da havde han pistolen i sin hånd —

GREGERS.

Havde han —!

HJALMAR.

Ja; men han turde ikke. Han var fejg. Så forkommet, så ruineret på sjælen var han ble't allerede dengang. Å, kan du begribe det? Han, en

militær, han, som havde skudt ni bjørne, og som stammed ned fra to oberstløjtnanter, — ja, fra den ene efter den anden, naturligvis —. Kan du begribe det, Gregers?

GREGERS.

Ja, jeg begriber det godt.

HJALMAR.

Jeg ikke. Og så greb pistolen atter ind i vor slægts historie. Da han havde fåt den grå klædning på og sad under lås og lukke, — å, det var forfærdelige tider for mig, kan du tro. Jeg havde rullegardinerne nede for begge mine vinduer. Når jeg kikked ud, så jeg, at solen skinned som den plejer. Jeg begreb det ikke. Jeg så menneskene gå på gaden og le og snakke om ligegyldige ting Jeg begreb det ikke. Jeg syntes, at hele tilværelsen måtte stå stille ligesom under en solformørkelse.

GREGERS.

Slig følte jeg det også, da mor var død.

HJALMAR.

I en sådan stund havde Hjalmar Ekdal pistolen rettet mod sit eget bryst.

GREGERS.

Du tænkte også på at —!

HJALMAR.

Ja.

GREGERS.

Men du skød ikke?

HJALMAR.

Nej. I det afgørende øjeblik vandt jeg sejr over

mig selv. Jeg blev i live. Men du kan tro, der hører mod til at vælge livet under de vilkår.

GREGERS.

Ja, det er som man tar det.

HJALMAR.

Jo, ubetinget, du. Men det var bedst så: for nu nu gør jeg snart opfindelsen; og da tror doktor Relling, ligesom jeg, at far kan få lov til at bære uniformen igen. Jeg vil fordre det som min eneste løn.

GREGERS.

Så det er det med uniformen, som han —?

HJALMAR.

Ja, det er det, han mest higer og stunder efter. Du kan ikke forestille dig, hvorledes det skærer mig i hjertet for ham. Hver gang vi fejrer en liden familjefest — som Ginas og min bryllupsdag, eller hvad det nu kan være — da træder oldingen her ind iført sin løjtnantsuniform fra lykkens dage. Men banker det så bare på gangdøren, — for han tør jo ikke vise sig for fremmede, véd du, — da piler han ind i sit kammers igen, så fort som de gamle ben vil bære ham. Sligt er sønderslidende for et sønnehjerte at se på, du!

GREGERS.

Hvad tid omtrent tror du den opfindelsen kan bli' færdig?

HJALMAR.

Nej, Herregud, du må ikke spørge mig om sådanne enkeltheder som tiden. En opfindelse, det er noget, som en ikke helt og holdent er herre over selv. Det kommer for en stor del an på inspira-

tionen, — på en indskydelse, — og det er næsten umulig på forhånd at beregne, hvad tid den indtræder.

GREGERS.

Men fremad går det da vel?

HJALMAR.

Ja visst går det fremad. Jeg tumler hver eneste dag med opfindelsen; den fylder mig. Hver eftermiddag, når jeg har spist, lukker jeg mig inde i dagligstuen, hvor jeg kan gruble i ro. Men man må bare ikke jage på mig; for det nytter ikke til noget; det siger Relling også.

GREGERS.

Og du synes ikke, at alle de anstalterne der inde på loftet dra'r dig bort og spreder dig for meget?

HJALMAR.

Nej, nej, nej; tvert imod. Du må ikke sige noget sådant. Jeg kan da ikke evig og altid gå her og hænge over de samme anstrængende tankerne. Jeg må ha' noget ved siden af, som kan fylde ventetiden ud. Inspirationen, indskydelsen, ser du, — når den kommer, så kommer den alligevel.

GREGERS.

Min kære Hjalmar, jeg tror næsten, du har noget af vildanden i dig.

HJALMAR.

Af vildanden? Hvorledes det, mener du?

GREGERS.

Du har dukket under og bidt dig fast i bundgræsset.

HJALMAR.

Sigter du kanske til det næsten dødbringende skud, som har rammet far i vingen — og mig også?

GREGERS.

Ikke nærmest til det. Jeg vil ikke sige, at du er skamskudt; men du er kommet ud i en forgiftig sump, Hjalmar; du har fåt en snigende sot i kroppen, og så er du gåt tilbunds for at dø i mørke.

HJALMAR.

Jeg? Dø i mørke! Nej, véd du hvad, Gregers, du skal virkelig la' være med slig snak.

GREGERS.

Vær bare rolig; jeg skal nok se at få dig op igen. For jeg har også fåt en livsopgave nu, ser du; jeg fik den igår.

HJALMAR.

Ja, det kan gerne være; men du skal bare la' mig bli udenfor. Jeg kan forsikkre dig, at — fraregnet min let forklarlige melankoli naturligvis — så befinder jeg mig så vel, som noget menneske kan ønske det.

GREGERS.

At du det gør, det kommer også af forgiften.

HJALMAR.

Nej, kære snille Gregers, snak nu ikke mere om sot og forgift; jeg er slet ikke vant til den slags samtaler; i mit hus snakker man aldrig til mig om uhyggelige ting.

GREGERS.

Nej, det skal du nok få mig til at tro.

HJALMAR.

Nej, for jeg har ikke godt af det. Og her er ingen sumpluft, som du udtrykker dig. I den fattige fotografs hjem er taget lavt, det véd jeg nok, — og mine kår er ringe. Men jeg er en opfinder, du, — og jeg er familjeforsørger tillige. Det bærer mig oppe over de små vilkår. — Ah, der kommer de med frokosten!

(GINA og HEDVIG bringer ølflasker, brændevinskaraffel, glasse og andet tilbehør. I det samme kommer RELLING og MOLVIK ind fra gangen; de er begge uden hat og overtøj; MOLVIK er sortklædt.)

GINA
(sætter sagerne på bordet).

Nå, de to kommer da rigtig til rette tid.

RELLING.

Molvik bildte sig ind, at han kunde lugte sildesalat, og så var han ikke til at holde. — Godmorgen for anden gang, Ekdal.

HJALMAR.

Gregers, må jeg forestille dig kandidat Molvik; doktor —, ja, Relling kender du jo?

GREGERS.

Ja, så løselig.

RELLING.

Å, det er herr Werle junior. Ja, vi to har været i totterne på hinanden oppe på Højdalsværket. De er nok netop flyttet ind?

GREGERS.

Jeg flytted ind nu imorges.

RELLING.

Og nedenunder bor Molvik og jeg, så De har

ikke langt til doktor og prest, om De skulde få brug for slige nogen.

GREGERS.

Tak, det kunde nok hænde; for igår var vi tretten til bords.

HJALMAR.

Å, kom nu ikke ind på det uhyggelige igen!

RELLING.

Du kan ta' det med ro, Ekdal; for dig træffer det s'gu ikke.

HJALMAR.

Det vil jeg ønske for min familjes skyld. Men la' os nu sætte os og spise og drikke og være glade.

GREGERS.

Skal vi ikke vente på din far?

HJALMAR.

Nej, han vil ha' sit ind til sig siden. Kom så!

(Herrerne sætter sig til frokostbordet, spiser og drikker. GINA og HEDVIG går ud og ind og varter op.)

RELLING.

Igår var Molvik stygt på støvlerne, fru Ekdal.

GINA.

Så? Igår igen?

RELLING.

Hørte De ham ikke, da jeg kom hjem med ham inat?

GINA.

Nej, jeg kan ikke sige det.

RELLING.

Det var bra'; for inat var Molvik fæl.

GINA.

Er det sandt, Molvik?

MOLVIK.

La' os slå en streg over nattens hændelser. Sligt afhænger jo ikke af mit bedre jeg.

RELLING

(til GREGERS).

Det kommer over ham som en indskydelse; og så må jeg ud med ham på rangel. For kandidat Molvik er dæmonisk, ser De.

GREGERS.

Dæmonisk?

RELLING.

Molvik er dæmonisk, ja.

GREGERS.

Hm.

RELLING.

Og dæmoniske naturer er ikke skabt til at gå lige på benene gennem verden; de må ud på afveje en gang iblandt. — Nå, og De holder altså ud der oppe på det fæle svarte værket endnu?

GREGERS.

Jeg har holdt ud indtil nu.

RELLING.

Og fik De så inkasseret den fordringen, De gik omkring med?

GREGERS.

Fordringen? (forstår ham.) Nå så.

HJALMAR.

Har du inkasseret fordringer, Gregers?

GREGERS.

Å snak.

RELLING.

Jo såmænd har han så; han gik omkring i alle husmandshytterne og præsenterte noget, som han kaldte „den ideale fordring“.

GREGERS.

Jeg var ung dengang.

RELLING.

De har ret i det; De var svært ung. Og den ideale fordringen — den fik De da aldrig honoreret så længe jeg var der oppe.

GREGERS.

Ikke siden heller.

RELLING.

Nå, så er De vel ble't så klog at slå lidt af på beløbet da, kan jeg tænke.

GREGERS.

Aldrig når jeg står foran et ægte, virkeligt menneske.

HJALMAR.

Nej, det synes jeg jo er ganske rimeligt. — Lidt smør, Gina.

RELLING.

Og så et stykke flæsk til Molvik.

MOLVIK.

Uh, ikke flæsk!

(det banker på loftsdøren.)

HJALMAR.

Luk op, Hedvig; far vil ud.

(HEDVIG går hen og åbner på klem; GAMLE EKDAL kommer ind med et friskt kaninskind; hun lukker efter ham.)

EKDAL.

God morgen, mine herrer! Har havt god jagt idag. Har skudt en stor en.

HJALMAR.

Og så har du flådd den før jeg kom —!

EKDAL.

Har saltet den også. Det er godt, mørt kød, det kaninkødet; og så er det sødt; smager som sukker. God appetit, mine herrer!

(går ind i sit værelse.)

MOLVIK

(rejser sig).

Undskyld —; jeg kan ikke —; jeg må ned som snarest —

RELLING.

Drik sodavand, menneske!

MOLVIK

(skynder sig).

Uh — uh!

(ud gennem gangdøren.)

RELLING

(til HJALMAR).

Lad os tømme en dram for den gamle jægersmand.

HJALMAR
(klinker med ham).

For idrætsmanden på gravens bred, ja.

RELLING.

For den gråhærdede —. (drikker.) Ja, sig mig, — er det gråt hår, han har, eller er det hvidt?

HJALMAR.

Det er visst så midt imellem; for resten har han nok ikke ret mange hårstrå igen på sin isse.

RELLING.

Nå, med forlorent kommer man også igennem verden. Ja, du er da i grunden en lykkelig mand, du Ekdal; du har denne vakkre livsopgaven at stræve for —

HJALMAR.

Og jeg stræver også, kan du tro.

RELLING.

Og så har du din flinke kone, som lunter så lunt ud og ind på filtsko og vagger i hofterne og hygger og steller for dig.

HJALMAR.

Ja, Gina — (nikker til hende.) du er en bra' ledsagerinde, at ha' med på livsvejen, du.

GINA.

Å, sid nu ikke der og ressensér om mig.

RELLING.

Og så din Hedvig, du Ekdal?

HJALMAR
(bevæget)

Barnet, ja! Barnet først og fremst. Hedvig,

kom hid til mig. (stryger hende over håret.) Hvad er det for en dag imorgen, du?

HEDVIG
(rusker i ham).

Å nej, du skal ikke sige noget, far!

HJALMAR.

Det stinger mig som en kniv igennem hjertet, når jeg tænker på, at det skal bli' så ringe; bare en liden festlig tilstelning inde på loftet —

HEDVIG.

Å, men det blir just dejligt, det!

RELLING.

Og vent så bare til den mærkelige opfindelsen kommer til verden, Hedvig!

HJALMAR.

Ja da — da skal du se! Hedvig, jeg har besluttet at sikkre din fremtid. Du skal få det godt så længe du lever. Jeg vil forlange noget for dig, et eller andet. Det skal være den fattige opfinders eneste løn.

HEDVIG
(hvisker med armen om hans hals).

Å, du snille. snille far!

RELLING
(til GREGERS).

Nå, synes De ikke ganske bra' om det, til en forandring, at sidde ved et godt besat bord i en lykkelig familjekreds?

HJALMAR.

Ja, disse timer ved bordet sætter jeg virkelig pris på.

GREGERS.

Jeg, for min del, trives ikke i sumpluft.

RELLING.

Sumpluft?

HJALMAR.

Å, kom nu ikke med den snak igen!

GINA.

Her er, ved Gud, ingen sumplugt, herr Werle; for jeg lufter såmænd ud hver evige dag.

GREGERS
(går fra bordet).

Den stank, jeg mener, den lufter De visst ikke ud.

HJALMAR.

Stank!

GINA.

Ja, hvad synes du, Ekdal!

RELLING.

Om forladelse, — det skulde vel ikke være Dem selv, som bringer stanken med der oppe fra gruberne?

GREGERS.

Det kunde ligne Dem at kalde for stank, hvad jeg bringer ind i huset.

RELLING
(går hen til ham).

Hør, herr Werle junior, jeg har Dem stærkt mistænkt for, at De går med „den ideale fordring“ uforkortet i baglommen endnu.

GREGERS.

I brystet går jeg med den.

RELLING.

Ja, hvor fanden De så har den, så vil jeg ikke rå' Dem til at spille inkassator her, så længe jeg er inde.

GREGERS.

Og hvis jeg gør det alligevel?

RELLING.

Så kommer De på hodet ned over trapperne; nu véd De det.

HJALMAR
(rejser sig).

Nej men, Relling!

GREGERS.

Ja, kast De mig bare ud —.

GINA
(går imellem dem).

Det får De ikke lov til, Relling. Men det må jeg sige Dem, herr Werle, at De, som gjorde alt det fæle inde i kakkelovnen Deres, De skulde ikke komme til mig og snakke om stank.

(det banker på gangdøren.)

HEDVIG.

Mor, der er nogen, som banker.

HJALMAR.

Se så; nu skal vi ha' det rend også!

GINA.

La' bare mig —. (går hen og åbner døren, studser, farer sammen og viger tilbage.) Åh! Uf da!

(GROSSERER WERLE, i pelsfrakke, træder et skridt indenfor.)

WERLE.

Be'r undskylde; men min søn skal nok bo her i huset.

GINA
(svælger vejret).

Ja.

HJALMAR
(går nærmere).

Vil ikke herr grossereren være så artig —?

WERLE.

Tak; jeg ønsker blot at tale med min søn.

GREGERS.

Ja, hvad godt? Her står jeg.

WERLE.

Jeg ønsker at tale med dig i dit værelse.

GREGERS.

I mit værelse — nå —
(vil gå.)

GINA.

Nej, der er, ved Gud, ikke i den stand at —

WERLE.

Nå, så ude på gangen da; jeg ønsker en samtale under fire øjne.

HJALMAR.

Det kan ske her, herr grosserer. Kom ind i dagligstuen, Relling.

(HJALMAR og RELLING går ind til højre; GINA tar HEDVIG med sig ud i køkkenet.)

GREGERS
(efter et kort ophold).

Ja, nu er vi altså under fire øjne.

WERLE.

Du lod falde nogen yttringer igår aftes —. Og såsom du nu har lejet dig ind hos Ekdals, så må jeg næsten formode, at du har et eller andet i sinde imod mig.

GREGERS.

Jeg har i sinde at åbne Hjalmar Ekdals øjne. Han skal se sin stilling, som den er; — det er det hele.

WERLE.

Er det den livsopgaven, du talte om igår?

GREGERS.

Ja. Du har ikke levnet mig nogen anden.

WERLE.

Er det da mig, som har forkvaklet dit sind, Gregers.

GREGERS.

Du har forkvaklet hele mit liv. Jeg tænker ikke på alt det med mor . Men det er dig, jeg kan takke for, at jeg går og jages og nages under en skyldbetynget samvittighed.

WERLE.

Aha, det er samvittigheden, som det er galt fat med.

GREGERS.

Jeg skulde ha' trådt op imod dig dengang, der blev stillet snarer for løjtnant Ekdal. Jeg skulde ha' advaret ham; for jeg aned nok, hvor det vilde bære hen.

WERLE.

Ja, da burde du sandelig ha' talt.

GREGERS.

Jeg voved mig ikke til det; så fejg og forskræmt var jeg. Jeg var så usigelig ræd for dig — både dengang og længe bagefter.

WERLE.

Den rædsel er gåt over nu, lader det til.

GREGERS.

Det er den heldigvis. Hvad der er forbrudt imod gamle Ekdal, både af mig og af — andre, det kan aldrig bødes på; men Hjalmar kan jeg fri ud af al den løgn og fortielse, som han her holder på at gå til grunde i.

WERLE.

Tror du, at du vilde gøre en god gerning med det?

GREGERS.

Det tror jeg da så trøstig.

WERLE.

Du mener kanske, at fotograf Ekdal er den mand, at han vilde takke dig til for en slig venskabstjeneste?

GREGERS.

Ja! Den mand er han.

WERLE.

Hm, — vi får se.

GREGERS.

Og desuden — skal jeg bli' ved at leve længer, så må jeg se at finde helsebod for min syge samvittighed.

WERLE.

Den blir aldrig frisk. Din samvittighed har

været sygelig lige fra barneårene. Det er en arvelod fra din mor, Gregers; — den eneste arv, hun efterlod dig.

GREGERS
(med et hånsk halvsmil).

Har du endnu ikke kunnet fordøje den tort, at du regned galt, da du trode, du skulde få formue med hende?

WERLE.

Lad os ikke komme ind på uvedkommende ting. — Holder du altså fast ved det forsæt, at lede fotograf Ekdal ind på et spor, som du formoder er det rigtige?

GREGERS.

Ja; det forsæt holder jeg fast ved.

WERLE.

Nå, så kunde jeg jo ha' sparet min gang her op. For da nytter det vel ikke at spørge dig, om du vil flytte hjem til mig igen?

GREGERS.

Nej.

WERLE.

Og ind i firmaet går du vel ikke heller?

GREGERS.

Nej.

WERLE.

Godt. Men da jeg nu agter at indgå nyt ægteskab, så vil boet bli' skiftet imellem os.

GREGERS
(hurtigt).

Nej; det ønsker jeg ikke.

WERLE.

Du ønsker det ikke?

GREGERS.

Nej, jeg tør ikke det for min samvittigheds skyld.

WERLE
(lidt efter).

Rejser du op til værket igen?

GREGERS.

Nej; jeg betragter mig som udtrådt af din tjeneste.

WERLE.

Men hvad vil du da slå ind på?

GREGERS.

Bare løse min livsopgave; ikke noget andet.

WERLE.

Nå, men siden da? Hvad vil du så leve af?

GREGERS.

Jeg har lagt lidt op af min løn.

WERLE.

Ja, hvor længe vil det forslå!

GREGERS.

Jeg tænker, det forslår min tid ud.

WERLE.

Hvad skal det sige?

GREGERS.

Nu svarer jeg ikke på mere.

WERLE.

Farvel da, Gregers.

GREGERS.

Farvel.

(GROSSERER WERLE går.)

HJALMAR
(kikker ind).

Nu gik han jo?

GREGERS.

Ja.

(HJALMAR og RELLING kommer ind. GINA og HEDVIG kommer også, fra kokkenet).

RELLING.

Den frokosten, den gik da i vasken.

GREGERS.

Tag på dig, Hjalmar; du må gå en lang tur med mig.

HJALMAR.

Ja gerne det. Hvad var det, din far vilde? Var det noget om mig?

GREGERS.

Kom bare. Vi må snakke lidt sammen. Jeg går ind og trækker frakken på.

(ud gennem gangdøren.)

GINA.

Du skulde ikke gå ud med ham, Ekdal.

RELLING.

Nej, gør ikke det, du; bliv hvor du er.

HJALMAR
(tar sin hat og yderfrakke).

Hvad for noget! Når en ungdomsven føler det behov at åbne sig for mig i enrum —!

RELLING.

Men, for fanden, — skønner du da ikke, at fyren er gal, forrykt, forstyrret!

GINA.

Ja, der kan du bare høre. Hans mor havde også slige fysiske raptusser iblandt.

HJALMAR.

Desto mere trænger han til en vens årvågne øje. (til GINA.) Lad endelig middagsmaden være færdig i god betids. Farvel så længe.

(går ud gennem gangdøren.)

RELLING.

Det er da også en ulykke, at ikke det menneske gik til helvede ned i en af Højdalsgruberne.

GINA.

Jøss', — hvorfor siger De det da?

RELLING
(mumler).

Å jo, for jeg har nu så mine funderinger.

GINA.

Tror De, at unge Werle er rigtig gal?

RELLING.

Nej desværre; han er ikke galere end folk plejer være. Men en sygdom har han rigtignok i kroppen,

GINA.

Hvad er det for noget, som fejler ham da?

RELLING.

Jo, det skal jeg sige Dem, fru Ekdal. Han lider af en akut retskaffenhedsfeber.

GINA.

Retskaffenhedsfeber?

HEDVIG.

Er det en slags sygdom, det?

RELLING.

Jaha; det er en national sygdom; men den optræder kun sporadisk. (nikker til GINA.) Tak for maden!

(han går ud gennem gangdøren.)

GINA
(driver i uro hen over gulvet).

Uf, den Gregers Werle, — det har altid vær't en fæl fisk.

HEDVIG
(står ved bordet og ser forskende på hende).

Dette her synes jeg er underligt.

FJERDE AKT.

(HJALMAR EKDALS atelier. Der har nylig været fotograferet; et apparat med klæde over, et stativ, et par stole, en konsol og deslige står fremme på gulvet. Eftermiddagsbelysning; solen er ved at gå bort; noget senere begynder det at mørkne.)

(GINA står i den åbne gangdør med en liden kasse og en våd glasplade i hånden og taler med nogen udenfor.)

GINA.

Ja, ganske bestemt. Når jeg lover noget, så holder jeg det også. På mandag skal det første dusinet være færdig. — Farvel, farvel!

(Man hører nogen gå ned af trapperne. GINA lukker døren, stikker pladen ind i kassen og sætter denne ind i det tildækkede apparat.)

HEDVIG

(kommer ind fra køkkenet).

Gik de nu?

GINA

(rydder op).

Ja, Gud ske lov, nu blev jeg da endelig af med dem.

HEDVIG.

Men kan du skønne, at ikke far er kommet hjem endnu?

GINA.

Er du viss på, at han ikke er nede hos Relling?

HEDVIG.

Nej, der er han ikke; jeg fløj ned køkkenvejen og spurte nu nylig.

GINA.

Og så står vel maden og blir kold for ham også.

HEDVIG.

Ja tænk, — far, som altid passer så rigtig på at komme hjem til middag!

GINA.

Å, nu kommer han snart, skal du se.

HEDVIG.

Ja, gid han bare vilde komme; for jeg synes, her er ble't så underligt.

GINA

(råber).

Der er han!

(HJALMAR EKDAL kommer ind gennem gangdøren.)

HEDVIG

(imod ham).

Far! Å nej, slig, som vi har ventet på dig!

GINA

(skotter hen).

Du blev da svært længe borte, Ekdal.

HJALMAR

(uden at se på hende).

Jeg blev noget længe, ja.

(Han trækker yderfrakken af; GINA og HEDVIG vil hjælpe ham; han afværger det.)

GINA.

Har du kanske spist med Werle?

HJALMAR
(hænger frakken op).

Nej.

GINA
(går mod køkkendøren).

Så skal jeg sætte maden ind til dig.

HJALMAR.

Nej; lad maden være. Jeg spiser ikke nu.

HEDVIG
(går nærmere).

Er det ikke bra' med dig, far?

HJALMAR.

Bra'? Å jo, så tålelig. Vi gik en anstrængende tur sammen, Gregers og jeg.

GINA.

Det skulde du ikke gøre, Ekdal; for det er du ikke vant til.

HJALMAR.

Hm; der er mangt og meget, som en mand får vænne sig til i denne verden. (driver lidt omkring.) Har her været nogen, mens jeg var ude?

GINA.

Ikke andre end de to kæresterne.

HJALMAR.

Ingen nye bestillinger?

GINA.

Nej, idag ikke.

HEDVIG.

Du skal se, der kommer nok nogen imorgen, far.

HJALMAR.

Gid det var så vel; for imorgen tænker jeg at ta' fat med hele mit alvor.

HEDVIG.

Imorgen! Nej men husker du da ikke, hvad det er for en dag imorgen?

HJALMAR.

Nå, det er jo sandt —. Ja, så iovermorgen da. Herefter vil jeg gøre alting selv; jeg vil være ganske alene om hele arbejdet.

GINA.

Nej men hvad skal da det være til, Ekdal? Det er jo bare at gøre dig livet surt. Jeg passer nok fotograferingen, jeg; og så blir du ved at stelle med opfindelsen.

HEDVIG.

Og så med vildanden, far, — og med alle hønsene og kaninerne og —!

HJALMAR.

Snak ikke til mig om det tøjeri! Fra imorgen af sætter jeg aldrig mere min fod der inde på loftet.

HEDVIG.

Ja men, far, du lovte mig jo, at imorgen skulde der bli' tilstelning —

HJALMAR.

Hm, det er sandt. Nå, så fra iovermorgen da. Den fordømte vildanden skulde jeg helst ha' lyst til at vri' halsen om på!

HEDVIG
(skriger).

Vildanden!

GINA.

Nu har jeg da aldrig hørt sligt!

HEDVIG
(rusker i ham).

Nej men, far, — det er jo min vildand!

HJALMAR.

Derfor gør jeg det heller ikke. Jeg har ikke hjerte til det, — ikke hjerte til det for din skyld, Hedvig. Men jeg føler så inderlig dybt, at jeg burde gøre det. Jeg burde ikke tåle under mit tag en skabning, som har været i de hænder.

GINA.

Men, Herregud, fordi om gamlefar har fåt den af denne her sjofle Pettersen, så —

HJALMAR
(driver omkring).

Der er visse krav —. Hvad skal jeg kalde de krav? Lad mig sige — ideale krav, — visse fordringer, som en mand ikke kan sætte til side, uden at han tar skade på sin sjæl.

HEDVIG
(går efter ham).

Men tænk, vildanden, — den stakkers vildanden!

HJALMAR
(standser).

Du hører jo, jeg skåner den — for din skyld. Der skal ikke krummes et hår på —; nå, som sagt, jeg skåner den. For der er jo også større opgaver,

end som så, at ta' fat på. Men nu skulde du gå ud lidt, som du plejer, Hedvig; nu er det så passelig skummert for dig.

HEDVIG.

Nej, jeg bryr mig ikke om at gå ud nu.

HJALMAR.

Jo, gør det; jeg synes, du myser så med øjnene; du har ikke godt af alle disse dampene her inde. Her er dump luft under dette tag.

HEDVIG.

Ja, ja da, så løber jeg ned køkkentrappen og går indover en liden stund. Kåben og hatten —? Å, det ligger inde hos mig selv. Far, — du må da endelig ikke gøre vildanden noget ondt, mens jeg er ude.

HJALMAR.

Ikke en fjær skal der ribbes af dens hode. (trykker hende til sig.) Du og jeg, Hedvig, — vi to —! Nå, gå bare, du.

(HEDVIG nikker til forældrene og går ud gennem køkkenet.)

HJALMAR
(går omkring uden at se op).

Gina.

GINA.

Ja?

HJALMAR.

Fra imorgen af — eller, lad os sige fra iovermorgen af — kunde jeg ha' lyst til at føre husholdningsbogen selv.

GINA.

Vil du nu føre husholdningsbogen også?

HJALMAR.

Ja, eller ta' rede på indkomsterne i al fald.

GINA.

Å Gud hjælpe os, det er nok snart bestilt.

HJALMAR.

En skulde ikke tro det; for jeg synes, du får pengene til at strække så mærkværdig langt. (standser og ser på hende.) Hvorledes går det til?

GINA.

Det er fordi jeg og Hedvig behøver så lidet.

HJALMAR.

Er det sandt, at far blir så rundelig betalt for den arkskrivningen hos grosserer Werle?

GINA.

Jeg véd ikke, om det er så rundelig. Jeg kender ikke prisen på sligt noget.

HJALMAR.

Nå, hvad får han da så omtrent? Lad mig høre!

GINA.

Det er så forskelligt; det blir vel omtrent det, han koster os, og så en liden lommeskilling.

HJALMAR.

Det han koster os! Og det har du ikke sagt mig før!

GINA.

Nej, det kunde jeg da ikke; du var jo så glad, fordi du trodde, at han fik altingen af dig.

HJALMAR.

Og så får han det fra grosserer Werle!

GINA.

Å ja, grossereren har da nok at ta' af, han.

HJALMAR.

Lad mig få lampen tændt!

GINA
(tænder).

Og så kan vi jo ikke vide, om det er grossereren selv; det kan jo godt være Gråberg —

HJALMAR.

Hvorfor kommer du med den udflugten om Gråberg?

GINA.

Nej, jeg véd ikke; jeg tænkte bare —

HJALMAR.

Hm!

GINA.

Det var jo ikke mig, som skaffed gamlefar det skriveriet. Det var jo Berta, den tid hun kom i huset.

HJALMAR.

Jeg synes, du skælver så i stemmen.

GINA
(sætter skærmen på).

Gør jeg?

HJALMAR.

Og så ryster du på hænderne. Eller er det ikke så?

GINA
(fast).

Sig det bent ud, Ekdal. Hvad er det for noget, han har gåt og snakket om mig?

HJALMAR.

Er det sandt, — kan det være sandt, at — at der var et slags forhold mellem dig og grosserer Werle, den gang du tjente der i huset?

GINA.

Det er ikke sandt. Ikke dengangen, ikke. Grossereren la' sig efter mig; det gjorde han. Og fruen trodde, der var noget i det; og så gjorde hun hokkuspokkus og hurlomhej, og hun både slog mig og hun drog mig; det gjorde hun; — og så gik jeg af tjenesten.

HJALMAR.

Men siden altså!

GINA.

Ja, så kom jeg jo hjem. Og mor — hun var ikke så real, som du tænkte, Ekdal; og hun gik der og snakked for mig både om det ene og det andre; for grossereren var jo ble't enkemand da.

HJALMAR.

Nå, og så!

GINA.

Ja, det er vel bedst, du får vide det. Han gav sig ikke, før han fik sin vilje.

HJALMAR

(slår hænderne sammen).

Og det er mit barns mor! Hvor kunde du fortie sligt noget for mig!

GINA.

Ja, det var galt gjort af mig; jeg skulde visst ha' sagt dig det for længe siden.

HJALMAR.

Straks skulde du ha' sagt mig det; — så havde jeg da vidst, hvad du var for en.

GINA.

Men vilde du da ha' giftet dig med mig alligevel?

HJALMAR.

Hvor kan du tænke dig det!

GINA.

Nej; men derfor så turde jeg ikke sige dig noget dengangen. For jeg kom jo til at holde så svært af dig, som du véd. Og jeg kunde da ikke gøre mig selv rent ulykkelig —

HJALMAR
(går om).

Og det er min Hedvigs mor! Og så at vide, at alt, hvad jeg her ser for mine øjne — (sparker til en stol.) — hele mit hjem, — det skylder jeg en begunstiget forgænger! Å, denne forføreriske grosserer Werle!

GINA.

Angrer du på de fjorten—femten årene, som vi har levet sammen?

HJALMAR
(stiller sig foran hende).

Sig mig, om ikke du hver dag, hver time, har angret på den væv af fortielse, som du, ligesom en ædderkop, har spundet mig ind i? Svar mig på det! Har du virkelig ikke gåt her og våndet dig i anger og nag?

GINA.

Å, snille Ekdal, jeg har havt så rundelig nok med at tænke på huset og alt det daglige bestyret —

HJALMAR.

Du kaster altså aldrig et prøvende blik på din fortid!

GINA.

Nej, jeg havde, ved Gud, næsten glemt disse her gamle intrigerne, du.

HJALMAR.

Å, denne sløve, følesløse ro! Den har for mig noget så oprørende ved sig. Tænk, — ikke angre engang!

GINA.

Men sig mig nu, Ekdal, — hvad havde der ble't af dig, hvis du ikke havde fåt en slig kone, som jeg?

HJALMAR.

En slig —!

GINA.

Ja, for jeg har da altid været ligesom lidt mere kontant og suffisant end du. Nå, det forstår sig, jeg er jo også de par år ældre.

HJALMAR.

Hvad der var ble't af mig!

GINA.

For du var da på alskens gale veje, den tiden du traf mig først; det kan du vel ikke nægte for.

HJALMAR.

Så det kalder du gale veje? Å, du forstår ikke, hvorledes en mand har det, når han sørger og fortviler; — navnlig en mand med mit ildfulde gemyt.

GINA.

Nej, nej; kan så være, det. Og jeg regalerer jo slettes ikke på det heller; for du blev jo så inderlig bra' en mand, straks du havde fåt hus og hjem. — Og nu havde vi fåt det så hyggeligt og koseligt hos os; og nu skulde Hedvig og jeg også snart begynde at koste lidt på os både med mad og med klæ'r.

HJALMAR.

I fortielsens sump, ja.

GINA.

Uf, den vederstyggelige fyren, som skulde få sin passasje her i huset!

HJALMAR.

Også jeg syntes, at hjemmet var godt at være i. Det var en vildfarelse. Hvor henter jeg nu den fornødne spænstighed fra, til at føre opfindelsen over i virkelighedens verden? Kanske dør den med mig; og da er det din forgangenhed, Gina, som har dræbt den.

GINA

(nær ved at græde).

Nej, du må da ikke sige noget sligt noget, Ekdal. Jeg, som alle mine dage bare vilde gøre altingen til det bedste for dig!

HJALMAR.

Jeg spør, — hvad blir der nu af familjeforsørgerens drøm? Når jeg lå der inde på sofaen og grubled over opfindelsen, da aned jeg nok, at den vilde sluge min sidste livskraft. Jeg følte jo nok, at den dag, da jeg havde fåt patentet i mine hænder, — den dag vilde bli min — afskedsdag. Og så

var det min drøm, at da skulde du sidde igen som den hedengangne opfinders velhavende enke

GINA
(tørrer tårerne af).

Nej, du må ikke snakke slig, Ekdal. Vorherre lad mig da aldrig leve den dag, da jeg skulde sidde som enke!

HJALMAR.

Å, det ene som det andet. Nu er jo alt forbi alligevel. Alt!

(GREGERS WERLE åbner varsomt gangdøren og ser ind.)

GREGERS.

Tør jeg komme?

HJALMAR.

Ja; kom.

GREGERS
(går frem med strålende, fornøjet ansigt og vil række dem hænderne).

Nå, I kære mennesker —! (ser afvekslende på dem og hvisker til HJALMAR): Altså ikke sket endnu?

HJALMAR
(lydeligt).

Det er sket.

GREGERS.

Det er?

HJALMAR.

Jeg har levet den bittreste stund i mit liv.

GREGERS.

Men også den mest løftede, tænker jeg.

HJALMAR.

Nå, foreløbig har vi det i al fald fra hånden.

GINA.

Gud forlade Dem, herr Werle.

GREGERS
(i stor forundring).

Men jeg forstår ikke dette.

HJALMAR.

Hvad forstår du ikke?

GREGERS.

Så stort et opgør, — et opgør, som en hel ny livsførelse skal grundes på, — en livsførelse, et samliv, i sandhed og uden al fortielse —

HJALMAR.

Ja, jeg véd det nok; jeg véd det så godt.

GREGERS.

Jeg havde ventet så visst, at når jeg kom ind af døren, så skulde der slaa mig imøde et forklarelsens lys både fra mand og fra hustru. Og så ser jeg ikke andet for mig end dette dumpe, tunge, triste —

GINA.

Nå så.
(tar lampeskærmen af.)

GREGERS.

De vil ikke forstå mig, fru Ekdal. Nej, nej; for Dem skal der vel tid til —. Men du selv da, Hjalmar? Du må da vel ha' ta't en højere indvielse af det store opgør.

HJALMAR.

Ja, naturligvis har jeg det. Det vil sige, — sådan på en måde.

GREGERS.

For der er da vel ikke noget i verden, som kan lignes med det, at ha' tilgivelse for en fejlende og løfte hende op til sig i kærlighed.

HJALMAR.

Tror du en mand så let forvinder den bedske drik, jeg nys har tømt?

GREGERS.

Nej, en almindelig mand; det kan så være. Men en mand som du —!

HJALMAR.

Ja, Herregud, jeg véd det nok. Men du må jage på mig, Gregers. Der skal tid til, ser du.

GREGERS.

Du har meget af vildanden i dig, Hjalmar.

(RELLING er kommen ind gennem gangdøren.)

RELLING.

Se så; er nu den vildanden på færde igen?

HJALMAR.

Grosserer Werles vingeskudte jagtbytte, ja.

RELLING.

Grosserer Werles —? Er det ham, I snakker om?

HJALMAR.

Om ham og — os andre.

RELLING
(halvhøjt til GREGERS).

Gid fanden havde Dem

HJALMAR.

Hvad er det, du siger?

RELLING.

Jeg yttrer et inderligt ønske om, at kvaksalveren vilde forføje sig på hjemvejen. Blir han her, så er han mand for at forkluddre jer begge to.

GREGERS.

De to forkluddres ikke, herr Relling. Om Hjalmar vil jeg nu ikke tale. Ham kender vi. Men også hun har visselig på bunden af sit væsen noget troværdigt, noget vederhæftigt —

GINA
(grædefærdig).

Så skulde De bare lad't mig gå for den jeg var da.

RELLING
(til GREGERS).

Er det næsevist at spørge om, hvad det er, De egentlig vil her i huset?

GREGERS.

Jeg vil grundlægge et sandt ægteskab.

RELLING.

Så De synes ikke, Ekdals ægteskab er godt nok, som det er?

GREGERS.

Det er visst et lige så godt ægteskab, som så mange andre, desværre. Men et sandt ægteskab er det endnu ikke ble't.

HJALMAR.

Du har aldrig havt øje for det ideale krav, du Relling.

RELLING.

Sludder, gutten min! — Med forlov, herr Werle; hvor mange — bare så på en slump — hvor mange sande ægteskaber har De set i Deres liv?

GREGERS.

Jeg tror knapt, jeg har set et eneste et.

RELLING.

Ikke jeg heller.

GREGERS.

Men jeg har set så utallige ægteskaber af den modsatte slags. Og jeg har havt anledning til på nært hold at se, hvad et sligt ægteskab kan bryde ned i et menneskepar.

HJALMAR.

En mands hele moralske grundlag kan svigte under hans fødder; det er det forfærdelige.

RELLING.

Ja, jeg har jo aldrig sådan egentlig været gift; så jeg tør ikke dømme om de ting. Men det véd jeg da, at til et ægteskab hører barnet også. Og barnet skal I la' være i fred.

HJALMAR.

Å, — Hedvig! Min stakkers Hedvig!

RELLING.

Ja, Hedvig får I værs'go' se at holde udenfor. I to er voksne mennesker; I får i Guds navn kluddre og klusse med jeres forhold, hvis I har lyst til det. Men Hedvig skal I fare varsomt med, siger jeg; ellers kan I komme til at gøre en ulykke på hende.

HJALMAR.

En ulykke!

RELLING.

Ja, eller hun kan komme til at gøre en ulykke på sig selv — og kanske på andre med.

GINA.

Men hvor kan De da vide sligt, Relling?

HJALMAR.

Der er da vel aldrig nogen nær fare for øjnene?

RELLING.

Dette her har ikke noget med øjnene at skaffe. Men Hedvig er i en vanskelig alder. Hun kan finde på alt det, som galt er.

GINA.

Ja tænk, — det gør hun også! Hun er begyndt at hussere så stygt med varmen ude i køkkenet. Det kalder hun at lege ildebrand. Jeg er mangen gang ræd, hun skal sætte fyr på huset.

RELLING.

Ser De bare; jeg vidste det nok.

GREGERS
(til RELLING).

Men hvorledes forklarer De sådant noget?

RELLING
(mut).

Hun er i stemmeskiftningen, far.

HJALMAR.

Så længe barnet har mig —! Så længe mit hode er oven mulde —!

(det banker på døren.)

GINA.

Hys, Ekdal; der er folk på gangen. (råber.) Vær så god!

(FRU SØRBY, i ydertøj, kommer ind.)

FRU SØRBY.

God aften!

GINA
(går imod hende).

Nej, er det dig, Berta!

FRU SØRBY.

Ja såmænd er det mig. Men jeg kommer kanske til ulejlighed?

HJALMAR.

Nej bevar's; et sendebud fra det hus —

FRU SØRBY
(til GINA).

Oprigtig talt havde jeg håbet, jeg ikke skulde træffe dine mandfolk hjemme på denne tid; og så løb jeg opom for at snakke lidt med dig og sige dig farvel.

GINA.

Så? Rejser du da?

FRU SØRBY.

Ja, imorgen tidlig; — op til Højdal. Grossereren er rejst i eftermiddag. (henkastende til GREGERS.) Kan hilse så meget fra ham.

GINA.

Nej tænk —!

HJALMAR.

Så grosserer Werle er rejst? Og nu rejser De efter ham?

FRU SØRBY.

Ja, hvad siger De til det, Ekdal?

HJALMAR.

Vogt Dem, siger jeg.

GREGERS.

Jeg skal forklare dig det. Min far gifter sig med fru Sørby,

HJALMAR.

Gifter han sig med hende!

GINA.

Å nej, Berta; blev det da endelig!

RELLING
(dirrer lidt i stemmen).

Dette her er da vel aldrig sandt?

FRU SØRBY.

Jo, snille Relling, det er rigtignok sandt.

RELLING.

Vil De gifte Dem nu igen?

FRU SØRBY.

Ja, det blir nok til det. Werle har løst kongebrev, og så turer vi brylluppet i al stilhed oppe på værket.

GREGERS.

Så får jeg vel ønske Dem til lykke da som en god stedsøn.

FRU SØRBY.

Tak skal De ha', hvis De mener noget med det. Og jeg håber da det, at det skal bli' til lykke både for Werle og for mig.

RELLING.

Det kan De trøstig håbe. Grosserer Werle drikker sig aldrig fuld, — så vidt jeg véd da; og han bruger visst ikke at skamslå sine koner heller, slig, som salig hestedoktoren gjorde.

FRU SØRBY.

Å, lad nu Sørby ligge, der han ligger. Han havde såmænd sine gode sider, han også.

RELLING.

Grosserer Werle har vel de sider, som bedre er, kan jeg tro.

FRU SØRBY.

Han har i al fald ikke sløset bort det bedste i sig Den mand, som det gør, han får ta' følgerne.

RELLING.

Ikveld går jeg ud med Molvik.

FRU SØRBY.

Det skulde De ikke, Relling. Gør ikke det; — for min skyld.

RELLING.

Der er ikke andet for. (til HJALMAR.) Vil du være med, så kom.

GINA.

Nej tak. Ekdal går ikke med på den slags apartementer.

HJALMAR
(arrig, halvhøjt).

Å, så ti da!

RELLING.

Farvel, fru — Werle.

(går ud gennem gangdøren.)

GREGERS

(til FRU SØRBY).

Det lader til, at De og doktor Relling kender hinanden temmelig nøje.

FRU SØRBY.

Ja, vi har kendt hinanden i mange år. Det kunde såmænd engang ha' ble't til noget af hvert imellem os to.

GREGERS.

Det var sagtens godt for Dem, at det ikke blev.

FRU SØRBY.

Ja, det må De nok sige. Men jeg har altid ta't mig i vare for at gå efter indskydelser. En kvinde kan da ikke kaste sig rent væk heller.

GREGERS.

Er De slet ikke det mindste ræd for, at jeg skal la' min far få et nys om dette gamle bekendtskab?

FRU SØRBY.

De kan da vel tænke, at jeg har sagt ham det selv.

GREGERS.

Så?

FRU SØRBY.

Deres far véd hver eneste smule, som folk med nogen sandhed kunde falde på at sige om mig. Alt sligt har jeg sagt ham; det var det første, jeg

gjorde, da han lod sig mærke med, at han havde hensigter.

GREGERS.

Da er De mere end almindelig åbenhjertig, synes jeg.

FRU SØRBY.

Åbenhjertig har jeg altid været. Det kommer vi fruentimmer længst med.

HJALMAR.

Hvad siger du til det, Gina.

GINA.

Å, vi fruentimmer er nu så forskellige, vi. Nogen har det på én vis og andre på en anden.

FRU SØRBY.

Ja, Gina, jeg tror nu, det er klogest at indrette sig på den vis, som jeg har gjort. Og Werle har heller ikke lagt dølgsmål på noget for sit vedkommende. Se, det er det, som nærmest har knyttet os sammen. Nu kan han sidde og snakke med mig så åbent som et barn. Det har han aldrig havt lejlighed til før. Han, den sunde livskraftige mand, fik hele sin ungdom og alle sine bedste år igennem ikke høre andet end straffeprækener. Og mangen gang drejed de prækener sig om de mest indbildte forgåelser, — efter hvad jeg har lad't mig sige.

GINA.

Ja, det er rigtignok så sandt, som det er sagt.

GREGERS.

Hvis fruerne vil ind på de enemærker, så er det bedst jeg går.

FRU SØRBY.

De kan gerne bli' for den sags skyld. Jeg skal ikke sige et ord mere. Men jeg vilde, De skulde ha' rede på, at jeg ikke har faret med fortielser eller nogen slags underfundighed. Det kan kanske synes, at det er en svært stor lykke, jeg gør; og det er det jo også på en måde. Men jeg mener alligevel, at jeg ikke tar imod mere end jeg gir. Jeg skal visst aldrig svigte ham. Og tjene og nytte ham som ingen anden, det kan jeg nu, da han snart blir hjælpeløs.

HJALMAR.

Blir han hjælpeløs?

GREGERS
(til FRU SØRBY).

Ja, ja, tal nu ikke om det her.

FRU SØRBY.

Det nytter ikke at skjule det længer, så gerne han end vil. Han blir blind.

HJALMAR
(studser).

Blir han blind? Det var da besynderligt. Blir han blind, han også?

GINA.

Det blir jo så mange.

FRU SØRBY.

Og en kan vel tænke sig, hvad det vil sige for en forretningsmand. Nå, jeg skal prøve på at bruge mine øjne for ham så godt jeg kan. Men nu tør jeg ikke bli' længer; jeg er så opkavet i denne tid. — Ja, det var det, jeg skulde sige Dem, Ekdal,

at hvis der var noget, som Werle kunde tjene Dem med, så skulde De bare henvende Dem til Gråberg.

GREGERS.

Det tilbud vil Hjalmar Ekdal visst betakke sig for.

FRU SØRBY.

Ja så; jeg synes da ikke, at han før i tiden —

GINA.

Jo, Berta, nu behøver ikke Ekdal at ta' nogen tingen fra grosserer Werle.

HJALMAR
(langsomt og med vægt).

Vil De hilse Deres tilkommende mand fra mig og sige, at jeg i den nærmeste fremtid agter at gå til bogholder Gråberg —

GREGERS.

Hvad! Kan du ville det?

HJALMAR.

— gå til bogholder Gråberg, siger jeg, og forlange en konto over det beløb, jeg skylder hans principal. Jeg vil betale denne æresgæld —; ha-ha-ha, det skal kaldes en æresgæld! Men nok om det. Jeg vil betale alt, med fem procent renter.

GINA.

Men, snille Ekdal, det har vi, ved Gud, ikke penger til.

HJALMAR.

Vil De sige Deres forlovede, at jeg arbejder ufortrødent på min opfindelse. Vil De sige ham, at det, som holder mine åndskræfter oppe under denne

anstrængende beskæftigelse, det er ønsket om at bli' en pinlig gældsbyrde kvit. Derfor gør jeg opfindelsen. Hele udbyttet skal anvendes til at frigøre mig for Deres vordende ægtefælles pekuniære udlæg.

FRU SØRBY.

Her er nok sket et eller andet her i huset.

HJALMAR.

Ja, det er det.

FRU SØRBY.

Nå, så farvel da. Jeg havde endnu havt lidt at snakke med dig om, Gina; men det får være til en anden gang. Farvel.

(HJALMAR og GREGERS hilser stumt; GINA følger FRU SØRBY til døren.)

HJALMAR.

Ikke ud over tærskelen, Gina!

(FRU SØRBY går; GINA lukker efter hende.)

HJALMAR.

Se så, Gregers; nu har jeg da denne trykkende gældspost fra hånden.

GREGERS.

Snart i al fald.

HJALMAR.

Jeg tror, min holdning må kaldes korrekt.

GREGERS.

Du er den mand, jeg altid har holdt dig for.

HJALMAR.

I visse tilfælde er det umuligt at sætte sig ud over de ideale krav. Som familjeforsørger må jeg jo vri' og vånde mig under det. For du kan tro, det

er sandelig ikke spøg for en ubemidlet mand at skulle indfri en mangeårig gældsfordring, som der, så at sige, havde lagt sig glemselens støv over. Men det får være det samme; mennesket i mig kræver også sin ret.

GREGERS
(lægger hånden på hans skulder).

Kære Hjalmar, — var det så ikke godt, at jeg kom?

HJALMAR.

Jo.

GREGERS.

At du fik fuld klarhed over alle forhold, — var ikke det godt?

HJALMAR
(lidt utålmodig).

Jo visst var det godt. Men der er én ting, som oprører min retfærdighedsfølelse.

GREGERS.

Og hvad er det for noget?

HJALMAR.

Det er dette her, at —; ja, jeg véd ikke, om jeg tør yttre mig så uforbeholdent om din far.

GREGERS.

Tag ikke noget som helst hensyn til mig.

HJALMAR.

Nå vel. Jo, ser du, jeg synes, det er noget så oprørende at tænke sig til, at nu blir det jo ikke mig, men ham, som realiserer det sande ægteskab.

GREGERS.

Nej men hvor kan du da sige sligt!

HJALMAR.

Jo visst blir det så. Din far og fru Sørby indgår jo nu en ægtepagt, som er bygget på fuld fortrolighed, bygget på hel og ubetinget åbenhjertighed fra begge sider; de stikker ingen ting under stol for hinanden; der er ingen fortielse bag ved forholdet; der er forkyndt, om jeg så må udtrykke mig, en gensidig syndernes forladelse imellem dem.

GREGERS.

Nå ja, hvad så?

HJALMAR.

Ja, men så er det der jo alt sammen. Det var jo alt dette her vanskelige, som du selv sa', hørte til, for at grunde det sande ægteskab.

GREGERS.

Men det er jo på en ganske anden måde, Hjalmar. Du vil da vel ikke sammenligne hverken dig eller hende med disse to — ? Nå, du forstår mig nok.

HJALMAR.

Men jeg kan dog ikke komme fra, at der i alt dette er noget, som sårer og krænker min retsbevidsthed. Det ser jo akkurat ud, som om der slet ingen retfærdig verdensstyrelse var til.

GINA.

Uf nej, Ekdal, sligt må du da, ved Gud, ikke sige.

GREGERS.

Hm; lad os ikke komme ind på de spørsmål.

HJALMAR.

Men på den anden side er det jo rigtignok som om jeg øjner skæbnens regulerende finger alligevel. Han blir jo blind.

GINA.

Å, det er kanske ikke så sikkert.

HJALMAR.

Det er utvilsomt. Vi bør ikke tvile på det i al fald; for just i dette faktum ligger den retfærdige gengældelse. Han har i sin tid forblindet en troskyldig medskabning.

GREGERS.

Desværre, han har forblindet mange.

HJALMAR.

Og nu kommer den ubønhørlige, den gådefulde, og kræver grossererens egne øjne.

GINA.

Nej, at du tør sige sligt stygt noget! Jeg blir rent ræd.

HJALMAR.

Det er tjenligt at fordybe sig i tilværelsens natsider en gang imellem.

(HEDVIG, i hat og kåbe, kommer glad og forpustet ind gennem gangdøren.)

GINA.

Er du alt der igen?

HEDVIG.

Ja, jeg vilde ikke gå længer. Og det var godt; for nu mødte jeg nogen i porten.

HJALMAR.

Det var vel denne fru Sørby.

HEDVIG.

Ja.

HJALMAR
(går op og ned).

Jeg vil håbe, du skal ha' set hende for sidste gang.

(Taushed. HEDVIG ser forknyt snart på den ene snart på den anden som for at udforske stemningen.)

HEDVIG
(nærmer sig indsmigrende).

Far.

HJALMAR.

Nå, — hvad er det, Hedvig?

HEDVIG.

Fru Sørby havde noget med til mig.

HJALMAR
(standser).

Til dig?

HEDVIG.

Ja. Det er noget, som skal være til imorgen.

GINA.

Berta har altid havt en liden ting til dig på den dagen.

HJALMAR.

Hvad er det for noget?

HEDVIG.

Nej, det kan du ikke få vide nu; for mor skal gi' mig det på sengen imorgen tidlig.

HJALMAR.

Å, alt dette maskepi, som jeg skal holdes udenfor!

HEDVIG
(skynder sig).

Nej, du kan gerne få se det. Det er et stort brev.

(tar brevet op af kåbelommen.)

HJALMAR.

Et brev også?

HEDVIG.

Ja, det er bare brevet. Det andet kommer vel siden. Men tænk, — et brev! Jeg har aldrig fåt noget brev før. Og så står der „frøken“ udenpå det. (læser.) „Frøken Hedvig Ekdal“. Tænk, — det er mig.

HJALMAR.

Lad mig se det brev.

HEDVIG
(rækker ham det).

Der kan du se.

HJALMAR.

Det er grosserer Werles hånd.

GINA.

Er du viss på det, Ekdal?

HJALMAR.

Se selv.

GINA.

Å, tror du, jeg skønner mig på sligt?

HJALMAR.

Hedvig, må jeg åbne brevet — og læse det?

HEDVIG.

Ja, det må du gerne, hvis du vil.

GINA.

Nej, ikke ikveld, Ekdal; det skal jo være til imorgen.

HEDVIG
(sagte).

Å, kan du ikke la' ham læse det! Det er visst noget godt; og så blir far glad; og så blir her fornøjeligt igen.

HJALMAR.

Jeg må altså åbne det?

HEDVIG.

Ja, vær så snil, far. Det skal bli morsomt at få vide, hvad det er.

HJALMAR.

Godt. (åbner brevet, tar et papir ud, læser det igennem og synes forvirret.) Hvad er da dette her —?

GINA.

Hvad står der for noget da?

HEDVIG.

A ja, far, — sig det!

HJALMAR.

Vær stille. (læser det en gang til igennem; er bleven bleg, men siger behersket:) Det er et gavebrev, Hedvig.

HEDVIG.

Nej, tænk! Hvad får jeg da?

HJALMAR.

Læs selv.

HEDVIG
(går hen og læser en stund ved lampen).

HJALMAR
(halvhøjt, knytter hænderne).

Øjnene! Øjnene, — og så det brevet!

HEDVIG
(afbryder læsningen).

Ja, men jeg synes, det er bedstefar, som skal ha' det.

HJALMAR
(tar brevet fra hende).

Du Gina, — kan du forstå dette her?

GINA.

Jeg véd jo ingen verdens ting; bare sig det.

HJALMAR.

Grosserer Werle skriver til Hedvig, at hendes gamle bedstefar ikke mere behøver at bemøje sig med den arkskriften, men at han herefter kan hæve hundrede kroner månedlig på kontoret —

GREGERS.

Aha!

HEDVIG.

Hundrede kroner, mor! Det læste jeg.

GINA.

Det blir jo godt for bedstefar.

HJALMAR.

— hundrede kroner, så længe han har det

nødig, — det vil naturligvis sige, så længe til han har lukket sine øjne.

GINA.

Nå, så er da han forsørget, stakkers.

HJALMAR.

Men så kommer det. Det læste du nok ikke, Hedvig. Bagefter skal denne gave gå over på dig.

HEDVIG.

På mig! Alt sammen?

HJALMAR.

Du er sikkret det samme beløb for hele dit liv, skriver han. Hører du det, Gina?

GINA.

Ja, jeg hører det nok.

HEDVIG.

Tænk — alle de penge, jeg får! (rusker i ham.) Far, far, er du da ikke glad —?

HJALMAR
(undviger hende).

Glad! (går om på gulvet.) Å, hvilke fjernsyn, — hvilke perspektiver der ruller op for mig! Hedvig er det; hun er det, han betænker så rigelig!

GINA.

Ja, for det er jo Hedvig, som har jebursdag —

HEDVIG.

Og du får det jo alligevel, far! Du kan da vel tænke, at jeg vil gi' alle pengene til dig og mor.

HJALMAR.

Til mor, ja! Der har vi det.

GREGERS.

Hjalmar, dette her er en snare, som lægges for dig.

HJALMAR.

Tror du, det skulde være en snare nu igen?

GREGERS.

Da han var her imorges, sa' han: Hjalmar Ekdal er ikke den mand, som du indbilder dig.

HJALMAR.

Ikke den mand —!

GREGERS.

Du skal få se det, sa' han.

HJALMAR.

Du skulde få se, at jeg lod mig afspise med penge —!

HEDVIG.

Men, mor, hvad er det da for noget?

GINA.

Gå ud og tag af dig tøjet.

(HEDVIG går grædefærdig ud gennem køkkendøren.)

GREGERS.

Ja. Hjalmar, — nu vil det vise sig, hvem der har ret, han eller jeg.

HJALMAR

(river langsomt papiret tvers over, lægger begge stykkerne på bordet og siger):

Her er mit svar.

GREGERS.

Det vented jeg.

HJALMAR

(går hen til GINA, som står ved ovnen, og siger dæmpet):

Og nu ingen fortielse mere. Hvis forholdet mellem dig og ham blev helt forbi, da du — kom til at holde af mig, som du kalder det, — hvorfor satte han os da i stand til at gifte os?

GINA.

Han tænkte vel, han skulde få sin gang her i huset.

HJALMAR.

Bare det? Var han ikke ræd for en viss mulighed?

GINA.

Jeg skønner ikke, hvad du mener.

HJALMAR.

Jeg vil vide, om — dit barn har ret til at leve under mit tag.

GINA

(retter sig ivejret; øjnene lyner).

Og det spør' du om!

HJALMAR.

Du skal svare mig på dette ene: Hører Hedvig mig til — eller —? Nå!

GINA

(ser på ham med kold trods).

Jeg véd ikke.

HJALMAR

(dirrer let).

Du véd det ikke!

GINA.

Hvor kan jeg vide det? En slig en, som jeg er —

HJALMAR

(stille, vender sig fra hende).

Så har jeg ikke mere at gøre her i huset.

GREGERS.

Betænk dig på dette, Hjalmar!

HJALMAR

(tar sin yderfrakke på).

Her er ingen ting at betænke for en mand, som jeg.

GREGERS.

Jo, her er så usigelig meget at betænke. Sammen må I tre være, hvis du skal vinde frem til den store tilgivelsens offerstemning.

HJALMAR.

Did vil jeg ikke. Aldrig, aldrig! Min hat! (tar hatten.) Hjemmet er styrtet i grus omkring mig. (brister i gråd.) Gregers, jeg har ikke noget barn!

HEDVIG

(som har åbnet køkkendøren).

Hvad er det du siger! (hen til ham.) Far, far!

GINA.

Se så!

HJALMAR.

Kom ikke nær mig, Hedvig! Gå langt bort. Jeg tåler ikke at se dig. Å, de øjnene —! Farvel.

(vil imod døren.)

HEDVIG
(hænger sig fast i ham og skriger højt).

Nej da! Nej da! Gå ikke ifra mig!

GINA
(råber).

Se på barnet, Ekdal! Se på barnet!

HJALMAR.

Jeg vil ikke! Jeg kan ikke! Jeg må ud; — væk fra alt dette!

(Han river sig løs fra HEDVIG og går ud gennem gangdøren.)

HEDVIG
(med fortvilede øjne).

Han går fra os, mor! Han går fra os! Han kommer aldrig mere igen!

GINA.

Bare ikke græd, Hedvig. Far kommer nok igen.

HEDVIG
(kaster sig hulkende ned i sofaen).

Nej, nej, han kommer aldrig hjem til os mere.

GREGERS.

Tror De, jeg vilde alt til det bedste, fru Ekdal?

GINA.

Ja, jeg tror det næsten; men Gud forlade Dem alligevel.

HEDVIG
(ligger i sofaen).

Å, jeg synes jeg må dø af dette her! Hvad har jeg da gjort ham? Mor, du må få ham hjem igen!

GINA.

Ja, ja, ja; vær bare rolig, så skal jeg gå ud og se efter ham. (tar ydertøjet på.) Kanske han er gåt indom til Relling. Men så skal du ikke ligge der og tude. Lover du mig det?

HEDVIG
(græder krampagtigt).

Ja, jeg skal la' det være; når bare far kommer igen.

GREGERS
(til GINA, som vil gå).

Var det ikke bedre alligevel, at De først lod ham kæmpe sin smertens kamp til ende?

GINA.

Å, det får han gøre bagefter. Først og fremst må vi få stagget barnet.

(ud gennem gangdøren.)

HEDVIG
(sætter sig oprejst og tørrer tårerne af).

Nu skal De sige mig, hvad det er for noget. Hvorfor vil ikke far vide af mig mere?

GREGERS.

De skal ikke spørge om det, forinden De er ble't stor og voksen.

HEDVIG
(hikster).

Men jeg kan da ikke gå og være så græsselig bedrøvet lige til jeg blir stor og voksen. — Jeg skønner nok, hvad det er. — Kanske jeg ikke er fars rigtige barn.

GREGERS
(urolig).

Hvorledes skulde d e t gå til?

HEDVIG.

Mor kan jo ha' fundet mig. Og nu har kanske far fåt vide det; for sligt har jeg læst om.

GREGERS.

Nå, men om så var —

HEDVIG.

Ja, jeg synes, han kunde holde lige meget af mig for det. Ja næsten mere. Vildanden har vi jo også fåt sendendes til foræring, og alligevel holder jeg så svært af den.

GREGERS
(afledende).

Ja vildanden, det er sandt! Lad os snakke lidt om vildanden, Hedvig.

HEDVIG.

Den stakkers vildanden. Den tåler han heller ikke at se for sine øjne mere. Tænk, han har fåt lyst til at vri' halsen om på den!

GREGERS.

Å, det gør han da visst ikke.

HEDVIG.

Nej, men han sa' det. Og det synes jeg var så fælt sagt af far; for jeg læser bøn for vildanden hver aften og be'r, at den må blive bevaret for døden og alt det, som ondt er.

GREGERS
(ser på hende).

Plejer De læse aftenbøn?

HEDVIG.

Jaha.

GREGERS.

Hvem har vænnet Dem til det?

HEDVIG.

Jeg selv; for det var en gang far var så syg og havde igler på halsen; og så sa' han, at han sad med døden i hænderne.

GREGERS.

Nå ja?

HEDVIG.

Så holdt jeg bøn for ham, da jeg havde lagt mig. Og siden er jeg ble't ved med det.

GREGERS.

Og nu be'r De for vildanden også?

HEDVIG.

Jeg syntes, det var bedst at ta' vildanden med; for hun var så sygelig i førstningen.

GREGERS.

Læser De kanske morgenbøn også?

HEDVIG.

Nej, det gør jeg da rigtignok ikke.

GREGERS.

Hvorfor ikke ligeså godt morgenbøn?

HEDVIG.

Om morgenen er det jo lyst; og da er der jo ikke noget videre at være ræd for.

GREGERS.

Og den vildanden, som De holder så inderlig af, den vilde Deres far vri' halsen om på.

HEDVIG.

Nej, han sa', det var bedst for ham, om han gjorde det; men han vilde spare den for min skyld; og det var da snilt af far.

GREGERS
(lidt nærmere).

Men om nu De frivillig offred vildanden for hans skyld?

HEDVIG
(rejser sig).

Vildanden!

GREGERS.

Om De nu for ham offervillig gav hen det bedste, De ejer og véd i verden?

HEDVIG.

Tror De, det vilde hjælpe?

GREGERS.

Prøv det, Hedvig.

HEDVIG
(sagte, med lysende øjne).

Ja, jeg vil prøve det.

GREGERS.

Og har De den rigtige sindsstyrke, tror De?

HEDVIG.

Jeg vil be' bedstefar skyde vildanden for mig.

GREGERS.

Ja, gør så. Men ikke et ord til Deres mor om noget sligt!

HEDVIG.

Hvorfor ikke det?

GREGERS.

Hun forstår os ikke.

HEDVIG.

Vildanden? Jeg vil prøve det imorgen tidlig?

(GINA kommer ind gennem gangdøren.)

HEDVIG
(imod hende).

Traf du ham, mor?

GINA.

Nej; men jeg hørte, han havde været indom og fåt Relling med sig.

GREGERS.

Er De viss på det?

GINA.

Ja, portkonen sa' det. Molvik var også gåt med, sa' hun.

GREGERS.

Og det nu, da hans sind trænger så hårdt til at kæmpe i ensomhed —!

GINA
(tar tøjet af).

Ja, mandfolk er mangfoldige, de. Gud véd, hvor Relling har trukket ham hen! Jeg fløj over til madam Eriksen; men der var de ikke.

HEDVIG
(kæmper med gråden).

Å, hvis han nu aldrig kom hjem igen mere!

GREGERS.

Han kommer hjem igen. Jeg skal bære bud til ham imorgen; og da skal De få se, hvorledes han kommer. Sov så trøstig på det, Hedvig. God nat.

(han går ud gennem gangdøren.)

HEDVIG
(kaster sig hulkende om GINAS hals).

Mor, mor!

GINA
(klapper hende på ryggen og sukker):

Ak ja; Relling havde ret, han. Så går det, når der kommer galne folk og pressenterer den intrikate fordringen.

FEMTE AKT.

(HJALMAR EKDALS atelier. Et koldt gråt morgenlys falder ind; der ligger våd sne på de store ruder i tagvinduet.)

(GINA, med smækkeforklæde på, kommer med en støvekost og en tørreklud fra køkkenet og går hen imod dagligstuedøren. I det samme kommer HEDVIG hurtigt ind fra gangen.)

GINA

(standser).

Nå?

HEDVIG.

Jo, mor, jeg tror næsten, han er nede hos Relling —

GINA.

Ser du bare!

HEDVIG.

— for portkonen sa', hun hørte, at Relling havde to stykker med sig, da han kom hjem i nat.

GINA.

Det var nok det, jeg tænkte.

HEDVIG.

Men det nytter jo ikke noget, når han ikke vil komme op til os.

GINA.

I det mindste så vil jeg da ned og snakke med ham.

(GAMLE EKDAL, i slåbrok og tøfler og med tændt pibe, kommer frem i døren til sit værelse.)

EKDAL.

Du Hjalmar —. Er ikke Hjalmar hjemme?

GINA.

Nej, han er nok gåt ud.

EKDAL.

Så tidlig? Og i sligt et forrygende snékav? Ja, ja; vær så god; jeg kan gå morgenturen alene, jeg.

(Han skyder loftsdøren tilside; HEDVIG hjælper ham; han går derind; hun lukker efter ham.)

HEDVIG

(halvhøjt).

Tænk, mor, når stakkers bedstefar får høre, at far vil rejse ifra os.

GINA.

Å prat; bedstefar må ikke få høre noget om det. Det var en Guds lykke, at han ikke var hjemme igår under al den hurlomhejen.

HEDVIG.

Ja men —

(GREGERS kommer ind gennem gangdøren.)

GREGERS.

Nå? Har De så fåt spurlag på ham?

GINA.

Han skal nok være nede hos Relling, siger de.

GREGERS.

Hos Relling! Har han virkelig været ude med de mennesker?

GINA.

Han har nok det.

GREGERS.

Ja men han, som trængte så inderlig til ensomhed og til at samle sig i alvor —!

GINA.

Ja, De må så sige.

(RELLING kommer ind fra gangen.)

HEDVIG
(imod ham).

Er far hos Dem?

GINA
(samtidigt).

Er han der?

RELLING.

Ja visst er han så.

HEDVIG.

Og De, som ikke siger os til!

RELLING.

Ja, jeg er et bæ-æst. Men først så havde jeg det andre bæ-æstet at holde styr på; ja, han, den dæmoniske, naturligvis; og siden så sovned jeg ind så tungt at —.

GINA.

Hvad siger Ekdal idag?

RELLING.

Han siger ingen verdens ting.

HEDVIG.

Snakker han slet ikke?

RELLING.

Ikke et levendes ord.

GREGERS.

Nej, nej; det kan jeg så godt forstå.

GINA.

Men hvad tar han sig da til?

RELLING.

Han ligger på sofaen og snorker.

GINA.

Så? Ja, Ekdal er svær til at snorke.

HEDVIG.

Sover han? Kan han sove?

RELLING.

Ja, det lader s'gu' til det.

GREGERS.

Begribelig; efter den sjælestrid, som har oprevet ham —

GINA.

Og så han, som aldrig er vant til at sværme udendørs om nætterne.

HEDVIG.

Det er kanske bra', det, at han får sove, mor.

GINA.

Det tænker jeg også. Men så er det ikke værdt, vi muntrer ham for tidlig da. Tak skal De

ha', Relling. Nu må jeg først få gjort huset lidt rensligt og pent, og så —. Kom og hjælp mig, Hedvig.

(GINA og HEDVIG går ind i dagligstuen.)

GREGERS

(vender sig til RELLING).

Kan De forklare mig den åndelige rørelse, som nu foregår i Hjalmar Ekdal?

RELLING.

Jeg har, min sæl, ikke mærket, at der foregår nogen åndelig rørelse i ham.

GREGERS.

Hvad! På et sligt vendepunkt, da hele hans liv har fåt et nyt grundlag —? Hvor kan De tænke Dem, at en personlighed som Hjalmar —?

RELLING.

Å, personlighed — han! Hvis han nogensinde har havt ansats til den slags abnormiteter, som De kalder personlighed, så er både rødderne og trævlerne ble't grundigt exstirperet allerede i gutteårene; det kan jeg forsikkre Dem.

GREGERS.

Det skulde dog være mærkeligt — med den kærlighedsfulde opdragelse, som han har nydt.

RELLING.

Af de to forskruede, hysteriske tante-frøkenerne, mener De?

GREGERS.

Jeg vil sige Dem, at det var kvinder, som aldrig la' den ideale fordring i glemmebogen; — ja, nu skal De vel til at gøre nar igen.

RELLING.

Nej, jeg er ikke oplagt til det. For resten véd jeg god besked; for han har gulpet op adskillig retorik om disse sine „tvende sjælemødre“. Men jeg tror ikke, han har stort at takke dem for. Ekdals ulykke er, at han altid i sin kreds er ble't holdt for et lys —

GREGERS.

Og det er han kanske ikke? I sindsdybet, mener jeg?

RELLING.

Jeg har aldrig mærket noget til det. At hans far trodde det, — lad det gå; for gamle løjtnanten har jo været et fæ alle sine dage.

GREGERS.

Han har alle sine dage været en mand med barnesind; det er det, De ikke skønner.

RELLING.

Ja, ja da! Men da så den kære søde Hjalmar var ble't student på en måde, så galdt han straks for det store fremtidslys blandt kammeraterne også. Vakker var han jo, det drog, — rød og hvid, — slig, som småjomfruer helst vil ha' fyrene; og da han nu havde dette letrørte gemyttet og dette hjertevindende i røsten, og da han forstod så pent at deklamere andres vers og andres tanker —

GREGERS
(harmfuld).

Er det Hjalmar Ekdal, De taler således om?

RELLING.

Ja, med Deres tilladelse; for således ser det ud indvendig, det gudebillede, som De ligger næsegrus for.

GREGERS.

Jeg trodde dog ikke, at jeg var så aldeles blind heller.

RELLING.

Å jo, det er ikke langt ifra. For De er en syg mand, De også, ser De.

GREGERS.

Det har De ret i.

RELLING.

Jaha. De lider af et kompliceret tilfælde. Først er det nu denne brydsomme retskaffenhedsfeberen; og så det, som værre er, — altid går De og ørsker i tilbedelses-delirium; altid skal De ha' noget at beundre udenfor Deres egne grejer.

GREGERS.

Ja, udenfor mit eget må jeg visselig søge det.

RELLING.

Men De tar så skammelig fejl af de store vidunderfluerne, som De tror at se og høre omkring Dem. De er atter igen kommet ind i en husmandsstue med den ideale fordringen; her bor ikke solvente folk her i huset.

GREGERS.

Når De ikke har højere tanker om Hjalmar Ekdal, end som så, hvor kan De da finde nogen glæde i stødt og stadig at være sammen med ham?

RELLING.

Herregud, jeg skulde da være en slags doktor, med skam at sige; og så må jeg da ta' mig af de stakkers syge, jeg bor i hus med.

GREGERS.

Se så! Er Hjalmar Ekdal også syg?

RELLING.

Folk er syge omtrent alle i hob, desværre.

GREGERS.

Og hvad kur bruger De så for Hjalmar?

RELLING.

Min sædvanlige. Jeg sørger for at holde livsløgnen oppe i ham.

GREGERS.

Livs—løgnen? Jeg hørte ikke rigtig —?

RELLING.

Jo, jeg sa' livsløgnen. For livsløgnen er det stimulerende princip, det, ser De.

GREGERS.

Må jeg spørge, hvad det er for en livsløgn, Hjalmar er befængt med?

RELLING.

Nej tak; jeg forråder ikke slige hemmeligheder til kvaksalvere. De var i stand til at forkluddre ham endnu mere for mig. Men metoden er probat. Jeg har anvendt den på Molvik også. Ham har jeg gjort „dæmonisk“. Det er nu den fontanellen, jeg måtte sætte ham i nakken.

GREGERS.

Er han da ikke dæmonisk?

RELLING.

Hvad fan' vil det sige at være dæmonisk? Det er jo bare noget sludder, som jeg fandt på for at

berge livet i ham. Havde jeg ikke det gjort, så var det stakkers skikkelige svinet bukket under i selvforagt og fortvilelse for mange Herrens år siden. Og så gamle løjtnanten da! Men han har nu rigtignok fundet på kuren selv.

GREGERS.

Løjtnant Ekdal? Hvad han?

RELLING.

Ja, hvad mener De om det, at han, bjørnejægeren, går der inde på mørkloftet og jager kaniner? Der er ikke lykkeligere skytter til i verden, end han, den gamle manden, når han får tumle sig der inde mellem alt skrapet. De fire-fem fortørkede juletræerne, som han har gemt på, de er for ham det samme, som hele, store, friske Højdalsskogen; hanen og alle hønerne de er storfugl i furutoppene, de; og kaninerne, som humser bortefter loftsgulvet, det er bamserne, som han gir sig i kast med, han, den spræke friluftsgubben.

GREGERS.

Den ulykkelige gamle løjtnant Ekdal, ja. Han har rigtignok måttet slå af på sin ungdoms idealer.

RELLING.

Mens jeg husker det, herr Werle junior, — brug ikke det udenlandske ord: idealer. Vi har jo det gode norske ord: løgne.

GREGERS.

Mener De, at de to ting er i slægt med hinanden?

RELLING.

Ja, omtrent som tyfus og forrådnelsesfeber.

GREGERS.

Doktor Relling, jeg gir mig ikke, før jeg har reddet Hjalmar ud af Deres klør!

RELLING.

Det turde bli' værst for ham. Tar De livsløgnen fra et gennemsnitsmenneske, så tar De lykken fra ham med det samme. (til HEDVIG, som kommer fra dagligstuen.) Nå, lille vildand-mor, nu går jeg ned og ser, om fatter endnu ligger og funderer på den mærkelige opfindelse.

(går ud gennem gangdøren.)

GREGERS
(nærmer sig HEDVIG).

Jeg kan se på Dem, at det ikke er fuldbragt.

HEDVIG.

Hvilket? Å, det med vildanden. Nej.

GREGERS.

Sindsstyrken svigted Dem, da det skulde føres ud i handling, kan jeg tænke.

HEDVIG.

Nej, det er ikke det heller. Men da jeg vågned idag tidlig og husked på det, vi havde snakket om, så syntes jeg, det var så underligt.

GREGERS.

Underligt?

HEDVIG.

Ja, jeg véd ikke —. Igår kveld, straks med det samme, syntes jeg, der var noget så dejligt i det; men da jeg havde sovet, og husked på det igen, så syntes jeg ikke, det var noget videre.

GREGERS.

Å nej, De er vel ikke vokset op her uden at noget er gåt til spilde i Dem.

HEDVIG.

Ja, det bryr jeg mig ikke om; når bare far vilde komme op, så —

GREGERS.

Å, havde De så sandt fåt opladt øje for det, som gir livet værd, — havde De det sande, glade, modige offersind, så skulde De vel få se, hvorledes han kom op til Dem. — Men jeg tror på Dem endnu, jeg, Hedvig.

(han går ud gennem gangdøren.)

(HEDVIG driver om på gulvet; derpå vil hun gå ud i køkkenet; i det samme banker det indenfor på loftsdøren; HEDVIG går hen og åbner på klem; GAMLE EKDAL kommer ud; hun skyver døren for igen.)

EKDAL.

Hm, det er klein moro at gå morgentur alene, du.

HEDVIG.

Havde du ikke lyst til at gå på jagt, bedstefar?

EKDAL.

Det er ikke jagtvejr idag. Sligt mørke da; en kan knapt se frem for sig.

HEDVIG.

Får du aldrig lyst til at skyde på noget andet end de kaninerne?

EKDAL.

Er ikke kaninerne gode nok, de, kanske?

HEDVIG.

Ja men vildanden da?

EKDAL.

Hå—hå; er du ræd, jeg skal skyde vildanden for dig? Aldrig i verden, du. Aldrig det.

HEDVIG.

Nej, du kunde vel ikke; for det skal være svært at skyde vildænder.

EKDAL.

Kunde ikke? Skulde vel mene, jeg kunde.

HEDVIG.

Hvorledes vilde du da bære dig ad, bedstefar; — jeg mener ikke med min vildand men med andre?

EKDAL.

Vilde se til at få skud på dem under brystet, skønner du; for det er det sikkreste. Og så skal de skydes mod fjæren, ser du — ikke med fjæren.

HEDVIG.

Dør de da, bedstefar?

EKDAL.

Ja gu' dør de — når en skyder rigtig. Nå; må vel ind og pudse mig. Hm, — forstår nok — hm.

(går ind i sit værelse.)

HEDVIG

(venter lidt, skotter mod stuedøren, går hen til reolen, strækker sig på tæerne, tar den dobbeltløbede pistol ned fra hylden og ser på den).

(GINA, med støvekost og tørreklud, kommer fra dagligstuen.)

HEDVIG

(lægger hurtig og ubemærket pistolen fra sig).

GINA.

Ikke stå og rod i fars sager, Hedvig.

HEDVIG

(går fra reolen).

Jeg vilde bare rydde lidt.

GINA.

Gå heller ud i køkkenet og se om kaffien holder sig varm, jeg vil ta' brettet med, når jeg går ned til ham.

(HEDVIG går ud; GINA begynder at feje og gøre rent i atelieret.)

(Om en stund åbnes gangdøren nølende, og HJALMAR EKDAL ser ind; han har overfrakken på, men er uden hat, uvasket og med forpjusket, uredt hår; øjnene er sløve og matte.)

GINA

(blir stående med kosten i hånden og ser på ham).

Å, nej da, Ekdal, — kommer du alligevel?

HJALMAR

(træder ind og svarer med dump røst):

Jeg kommer — for at forsvinde i den samme stund.

GINA.

Ja, ja; kan nok tænke mig det. Men Jøss' da, — hvorledes er det, du ser ud!

HJALMAR.

Ser ud?

GINA.

Og så den pene vinterfrakken din! Nå, den har da fåt sin bekomst.

HEDVIG

(i køkkendøren).

Mor, skal jeg ikke —? (ser HJALMAR, skriger højt af glæde og løber imod ham.) Å far, far!

HJALMAR

(vender sig bort og slår ud med hånden).

Væk, væk, væk! (til GINA.) Få hende væk fra mig, siger jeg!

GINA

(halvhøjt).

Gå ind i dagligstuen, Hedvig.

(HEDVIG går stille derind.)

HJALMAR

(travlt, trækker bordskuffen ud).

Jeg må ha' mine bøger med mig. Hvor er mine bøger?

GINA.

Hvilke bøger?

HJALMAR.

Mine videnskabelige værker, naturligvis, — de tekniske tidsskrifter, som jeg bruger til opfindelsen.

GINA

(søger i reolen).

Er det disse her, som ikke er nogen perm på?

HJALMAR.

Ja visst er det så.

GINA

(lægger en bunke hæfter på bordet).

Skal jeg ikke få Hedvig til at skære dem op for dig?

HJALMAR.

Behøves ingen opskæring for mig.

(kort taushed.)

GINA.

Det blir altså ved det, at du flytter ifra os, Ekdal?

HJALMAR
(roder mellem bøgerne).

Ja, det forstår sig da af sig selv, synes jeg.

GINA.

Ja-ja.

HJALMAR
(heftigt).

For jeg kan da ikke gå her og få mit hjerte gennemboret hver time på dagen!

GINA.

Gud forlade dig, at du kan tro så stygt om mig.

HJALMAR.

Bevis —!

GINA.

Jeg synes, du skulde bevise.

HJALMAR.

Efter en forgangenhed, som din? Der gives visse krav —; jeg kunde fristes til at kalde dem ideale krav —

GINA.

Men gamlefar da? Hvad skal der bli' af ham, stakker?

HJALMAR.

Jeg kender min pligt; den hjælpeløse flytter med mig. Jeg vil ud i byen og gøre anstalter —. Hm —. (nølende.) Er der ingen, som har fundet min hat på trapperne?

GINA.

Nej. Har du mistet hatten?

HJALMAR.

Jeg havde den naturligvis på, da jeg kom inat: det er der ingen tvil om; men idag kunde jeg ikke finde den.

GINA.

Jøss', hvor har du da været henne med de to ranglefanterne?

HJALMAR.

Å, spørg mig ikke om uvæsentlige ting. Tror du, jeg er i stemning til at huske på enkeltheder?

GINA.

Bare du ikke har forkølet dig, Ekdal.

(går ud i køkkenet.)

HJALMAR

(taler med sig selv, halvhøjt og forbittret, mens han tømmer bordskuffen).

Du er en skurk, Relling! — En kæltring er du! — Ah, skændige forfører! — Kunde jeg så sandt få nogen til at snigmyrde dig!

(han lægger nogle gamle breve til side, finder det overrevne papir fra gårsdagen, tar det og ser på stykkerne; lægger det hurtigt fra sig idet GINA kommer.)

GINA

(sætter et dækket kaffebret på bordet).

Her er en tår varmt, om du kunde ha' lyst. Og så er her smørrebrøder og lidt saltmad til.

HJALMAR

(skotter til brettet).

Saltmad? Aldrig under dette tag! Rigtignok har jeg ikke nydt faste næringsmidler på snart fire

og tyve timer; men det får være det samme. — Mine optegnelser! Mine påbegyndte livserindringer! Hvor finder jeg min dagbog og mine vigtige papirer? (åbner stuedøren, men viger tilbage.) Der er hun også!

GINA.

Ja, Herregud, et steds må da barnet være.

HJALMAR.

Gå ud.

(han gør plads, HEDVIG kommer forskræmt ind i atelieret.)

HJALMAR

(med hånden på dørvrideren, siger til GINA):

I de sidste øjeblikke, jeg tilbringer i mit fordums hjem, ønsker jeg at forskånes for uvedkommende —

(går ind i stuen.)

HEDVIG

(med et sæt imod sin mor, spørger sagte og bævende):

Er det mig?

GINA.

Hold dig i køkkenet, Hedvig; eller nej, — gå heller ind i kammerset til dig selv. (taler til HJALMAR, idet hun går ind til ham.) Bi lidt, Ekdal; rod ikke så i kommoden; jeg véd, hvor al tingen ligger.

HEDVIG

(står et øjeblik urørlig, i angst og rådvildhed, bider læberne sammen for at kvæle gråden; så knytter hun krampagtigt hænderne og siger sagte):

Vildanden!

(Hun lister sig hen og tar pistolen fra hylden, åbner loftsdøren på klem, smyger ind og trække døren til efter sig.)

(HJALMAR og GINA begynder at disputere inde i dagligstuen.)

HJALMAR
(kommer med nogle skrivebøger og gamle løse papirer, som han lægger på bordet).

Å, hvad kan den vadsækken forslå! Det blir jo de tusende ting, jeg får at slæbe med mig.

GINA
(følger efter med vadsækken).

Men så la' alt det andre ligge så længe; og ta' bare med dig en skjorte og et par underbukser.

HJALMAR.

Puh, — disse anstrængende forberedelser —!
(trækker yderfrakken af og kaster den på sofaen.)

GINA.

Og så står kaffien og blir kold også.

HJALMAR.

Hm.
(drikker uvilkårlig en slurk og derpå atter en.)

GINA
(tørrer stoleryggene af).

Værst blir det nu for dig at finde sligt et stort loftsrum til kaninerne.

HJALMAR.

Hvad! Skal jeg slæbe alle de kaninerne med mig også?

GINA.

Ja, gamlefar kan da ikke være uden kaniner, véd jeg.

HJALMAR.

Det får han sandelig vænne sig til. Der er højere livsgoder end kaniner, som jeg må gi' afkald på.

GINA
(støver af i reolen).

Skal jeg lægge fløjten i vadsækken til dig?

HJALMAR.

Nej. Ingen fløjte for mig. Men gi' mig pistolen!

GINA.

Vil du ha' den pigstolen med dig?

HJALMAR.

Ja. Min ladte pistol.

GINA
(søger efter den).

Den er væk. Han må ha' ta't den med sig ind.

HJALMAR.

Er han på loftet?

GINA.

Ja visst er han på loftet?

HJALMAR.

Hm, — den ensomme gubbe.
(han tar et stykke smørrebrød, spiser det og drikker kaffekoppen ud.)

GINA.

Havde vi nu ikke lejet bort værelset, kunde du ha' flyttet der ind.

HJALMAR.

Jeg skulde bli' boende under samme tag, som —! Aldrig, — aldrig!

GINA.

Men kunde du da ikke for en dags tid eller to slå dig ned i dagligstuen? Der havde du alt dit for dig selv.

HJALMAR.

Aldrig indenfor disse mure!

GINA.

Nå, men nede hos Relling og Molvik da?

HJALMAR.

Nævn ikke de menneskers navn! Jeg er færdig at miste appetiten bare jeg tænker på dem. — Å nej, jeg får nok ud i stormen og snékavet, — gå fra hus til hus og søge efter ly for far og mig.

GINA.

Men du har jo ingen hat, Ekdal! Du har jo mistet hatten.

HJALMAR.

Å, de to afskum, så rige på alle laster! En hat må skaffes tilveje. (tar et andet stykke smørrebrød.) Der må gøres anstalter. For jeg har da ikke i sinde at sætte livet til heller.

(søger efter noget på brettet.)

GINA.

Hvad er det du ser efter?

HJALMAR.

Smør.

GINA.

Smør skal straks komme.

(går ud i køkkenet.)

HJALMAR
(råber efter hende).

Å, det behøves ikke; jeg kan så godt spise det tørre brød.

GINA
(bringer en smørskål).

Se her; det skal være nykærnet.

(Hun skænker en ny kop kaffe for ham; han sætter sig i sofaen, lægger mere smør på smørrebrødet, spiser og drikker en stund i taushed.)

HJALMAR.

Vilde jeg, uden at bli' overhængt af nogen — af nogen som helst, — kunde bo der inde i stuen en dags tid eller to?

GINA.

Ja, det kunde du så godt, hvis du bare vilde.

HJALMAR.

For jeg indser ikke muligheden af at få alle fars sager ud i en slig fart.

GINA.

Og så er det jo det til, at først måtte du vel sige ham, at du ikke længere vilde leve isammens med os andre.

HJALMAR
(skyder kaffekoppen fra sig).

Det også, ja; at skulle rippe op igen alle disse forviklede forhold —. Jeg må område mig; jeg må ha' pusterum; jeg kan ikke bære alle byrderne på en eneste dag.

GINA.

Nej, og det til i sligt styggevejr, som der er udenfor.

HJALMAR
(flytter på grossererens brev).

Jeg ser, det papiret ligger her og slænge endnu.

GINA.

Ja, jeg har ikke rørt det.

HJALMAR.

Mig kommer jo den papirlap ikke ved —

GINA.

Nå, jeg tænker såmæn ikke på at gøre mig den nyttig.

HJALMAR.

— men det er ikke værdt, at den går i skuddermudder alligevel; i al den forstyrrelsen, når jeg flytter, kunde det så let —

GINA.

Jeg skal nok ta' vare på det, Ekdal.

HJALMAR.

Gavebrevet hører jo først og fremst far til; og det får bli' hans sag, om han vil gøre brug af det.

GINA
(sukker).

Ja, stakkers gamle far —

HJALMAR.

For en sikkerheds skyld —. Hvor finder jeg noget klister?

GINA
(går til reolen).

Her står klisterpotten.

HJALMAR.

Og så en pensel.

GINA.

Her er penselen også.

(bringer ham sagerne)

HJALMAR

(tar en saks).

Bare en papirstrimmel på bagsiden —. (klipper og klistrer.) Det være langt fra mig at ville forgribe mig på fremmed ejendom, — og aller mindst på en uformuende oldings. Nå, ikke på — den andens heller. — Se så. Lad det ligge der så længe. Og når det er ble't tørt, så ta' det væk. Jeg vil ikke se det aktstykke for mine øjne mere. Aldrig!

(GREGERS WERLE kommer ind fra gangen.)

GREGERS

(lidt forundret).

Hvad, — sidder du her, Hjalmar?

HJALMAR

(rejser sig hurtigt).

Jeg var sunken ned af mathed.

GREGERS.

Da har dog spist frokost, ser jeg.

HJALMAR.

Også legemet gør stundom sine krav gældende.

GREGERS.

Hvad har du så bestemt dig til?

HJALMAR.

For en mand, som jeg, er der kun én vej at gå. Jeg er i færd med at sanke sammen mine vigtigste sager. Men det tar tid, kan du vel tænke.

GINA
(lidt utålmodig).

Skal jeg så gøre stuen i stand til dig, eller skal jeg pakke vadsækken?

HJALMAR
(efter et ærgerligt sideblik mod GREGERS).

Pak, — og gør i stand!

GINA
(tar vadsækken)

Ja-ja, så lægger jeg ned skjorten og det andre da.
(går ind i stuen og trækker døren til efter sig.)

GREGERS
(efter en kort taushed).

Aldrig havde jeg tænkt, at dette skulde bli' enden på det. Er det virkelig en nødvendighed for dig at gå fra hus og hjem?

HJALMAR
(driver urolig omkring).

Hvad vil du da, jeg skal gøre? — Jeg er ikke skikket til at være ulykkelig, Gregers. Jeg må ha' det godt og trygt og fredeligt omkring mig.

GREGERS.

Men kan du da ikke det? Forsøg det bare. Nu synes jeg, her er fast grund at bygge på, — og begynd så forfra. Og husk på, du har jo også opfindelsen at leve for.

HJALMAR.

Å tal ikke om opfindelsen. Det har kanske lange udsigter med den.

GREGERS.

Så?

HJALMAR.

Ja Herregud, hvad vil du egentlig, jeg skal opfinde? De andre har jo opfundet det meste i forvejen. Det blir vanskeligere dag for dag —

GREGERS.

Og du, som har lagt så stort et arbejde i dette.

HJALMAR.

Det var denne udsvævende Relling, som fik mig til det.

GREGERS.

Relling?

HJALMAR.

Ja, det var ham, som først gjorde mig opmærksom på mit anlæg for en eller anden mærkelig opfindelse i fotografien.

GREGERS.

Aha, — det var Relling!

HJALMAR.

Å, jeg har været så inderlig lykkelig over den sag. Ikke så meget for opfindelsen i og for sig; men fordi Hedvig trode på den, — trode på den med barnesindets hele magt og styrke. — Ja, det vil sige, — jeg dåre har gåt her og bildt mig ind, at hun trode på den.

GREGERS.

Kan du virkelig tænke, at Hedvig skulde været falsk imod dig!

HJALMAR.

Nu kan jeg tænke, hvad det så skal være. Det er Hedvig, som står ivejen. Hun kommer til at stænge solen ude fra hele mit liv.

GREGERS.

Hedvig! Er det Hedvig, du mener? Hvorledes skulde hun kunne stænge for dig?

HJALMAR
(uden at svare).

Så usigelig som jeg har elsket det barn. Så usigelig lykkelig, som jeg følte mig hver gang jeg kom hjem i min fattige stue og hun fløj mig imøde med sine søde, lidt mysende øjne. Å, jeg troskyldige dåre! Jeg holdt så usigelig af hende; — og så digted og drømte jeg mig ind i den indbildning, at hun holdt så usigelig af mig igen.

GREGERS.

Siger du, at det bare var en indbildning!

HJALMAR.

Hvor kan jeg vide det? Gina kan jeg jo ikke få presset noget ud af. Og hun mangler jo desuden så aldeles sans for den ideale side af forviklingerne. Men for dig føler jeg trang til at åbne mig, Gregers. Der er denne forfærdelige tvil —; kanske Hedvig aldrig har holdt rigtig ærligt af mig.

GREGERS.

Det kunde du dog muligens få vidnesbyrd om. (lytter.) Hvad er det? Jeg synes vildanden skriger.

HJALMAR.

Vildanden skræpper. Far er på loftet.

GREGERS.

Er han det! (glæde lyser op i ham.) Jeg siger, du kunde nok få vidnesbyrd om, at den stakkers miskendte Hedvig holder af dig!

HJALMAR.

Å, hvad vidnesbyrd kan hun gi' mig! Jeg tør ikke tro på nogen forsikkring fra den kant.

GREGERS.

Hedvig kender visselig ikke til svig.

HJALMAR.

Å, Gregers, det er jo netop det, som ikke er så sikkert. Hvem véd, hvad Gina og denne fru Sørby mangen gang kan ha' siddet her og hvisket og tisket om? Og Hedvig plejer ha' ørerne med sig, hun. Kanske kom gavebrevet ikke så uventet endda. Jeg syntes nok, at jeg mærked noget sligt.

GREGERS.

Hvad er det dog for en ånd, som er faret i dig!

HJALMAR.

Jeg har fåt øjnene op. Pas du på; — du skal se, gavebrevet er bare en begyndelse. Fru Sørby har altid havt så meget tilovers for Hedvig; og nu har hun jo magt til at gøre for barnet, hvad det så skal være. De kan ta' hende fra mig, hvad tid og time de lyster.

GREGERS.

Aldrig i verden går Hedvig fra dig.

HJALMAR.

Vær du ikke så viss på det. Dersom de står og vinker efter hende med fulde hænder —? Å, jeg, som har elsket hende så usigelig! Jeg, som vilde sat min højeste lykke i at ta' hende varsomt ved hånden og lede hende, som man leder et mørkræd barn gennem et stort øde rum! — Nu føler jeg det så nagende sikkert, — den fattige fotograf oppe i

loftslejligheden har aldrig været noget helt og fuldt for hende. Hun har bare så listelig sørget for at stå på en god fod med ham så længe til tiden kom.

GREGERS.

Dette her tror du ikke selv, Hjalmar.

HJALMAR.

Det forfærdelige er jo netop, at jeg ikke véd, hvad jeg skal tro, — at jeg aldrig kan få vide det. Men kan du da virkelig tvile på, at det må være, som jeg siger? Hå-hå, du stoler for stærkt på den ideale fordring, min gode Gregers! Dersom de andre kom, de, med de bugnende hænder, og råbte til barnet: gå ifra ham; hos os har du livet ivente —

GREGERS
(hurtigt).

Ja, hvad da, tror du?

HJALMAR.

Hvis jeg så spurte hende: Hedvig, er du villig til at gi' slip på livet for mig? (ler spotsk.) Jo tak, — du skulde nok få høre, hvad svar jeg fik!

(Et pistolskud høres inde på loftet.)

GREGERS
(højt, i glæde).

Hjalmar!

HJALMAR.

Se så; nu går han på jagt også.

GINA
(kommer ind).

Uf, Ekdal; jeg synes, gamlefar går og dundrer inde på loftet alene.

HJALMAR.

Jeg vil se ind —

GREGERS
(levende, grebet).

Bi lidt! Véd du, hvad det var?

HJALMAR.

Ja visst véd jeg det.

GREGERS.

Nej, du véd ikke, Men jeg véd det. Det var vidnesbyrdet!

HJALMAR.

Hvilket vidnesbyrd?

GREGERS.

Det var en barnlig offerhandling. Hun har fåt din far til at skyde vildanden.

HJALMAR.

Skyde vildanden!

GINA.

Nej, tænk —!

HJALMAR.

Hvad skulde det til?

GREGERS.

Hun vilde offre til dig, det bedste hun ejed i verden; for så måtte du da komme til at holde af hende igen, mente hun.

HJALMAR
(blødt, bevæget).

Å, det barn!

GINA.

Ja, hvad hun kan finde på!

GREGERS.

Hun vilde bare ha' din kærlighed igen, Hjalmar; hun syntes ikke hun kunde leve den foruden.

GINA
(kæmper med gråden).

Der kan du selv se, Ekdal.

HJALMAR.

Gina, hvor er hun henne?

GINA
(snøfter).

Stakkers, hun sidder vel ude i køkkenet, kan jeg tro.

HJALMAR
(går hen, river køkkendøren op og siger):

Hedvig, — kom! Kom ind til mig! (ser sig om.) Nej, her er hun ikke.

GINA.

Så er hun i det lille kammerset sit da.

HJALMAR
(udenfor).

Nej, her er hun heller ikke. (kommer ind.) Hun må være gåt ud.

GINA.

Ja, du vilde jo ikke vide af hende nogen steds i huset.

HJALMAR.

Å, gid hun bare snart vilde komme hjem, — så jeg rigtig kan faa sagt hende —. Nu skal alt bli'

godt, Gregers; for nu tror jeg nok, vi kan begynde livet om igen.

GREGERS
(stille).

Jeg vidste det; gennem barnet vilde oprettelsen ske.

(GAMLE EKDAL kommer i døren til sit værelse; han er i fuld uniform og har travlt med at spænde sabelen om sig.)

HJALMAR
(forbauset).

Far! Er du der!

GINA.

Var det i kammerset far skød?

EKDAL
(harmfuld, nærmer sig).

Så du går på jagt alene, du, Hjalmar?

HJALMAR
(spændt, forvirret).

Det var altså ikke dig, som skød på loftet?

EKDAL.

Skød jeg? Hm!

GREGERS
(råber til HJALMAR).

Hun har selv skudt vildanden. du!

HJALMAR.

Hvad er dette her! (skynder sig til loftsdøren, river den tilside, ser ind og skriger højt.) Hedvig!

GINA
(løber mod døren).

Jøss', hvad er det!

HJALMAR
(går ind).

Hun ligger på gulvet!

GREGERS.

Ligger Hedvig!

(ind til HJALMAR.)

GINA
(samtidigt).

Hedvig! (ind på loftet.) Nej, nej, nej!

EKDAL.

Hå-hå; går hun også på skytteri!

(HJALMAR, GINA og GREGERS slæber HEDVIG ind i atelieret; i den nedhængende højre hånd holder hun pistolen fastklemt mellem fingrene.)

HJALMAR
(forstyrret).

Pistolen er gåt af. Hun har truffet sig selv. Råb om hjælp! Hjælp!

GINA
(løber ud på gangen og råber ned):

Relling! Relling! Doktor Relling; fly' herop så fort De kan!

(HJALMAR og GREGERS lægger HEDVIG ned på sofaen.)

EKDAL
(stille).

Skogen hævner.

HJALMAR
(på knæ ved hende).

Nu kommer hun sig snart. Nu kommer hun sig —; ja, ja, ja.

GINA
(som er kommen ind igen).

Hvor har hun truffet sig? Jeg kan ikke se nogen tingen —

(RELLING kommer hurtigt, og straks efter ham MOLVIK; den sidste er uden vest og halstørklæde, med åben livkjole.)

RELLING.

Hvad er her på færde?

GINA.

De siger, Hedvig har skudt sig.

HJALMAR.

Kom her og hjælp!

RELLING.

Skudt sig!

(han rykker bordet til side og begynder at undersøge hende.)

HJALMAR
(ligger og ser angstfuldt op på ham).

Det kan da ikke være farligt? Hvad, Relling? Hun bløder næsten ikke. Det kan da ikke være farligt?

RELLING.

Hvorledes gik det til?

HJALMAR.

Å, hvad véd jeg —

GINA.

Hun vilde skyde vildanden.

RELLING.

Vildanden?

HJALMAR.

Pistolen må være gåt af.

RELLING.

Hm. Ja så.

EKDAL.

Skogen hævner. Men jeg er ikke ræd alligevel.
(går ind på loftet og lukker efter sig.)

HJALMAR.

Nå, Relling, — hvorfor siger du ingen ting?

RELLING.

Kuglen er gåt ind i brystet.

HJALMAR.

Ja, men hun kommer sig da!

RELLING.

Du ser vel, at Hedvig ikke lever.

GINA
(brister i gråd).

Å, barnet, barnet!

GREGERS
(hæst).

På havsens bund —.

HJALMAR
(springer op).

Jo, jo, hun må leve! Å, Gud velsigne dig, Relling, — bare et øjeblik, — bare så længe til jeg kan få sagt hende, hvor usigelig jeg holdt af hende hele tiden!

RELLING.

Hjertet er truffet. Indre forblødning. Hun døde på stedet.

HJALMAR.

Og jeg, som jog hende fra mig som et dyr! Og så krøb hun forskræmt ind på loftet og døde i kærlighed for mig. (hulkende.) Aldrig få gøre det godt igen! Aldrig få sige hende —! (knytter hænderne og skriger opad:) Å, du der oppe —! — Hvis du er da! Hvi gjorde du mig dette!

GINA.

Hys, hys, du må ikke anmasse dig så fælt. Vi havde vel ikke ret til at beholde hende, kan jeg tro.

MOLVIK.

Barnet er ikke dødt; det sover.

RELLING.

Sludder.

HJALMAR

(blir stille, går hen til sofaen og ser med korslagte arme på HEDVIG).

Der ligger hun så stiv og stille.

RELLING

(søger at løse pistolen).

Den sidder så fast, så fast.

GINA.

Nej, nej, Relling, bræk ikke fingrene hendes; la' pigstolen sidde.

HJALMAR.

Hun skal få den med sig.

GINA.

Ja, la' hende det. Men barnet skal ikke ligge og paradere her ude. Hun skal ind i kammerset til sig selv, skal hun. Ta' i med, Ekdal.

(HJALMAR og GINA tar HEDVIG imellem sig.)

HJALMAR
(mens de bærer).

Å, Gina, Gina, holder du dette ud!

GINA.

Den ene får hjælpe den anden, For nu er vi da halvt om hende, véd jeg.

MOLVIK
(strækker armene ud og mumler):

Lovet være Herren; til jord skal du blive; til jord skal du blive —

RELLING
(hvisker).

Hold kæft, menneske; du er jo fuld.

(HJALMAR og GINA bærer liget ud gennem køkkendøren. RELLING lukker efter dem. MOLVIK sniger sig ud på gangen.)

RELLING
(går hen til GREGERS og siger):

Aldrig skal nogen binde mig på næsen, at dette her var et vådeskud.

GREGERS
(som har ståt skrækslagen, i krampagtige rykninger).

Ingen kan sige, hvorledes det forfærdelige gik til.

RELLING.

Forladningen har svi'd kjolelivet. Hun må ha' trykket pistolen lige imod brystet og fyret af.

GREGERS.

Hedvig er ikke død forgæves. Så De, hvorledes sorgen frigjorde det storladne i ham?

RELLING.

Storladne blir de fleste, når de står i sorg ved et lig. Men hvor længe tror De den herligheden varer hos *ham*?

GREGERS.

Skulde ikke den vare og vokse for livet!

RELLING.

Inden tre fjerdingår er lille Hedvig ikke andet for ham end et vakkert deklamationstema.

GREGERS.

Og det tør De sige om Hjalmar Ekdal!

RELLING.

Vi skal snakkes ved, når det første græsset er visnet på hendes grav. Da kan De få høre ham gulpe op om det „faderhjertet for tidligt frarevne barn"; da skal De få se ham sylte sig ind i rørelse og i selvbeundring og i selvmedlidenhed. Pas De på!

GREGERS.

Hvis De har ret, og *jeg* har uret, så er ikke livet værd at leve.

RELLING.

Å, livet kunde være ganske bra' alligevel, når vi bare måtte få være i fred for disse velsignede rykkere, som render os fattigfolk på dørene med den ideale fordring.

GREGERS
(ser frem for sig).

I så fald er jeg glad, at min bestemmelse er, hvad den er.

RELLING.

Med forlov, — hvad er da Deres bestemmelse?

GREGERS
(i færd med at gå).

At være den trettende mand tilbords.

RELLING.

Å, fan' tro det.